

KRISHNAMURTI
GONDOLKOZZ EZEKEN!

Szerkesztette D. Rajagopal

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:

KRISHNAMURTI / Think on These Things

HarperPerennial, a division of HarperCollinsPublishers, 1989

Fordította Pordán Ferenc

TARTALOM

A szerkesztő előszava 7	
első fejezet	Az oktatás feladata 9
második fejezet	A szabadság kérdése 19
harmadik fejezet	Szabadság és szeretet 28
negyedik fejezet	Figyelem 40
ötödik fejezet	Kreatív elégedetlenség 49
hatodik fejezet	Az élet teljessége 59
hetedik fejezet	Becsvágy 68
nyolcadik fejezet	Szabatos gondolkodás 78
kilencedik fejezet	Nyílt elme 88
tizedik fejezet	Belső szépség 97
tizenegyedik fejezet	Konformitás és lázadás 107
tizenkettedik fejezet	Az ártatlanság magabiztossága 118
tizenharmadik fejezet	Egyenlőség és szabadság 128
tizennegyedik fejezet	Önfegyelem 138
tizenötödik fejezet	Együttműködés 147
tizenhatodik fejezet	Az elme megújítása 162
tizenhetedik fejezet	Az élet folyója 173
tizennyolcadik fejezet	A figyelmes elme 184
tizenkilencedik fejezet	Tudás és hagyomány 196
huszadik fejezet	Vallásosság 208
huszonegyedik fejezet	A tanulás célja 218
huszonkettedik fejezet	A szeretet egyszerűsége 229
huszonharmadik fejezet	Igény az egyedüllétre 242
huszonnegyedik fejezet	Az élet energiája 254
huszonötödik fejezet	Az erőfeszítések nélküli élet 265
huszonhatodik fejezet	Az elme nem minden 276
huszonhetedik fejezet	Isten keresése 288
A kérdések listája	

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA

Akár egy régi beszélgetésről ír, akár a naplementét festi le találó szavaival, akár nyilvános előadást tart, KRISHNAMURTI látszólag mindig megleli a módját annak, hogy észrevételeit ne csak éppen jelen lévő hallgatóságához, de minden olyan emberhez is intézze, aki hajlandó meghallgatni őt. Rengeteg olyan ember él szerte a világon, aki alig várja, hogy hallhassa, mivel az ő szavai mindig részrehajlás és elfogultság nélkül valók, egyetemes érvényűek, és különös, megindító módon tárják fel emberi problémáink gyökereit.

Az ebben a kötetben található anyag eredetileg egy indiai iskolában hangzott el a diákoknak, a tanároknak és a szülőknek tartott előadások során, ám KRISHNAMURTI tiszta értelmének és tündöklő egyszerűségének köszönhetően mély jelentőséggel bír minden figyelmes ember számára, függetlenül az olvasók életkorától, lakóhelyétől és életpályájától. KRISHNAMURTI jellegzetes objektivitással és éleslátással tárja fel azon dolgok megnyilvánulási formáját, melyeket előszeretettel sorolunk kultúránk, oktatási rendszerünk, vallásunk, politikánk és tradícióink körébe; rávilágít a becsvágyhoz, a kapzsisághoz, az irigységhez, a biztonság iránti vágyunkhoz és a bujasághoz hasonló alapvető motivációinkra is, és egytől egyig rámutat e tényezőknél a társadalom hanyatlásában és a kultúra elértéktelenedésében játszott szerepére. KRISHNAMURTI szerint a valódi kultúra nem a neveltetés, nem a tanulás, nem a tehetség, még csak nem is a géniusz által születik meg, hanem azáltal, amit ő „a boldogság, az Isten és az igazság meglegelésére irányuló, időtlen mozgásnak” nevez. És „ha ezt a mozgást korlátozza a tekintélyelvűség, a hagyomány vagy a félelem, a kultúra hanyatlásnak indul”, függetlenül attól, milyen képességekkel rendelkeznek, és milyen eredményeket érnek el az egyes egyének, fajok vagy civilizációk. Megalkuvást nem ismerő közvetlenséggel mutat rá a hozzáállásunkban és az intézményeinkben fellelhető hamis elemekre, meglátásai pedig mély és széles körű következtetésekhez vezetnek.

A szövegben előfordul néhány olyan kifejezés – például a guru, a szannjászi, a púdzsá és a mantra melyek talán nem egészen ismerősek a nyugati olvasó számára, ezért következzen most e szavak vázlatos magyarázata. A guru spirituális tanító; a szannjászi olyan szerzetes, aki már letette a hindu szertartások szerinti végső lemondási fogadalmat; a púdzsá a rituális hindu istenimádat; a mantrák pedig szent versek, himnuszok és énekek.

ELSŐ FEJEZET AZ OKTATÁS FELADATA

Kíváncsi vagyok, vajon feltettétek-e már magatoknak valaha is a kérdést, mi is az az oktatás. Miért jártok iskolába, miért tanuljátok a különböző tantárgyakat, miért vizsgáztok, és miért versengtek egymással a jobb jegyekért? Mi értelme ennek az úgynevezett oktatásnak, és miről szól ez az egész? Ez valóban roppant fontos kérdés, nemcsak a diákok, hanem a szülők, a tanárok és minden, Földünket szerető ember számára is. Miért vállaltok ezt a műveltségért folyó küzdelmet? Vajon csak azért, hogy letegyetek pár vizsgát, és jó állást szerezzetek magatoknak? Vagy az lenne az oktatás feladata, hogy már fiatalokkorokban felkészítsen benneteket arra, hogy teljes egészében megértsétek az életet? Nyilván szükséges állást találnotok, hogy megkeressétek a mindennapi kenyereteket – de vajon valóban csak erről szólna a dolog? Csakis ezért tanulnátok? Az élet kétségkívül nem pusztán egy állásból, egy foglalkozásból áll; az élet valamiféle egyedülállóan kiterjedt és mély dolog, óriási rejtély, hatalmas birodalom, melyben emberi lényekként működünk. Ha pusztán arra készítitek fel önmagatokat, hogy képesek legyetek megkeresni a kenyereteket, teljességgel elmulasztjátok megérteni az élet értelmét. Az pedig, hogy megértsétek az életet, sokkal fontosabb annál, mint hogy felkészüljétek a vizsgáitokra, és a matematika, a fizika vagy valamely egyéb tantárgy szakértőivé váljatok.

Így hát – legyetek akár tanárok, akár diákok – nem fontos-e feltennetek magatoknak a kérdést, hogy miért tanítotok, és miért tanultok? És hogy vajon mi is maga az élet? Vajon nem valamiféle egyedülálló és különleges dolog-e? A madarak, a virágok, a dús levelű fák, az égbolt, a csillagok, a folyók és a bennük lakozó halak – ezek mind az élet részei. Az élethez hozzátartozik a gazdagság és

a szegénység, az egyes csoportok, osztályok és nemzetek közti állandó harc, a meditáció, a vallásnak nevezett dolog, és az élet részei az elme finom, rejtett elfoglaltságai is: az irigység, a becsvágy, a szenvedélyek, a félelmek, a beteljesedés és a szorongás. Ez mind az élet, és az élet még sokkal több mindeme dolgonál, ti azonban rendszerint csak egyetlen kicsiny szegletének megértésére készítitek fel magatokat. Letesztek bizonyos vizsgákat, állást szereztetek, megházasodtok, gyermekeitek születnek, és egyre inkább elgépiesedtek. Továbbra is féltek, szorongtok és rettegtetek az élettől. Tehát: vajon mi is az oktatás feladata? Az, hogy segítsen nektek megérteni az élet egészét, vagy pusztán az, hogy felkészítsen titeket egy hivatásra és arra, hogy a lehető legjobb állásra tegyetek szert?

Mi történik, amikor felnőtt férfiakká és nőkké váltok? Vajon feltettétek-e már magatoknak valaha a kérdést, hogy mit fogtok csinálni felnőttkorotokban? Minden valószínűség szerint megházasodtok, és még mielőtt ráébredhetnétek, kik is vagytok, szülőkké váltok; aztán béklyóba vernek benneteket a munkáitok, a háztartásbeli teendőitek, és fokozatosan elsorvadtok. Hát csakis erről szól majd az életek? Feltettétek-e már magatoknak valaha ezt a kérdést? Ha nem, vajon nem lenne-e itt az ideje? Ha jómódú családba születtetek, talán már eleve biztosítva van a számotokra valamilyen kellemes hivatal; lehet, hogy édesapátok kényelmes állást szerez majd nektek, vagy pénzügyileg előnyös házasságot kötök, de akkor is hanyatlásnak indultok, és elsorvadtok. Felfogjátok ezt?

Az oktatásnak kétségkívül nincs semmi értelme, ha nem segít nektek abban, hogy megértsétek az élet hatalmasságát, annak minden finomságával, különleges szépségével, szomorúságaival és örömeivel együtt. Lehet, hogy mindenféle tudományos fokozatokat szereztetek, egy csomó betűt biggyesztesztek majd a nevetek elé, és nagyon jó állásra tesztek szert; ám vajon mi értelme ennek az egésznek, ha közben eltompul, megfárad és érzéketlenné válik az elmétek? Ezért hát fiatalokotokban vajon nem arra kellene-e törekednetek, hogy kiderítsétek, miről is szól az élet? És vajon nem az-e az oktatás feladata, hogy kiművelje benneteket azt az intelligenciát, mely igyekszik majd megtalálni a választ a kérdésekre? Tudjátok, mi az intelligencia? Nyilvánvalóan a szabadon, félelem és előírások nélkül való gondolkodás képessége, mely által felfedezhetitek, mi igaz, mi a valódi; ám ha féltek, soha nem válhattok intelligenssé. A becsvágy összes formája – legyen az akár spirituális, akár világi – szorongást és félelmet szül. Ennélfogva a becsvágy nem segít abban, hogy elmétek tisztává, egyszerűvé és közvetlenné, azaz intelligenssé legyen.

Tudjátok, roppant fontos, hogy az ember fiatalkorában félelemmentes környezetben éljen. Ahogy egyre idősebbé váltok, a legtöbben félni kezdtek: féltek az élettől, attól, hogy elveszítitek a munkátokat, féltek a hagyományoktól, féltek attól, hogy mit gondolnak rólatok a szomszédaitok, a férjetek vagy a feleségeitek, és féltek a haláltól. A legtöbb emberben ott él valamilyen formában a félelem; márpedig a félelem és az intelligencia nem fér meg egymás mellett. És vajon nem lehetséges-e az, hogy fiatalokotokban mindenki félelemmentes környezetben éljen, ahol a szabadság uralkodik – ahol nemcsak az áll szabadságokban, hogy azt tegyétek, amit szeretnétek, de az is, hogy teljes mértékben megértsétek az életet? Az élet valójában gyönyörű, nem pedig az a csúnya dolog, amivé mi tettük, és csak akkor ismerhetitek fel gazdagságát, mélységét és kivételes szépségét, ha fellázdok minden ellen – a szervezett vallás, a tradíciók, a jelenlegi rothadt társadalom ellen –, és emberi lényekként ti magatok derítitek ki, mi az igazság. Az oktatás lényege az, hogy ne bizonyos példákat utánózzatok, hanem felfedezétek az életet, nem igaz? Roppant könnyű dolog alkalmazkodni ahhoz, amit a társadalmatok, a szülőitek és a tanáraitok mondanak nektek. Ez nagyon biztonságos és könnyű lét; ám ez nem élet, mivel ebben a létben ott rejlik a félelem, a hanyatlás és a halál. Élni annyit tesz, mint kideríteni, mi az igazság, és erre csakis a szabadságban lesztek képesek, csakis akkor, ha a folyamatos lázadás állapotában élitek az életeket.

Ám erre senki sem bátorít benneteket; senki sem mondja azt, hogy tegyetek fel kérdéseket, hogy ismerjétek meg Istent, és derítsétek ki, mi az igazság, mivel ha lázadnátok, veszélyt jelentenének az összes hamis dologra nézve. A társadalom és a szülőitek azt akarják, hogy biztonságos életet éljete, és ti magatok is erre törekedtek. A biztonságos élet általában azt jelenti, hogy az ember másokat utánózva, következképpen félelemben él. Az oktatás feladata kétségkívül az lenne, hogy mindenkinek segítsen abban, hogy szabadon és félelem nélkül élhessen, nem igaz? És ahhoz, hogy

félelemmentes környezetet hozhassatok létre, rengeteg gondolkodásra van szükség, mind a ti, mind pedig a tanáraitok, nevelőitek részéről.

Tudjátok, mit jelent ez – hogy milyen különleges dolog lenne, ha képesek lennétek életre hívni egy olyan környezetet, amelyben nem létezik félelem? Meg kell teremtenetek ezt a légkört, mivel látjátok, hogy a világ a folyamatos háborúk szorításában vergődik, és hatalomra törekvő politikusok irányítják; ügyvédek, rendőrök és katonák világa ez, a becsvágyó férfiak és nők világa, akik mind bizonyos pozíciókra vágnak, és szüntelenül harcolnak ezekért egymással. Aztán itt vannak ezek az úgynevezett szentek, a vallások gurui és a követők; ők is hatalmat és rangot akarnak szerezni maguknak, vagy már ebben az életükben, vagy a következőben. Őrült, teljesen összezavarodott világ ez, melyben a kommunisták harcolnak a kapitalistákkal, a szocialisták pedig szemben állnak mindkettőjükkel, ahol mindenki háborúzik mindenkivel, és minden ember azért küzd, hogy elérkezzen egy biztonságos helyre, hogy a hatalom és a kényelem pozíciójába kerülhessen. A világot kettészakítják az egymással szemben álló meggyőződések, a kaszt- és osztályrendszerek, a szeparatív nacionalizmus, az ostobaság és a kegyetlenség számtalan formája – benneteket pedig arra tanítanak, hogy illeszkedjete be ebbe a világba. Arra ösztönöznek, hogy illeszkedjete be ebbe a katasztrofális társadalmi szerkezetbe; ezt akarják tőletek a szüléitek, és ti magatok is erre vágytok.

Akkor hát vajon mi az oktatás szerepe? Pusztán az, hogy segítsen nektek alkalmazkodni e rothadt társadalmi rend mintáihoz, vagy az, hogy szabadsággal ruházzon fel benneteket – tökéletes és teljes szabadsággal, hogy fejlődhesetek, és megteremthessetek egy újfajta társadalmat, egy új világot? Szert kell tennetek erre a szabadságra, még hozzá nem valamikor a jövőben, hanem most, különben mindannyian elpusztultok. Most azonnal meg kell teremtenetek a szabadság légkörét, hogy valóban élhessetek, és ti magatok ismerhessétek fel az igazságokat, hogy intelligenssé válhassatok, hogy képesek legyetek szembenézni a világgal, és megérteni azt, és ne csak alkalmazkodjatok hozzá; hogy mélyen önmagatokban, pszichológiai értelemben a folytonos lázadás állapotában éljete – mivel csak az ilyen emberek fedezhetik fel az igazságot, az alkalmazkodó, a hagyományokat követő személyek nem. Csakis akkor lelhetek rá az igazságra, Istenre és a szeretetre, ha folyton kérdeztek, megfigyeltek és tanultok; és ha féltetek, nem kérdezhetek, nem figyelhetitek meg a dolgokat, nem tanulhattok, és nem lehettek mélyen tudatosak. Tehát az oktatás feladata kétségkívül az, hogy belsőleg és külsőleg egyaránt megsemmisítse ezt a félelmet, mely elpusztítja az emberi gondolatokat, az emberi kapcsolatokat és a szeretetet.

KÉRDEZŐ: Nem gondolod, hogy ha minden egyén a lázadás állapotában élne, káosz lenne a világban?

KRISHNAMURTI: Először is figyeljétek meg alaposan magát a kérdést, mivel roppant fontos, hogy megértsétek azt, ahelyett hogy csak a válaszra várnátok. A kérdés a következő: nem lenne-e káosz a világban, ha minden ember a lázadás állapotában élne? Ám vajon olyan tökéletes-e a jelenlegi társadalom, hogy káoszt eredményezne, ha mindenki fellázadna ellene? Hát nincs már most is káosz? Vajon minden gyönyörű és romlatlan? Mindenki boldog, teljes és gazdag életet él? Nem harcol-e ember az ember ellen? Nem létezik-e a becsvágy és a könyörtelen versengés? Tehát az első dolog, amit fel kell ismernetek, hogy a világban jelenleg is a káosz uralkodik. Ne vegyétek magától értetődőnek azt, hogy ez egy rendezett társadalom; ne hagyjátok megbabonázni magatokat a szavaktól. Akár Európát, akár Oroszországot, akár Amerikát tekintjük, a világ a hanyatlás állapotában van. Ha látjátok ezt a hanyatlást, meglátjátok a benne rejlő kihívást is; a kihívást, hogy megoldást találjatek erre az égető problémára. És ugye fontos, hogy hogyan reagáltok erre a kihívásra? Ha hinduként, buddhistaként vagy keresztényként feleltek rá, akkor a válaszotok roppant korlátozott – a korlátozott válasz pedig egyáltalán nem válasz. Csakis akkor reagálhattok teljes mértékben és megfelelő módon, ha nincs bennetek félelem, ha nem hinduként, kommunistaként vagy kapitalistaként, hanem az adott problémát megoldani igyekvő, teljes emberi lényként válaszoltok; és ezt a problémát csakis akkor oldhatjátok meg, ha fellázadtok ellene, ha fellázadtok a társadalmi rend alapját alkotó, becsvágyó nyereség-hajhászás ellen. Csakis akkor tudtok megfelelni ennek a kihívásnak, és csak akkor leszete képesek megteremteni egy új világot, ha ti magatok nem vagytok becsvágyók, nyereség-hajhászok, és nem ragaszkodtok a saját biztonságotokhoz.

KÉRDEZŐ: Lázadni, tanulni és szeretni – vajon ez három különböző folyamat-e, vagy ezek a dolgok egyidejűleg zajlanak le?

KRISHNAMURTI: Természetesen nem három különböző, hanem egyetlen egységes folyamatról van szó. Tudjátok, nagyon fontos, hogy felismerjétek, mit jelentenek a kérdések. Ez a kérdés elméleti kérdés, nem a tapasztaláson alapul; pusztán verbális, intellektuális kérdés, következésképpen semmiféle érvényessége nincsen. A félelem nélküli ember, az az ember, aki valóban a lázadás állapotában él, és igyekszik kideríteni, mit is jelent tanulni és szeretni, nem teszi fel azt a kérdést, hogy vajon három különböző folyamatról van-e szó. Ám roppant ügyesen bántok a szavakkal, és azt hiszitek, ha magyarázatot adtok valamire, azzal már meg is oldottátok a problémát.

Tudjátok, mit jelent a tanulás? Ha valóban tanultok, egész életetek során tanultok, és akkor nem léteznek számotokra tanárok. Ha valóban tanultok, minden megtanít benneteket valamire – a lehullott falevelek, a szárnyaló madarak, a szagok, a könnyek, a gazdagok és a szegények, a síró emberek, az asszonyok mosolya, a férfiak gögje. Mindenből tanultok, ezért nincsenek vezetők, filozófusok, nincsenek guruk. Ilyenkor maga az élet a tanító, és a folyamatos tanulás állapotában éltek.

KÉRDEZŐ: Igaz ugyan, hogy a jelenlegi társadalom a nyereség-haj hászásra és a becsvágyra épül, ám nem indulunk-e hanyatlásnak, ha nincsenek ambícióink?

KRISHNAMURTI: Ez valóban roppant fontos, nagy figyelmet igénylő kérdés.

Tudjátok, mi a figyelem? Nosza, derítsük ki. Ha az osztályteremben kibámultok az ablakon, vagy meghúzzátok az egyik osztálytársatok haját, a tanár rátok szól, hogy figyeljétek oda a tananyagra. De vajon mit is jelent ez? Azt, hogy nem érdekel az, amit tanultok, a tanár pedig rákényszerít, hogy figyeljétek oda az adott dologra – ám az ilyen figyelem nem valódi figyelem. A figyelem abból fakad, ha mélyen érdekel valami, és mindent szeretnének megtudni az adott dologról; ekkor az egész elménk, egész lényünk jelen van. Hasonlóképpen, ha felismeritek, hogy ez a kérdés – azaz, hogy nem indulunk-e hanyatlásnak, ha nincsenek ambícióink – roppant fontos, érdeklődni kezdtek a probléma iránt, és szeretnétek kideríteni az igazságot vele kapcsolatban.

Nos, vajon a becsvágyó ember nem pusztítja-e el önmagát? Először is ezt kell kiderítenünk, nem pedig azt, vajon jó vagy rossz dolog-e a becsvágy. Nézzetek csak körül, és figyeljétek meg a becsvágyó embereket. Mi történik, ha becsvágyók vagytok? Folyton csak önmagatokra gondoltok, igaz? Kegyetlenek vagytok, félretaszítjátok a többi embert, mivel igyekeztek beteljesíteni az ambícióitokat, igyekeztek „nagy emberré” válni, és így feszültséget teremtetek a társadalomban a sikeres és a kevésbé sikeres emberek között. Folyamatos harcban álltok azokkal, akik ugyanarra vágynak, amire ti, és vajon ez a konfliktus kreatív életet eredményez-e? Értitek, amit mondok, vagy túl bonyolult számotokra?

Vajon becsvágyók vagytok-e, ha pusztán a cselekvés kedvéért szerettek megtenni valamit? Ha teljes lényetekkel akartok valamit, nem pedig azért, mert el akartok jutni valahová, több haszonra akartok szert tenni, vagy nagyobb eredményeket akartok elérni, hanem egyszerűen csak azért, mert szeretitek megtenni az adott dolgot, akkor nincs bennetek becsvágy, igaz? Ilyenkor nincs versengés, és senkivel sem küzdőtök az első helyért. És vajon nem az lenne-e az oktatás feladata, hogy segítsen felismernetek, mit szerettek csinálni, hogy már a kezdetektől egészen életetek végéig valami olyasmin munkálkodjatok, ami szerintetek megéri a fáradságot, és nagy jelentőséggel bír számotokra? Ha ez nem történik meg, nyomorúságos életet fogtok élni. Ha nem tudjátok, mit szerettek csinálni, elmétek egy megszokás áldozatává válik, mely csak unalmat, hanyatlást és halált tartogat számotokra. Ezért olyan fontos, hogy még fiatalokotokban felismerjétek, mi az, amit igazán szerettek, mivel csak így módon hívhattok életre egy újfajta társadalmat.

KÉRDEZŐ: Indiában és a világ legtöbb országában a kormány irányítja az oktatást. Vajon kivitelezhető-e ilyen körülmények között az a kísérlet, amelyről beszélés?

KRISHNAMURTI: Ez a férfi azt kérdezi, vajon fennmaradhatna-e kormányzati támogatás nélkül a jelenlegi iskolarendszer?

Úgy látja, hogy a világ egyre inkább a különféle kormányok, a politikusok ellenőrzése alá kerül, hogy mindent olyan emberek irányítanak, akik át akarják alakítani az elméteket és a szíveteket, akik

azt akarják, hogy egy adott módon gondolkodjatok. Akár Oroszországot nézzük, akár bármely más országot tekintünk, a tendenciák mindenütt a kormányzat által ellenőrzött oktatás irányába mutatnak, ez az úr pedig azt kérdi, vajon létrejöhet-e kormányzati támogatás mellett az általam vázolt oktatási rendszer.

Nos, mit felelnétek ti erre a kérdésre? Tudjátok, ha valami fontos dolog jut az eszetekbe, olyasmi, ami valóban megéri a fáradságot, a kormányzatoktól és a társadalmi rendeletektől függetlenül, teljes szívvel kiálltok mellette – és ha így tesztek, akkor sikerre is viszitek. A legtöbben azonban semmiben sem vesztek részt teljes szívvel, és ezért tesztek fel ilyen kérdéseket. Ha erősen él bennetek az érzés, hogy életre hívhattok egy új világot, ha önmagatokban, pszichológiailag és spirituálisán mindannyian a teljes lázadás állapotában éltek, akkor egész szíveteket, elméteket és testeteket annak kell szentelnetek, hogy létrehozzatok egy olyan iskolarendszert, amelyben nem létezik a félelem, és nem léteznek annak következményei.

Minden igazán forradalmi dolgot az a kevés ember teremtett meg, aki felismerte, mi igaz, és hajlandó volt eszerint élni; ám ahhoz, hogy eljuthassatok erre a felismerésre, meg kell szabadulnotok a hagyományoktól, azaz mentesnek kell lennetek mindenféle félelemtől.

MÁSODIK FEJEZET A SZABADSÁG KÉRDÉSE

A szabadság kérdéséről szeretnék beszélni veletek. Ez nagyon összetett, elmélyült tanulmányozást és megértést igénylő kérdés. A világban rengeteg szó esik a vallási szabadságról és arról a szabadságról, mely által az ember azt teheti, amihez valóban kedve van. A humanisták egész köteteket írtak már erről, ám azt hiszem, megközelíthetjük nagyon egyszerű és közvetlen módon is a kérdést, és így talán eljuthatunk a valódi válaszhoz.

Vajon megálltatok-e már valaha, hogy megfigyeljétek a napnyugta csodás ragyogását nyugaton, miközben a félénk Hold épp felfelé kapaszkodik a fák koronájának magasába? Ebben az órában a folyó gyakran teljesen nyugodt, és minden tisztán tükröződik felszínén: a híd, a felette elhaladó vonat, a fiatal Hold és a sötétedéskor előbújó csillagok. Gyönyörű látvány. És ahhoz, hogy megfigyelhessük és észrevehessük ezt a szépséget, hogy teljes figyelmünket neki szentelhessük, elménknak mindentől mentesnek kell lennie, igaz? Nem szabad, hogy különböző kérdések, aggodalmak és gondolatok töltsek be. Csak akkor vagyunk képesek bármit is valóban megfigyelni, ha elménk teljesen nyugodt és csendes, mivel ekkor érzékennyé válik a különleges szépségekre – és talán ebben rejlik a szabadság kérdésének kulcsa is.

Nos, mit is jelent az, hogy az ember szabad? Vajon abból áll a szabadság, hogy számotokra megfelelő dolgokat tesztek, hogy oda utaztok, ahová kedvetek tartja, és arra gondoltok, amire akartok? Ez utóbbit mindenképpen megteszitek. Vajon a függetlenség pusztán azt jelentené, hogy szabadok vagytok? Világunkban számos független ember él, ám csak nagyon kevesen szabadok. A szabadság nagyfokú intelligenciára is utal, ugye? Szabadnak lenni annyi, mint intelligensnek lenni, ám ha csak arra vágytok, hogy szabadok legyetek, attól még nem lesztek intelligensek; az intelligencia abból fakad, ha elkezditek megérteni egész környezeteteket; a társadalom, a vallás, a szüléitek és a hagyományok folyamatosan rátok gyakorolt hatásait. Ahhoz, hogy megérthessétek e hatásokat – a szüléitek, a kormányzat, a társadalom, az adott kultúra, a hiedelmeitek, az isteneitek és a babonáitok és a gondolkodás nélkül elfogadott hagyományok rátok gyakorolt hatásait és megszabadulhassatok tőlük, nagyfokú éleslátásra van szükségetek, rendszerint azonban behódoltok ezeknek a dolgoknak, mivel ott él bennetek a félelem. Féltetek attól, hogy nem vívtok ki magatoknak megfelelő pozíciókat az életben; megrémítenek benneteket a papok szavai; féltetek attól, mi lesz, ha nem követitek a hagyományokat, ha nem cselekedtek „helyesen”. A szabadság azonban olyan lelkiállapot, melyben nem létezik félelem és kényszer, és nem éreztek késztetést arra, hogy biztonságos életet éljétek.

Vajon nem akartok-e a legtöbben biztonságban élni? Nem vágytok-e arra, hogy a többiek elmondják, milyen csodálatos emberek vagytok, milyen jól néztek ki, és milyen kivételes intelligenciával rendelkeztek? Ha nem így lenne, nem biggyesztenétek mindenféle címetek a nevetek elé. Ezek a

dolgok magabiztossággal ruháznak fel benneteket, fontos embereknek érzitek magatokat általuk. Mindannyian híresek akartok lenni – és abban a pillanatban, hogy válni akartok valamivé, elveszítitek a szabadságotokat.

Kérlek, értsétek meg a szavaimat, mivel ebben rejlik a szabadság kérdésének nyitja. Akár a politikusok, a hatalom, a társadalmi rangok és a tekintély világáról, akár az úgynevezett spirituális világról legyen is szó, melyben arra törekedtek, hogy erényesek, nemesek és jámborak legyetek, abban a pillanatban elveszítitek a szabadságotokat, amint valamilyenné akartok válni. Ám ha az ember felismeri e dolgok abszurditását, és így ártatlan szívvvel él, mentesen attól a vágytól, hogy „valakivé” váljon, szabadabbá lesz. Ha megértitek e folyamat egyszerűségét, felismeritek kivételes szépségét és mélységét is.

Végül is minden vizsga azt a célt szolgálja, hogy valamilyen pozícióra tegyetek szert általa, hogy valakivé váljatok. A címek, a rangok, a társadalmi helyzetek és a tudás arra bátorít benneteket, hogy valakivé váljatok. Észrevettétek már, hogy a szüléitek és a tanáraitok mindig azt mondják, el kell érnetek valamit az életben, hogy olyan sikeresnek kell lennetek, mint mondjuk a nagybátyátok vagy a nagyapátok? Vagy igyekeztek valamilyen hős példáját utánozni, hogy olyanná váljatok, mint a mesterek, a szentek, és így soha nem vagytok szabadok. Ha egy mester, egy szent, egy tanító vagy valamelyik rokonotok példáját követitek, vagy ragaszkodtok egy adott tradícióhoz, akkor arra vágytok, hogy valamilyenné váljatok; a szabadságban pedig csak akkor lehet részetek, ha valóban megértitek e tényt.

Tehát az oktatás szerepének annak kellene lennie, hogy már gyermekkorotoktól fogva segítsen benneteket abban, hogy ne másokat utánozzatok, hanem minden körülmények között önmagatok legyetek. És ez a legnehezebb; az, hogy legyetek akár csúnyák, akár szépek, akár irigyek, akár féltékenyek, mindig önmagatok legyetek, és közben megértsétek önmagatokat. Ez roppant nehéz feladat, mivel általában alantásnak gondoljátok magunkat, és azt hiszitek, csodálatos lenne, ha nemesebbé válnátok; ez azonban soha nem következik be. Ellenben ha megvizsgáljátok és megértitek a valódi éneteket, ebben a megértésben ott rejlik az átalakulás. Azaz a szabadság nem abból fakad, hogy megpróbáltok valaki mássá válni, nem is abból, hogy egyszerűen csak azt teszitek, amihez éppen kedvetek van, és nem is abból, hogy valamilyen hagyomány, a szüléitek vagy a gurutok előírásait követitek, hanem abból, hogy pillanatról pillanatra megértitek saját éneteket.

Látjátok, erre nem tanítottak meg benneteket; a jelenlegi oktatási rendszer arra ösztönöz titeket, hogy váljatok valamilyenné – ám ez nem egyenlő énetek megértésével. Az „én” roppant összetett dolog; nem pusztán az az entitás, amely iskolába jár, veszekszik, különböző játékokat játszik, vagy fél bizonyos dolgoktól; valamiféle rejtett, láthatatlan dolog is hozzátartozik. Ez utóbbit nemcsak a gondolataitok alkotják, hanem a társaitoktól, a könyvekből, az újságokból és a vezetőitektől felszedett minták is, és mindezt csakis akkor érthetitek meg, ha fellázadtok a „valamivé válás” egész hagyománya ellen. Ez az egyetlen forradalom, az a forradalom, mely rendkívüli szabadságot eredményez. Az oktatás valódi szerepe pedig az, hogy kiművelje bennetek e szabadságot.

A szüléitek, a tanáraitok és saját vágyaitok is arra készítetnek benneteket, hogy azonosuljatok bizonyos dolgokkal, és így legyetek boldogok, így éljétek biztonságban az életeteket. Ám ahhoz, hogy intelligenssé válhassatok, vajon nem kell-e áttörnötök a benneteket rabszolgasorba taszító és megtörő minden hatáson?

Az új világ reménye azokban az emberekben rejlik, akik elkezdik felismerni a hamis dolgokat, és fellázadnak ellenük – nem pusztán a szavaikkal, de tetteikkel is. És ezért kell a megfelelő oktatásra törekednetek, mivel csakis akkor hívhattok életre egy új, nem a hagyományokon alapuló, nem valamiféle filozófusok és idealisták gondolkodásmódja által kialakított világot, ha szabadságban nőttek fel. Ám amíg csak arra törekedtek, hogy valakivé váljatok, vagy nemes példaképeket utánoztok, nem lehet részetek ebben a szabadságban.

KÉRDEZŐ: Mi az intelligencia?

KRISHNAMURTI: Közelítsük meg nagyon lassan és türelmesen ezt a kérdést, hogy a végére járhassunk. A végére járni egy kérdésnek nem azt jelenti, hogy lezárjuk azt. Nem tudom, tudjátok-e, mi a különbség e két dolog között. Ha az ember lezár egy kérdést, és valamiféle végkövetkeztetésre

jut azzal kapcsolatban, hogy mi is az intelligencia, megszűnik intelligensnek lenni. Ezt teszi a legtöbb idős ember: végkövetkeztetésekre jut, és így megszűnik intelligensnek lenni. Azaz valamire már most rájöttünk, mégpedig arra, hogy az intelligens elme folyamatosan tanul, és soha nem állapodik meg.

Mi az intelligencia? A legtöbb ember megelégszik az intelligencia valamely definíciójával. Vagy azt mondják, „ez jó magyarázat”, vagy ragaszkodnak a saját értelmezésükhöz – az értelmezésekkel megelégedő elme pedig roppant felületes, következőképpen nem intelligens.

Nos, már kezditek érteni, hogy az intelligens elme olyan elme, melyet nem elégítenek ki az értelmezések és a végkövetkeztetések; és az ilyen elme nem is hívó elme, mivel minden hiedelem szintén egyfajta konklúzió. Az intelligens elme KÉRDEZŐ, figyelő, tanuló elme. Hogy mit jelent ez? Azt, hogy intelligencia csakis akkor létezhet, ha nincs bennetek félelem, ha hajlandók vagytok lázadni, szembefordulni az egész társadalmi rendszerrel, hogy megismerjétek Istent, és felfedezték az igazságokat.

Az intelligencia nem egyenlő a tudással. Ha a világ összes könyvét elolvasnátok, attól sem válnátok intelligenssé. Az intelligencia valami megfoghatatlan dolog; nehéz bármihez is kötni. Csakis akkor jön létre, ha megértitek az elme teljes működési folyamatát; nem a filozófusok vagy a tanítók által az elméről alkotott nézeteket, hanem a saját elméteket. Elmétek az emberi lét végeredménye, és ha megértitek azt, többé egyetlen könyvet sem kell elolvasnotok, mivel az elme a múlt minden tudását tartalmazza. Tehát az intelligencia önmagatok megértése által születik meg: és önmagatokat csakis az emberek, a tárgyak és a gondolatok világával való kapcsolatok által érthetitek meg. Az intelligencia nem olyasvalami, amire – mondjuk – tanulás útján szert tehetek, az intelligencia egy nagy lázadás során születik meg, azaz akkor, ha nincs bennetek félelem – vagyis ha a szeretet tölti be lényeteket. Mivel ahol nincs félelem, ott a szeretet az úr.

Ha titeket csak a magyarázatok érdekelnek, attól tartok, úgy fogjátok érezni, hogy nem feleltem a kérdésre. Ha azt kérdezitek, mi az intelligencia, az olyan, mintha azt kérdeznétek, mi az élet. Az élet tanulás, játék, szex, munka, veszekedés, irigység, becsvágy, szeretet, szépség, igazság – az élet minden, igaz? De tudjátok, a legtöbben nem vagytok elég türelmesek ahhoz, hogy megfontoltan és kitaróan végigjárjátok ezt a kutatóutat.

KÉRDEZŐ: Képes-e érzékennyé válni a faragatlan elme?

KRISHNAMURTI: Figyeljétek meg jól a kérdést, és annak a szavak mögött rejlő értelmét. Képes-e érzékennyé válni a faragatlan elme? Ha azt állítom, az elmém faragatlan, és megpróbálok érzékennyé válni, maga ez az erőfeszítés is faragatlanság. Kérlek, értsétek meg ezt! Ne nyugtalankodjatok, csak figyeljétek! Ellenben ha felismerem, hogy faragatlan vagyok, de nem igyekszem érzékennyé válni, ha elkezdem megérteni, mi is a faragatlanság, ha nap mint nap megfigyelem azt a saját életemben – ha megfigyelem, milyen mohón eszem, milyen durván bánok az emberekkel, ha megfigyelem a szokásaimban és a gondolataimban megnyilvánuló büszkeséget, arroganciát és gorombaságot –, akkor pontosan ez a megfigyelés fogja átalakítani a bennem lévő faragatlanságot.

Hasonlóképpen, ha ostoba vagyok, és azt mondom, intelligenssé kell válnom, ez az erőfeszitésem sem más, mint még nagyobb ostobaság, mivel a fontos az, hogy megértsem magát az ostobaságot. Ha intelligenssé igyekszem válni, továbbra is ostoba maradok. Lehet, hogy szert teszek a műveltség felszíni csillogására, talán képes leszek kívülről idézni a nagy szerzők könyveiből, de alapvetően továbbra is ostoba maradok. Am ha felismerem és megértem az ostobaság mindennapi megnyilvánulási formáit – azt, hogy hogyan viselkedem a szolgálókkal, hogyan viszonyulok a szomszédaimhoz, a szegényekhez, a gazdagokhoz, a hivatalnokokhoz –, akkor ezen tudatosság által megtörhetem az ostobaságomat.

Próbáljátok csak ki! Figyeljétek meg, hogyan beszéltek a szolgálóitokkal, hogy micsoda óriási tisztelettel kezeltek, mondjuk, egy kormányzót, és milyen kevés tiszteletet mutattok az iránt az ember iránt, aki semmit sem képes adni nektek. És egyszer csak elkezditek felismerni, milyen ostobák is vagytok; ebben a megértésben pedig intelligencia és érzékenység rejlik. Nem kell érzékennyé válnotok. Az az ember, aki megpróbál valamilyenné válni, visszataszító és érzéketlen, faragatlan személy.

KÉRDEZŐ: Hogyan deríthetik ki a gyermekek szülei és tanárai segítségével, hogy kik ők?

KRISHNAMURTI: Én mondtam volna, hogy ez megtörténhet, vagy a szavaimat lehetett így is értelmezni? A gyermekek akkor fedezik fel önmagukat, ha a környezetük segítséget nyújt nekik ebben. Ha a szülőket és a tanárokat valóban érdekli, hogy a fiatal emberek felfedezzék önmagukat, nem kényszerítik őket semmire; olyan környezetet teremtenek számukra, melyben megismerhetik önmagukat.

Elhangzott ez a kérdés, ám nem tudom, vajon valóban lényeges-e a számotokra? Ha mélyen önmagatokban úgy érzitek, fontos, hogy a gyermekek megismerjék önmagukat, és hogy ez nem következhet be olyan környezetben, ahol a tekintélyelvűség uralkodik, nem tennétek-e meg mindent, hogy megteremtsetek számukra a megfelelő környezetet? Ez már megint a régi hozzáállás: mondd meg, mit tegyek, és én megteszem; ahelyett hogy azt mondanánk: „találjuk ki együtt a megoldást”. A kérdés, hogy hogyan teremtsétek olyan környezetet, melyben a gyermekek megismerhetik önmagukat, mindenkit érint: a szülőket, a tanárokat és magukat a gyermekeket is. Az önismeretet azonban nem lehet erőltetni, a megértést nem lehet kikényszeríteni; és ha ez a kérdés valóban fontos nektek és nekem, valamint a szülőknél és a tanároknál, akkor közösen kell megteremtünk a megfelelő iskolákat.

KÉRDEZŐ: A gyerekek azt mondják, hogy a falvakban különféle hátborzongató jelenségekkel találkoztak, például láttak megszállt embereket, és félnek a kísértetektől, a szellemektől és a többi efféle lénytől. Gyakran tesznek fel kérdéseket a halállal kapcsolatban is. Mit feleljünk ilyenkor?

KRISHNAMURTI: a megfelelő időben majd a halál témakörével is foglalkozni fogunk. De tudjátok, a félelem valami egészen különleges dolog. Gyermekkorotokban a szülőitek és az idősebb emberek meséltek nektek a kísértetektől – ha nem így történt volna, valószínűleg soha nem látnátok kísérteteket. Valaki mesélt nektek a megszállottságról is; ti túl fiatalok voltatok ahhoz, hogy ismerjétek ezeket a dolgokat. Ezek nem a ti tapasztalataitok, csak az idősebb emberek elbeszéléseiből ismeritek őket, és gyakran maguk az idősek sem tudnak semmit ezekről. Csak olvastak róluk valamilyen könyvben, és azt hiszik, megértették a dolgot. Ez viszont egy egészen másfajta kérdést vet fel: vajon létezik-e a múlt által be nem szennyezett tapasztalat? Ha egy tapasztalatot beszennyez a múlt, az már nem más, mint pusztán a múlt folytonossága, következésképpen nem valódi tapasztalat.

A fontos az, hogy ha gyermekekkel foglalkoztok, ne erőltessétek rájuk a saját téveszméiteket, a saját nézeteiteket a kísértetektől, a saját elképzeléseiteket és élményeiteket. Ez nagyon nehéz feladat, mivel az idősebb emberek rengeteget beszélnek efféle lényegtelen dolgokról, melyeknek semmi jelentősége nincs az életben, és így fokozatosan átadják a gyermekeknek a saját szorongásaikat, félelmeiket és babonáikat, azok pedig természetes módon elismélik a hallottakat. Fontos, hogy az idősebb emberek, akik általában maguk sem tudnak semmit az efféle dolgokról, ne beszéljenek ilyesmikről a gyerekek előtt, hanem inkább olyan környezetet segítsenek megteremtetni, melyben a gyerekek szabadon, félelem nélkül nőhetnek fel.

HARMADIK FEJEZET SZABADSÁG ÉS SZERETET

Néhányan talán nem egészen értitek, amit a szabadságról mondtam, ám – mint arra már rámutattam – roppant fontos, hogy az új, szokatlan elképzelésekre is nyitottak legyetek. A szépséget felismerni jó dolog, de meg kell figyelnetek az élet csúnya dolgait is; mindenre ébernek kell lennetek. Hasonlóképpen találkoznotok kell olyan eszmékkel is, melyeket talán nem teljesen értetek meg, mivel minél többet gondolkodtok és elmélkedtek ezeken a számotokra esetleg nehéz kérdéseken, annál inkább képesek lesztek gazdag és teljes életet élni.

Nem tudom, megfigyeltétek-e már kora reggel a víz felszínén tükröződő napfényt, észrevettétek-e már, milyen különlegesen lágy ez a fény, és hogyan táncol a sötét víz a fák fölött ragyogó egyetlen csillaggal, a hajnalcsillaggal. Észrevettétek-e már efféléket? Vagy annyira elfoglaltak vagytok, annyira lekötnek benneteket mindennapi megszokásaitok, hogy megfeledkeztetek arról, milyen szép is ez a Föld, melyen mindannyiunknak élnünk kell, vagy esetleg fel sem ismeritek már? Akár

kommunistának, akár kapitalistának, akár hindunak, buddhistának vagy muzulmánként nevezitek magatokat, legyetek bár vakok, nyomorékok, vagy éljetez szép és boldog életet, ez a Föld mindenkié. Értitek ezt? Ez minden ember Földje, nemcsak egyvalakié; nemcsak a gazdagoké, nemcsak a hatalmas uralkodóké, nemcsak a nemeseké, hanem a tiétek és az enyém is. Senkik vagytok, mégis itt éltek ezen a Földön, és itt együtt kell élnetek. Ez a világ épp annyira a szegényeké, mint a gazdagoké, az írástudatlanoké, mint a tanult embereké; ez a ti világotok, és szerintem nagyon fontos, hogy érezzétek ezt, és szeressétek a Földet – nemcsak alkalmanként, mondjuk egy-egy békés reggelen, hanem életek minden percében. És csak akkor érezhetitek magatokénak ezt a világot, csak akkor lesztek képesek szeretni, ha megértitek, mi is a szabadság.

Jelenleg nem létezik olyasmi, hogy szabadság, és nem is tudjátok, mit jelent ez a fogalom. Szeretnétek szabadok lenni, de ha megfigyelitek, a maga kis területén mindenki – a tanárok, a szülők, az ügyvédek, a rendőrök, a katonák, a politikusok, az üzletemberek sokasága – a cselekedeteivel akadályozza ezt a szabadságot. A szabadság nem pusztán azt jelenti, hogy azt teszitek, amit akartok, vagy hogy megszabadultok a benneteket lebélyező külső körülményektől; ahhoz, hogy szabadok lehessetek, teljes egészében meg kell értenetek, mit jelent a függőség és az alárendeltség. Tudjátok, mi az alárendeltség? Függtök a szüléitektől, igaz? Függtök a tanáraitoktól, a szakácstól, a postástól, a tejeselembertől és így tovább. Ezt a fajta függést meglehetősen könnyű megérteni. Ám létezik az alárendeltségnek egy sokkal mélyebb formája is, és ezt is meg kell értenetek, mielőtt szabaddá válhatnátok; ez pedig abból áll, ha valaki mástól függ a boldogságotok. Tudjátok, mit jelent ez? Ez nem egyszerűen a másoktól való, bélyőbe verő, fizikai függés, hanem egy belső, lelki függés, melyből az úgynevezett boldogságot származtatjátok, mivel ha ilyen függésben éltek, rabszolgákká váltok. Ha felnővén is egyre a szüléitektől, a férjeteiktől vagy a feleségeitektől, egy gurutól vagy valamilyen eszmétől függötök, az továbbra is csak a rabszolgaság egyik formája. Ám rendszerint nem értitek meg ezt, még annak ellenére sem, hogy – különösen fiataloktatban – mindannyian szabadok akartok lenni.

Hogy szabadok lehessetek, fel kell lázadnotok a függés és az alárendeltség ellen, erre pedig csakis akkor lesztek képesek, ha megértitek, miért vagytok alárendelvek. Míg nem értitek meg minden belső függéseiteket, és nem szabadultok meg tőlük, nem lehettek szabadok, mivel a szabadság csakis ebből a megértésből származhat. A szabadság azonban nem pusztán valamiféle reakció. Tudjátok, mi az a reakció? Ha mondok valamit, ami rosszul esik nektek, ha csúnya szavakkal illetlek benneteket, és ti ezért megharagszotok rám, az reakció – függés szülte reakció; a függetlenség pedig egy másik reakció. A szabadság azonban nem valamiféle reakció, és míg nem értitek meg a reakcióitokat, és nem haladjátok meg azokat, nem lehettek szabadok.

Tudjátok, mit jelent szeretni valakit? Tudjátok, mit jelent annyira szeretni egy fát, egy madarat vagy egy kis állatot, hogy gondját viselitek, tápláljátok, dédelgetitek, bár talán semmit sem kaptok tőle cserébe, hiszen lehet, hogy a fa nem kínál nektek árnyékot, a kis állatok pedig nem fognak követni titeket, nem fognak függeni tőletek? A legtöbben nem ismeritek ezt a fajta szeretetet, fogalmatok sincs arról, mit jelent, mert a szereteteiteket mindig korlátozza a szorongás, a féltékenység és a félelem; ez pedig azt jelenti, hogy belsőleg függtök egymástól, mivel szeretetre vágytok. Nem egyszerűen csak szerettek, hanem elvártok valamit a szereteteitekért cserébe, és pontosan ezáltal váltok függővé.

Tehát a szabadság és a szeretet mindig együtt jár egymással. A szeretet nem valamiféle reakció. Ha én azért szeretlek téged, mert te is szeretsz engem, az pusztán üzlet; ez a fajta szeretet csak valamiféle árucikk, és nem valódi szeretet. Szeretni annyit tesz, hogy az ember semmit sem kér cserébe, sőt nem is érzi úgy, hogy bármit is adna a másiknak – és csak ez a fajta szeretet ismerheti meg a szabadságot. De látjátok, erre senki sem tanított meg benneteket. Tanítottak nektek matematikát, kémiát, földrajzot, történelmet, és azzal kész, mivel a szüléitek csak azzal törődnek, hogy segítsenek nektek jó állást szerezni, és hogy sikeresek lehessetek az életben. Ha van elég pénzünk, talán külföldre küldenek tanulni benneteket, ám akárcsak a világ összes szülőjének, nekik is csak az a céljuk, hogy a társadalom megbecsült, gazdag tagjaivá váljatok; és minél magasabbra kapaszkodtok, annál több nyomorúságot okoztok a többi embernek, mivel e pozíciók kivívásához könyörtelenül versengenetek kell embertársaitokkal. Azaz a szülők olyan iskolákba küldik a gyermekeiket, ahol becsvágy és versenyszellem uralkodik, ahol egyáltalán nincs szeretet, és ezért van az, hogy társadalmunk folyamatosan

hanyatlik, és a folytonos harc állapotában leledzik; és bár a politikusok, a bírák és az úgynevezett nemesek a békéről papolnak, ezek csak üres szavak.

Tehát teljes egészében meg kell értenetek a szabadság kérdését. Saját magatoknak kell kiderítene-tek, mit is jelent a szeretet, mivel szeretet nélkül nem lehettek figyelmesek, és nem válhattok előzé-kennyé. Tudjátok, mit jelent figyelmesnek lenni? Ha a figyelmes ember meglát egy éles követ egy sok meztelen talp által taposott ösvényen, eltávolítja azt onnan; nem azért, mert valaki megkérte erre, hanem azért, mert együtt érez az embertársaival – mindegy neki, ki jár azon az ösvényen, hiszen talán soha nem is találkozik az illetővel. Ahhoz, hogy fát ültessetek és gondozzatok, hogy elnézzétek a folyót, és élvezzétek a Föld teljességét, hogy megfigyeljétek egy szárnyaló madarat, és meglássátok röpte szépségét, hogy érzékennyé és nyitottá váljatok az életnek nevezett különleges mozgásra, sza-badnak kell lennetek – ahhoz pedig, hogy szabaddá válhassatok, meg kell tanulnotok szeretni. Szeret-et nélkül nem létezik szabadság; szeretet nélkül a szabadság pusztán egy értéktelen eszme. Tehát csak azok válhatnak szabaddá, akik megértik a belső függés természetét, megszabadulnak tőle, és ezáltal megismerik a szeretetet; és csakis ezek az emberek teremthetnek egy újfajta civilizációt, egy új világot.

KÉRDEZŐ: Honnan erednek a vágyak, és hogyan szabadulhatnánk meg tőlük?

KRISHNAMURTI: Ezt a kérdést egy fiatalember tette fel, és vajon miért kellene neki megszaba-dulnia a vágyaitól? Értitek ezt? Ez a férfi fiatal, és tele van léttel; miért kellene hát megszabadulnia a vágyaitól? Valószínűleg azt tanították neki, hogy a vágnélküliség egyike a legmagasabb rendű erényeknek, és ha megszabadul a vágyaitól, felismerheti Istent vagy azt a bizonyos „végső valamit”, bárhogyan nevezzék is, így hát azt kérdi, „Honnan erednek a vágyak, és hogyan szabadulhatnánk meg tőlük?” Azonban maga ez a készítés is egyfajta vágy, nemde? És ezt a vágyat valójában a félelem szüli.

Honnan erednek a vágyak, mi a forrásuk? Az ember megpillant valami vonzó dolgot, és megkí-vánja. Meglátottok egy autót vagy egy hajót, és szeretnétek birtokolni, esetleg szeretnétek gazdag em-berré vagy éppen szannjászinná válni. Innen erednek a vágyak: meglátottok valamit, kapcsolatot terem-tetek vele, valamilyen érzetetek, benyomásotok támad róla, és megszületik bennetek egy vágy. Fel-ismervén, hogy vágyaitok konfliktusokat eredményeznek, azt kérdezitek tőlem: „Hogyan szabadul-hatnék meg a vágyaimtól?” Azaz valójában nem a vágyaitoktól szeretnétek megszabadulni, hanem a vágyak által okozott aggodalomtól, szorongástól és fájdalomtól. Roppant fontos, hogy megértsétek, valójában nem magától a vágytól akartok megszabadulni, hanem annak keserű gyümölcsseitől. Ha elválaszthatnátok a vágyakat a fájdalomtól, a szenvedéstől, a küzdelemtől és a velük járó összes szo-rongástól és félelemtől, hogy csakis az örömök maradjanak meg, vajon akkor is meg akarnátok-e szabadulni tőlük?

Ameddig valamilyen szinten élnek bennetek az anyagi javak, a siker és a különböző pozíciók iránti vágyak, addig elkerülhetetlenül mindig szorongás, bánat és fájdalom is lesz az életetekben. A gaz-dagság és a társadalmi helyzetek iránti vágyak csakis akkor maradnak el az életetekből, ha felismeri-tek, mennyire romlott és bomlasztó maga a becsvágy. Abban a pillanatban, amikor felismeritek, hogy a hatalom iránti vágy – legyen szó akár a miniszterelnökök, a bírák, a papok, a guruk hatalma iránti vágyról – alapvetően rossz dolog, többé már nem vágytok a hatalomra. Ám nem értitek meg, hogy a becsvágy bomlasztó, hogy a hatalom rossz dolog – épp ellenkezőleg, azt mondogatjátok magatoknak, hogy jó célokra akarjátok használni a hatalmatokat; ez viszont képtelenség. Rossz eszközöket soha nem használhattok jó célokra. Ha az eszköz rossz, a végeredmény is az lesz. A jóság nem a gonoszság ellentéte; a jóság csakis akkor születik meg, ha végleg felhagytok a gonoszsággal.

Tehát ha nem értitek meg teljes egészében a vágyak jelentőségét, eredményeit és melléktermékeit, semmi értelme annak, ha pusztán csak meg akartok szabadulni tőlük.

KÉRDEZŐ: Hogyan szabadulhatunk meg a függéstől, ha továbbra is a jelen társadalom keretein belül élünk?

KRISHNAMURTI: Tudjátok, mi a társadalom? A társadalom az emberek közti kapcsolatok rend-szere, nem igaz? Ne bonyolítsátok túl a dolgot, ne kezdjétek különféle könyvekből idézni;

gondolkozások nagyon egyszerűen, és látni fogjátok, hogy a társadalom nem más, mint a kettőnk közt és a többi ember közt lévő kapcsolatok rendszere. A társadalmat az emberi kapcsolatok alkotják; jelen társadalmunk pedig a nyereség-hajhászás kapcsolataira épül, igaz? A legtöbb ember pénzre, hatalomra, anyagi javakra, tekintélyre vágyik; valamilyen szinten társadalmi rangot és presztízst akar kivívni magának, ezért nyereség-hajhász társadalmat építettünk fel. Amíg kapzsis és mohóság vagytok, amíg pozíciókra, tekintélyre és hatalomra vágytok, addig ehhez a társadalomhoz tartoztok, következésképpen függök is tőle. Am ha nem vágytok ezekre a dolgokra, ha alázatosak és egyszerűek maradtok, függetlenné váltok a társadalomtól; fellázadtok ellene, és szakítottok vele.

Sajnos a jelenlegi oktatási rendszer célja az, hogy beilleszkedjete a társadalomba, hogy alkalmazkodjatok hozzá. Ezzel törődnek a szüléitek, a tanáraitok, a tankönyveitek. És ha az ember alkalmazkodik, ha becsúszó és nyereség-hajhász, ha megront és tönkretesz másokat a hatalom és a rang iránti küzdelem során, a társadalom tekintélyes tagjának tekintik. Arra nevelnek benneteket, hogy illeszkedjete be a társadalomba; ez azonban nem oktatás, ez pusztán egy kondicionálási folyamat, mely arra irányul, hogy alkalmazkodjatok egy adott mintához. Az oktatás valódi feladata nem az, hogy hivatalnokokat, bírakat vagy miniszterelnököket faragjon belőletek, hanem hogy segítsen nektek megérteni e romlott társadalmi rendet, és tegye lehetővé, hogy szabaddá váljatok, hogy szakítsatok ezzel a rendszerrel, és megteremtsetek egy újfajta társadalmat, egy új világot. Szükség van a lázadókra, azokra az emberekre, akik teljes egészében fellázadnak a régi dolgok ellen, mivel csakis ők képesek létrehozni egy új világot – olyan világot, mely nem a nyereség-hajhászáson, nem a hatalmon és a tekintélyen alapul.

Gyakran hallom, hogy az idősebbek efféléket mondogatnak: „Ez lehetetlen. Bolondságokat beszélsz, az emberi természetet nem lehet megváltoztatni.” Am soha nem gondoltatok még bele abba, mi lenne, ha felszabadítanátok a felnőttek elméjét, és nem kondicionálnátok a gyermekeiket. Az oktatás kétségkívül egyaránt gyógyító és preventív folyamat. Az idősebb diákokat már számtalan hatás formálta, őket már kondicionálták, ők már becsúszóvá váltak; sikeresek akarnak lenni, az apjukhoz vagy a politikusokhoz akarnak hasonlítani. Tehát az oktatás valódi feladata nem pusztán az, hogy segítsen megszabadulnotok a rátok erőltetett normáktól, de az is, hogy megértsétek általa a mindennapi élet folyamatát, hogy szabadságban nőhessetek fel, és életre hívhassatok egy új világot – olyan világot, mely minden ízében különbözik a jelenlegitől. Sajnos ez sem a szülőket, sem a tanárokat, sem általában véve az embereket nem érdekli. Ezért van az, hogy az oktatás folyamata során éppúgy nevelnetek kell a nevelőket, mint a diákokat.

KÉRDEZŐ: Miért harcolnak egymással az emberek?

KRISHNAMURTI: Miért harcolnak egymással a fiatal gyermekek? Ti is harcoltok néha a testvéretekkel vagy a többi fiúval, igaz? És miért? Talán egy játék miatt. Előfordulhat, hogy valaki elveszi a labdákat vagy az egyik könyveteket, ti pedig összeverekedtek vele. A felnőttek pontosan ugyanezért harcolnak egymással, csak az ő játékszereik a hatalom, a társadalmi pozíciók és a gazdagság. Ha ti hatalomra vágytok, és én is hatalomra vágyok, harcolni fogunk egymással – ezért háborúznak egymással a különböző nemzetek. Ez ilyen egyszerű, csak a filozófusok, a politikusok és az ügynevezett vallásos emberek túlbonyolítják. Tudjátok, nagy művészet az, hogy szert tegyetek a tudás és a tapasztalás gazdagságára, hogy felismerjétek az élet gazdagságát, a létezés, a küzdelem, a nyomorúság, a nevetés és a könnyek szépségét – és hogy egyszerű maradjon az elmétek; az elmétek pedig csakis akkor lehet egyszerű, ha megtanultok szeretni.

KÉRDEZŐ: Mi a féltékenység?

KRISHNAMURTI: A féltékenység azt jelzi, hogy az ember elégedetlen önmagával, és irigy a társaira, igaz? Az irigység pedig pontosan abból fakad, hogy elveszítitek a kapcsolatokat valódi énetekkel. Az ember gyakran valaki másra akar hasonlítani; valakire, aki több tudással, nagyobb házzal, több hatalommal rendelkezik nála, valakire, aki szebb, mint ő, vagy jobb társadalmi helyzetben van. Erényesebbé akar válni, tudni akarja, hogyan meditáljon jobban, meg akarja ismerni Istent, meg akar változni, és így iriggyé és féltékennyé válik. Mérheterlenül nehéz megértenetek azt, kik is vagytok valójában, mivel ehhez mentesnek kell lennetek attól a vágytól, hogy valaki mássá váljatok. Ez a

vágy irigységet és féltékenységet szül, ellenben ha megértitek, kik vagytok, azzal át is alakítjátok önmagátokat. De látjátok, az egész oktatási rendszer arra ösztönöz benneteket, hogy próbáljátok megváltozni. Ha féltékenyek vagytok, azt mondják nektek: „Ne legyetek féltékenyek, az nem szép dolog.” Ezért hát küzdötök a féltékenység ellen, ám maga ez a küzdelem is féltékenység, mivel meg akartok változni általa.

Tudjátok, egy pompás rózsaszál az egy pompás rózsaszál, ám nektek, emberi lényeknek megadott a gondolkodás képessége, és rosszul gondolkodtok. Hogy tudjátok, miként gondolkodjatok, nagyfokú éleslátásra és megértésre van szükségetek, és ehhez képest azt viszonylag könnyű tudni, hogy mit gondoljatok. A jelenlegi oktatási rendszer azt mondja meg nektek, hogy mit gondoljatok, és nem tanít meg benneteket arra, hogy miként gondolkodjatok, hogyan hatoljatok a dolgok mélyére, és hogyan fedezték fel őket. Az iskola pedig csak akkor lehet méltó a nevére, ha mind a tanárok, mind a diákok tudják, hogyan kell gondolkodni.

KÉRDEZŐ: Miért van az, hogy soha semmivel nem vagyok elégedett?

KRISHNAMURTI: Ezt a kérdést egy kislány tette fel, és biztos vagyok abban, hogy senki sem sugallta neki. Ez a fiatal gyermek azt akarja tudni, miért nem elégedett soha semmivel. Mit feleltek erre ti, felnőtt emberek? Erről ti tehetek: ti teremtettétek meg ezt a világot, melyben egy kislány azt kérdi, miért nem elégedett semmivel. Ti lennétek a tanítók, a nevelők, ám nem ismeritek fel, hogy ez milyen tragikus. Meditáltok ugyan, mégis ostobák, tunyák és kimerültek vagytok – belül halottak.

Miért van az, hogy az emberi lények soha nem elégedettek? Vajon nem azért, mert a boldogságot keresik, és úgy gondolják, hogy a folyamatos változás boldoggá teszi őket? Folyton változtatják az állásaikat, egyik kapcsolatból a másikba menekülnek, egyik vallásból vagy ideológiából a másikba kapnak, azt gondolván, hogy ez által az állandó mozgás, állandó változás által majd rálelnek a boldogságra; úgy gondolják, ha nem így cselekednének, megrekednének az élet valamilyen állóvizében. A megelégedettség azonban kétségkívül valami egészen más dolog. Csak akkor válhattok megelégedetté, ha felismeritek igaz valótokat, ha nem él bennetek a változás iránti vágy, ha nem ítéltetek, és nem méritek magatokat másokhoz – ám ez nem jelenti azt, hogy egyszerűen csak elfogadjátok, amit láttok, és nyugovóra tértek. Ha az elmétek nem hasonlítja össze magát másokkal, nem ítéltetik, és nem értékel folyton, következőképpen képes pillanatról pillanatra felismerni a valóságot, anélkül hogy meg akarná változtatni, ez által a felismerés által rálelhetnek az örökkévalóságra.

KÉRDEZŐ: Miért kell olvasnunk?

KRISHNAMURTI: Hogy miért kell olvasnotok? Jól figyelj. Azt sose kérdezitek, miért kell játszani, miért kell ennetek, miért kell a folyót néznetek, vagy hogy miért vagytok kegyetlenek – igaz? Csak akkor lázadtok fel, és kérdeztek ilyeneket, ha valami olyasmit kell tennetek, amihez nincs kedvetek. Ám az olvasás, a játék, a nevetés, a kegyetlenség, a jóság, a folyó vagy a felhők szemlézése – ez mind-mind az élet része, és ha nem tudjátok, hogyan kell olvasni, hogyan kell járni, ha nem vagytok képesek értékelnéni egy falevél szépségét, valójában nem is éltek. Az egész életet meg kell értenetek, nem csupán annak egy kis részét. Ezért kell olvasnotok, ezért kell felnéznetek az égre, ezért kell énekelnetek, táncolnotok, verseket írnotok, szenvednetek, és ezért kell megértenetek a dolgokat – mivel mindez maga az élet.

KÉRDEZŐ: Mi a félnétség?

KRISHNAMURTI: Vajon nem vagytok-e félnétek, ha egy idegennel találkoztok? Nem voltatok-e bátortalanok, amikor feltettétek kérdéseiteket? Nem lennétek-e félnétek, ha ki kellene jönnötök erre az emelvényre, ahol én ülök, és hozzám hasonlóan beszélnetek kellene az emberekhez? Nem vagytok-e félnétek, nem érzitek-e kicsit ügyetlennek magatokat, és nem akartok-e megtorpanni, ha hirtelen megpillantotok egy szép fát, egy törékeny virágot vagy egy fészében ülő madarat? Látjátok, félnétek lenni jó dolog. A félnétség azonban a legtöbb ember számára azt jelenti, hogy zavarban van, hogy feszélyezettnek érzi magát. Ha egy nagy emberrel találkoztok – ha léteznek egyáltalán nagy emberek –, elfogódottá váltok. Arra gondoltok: „Ez egy fontos és ismert ember, én pedig egy senki vagyok”; és ezért félnétek lesztek, azaz tulajdonképpen felismeritek önmagátokat. Ám létezik a

félénkségnek egy másik fajtája is, melyben nyoma sincs feszélyezettségnek, ez pedig nem más, mint a gyengédség.

NEGYEDIK FEJEZET FIGYELEM

Vajon miért vagytok itt, és miért hallgattok engem? Elgondolkodtatok már azon, vajon miért figyeltek oda bárkire is? És azon, hogy mit is jelent odafigyelni valakire? Mindannyian itt ültök előttem, a beszélő előtt. Vajon azért figyeltek, hogy valami olyasmit halljatok, ami megerősíti a saját gondolataitokat, vagy hogy valami új dolgot ismerjete fel? Értitek a különbséget? Ha azért figyeltek valakire, hogy valami új dolgot ismerjete fel, hogy kiderítsetek valamit, az teljesen más jelentőséggel bír, mintha csak azért figyeltek valakire, hogy megerősítést kapjatok tőle. Ha csak bátorításért jöttetek ide, azért, hogy megerősítsek benneteket a gondolkodásmódotokban, akkor a figyelmetek vajmi kevés jelentőséggel bír. Ha azonban azért hallgattok engem, hogy kiderítsetek valamit, akkor az elmétek szabad, és semmi iránt nincs elkötelezve; éles, életteli, vizsgálódó, kíváncsi, következőképpen képes arra, hogy új dolgokat fedezzen fel. Tehát vajon nem fontos-e, hogy elgondolkodjatok azon, miért figyeltek, és mire is figyeltek?

Ültetek-e már valaha teljes csendben úgy, hogy a figyelmetek nem irányult egyetlen konkrét dologra sem, nem próbáltatok meg koncentrálni valamire, és valóban csendes és nyugodt volt az elmétek? Ilyenkor az ember mindent meghall, igaz? Éppúgy halljátok a távoli zajokat, mint a közeli, közvetlen hangokat – és ez azt jelenti, hogy valóban mindenre odafigyeltek, elmétek nem korlátozódik pusztán egyetlen, szűk csatornára. Ha képesek vagytok ilyen könnyedén, nyugodtan, erőfeszítés nélkül figyelni, különleges, akaratok és kérések nélkül végbemenő változást tapasztalhattok magamatokban; és ebben a változásban rengeteg szépség és nagyfokú éleslátás rejlik.

Csak próbáljátok ki valamikor ezt; akár most rögtön is. Miközben engem hallgattok, próbáljatok meg ne csak rám figyelni, hanem a benneteket körülvevő, összes többi dologra is. Figyeljete a tehenek nyakában lógó csengők és a templomi harangok hangjára, figyeljete a távoli vonatok és az úton elhaladó kordék zajára; és ha ezután még közelebb jöttök, és rám is figyeltek, a figyelem nagy mélységeit fogjátok felfedezni. Ehhez azonban arra van szükség, hogy elmétek teljesen csendes és nyugodt legyen. Ha valóban oda akartok figyelni valamire, az elmétek természetes módon elcsendesedik, nem igaz? Ekkor nem zavarnak meg benneteket a körülöttetek történő dolgok; elmétek csendes, mivel mélyen figyeltek mindenre. Ha ilyen könnyedén, ezzel az örömmel vagytok képesek figyelni, azt tapasztaljátok majd, hogy elképesztő átalakulás megy végbe a szívetekben és az elmétekben – olyan átalakulás, melyet nem ti szándékoltatok, és nem is ti idéztetek elő.

A gondolkodás roppant furcsa dolog, nem igaz? Tudjátok, mi a gondolkodás? A legtöbb ember számára a gondolkodás az elme tevékenysége, és az emberek folyton hadakoznak egymással a gondolataik miatt. Ám ha valóban képesek vagytok odafigyelni mindenre – arra, hogyan verdesik a partot a folyó hullámai, a madarak énekére, a gyermekek sírására, arra, hogyan korhol benneteket az édesanyátok, hogyan hetvenkedik a barátotok, hogyan civakodik veletek a házastársatok –, akkor azon kapjátok magatokat, hogy meghaladtátok a szavakat, meghaladtátok az ember létét kettéhasító verbális kifejezésmódot.

Nagyon fontos, hogy meghaladjátok a pusztán verbális kifejezésmódot, mivel végül is mire vágyik mindenki? Legyetek akár fiatalok, akár öregek, legyetek akár tapasztalatlanok, vagy éljete akár számtalan éve e Földön, mindannyian a boldogságra vágytok, igaz? Diákként a boldogságot keressete a játékban, a tanulásban, az általatok kedvelt összes dologban. Ahogy idősebbé váltok, az anyagi javakban és a pénzben keressete a boldogságot; abban, hogy szép házatok, rokonszenves házastársatok, jó állásotok legyen. És ha e dolgok már nem elégitenek ki benneteket, valami más után nézete. Azt mondjátok: „El kell szakadnom a világi dolgoktól, és akkor boldog leszek”, ezért hát elkezdetek gyakorolni ezt az elszakadást. Elhagyjátok a családotokat, feladjátok az anyagi javaitokat, és elvontok a világtól, vagy esetleg csatlakoztete valamilyen vallási társasághoz, mivel úgy gondoljátok, boldoggá tesz benneteket, ha rendszeresen összegyűltök, a testvériségről beszélte, ha egy vezetőt,

egy gurut, egy mestert, egy ideát követtek, ha valami olyasmiben hisztek, ami alapvetően nem más, mint önámítás, illúzió és babona.

Értitek, miről beszélek?

Ha megfésülködtek, szépen felöltöztök és kicsinosítjátok magatokat, ezt mind azért teszitek, hogy boldogok legyetek, igaz? Ha letesztek egy vizsgát, és a nevetek elé biggyesztitek az ábécé néhány betűjét, ha jó állást találtok, ha szép házra és egyéb vagyontárgyakra tesztek szert, ha megházasodtok és gyermekeket vállaltok, ha csatlakoztok valamilyen vallási társasághoz, melynek vezetői azt hirdetik, hogy valamiféle láthatatlan mesterek üzenetét tolmácsolják nektek – e cselekedeteitek mögött mind ez a rendkívüli készletés, a boldogság fellelésének kényszere áll.

De látjátok, a boldogságra nem tehettek szert ily könnyen, mert a boldogság nem ezekből a dolgokból áll. Lehet, hogy örömeiben lesz részetek, esetleg újfajta megelégedettségre leltek, ám ezek előbb-utóbb mind fárasztóvá és terhessé válnak számotokra, mivel az általunk ismert dolgokban nem rejlik örök boldogság. A csókokat könnyek követik, a nevetést bánat és szenvedés. Minden elsorvad és elenyészik. Ezért még fiatalokorokban el kell kezdenetek kideríteni, mi is ez a különös, boldogságnak nevezett valami, és e törekvésnek az oktatás alapvető részévé kell válnia.

A boldogság nem adatik meg számotokra, ha küzdötök érte; és – bár roppant könnyű kimondani – ez a legnagyobb titok. Néhány egyszerű szóval is meg tudom fogalmazni ezt, ám attól még nem lesztek boldogok, ha csak meghallgatjátok a szavaimat, és elisméltitek a hallottakat. A boldogság különös dolog: csak akkor adatik meg számotokra, ha nem küzdötök érte. Ha nem tesztek erőfeszítéseket azért, hogy boldogok legyetek, váratlanul, rejtélyes módon rátok talál a tisztaságból, a lét szépségéből fakadó boldogság. Ehhez azonban rengeteg megértésre van szükség, nem pedig arra, hogy csatlakozzatok valamilyen szervezethez, vagy megpróbáljátok megváltoztatni önmagátokat: Az igazság nem valamiféle kivívható vagy elnyerhető dolog. Az igazság akkor érkezik el hozzátok, ha szívetek és elmétek megtisztul a küzdelem minden érzésétől, ha többé már nem próbáltok meg „valakivé válni”; az igazság akkor adatik meg nektek, ha elmétek elcsendesedik, és időtlenül figyel a körülötte történő dolgokra. Figyelhettek ugyan a szavaimra, ám ahhoz, hogy boldogok legyetek, ki kell derítenetek, vajon elmétek mentes-e a félelmektől.

Ha félték valakitől vagy valamitől, nem létezhet számotokra boldogság. Ha félték a szülőitektől, a tanáraitoktól, attól, hogy nem tudjátok letenni a vizsgáitokat, hogy nem haladtok előre a tananyaggal, hogy nem juttok közelebb a mesterhez, az igazsághoz, hogy társaitok nem helyeslik a tetteiteket, hogy nem veregetnek hátra benneteket, nem lehettek boldogok. Ám ha valóban nem félték semmitől sem – például amikor reggel felébredtek, vagy amikor egyedül sétálgattok –, akkor hirtelen valami különös dolog történik: hivatlanul, kéretlenül és váratlanul rátok talál az, amit egyaránt nevezhetünk szeretetnek, igazságnak vagy boldogságnak is.

Ezért olyan fontos, hogy fiatalokorokban megfelelő oktatásban legyen részetek. A jelenlegi, oktatásnak nevezett folyamat valójában egyáltalán nem oktatás, mivel senki nem beszél nektek ezekről a dolgokról. A tanáraitok felkészítenek benneteket arra, hogy letegyétek a vizsgáitokat, de nem beszélnek nektek a legfontosabb dologról, az életről, mivel csak kevesen tudják, hogyan kell élni. A legtöbb ember egyszerűen csak túlél; csak cipelitek valahogy a terheiteket, és ettől az élet valamilyen rettenetes dologgá válik. Ahhoz, hogy valóban éljete, rengeteg szeretetre van szükségetek, meg kell tanulnotok csöndben maradni, és számos tapasztalásra, valamint őszinte egyszerűségre van szükségetek; olyan elmével kell rendelkeznetek, mely képes roppant tisztán gondolkodni, melyet nem vernek béklyóba az előítéletek, a babonák, a remények és a félelmek. Ezek a dolgok alkotják az életet, és ha nem tanítanak meg benneteket élni, akkor semmi értelme sincs az oktatásnak. Lehet, hogy megtanítanak titeket arra, hogyan legyetek rendesek, megtanítanak benneteket a jó modorra, és lehet, hogy sikerrel leteszitek minden vizsgáitokat, ám ha ezeknek a felületes dolgoknak tulajdonítjátok a legnagyobb jelentőséget, miközben szétmállik körülöttetek a társadalom szerkezete, az olyan, mintha egy égő házban a körmötöket lakkoznátok. Látjátok, ezekről a dolgokról senki sem beszél nektek, senki sem vitatja meg veletek ezeket a kérdéseket. Ahogy mindennap eltöltötök bizonyos időt a különböző tantárgyak – a matematika, a történelem, a földrajz – tanulásával, úgy kellene időt szánnotok arra is, hogy ezekről a mélyebb kérdésekről beszéljete, mivel általuk válik gazdaggá az élet.

KÉRDEZŐ: Vajon nem Isten imádata-e az igazi vallás?

KRISHNAMURTI: Először is derítsük ki, mi nem a vallás. Nem ez a helyes megközelítés? Ha megértitek, mi nem tartozik a valláshoz, akkor talán más dolgokat is felismertek. Olyan ez, mint amikor megtisztítottok egy koszos ablakot, és egyszeriben elkezditek tisztán látni, mi van a túloldalán. Lássuk tehát, hogy képesek vagytok-e megérteni, és kisöpörni az elmétekből azon dolgokat, melyek nem tartoznak a valláshoz: ne jelentsétek ki, hogy „majd elgondolkodom a dolgon”, és ne pusztán játsszatok a szavakkal. Ezt a fiatalabbak talán még megtehetik, de az idősebb emberek máris csapdába estek; kényelmesen beleszoktak valamibe, ami nem a vallás, és nem akarják, hogy bárki is összevarja őket.

Tehát, mi az, ami nem tartozik a valláshoz? Elgondolkodtatok már valaha ezen a kérdésen? Újra és újra elmondták nektek, mit kellene jelentenie a vallásnak; elmondták, hogy hinni kell Istenben, és még egy csomó dolgot, de senki nem kért meg arra, hogy derítsétek ki, mi nem tartozik a valláshoz, ezért most együtt fogjuk kideríteni ezt.

Ha rám vagy bárki másra figyeltek, soha ne fogadjátok el egyszerűen azt, amit hallotok – mindig igyekezzetek meglátni az elhangzott dolgok valóságtartalmát. Ha felismeritek, hogy mi nem tartozik a valláshoz, akkor soha életetekben egyetlen pap, egyetlen könyv sem vezethet majd félre, és nem fogtok félelemből különböző illúziókban hinni. Hogy kiderítsétek, mi nem tartozik a valláshoz, a mindennapi élet szintjén kell elkezdenetek a kutatást, és onnan kell egyre feljebb és feljebb kapaszkodnotok. Hogy messzire jussatok, a közeli dolgokkal kell kezdenetek, és mindig a legelső lépés a legfontosabb. Tehát mi nem tartozik a valláshoz? Vajon a szertartások jelentik-e a vallást? Ha újra és újra elvégzitek a púdzsát – vajon ez lenne a vallás?

A valódi oktatás nem arra tanít meg titeket, hogy mit gondoljatok, hanem arra, hogy miként gondolkodjatok. Ha az ember tudja, miként gondolkodjon, ha tényleg képes gondolkodni, szabad emberi lényé válik – megszabadul a dogmáktól, a babonáktól és a szertartásoktól –, és így képes kideríteni, mi is a vallás.

A vallás nyilvánvalóan nem egyenlő a szertartásokkal, mivel a szertartások bemutatása során az ember pusztán egy készen kapott formulát ismételt. Lehet, hogy egyfajta örömet leltek a szertartások bemutatásában, mint ahogy mások örömeiket lelik a dohányzásban vagy az italozásban, ám vajon ez lenne a vallás? Édesapátok és nagyapátok elvégzi a szertartásokat, tehát ti is elvégzitek azokat, mivel ha nem így cselekedtek, összeszidnák titeket. Ám ez nem maga a vallás, igaz?

És vajon mi van a templomokban? Faragott képmás, melyet egy emberi lény mintázott meg a saját képzelete alapján. Ez a képmás lehet jelkép is, ám attól még csak képmás marad, nem válik valódivá. A szimbólumok, a szavak soha nem azonosak azzal, amit jelképeznek. Az „ajtó” szó nem maga az ajtó, ugye? A szó nem egyenlő a valódi dologgal. Eljártok a templomba, hogy imádjátok a... mit is? Egy képmást, egy szimbólumot, ám ez a szimbólum nem azonos a valódi dologgal. Akkor hát miért jártok templomba? Ezek tények. Én nem marasztalok el senkit. Ráadásul mivel ezek a dolgok tények, miért foglalkozunk azzal, hogy ki jár templomba, és ki nem, hogy ki érinthetetlen, és ki nem az, vagy hogy ki brahmin és ki nem az? Ki törődik ezzel? Látjátok, az idősebb emberek vallássá változtatták a jelképeket, és hajlandók vitába szállni, harcolni és lemeszárolni egymást értük; ám Isten nincs jelen ezekben a szimbólumokban. Isten soha nem a jelképekben lakozik. Tehát ha egy jelképet, egy képmást imádtok, az nem maga a vallás.

Vajon a hit lenne-e a vallás? Ez már összetettebb kérdés. Kis lépésekkel kezdtük, és most egy kicsit messzebbre fogunk tekinteni. Vajon a hit lenne-e a vallás? A keresztények hisznek valamiben, a hinduk pedig valami másban, a muzulmánok is valami másban, a buddhisták megint másban, és mind vallásos embereknek tartják magukat. Mindenkinek megvannak a maga templomai, istenei, jelképei és a maga hiedelemrendszere. Vajon ez lenne a vallás? Az lenne a vallás, hogy az ember hisz Istenben, Rámában, Szitában, Ísvarában és mindezekben a dolgokban? Hogyan tesz szert az ember erre a hitre? Azért hisztek ezekben, mert az édesapátok és a nagyapátok hisznek bennük, vagy mert elolvastatok egy könyvet arról, hogy mit mondott valamelyik tanító, mondjuk Sankara vagy a Buddha, és elhiszitek, hogy igazat mondtak. A legtöbben egyszerűen csak elhiszitek, ami a Bhagavad-

gítában áll, következésképpen nem vizsgáljátok meg olyan tisztán és egyszerűen, ahogy a többi könyvet – nem próbáljátok meg kideríteni, mi az igazság.

Láttátok, hogy a vallás nem egyenlő a szertartásokkal; hogy ha templomba jártok, az még nem vallás; és hogy a hit sem a vallás. A keresztények a hiedelmeik miatt elkülönülnek a másban hívó emberektől, sőt még egymástól is; a hinduk örökösen telve vannak gyűlölködéssel, mivel brahminoknak vagy nem brahminoknak hiszik magukat. Tehát a hiedelmek gyűlölséget, megosztottságot és pusztulást szülnek, és nyilvánvalóan ez sem azonos a vallással.

De akkor vajon mi a vallás? Ha az ember megtisztította az ablakot – azaz nem végez különféle szertartásokat, feladta minden hiedelmét, és nem követ egyetlen vezetőt vagy gurut sem –, akkor az elméje, az ablak, tiszta lesz, ragyogni fog, és ő szabadon keresztülláthat rajta. Ha megtisztítjátok elméteket a képmásoktól, a rituáléktól, a hiedelmektől, a jelképektől, a szavaktól, a mantráktól, az újra és újra elismételt dolgoktól, és minden félelemtől, meglátjátok a valódit, az időtlent, melyet akár Istennek is nevezhetünk; ám ehhez nagyfokú éleselméjűségre, megértésre és türelemre van szükség, és ez a dolog csakis akkor következhet be, ha valóban megvizsgáljátok, mi is a vallás, és nap mint nap igyekeztek e kérdés végére járni. Csak ekkor ismerhetitek meg a valódi vallást. Ha nem így tesztek, csak üres fecsegés minden szavatok, és minden ékesség és minden díszes öltözék, a púdzsá és az összes harangzúgás mind csak jelentéktelen, értelmetlen babonaság. Az elme csakis akkor ismerheti meg az igazságot, ha fellázad az összes úgynevezett vallás ellen.

ÖTÖDIK FEJEZET KREATÍV ELÉGEDETLENSÉG

Ültetek-e már valaha tökéletesen csendben és mozdulatlanul? Próbáljátok csak ki: üljétek mozdulatlanul, egyenes háttal, és figyeljétek meg, mit tesz az elmétek. Ne igyekezzetek irányítani, ne mondjátok neki, hogy nem szabad egyik gondolatról, egyik tárgyról a másikra ugrálnia, csak legyetek tudatában annak, hogyan szökell ide-oda. Ne tegyetek semmit, csak figyeljétek meg úgy, ahogy a folyó partjáról nézi az ember a tovaáramló vizet. Az áramló víz rengeteg mindent sodor magával – halakat, faleveleket, döglött állatokat –, de mindig élő marad, folyton mozog, és az elmétek is éppilyen élő, mozgó valami. Örökké nyugtalan, ide-oda cikázik a különböző dolgok közt, akár egy pillangó.

Ha egy dalt hallgattok, hogyan figyeltek arra? Lehet, hogy kedvelitek az énekest, talán egy jóképű férfiről van szó, és lehet, hogy figyelemmel kíséritek a dal szövegét; elsősorban azonban az egyes hangjegyekre és a köztük lévő csendre figyeltek, nem igaz? Hasonlóképpen próbáljátok meg csendben ülni, minden mocorgás nélkül, anélkül hogy a kezeteket vagy akár csak a lábujjaitokat is megmozdítanátok, és csak figyeljétek meg az elméteket. Nagyszerű mulatságban lesz részetek. Ha móka-ként fogjátok fel a dolgot, ha szórakoztató elfoglaltságnak tekintitek, észre fogjátok venni, hogy az elme egyszer csak elkezd lecsendesülni, anélkül hogy a legkisebb erőfeszítést is tennétek ennek irányítására. És akkor nem lesz cenzor, nem lesz döntőbíró, senki sem fogja elemezni és értékelni a dolgokat; és ha az elme így elcsendesedik, ha önmagától, spontán módon mozdulatlanává válik, meg fogjátok tapasztalni, milyen érzés jókedvűnek lenni. Tudjátok, mit jelent a jókedv? Azt jelenti, hogy az ember egyszerűen csak kacag, minden ok nélkül, hogy mindenben örömet leli, ismeri az élet örömet, tudja, milyen jó érzés mosolyogni és félelem nélkül, egyenesen a másik ember szemébe nézni.

Vajon belenéztetek-e már valaha egy embertársatok szemébe? Belenéztetek-e már a tanáraitok, a szüleiteket, a nagy-hatalmú tisztviselőket, a szolgálókat, a szegény napszámosok szemébe, és megfigyeltétek-e már, mi történik ilyenkor? A legtöbben félték attól, hogy egyenesen az emberek szemébe nézzetek; és ők sem akarják, hogy így nézzetek rájuk, mivel ők is meg vannak rémülve. Senki nem akarja kiadni önmagát; elővigyázatosak vagytok, elrejtőztök a gyötrelmet, a szenvedést, a vágyakozást és a remény rétegei alatt, és csak kevesen képesek egyenesen az ember szemébe nézni és mosolyogni. Pedig roppant fontos, hogy mosolyogjatok, hogy boldogok legyetek, mivel tudjátok, ha az ember szívében nem él egy dal, roppant szürkév és unalmassá válik az élet. Járhattok templomról templomra, menekülhettek egyik házasságból a másikba, bármikor találhattok magatoknak új tanítót, új

gurut ám e nélkül a belső öröm nélkül vajmi kevés értelme van az életnek. És erre a belső örömről nem könnyű rálelni, mivel a legtöbben csak felületesen vagytok elégedetlenek.

Tudjátok-e, mit jelent az, ha az ember elégedetlen? Az elégedetlenséget nagyon nehéz megérteni, mert a legtöbben egy bizonyos irányba terelitek, és ezáltal elfojtjátok azt. Vagyis csak azzal törődtek, hogy biztonságos pozíciót vívjatok ki magatoknak, bevett érdeklődési körökre és jól megalapozott presztízssre tegyetek szert, hogy semmi ne zavarja meg a nyugalmatokat. Ez történik az otthonokban és az iskolákban egyaránt. A tanárok nem akarják, hogy megzavarják őket, ezért a régi megszokásokat követik, mivel ha az ember valóban elégedetlenné válik, és elkezd érdeklődni, elkezd kérdéseket feltenni, elkerülhetetlenül nyugtalanná lesz. Ám csakis a valódi elégedetlenség által tehetünk szert a kezdeményezőkézségre.

Tudjátok-e, mi az a kezdeményezőkézség? Az ember akkor kezdeményező, ha teljesen önmagától kezd el csinálni valamit. Nem kell ennek valamilyen nagyon nagy vagy különleges dolognak lennie – ezek esetleg majd csak később következnek be –, ám ha saját akaratotokból elültettek egy fát, ha spontán módon kedvesek vagytok másokhoz, ha rámosolyogtok egy nehéz terhet cipelő férfira, ha eltávolítottok egy követ az ösvényről, vagy ha megsimogatjátok az utatokba kerülő állatokat, ezekben a cselekedetekben mind ott rejlik a kezdeményezőkézség szikrája. Ezek az első, kis lépések afelé, hogy szert tegyetek a kreativitásnak nevezett, rendkívüli dolog megismeréséhez szükséges, hatalmas kezdeményezőkézségre. A kreativitás a kezdeményezőkézségben gyökeredzik, arra pedig csak akkor tehetek szert, ha mély elégedetlenség él bennetek.

Ne tartsatok az elégedetlenségtől; tápláljátok azt, amíg a szikra tüzzé válik, és örökké elégedetlenek lesztek mindennel – a munkátokkal, a családokkal, a pénzért, a pozíciókért, a hatalomért folyó, megszokott hajszával –, és elkezdtek valóban gondolkodni, és felfedezni az életet. Ám ahogy egyre idősebbek lesztek, észre fogjátok venni, hogy nagyon nehéz életben tartani önmagatokban az elégedetlenség szellemét. Gondoskodnotok kell a gyermekeitekről, és tekintettel kell lennetek a munkátok követelményeire, a szomszédaitok véleményére, a benneteket körülvevő társadalomra, és így hamarosan elkezd kihunyni bennetek az elégedetlenség lángja. Ha elégedetlenek érzitek magatokat, bekapcsoljátok a rádiót, elmentek egy guruhoz, elvégzitek a púdzsát, beléptek valamilyen klubba, isztok, nők után szaladgáltok – bármit megtesztek, hogy elfojtsátok ezt a lángot. De tudjátok, az elégedetlenségnek ezen lángja nélkül soha nem lesz bennetek elegendő kezdeményezőkézség, és így soha nem lesztek kreatívak. Hogy megismerhessétek az igazságot, fel kell lázadnotok a bevett rend ellen; csak hogy minél több pénze van a szüleiteknek, és minél nagyobb biztonságban érzik magukat a tanáraitok az állásukban, annál kevésbé akarják majd, hogy fellázadjatok.

A kreativitás nem csak abból áll, hogy az ember képeket fest vagy verseket ír; ezek jó dolgok, ám önmagukban vajmi keveset érnek. A fontos az, hogy teljes mértékben elégedetlenek legyetek, mivel ebből az elégedetlenségből fakad az idővel kreativitássá érő kezdeményezőkézség; és csakis így felelhetitek fel az igazságot és Istent, mivel a kreativitás állapota maga Isten.

Tehát teljes elégedetlenségben kell élnetek – ugyanakkor örömmel kell élnetek az életeteket. Értitek ezt? Elégedetlenek kell lennetek, ám nem panaszkodva, hanem örömmel, jókedvvel és szeretettel kell ezt tennetek. A legtöbb elégedetlen ember szörnyen unalmas; folyton panaszkodik, vagy azt kívánja, bárcsak jobb helyzetben lenne, más körülmények közt élhetne, mivel az elégedetlensége nagyon felszínes. Azok pedig, akik egyáltalán nem elégedetlenek, tulajdonképpen már nem is élnek.

Ha fiatalokotokban a lázadás állapotában éltek, és felnőttkorotokban is megőriztek az öröm és a szeretet erejével párosuló elégedetlenségeteket, az elégedetlenség lángja roppant nagy jelentőségre tesz szert, mivel építhettek, teremthettek és új dolgokat hívhattok életre a segítségével. Ehhez azonban megfelelő oktatásban kell részesülnötök; és nem az az oktatás, amely csupán arra készít fel benneteket, hogy jó állást szerezzetek, vagy hogy egyre feljebb kapaszkodjatok a társadalmi ranglétrán, hanem az az oktatás, amely segít abban, hogy gondolkodjatok, és teret nyújt számotokra, nem egy nagyobb hálósoba vagy egy tágasabb ház formájában, hanem teret arra, hogy elmétek fejlődessen, és ne kössék meg a különböző hiedelmek és félelmek.

KÉRDEZŐ: Az elégedetlenség megakadályoz bennünket abban, hogy tisztán gondolkodjunk. Hogyan legyünk úrrá ezen a nehézségen?

KRISHNAMURTI: Szerintem te nem figyeltél oda arra, amit mondtam; valószínűleg csak a saját kérdéssel foglalkoztál, azon aggódtál, hogyan fogalmazd meg azt. Valamilyen formában mindannyian ezt tesztitek. Mindnyájatokat leköt valami, és ha nem azt mondom, amit hallani akartok, félre-söpritek a szavaimat, mivel az elméteket a saját problémáitok foglalják le. Ha a kérdező odafigyelt volna arra, amit mondtam, ha valóban átérezte volna az elégedetlenség, a jókedv, a kreativitás belső természetét, azt hiszem, nem tette volna fel ezt a kérdést.

Szóval az elégedetlenség akadályozná a tiszta gondolkodást? És mi is az a tiszta gondolkodás? Vajon képesek vagytok-e tisztán gondolkodni, ha ki akartok zárni valamit a gondolkodásotokból? Gondolkodhattok-e tisztán, ha elméteket az eredmények foglalkoztatják? Vagy erre csak akkor vagytok képesek, ha nem valamiféle végeredményre törekedtek, ha nem akartok valamilyen haszonra szert tenni?

És vajon képesek vagytok-e tisztán gondolkodni, ha előítéletek élnek bennetek, ha egy adott hiedelemrendszer szerint gondolkodtok – azaz ha hinduként, kommunistaként vagy mondjuk keresztényként gondolkodtok? Nyilvánvaló, hogy csakis akkor tudtok tisztán gondolkodni, ha elmétek nem egy póznához béklyózott majomhoz hasonlatos; csakis akkor tudtok tisztán gondolkodni, ha nem törekedtek valamilyen eredményre, ha nincsenek bennetek előítéletek – ez pedig valójában azt jelenti, hogy csakis akkor vagytok képesek tisztán, egyszerűen és közvetlen módon gondolkodni, ha az elmétek nem törekszik a biztonság valamilyen formájára, következésképpen nincs bennetek félelem.

Azaz bizonyos értelemben az elégedetlenség valóban megakadályoz benneteket abban, hogy tisztán gondolkodjatok. Ha az elégedetlenségetek által valamiféle eredményt akartok elérni, vagy ha az elmétek nem szereti, ha nyugtalanítja valami, és mindenáron csendessé és békéssé akar válni, nem gondolkodhattok tisztán. Ha azonban mindennel elégedetlenek vagytok – ha elégedetlenek vagytok az előítéleteitekkel, a hiedelmeitekkel, a félelmeitekkel –, és nem valamiféle eredmény elérésére törekedtek, akkor pontosan ez az elégedetlenség fókuszálja a gondolataitokat; nem valamilyen konkrét kérdésre, nem egy adott irányba fogtok koncentrálni, és az egész gondolkodási folyamatotok nagyon egyszerűvé, közvetlenné és tisztává válik általa.

Legyetek bár fiatalok vagy idősek, a legtöbben pusztán azért vagytok elégedetlenek, mert vágytok valamire – több tudásra, jobb állásra, szebb autóra vagy nagyobb jövedelemre. Elégedetlenségeteket az a vágyatok táplálja, hogy egyre több dologra szeretnétek szert tenni: a legtöbben csakis azért vagytok elégedetlenek, mert valami többre vágytok. Én azonban nem erről az elégedetlenségről beszélek. Pontosán ez a vágy akadályoz meg titeket abban, hogy tisztán gondolkodhassatok. Ellenben ha nem azért vagytok elégedetlenek, mert vágytok valamire, hanem anélkül vagytok elégedetlenek, hogy tudnátok, mire vágytok; ha elégedetlenek vagytok a munkátokkal, azzal, hogy pénzt kell keresnetek, a pozíciók és a hatalom iránti hajszával, a hagyományokkal, azzal, amit hallotok, és azzal, amivel rendelkeztek, ha nem egy adott dologgal vagytok elégedetlenek, hanem mindennel, akkor úgy gondolom, azt fogjátok tapasztalni, hogy az elégedetlenségetek tisztaságot szül. Ha nem fogadjátok el a dolgokat, és nem a hagyományok szerint éltek, hanem kérdéseket tesztek fel, vizsgálódtok, és leástok a dolgok gyökeréig, olyan éleseméjűségre tesztek szert, melyből kreativitás és öröm fakad számotokra.

KÉRDEZŐ: Mi az önismeret, és hogyan tehetünk rá szert?

KRISHNAMURTI: Érzékelitek, milyen mentalitásból fakad ez a kérdés? Nem azért kérdezem ezt, mintha nem tisztelném a kérdezőt, de vegyétek csak szemügyre, milyen mentalitásból fakadnak az olyan kérdések, mint: „Hogyan tehetek szert erre és erre a dologra, milyen áron tudom megvásárolni? Mit kell tennem, mit kell feláldoznom, milyen gyakorlatokat kell elvégezni, hogyan kell meditálnom, hogy megszerezsem ezt és ezt?” Csak a gépies, középszerű elme gondolkodik így: „Hogy megszerezsem, ezt és ezt kell tennem.” Az úgynevezett vallásos emberek gondolkodnak ezekben a fogalmakban; ám így nem tehetnek szert önismeretre. Az önismeretet nem vásárolhatjátok meg valamilyen erőfeszítés vagy gyakorlatok árán. Az önismeretre akkor tehetek szert, ha megfigyelitek önmagátokat a társaitokkal, a tanáraitokkal, a környezetetekben lévő emberekkel való kapcsolataitok során. Akkor ismeritek meg önmagátokat, ha megfigyelitek társaitok viselkedését, a gesztusaikat, azt, hogy hogyan öltözködnek, hogyan beszélnek, hogyan kicsinyelnek le titeket, vagy hogyan hízelegnek nektek, és azt, hogy ti hogyan reagáltok minderre. Akkor tesztek szert önismeretre, ha mindent

megvizsgáltok önmagatokban és önmagatokkal kapcsolatban, és úgy látjátok magatokat, ahogy a tükörben látjátok az arcotokat. Ha belenéztek a tükörbe, színről színre látjátok önmagátokat, nem igaz? Szeretnétek, ha más formájú lenne a fejetek, ha kicsit több hajatok lenne, és kevésbé lenne csúnya az arcotok; de a tények tények maradnak, tisztán látjátok őket a tükörben, és nem söpörhetitek félre őket, nem jelenthetitek ki: „Milyen gyönyörű is vagyok!”

Nos, ha képesek vagytok pontosan úgy tekinteni a kapcsolatok tükrébe, akár a hagyományos tükörbe, végtelen önismeretre tesztek szert. Olyan ez, mintha egy feneketlen, parttalan óceánba lépnétek be. A legtöbben szeretnétek a végére érni a dolognak, hogy azt mondhassátok: „Megismertem önmagam, és boldog vagyok”; azonban az önismeret nem erről szól. Ha képesek vagytok anélkül szemlélni önmagátokat, hogy elítélnétek, amit láttok, anélkül hogy másokhoz mérnétek magatokat, hogy azt kívánnátok, bárcsak szebbek vagy erényesebbek lennétek, ha képesek vagytok egyszerűen csak megfigyelni azt, akik vagytok, és együtt élni ezzel a képpel, akkor megtapasztaljátok, milyen végtelenül messzire juthattok. Ekkor soha nem ér véget az utazásotok, és pontosan ebben rejlik a dolog titokzatossága és szépsége.

KÉRDEZŐ: Mi a lélek?

KRISHNAMURTI: A „lélek” kifejezést a kultúránk, a civilizációnk találta ki – a civilizáció pedig nem más, mint a többség kollektív vágyának és akaratának terméke. Vegyük csak szemügyre az indiai civilizációt; vajon nem számtalan ember vágyainak és akaratának eredményeképpen jött-e létre? Minden civilizáció a kollektív akaratnak nevezhető dolog végeredménye; ez a kollektív akarat pedig ebben az esetben azt állítja, hogy léteznie kell valaminek, ami több a leromló és elpusztuló fizikai testnél, valaminek, ami sokkal nagyobb, hatalmasabb annál; valami elpusztíthatatlannak, halhatatlannak – következőképpen bevezette a lélek fogalmát. Időnként megjelenik egy-két ember, aki saját maga is felfedez valamit a halhatatlanságnak nevezett, különleges dologgal kapcsolatban, azzal az állapottal kapcsolatban, melyben nem létezik halál, és ilyenkor a középszerű elmék mind azt mondják: „Igen, ez bizonyosan így van, biztos igaza van”, és mivel vágnak a halhatatlanságra, ragaszkodnak a „lélek” kifejezéshez.

Ti is azt szeretnétek tudni, vajon létezik-e valami, ami túlmutat a pusztá fizikai léten, igaz? Valami, ami több annál a végtelen körforgásnál, melyben az ember újra és újra bemegy az irodájába, vég nélkül végez egy munkát, amely lényegében nem érdekli, vitatkozik, irigykedik, neveli a gyermekeit, pletykál a szomszédaival, haszontalanul fecseg – tudni akarjátok, létezik-e valami, ami valamilyen módon több ezeknél a dolgoknál. Maga a „lélek” szó is egy elpusztíthatatlan, időtlen állapotot jelenít meg, igaz? De látjátok, te soha nem fogjátok felfedezni, létezik-e ilyen állapot, mivel nem mondjátok azt: „Nem foglalkozom azzal, amit Krisztus, Sankara vagy bárki más mondott, sem a hagyomány vagy az úgynevezett civilizáció előírásaival; saját magam fogom kideríteni, vajon létezik-e az idő keretein túlmutató állapot.” Nem lázadtok fel a civilizáció vagy a kollektív akarat véleménye ellen; épp ellenkezőleg, elfogadjátok, és azt mondjátok: „Igen, a lélek létezik.” Ti egyféleképpen nevezitek ezt a véleményt, mások másféleképpen, és egymásnak ellentmondó hiedelmeitek által ellenségekévé váltok.

Ha az ember valóban ki akarja deríteni, vajon létezik-e az idő keretein túlmutató állapot, meg kell szabadulnia a civilizációtól, azaz meg kell szabadulnia a kollektív akarattól, és egyedül kell kiállnia önmagáért. Oktatásunk alapvető és lényegi részét kell képeznie annak, hogy megtanuljátok, hogyan álljatok ki önmagatokért, hogy se a többség, sem egyetlen személy akarata ne béklyózhasson le benneteket, és így képessé váljatok arra, hogy saját magatok fedezétek fel az igazságokat.

Senkinek se rendeljétek alá magatokat. Lehet, hogy én vagy egy másik ember azt mondjuk nektek, hogy létezik efféle időtlen állapot, de vajon milyen értékkel bír számotokra ez a kijelentés? Ha éhesek vagytok, enni akartok, és pusztán a szavak nem fognak jóllakatni benneteket. Annak, ami igazán fontos, mindig nektek magatoknak kell utánajárnotok. Láthatjátok, hogy minden hanyatlík, hogy minden pusztulófélben van körülöttetek. Ezt az úgynevezett civilizációt már nem sokáig tartja össze a kollektív akarat, és darabjaira fog széthullani. Az élet percről percre kihívások elé állít benneteket, és ha kizárólag a megszokásaitok alapján, azaz csakis az elfogadás szempontjából reagáltok e kihívásokra, érvénytelenek lesznek a reakcióitok. Csakis akkor deríthetitek ki, vajon van-e valamiféle

időtlen állapot, melyben nem létezik a „több” és a „kevesebb”, ha kijelentitek: „Nem fogadom el, amit mások mondanak, én magam fogom megvizsgálni ezt a kérdést, és én magam fogom kideríteni az igazságot ezzel kapcsolatban” – azaz ha nem félték attól, hogy egyedül maradjatok, hogy kiálljátok önmagatokért.

HATODIK FEJEZET Az ÉLET TELJESSÉGE

A legtöbben az élet egy apró darabkájához ragaszkodtok, és azt gondoljátok, hogy e kis részlet által felfedezhetitek az élet egészét. Azt reméltétek, felfedezhetitek a folyó teljes hosszát és szélességét és a partján elterülő, gazdag, zöld pázsitot anélkül, hogy kitennétek a lábatokat a szobából. Kis szobákban éltek, kis vászakra festetek, és azt hiszitek, kézen fogjátok az életet, és megértitek a halál jelentőségét, ám ez nem igaz; hogy ezt megtehesétek, el kell hagynotok a szobátokat. És ez különlegesen nehéz: roppant nehéz elhagynotok a szobátokat, annak keskeny ablakával; és a maga valójában, ítéletek és rosszallás nélkül látni mindent, anélkül hogy kijelentenétek*. „Ezt szeretem, ezt pedig nem szeretem”; mivel a legtöbben azt hiszitek, hogy egyetlen kis részlet által megérthetitek az egészet. Azt reméltétek, hogy egyetlen küllő által megérthetitek, mi is az a kerék, ám egyetlen küllőből még nem lesz kerék, igaz? Hogy valamit keréknek nevezhessünk, ahhoz számos küllő, továbbá egy kerékagy és egy abroncs is kell; és hogy ezt felfogjátok, az egész kereket látnotok kell. Hasonlóképpen, ha valóban meg akarjátok érteni az életet, látnotok kell annak egész folyamatát.

Remélem, tudtok követni, mivel az oktatásnak az lenne a szerepe, hogy segítsen nektek megérteni az életet, ahelyett hogy csak arra készít fel benneteket, hogy állást szerezzetek magatoknak, aztán tovább járjátok a házasság, a gyermeknevelés, az életbiztosítások, a púdzsák és a kis istenek bevett útját. Ám a megfelelő oktatás megteremtéséhez nagyfokú intelligenciára és éleselméjűségekre van szükség, és ezért olyan fontos az, hogy maga az oktató is iskolázott ember legyen, hogy megértse az élet teljes működését, és ne csak valamilyen régi vagy új formula szerint tanítsa a tanulóit.

Az élet kivételes rejtély – nem a könyvekben található rejtély, nem az a rejtély, amelyről az emberek beszélnek, hanem olyan rejtély, melyet mindenkinek magának kell felfedeznie; és ezért olyan lényeges kérdés az, hogy megértsetek a kicsi, szűk és kisszerű dolgokat, és túljussatok rajtuk.

Ha nem kezditek el már fiatalokkorokban megérteni az életet, úgy nőttek fel, hogy belül csúfak lettek. Lehet ugyan, hogy sok pénzetek lesz, drága autókkal fogtok járni, és megjártszatok magatokat, belül azonban tompává és üressé váltok. Ezért olyan fontos, hogy elhagyjátok kis szobátokat, és felismerjétek, milyen végtelenül tágas a mennyország. Ám erre csak akkor vagytok képesek, ha van bennetek szeretet – és most nem a testi vagy az isteni szeretetről beszélek, egyszerűen csak a szeretetről; arról, hogy szeretnetek kell a madarakat, a fákat, a virágokat, a tanáraitokat, a szüleiteket és az egész emberiséget.

Vajon nem lenne-e tragédia, ha nem fedeznétek fel, mit jelent a szeretet? Ha most nem ismeritek meg a szeretetet, soha nem fogjátok megismerni, mert ahogy egyre idősebbek lesztek, a szeretetnek nevezett tünet egy valami csúnya és visszataszító dologgá válik – egyfajta vagyontárggyá, árucikké. Ha azonban most szeretet él a szívetekben, ha szeretitek az általatok elültetett fát, a kóbor állatokat, amelyeket megsimogattok, akkor felnőttkorokban nem maradtok keskeny ablakú kis szobátok négy fala között, hanem elhagyjátok azt, és szeretni fogjátok az egész életet.

A szeretet konkrét, nem pedig valamilyen könnyekre fakasztó, érzelmes dolog; a szeretet nem érzelmesség, egyáltalán semmi szentimentális sincs benne. És nagyon fontos és lényeges, hogy még fiatalokkorokban megismerjétek. Lehet, hogy a szülőitek és a tanáraitok nem ismerik a szeretetet, és ezért teremtettek ilyen borzalmas világot, olyan társadalmat, amely folyamatosan háborúban áll saját magával és a többi társadalommal. A vallásaik, a filozófiáik és az ideológiáik hamisak, mivel nincs bennük szeretet. Csak egy apró részletét látják az egésznek; egy keskeny ablakon néznek ki a szobájukból, és lehet ugyan, hogy innen szép és kellemes a kilátás, de ez nem maga a teljes élet. Az átható szeretet érzete nélkül az ember soha nem értheti meg az élet egészét, következésképpen mindig szerencsétlen és boldogtalan lesz, és élete csak üres szavakból fog állni.

KÉRDEZŐ: Miért akarunk híresek lenni?

KRISHNAMURTI: Miért gondolod azt, hogy szeretnétek híresek lenni? Elmagyarázhatom nektek a dolgot, de vajon akkor már nem akartok majd híressé válni? Azért akartok híresek lenni, mert a körülöttetek lévő társadalomban mindenki erre vágyik. A szüléitek, a tanáraitok, a guruk, a jógik – mind híresek és ismertek akarnak lenni, így ti is erre vágytok.

Gondoljuk csak végig együtt ezt a kérdést. Miért akarnak híressé válni az emberek? Először is, híresnek lenni kifizetődő dolog; és nagy örömet is okoz az embernek, ugye? Ha az egész világon ismernek titeket, nagyon fontos embernek fogjátok érezni magatokat, és úgy fogjátok érezni, hogy halhatatlanok vagytok. Híresek akartok lenni, azt akarjátok, hogy mindenki ismerjen titeket, hogy az egész világon beszéljenek rólatok, mivel belül valójában senkik vagytok. Nincs bennetek gazdagság, nincs ott semmi, ezért azt akarjátok, hogy az egész világ ismerjen titeket, ám ha belül gazdagok vagytok, többé nem törődtek azzal, hogy ismert emberek vagytok-e.

Belső gazdagságra szert tenni sokkal fáradtságosabb feladat, mint az, hogy külsőleg gazdaggá és híressé váljatok; ez sokkal több odafigyelést, nagyobb figyelmet igényel. Ha van némi tehetségetek, és tudjátok, hogyan aknázzátok ki, híressé válhattok; ám a belső gazdagságra nem így tesz szert az ember. Ahhoz arra van szükség, hogy az elme megértse, melyek a lényegtelen dolgok, és felhagyjon velük; például ne akarjon többé híressé válni. A belső gazdagsághoz arra van szükség, hogy az ember kiálljon önmagáért; ám ha híresek akartok lenni, rettegtok ettől, mivel rá vagytok szorulva arra, hogy a többi ember hízelegjen nektek, és jó véleményel legyen rólatok.

KÉRDEZŐ: Fiatalkorodban írtál egy könyvet, amelyben azt monddod: „Ezek nem az én szavaim, ezek a Mesterem szavai. „ Akkor hogy van az, hogy most ragaszkodsz ahhoz, hogy mi magunk gondoljuk végig a dolgokat? És ki volt a mestered?

KRISHNAMURTI: AZ életben az az egyik legnehezebb dolog, hogy ne béklyózzanak le benneteket a különböző eszmék; következetességnek pedig azt nevezik, ha bizonyos eszmék fogságában éltek. Ha valakiben ott él az erőszakmentesség ideája, igyekszik következetesen aszerint viselkedni. A kérdező tulajdonképpen azt kérdi tőlem: „Azt monddod, mindent nekünk magunknak kell végiggondolnunk, de ez ellenkezik azzal, amit fiatalkorodban mondtál. Miért nem viselkedsz következetesen?”

Mit is valójában a következetesség? Ez tényleg nagyon fontos kérdés. Következetesnek lenni annyit tesz, hogy az ember elméje egy bizonyos gondolkodási mintát követ – azaz nem tehet egymásnak ellentmondó dolgokat, nem tehet az egyik nap valamit, a másik nap pedig annak épp az ellenkezőjét. Most próbáljuk meg kideríteni, mit jelent az, ha az ember elméje következetes. Következetesnek nevezzük azt az elmét, mely így gondolkodik: „Mégfogadtam, hogy ilyen és ilyen leszek, és egész életemben ilyen is maradok”; ám az ilyen elme valójában ostoba, mivel lezárt egy kérdést, konklúzióra jutott, és e szerint a konklúzió szerint él. Olyan ez, mintha falat építenénk magunk köré, és hagynánk, hogy elhaladjon mellettünk az élet.

Ez nagyon összetett kérdés, és lehet, hogy én túlzottan leegyszerűsíttem a dolgot, bár nem hiszem, hogy erről lenne szó. Ha az elme pusztán csak következetes, gépiessé válik, és elveszti elevenségét, ragyogását és a szabad cselekvés szépségét, és egy adott minta szerint működik. Ez a válaszom a kérdés egyik felére.

A kérdés másik fele arra vonatkozott, ki ez a bizonyos mester? Nem is tudjátok, mi mindent vet fel ez a kérdés. Nem is baj. Látjátok, ez az úriember azt mondta, hogy fiatalkoromban írtam egy könyvet, és idézett egy kijelentést, miszerint egy mester volt a segítségemre a könyv megírása során. Na mármost, léteznek olyan csoportok, például a teozófusok, akik hisznek abban, hogy a Himalája távoli vidékein élnek bizonyos mesterek, akik útmutatásaikkal segítik a világot, és ez az úriember azt szeretné tudni, ki volt ez a bizonyos mester. Jól figyeljetelek arra, amit mondok, mert a szavaim hozzatok is szólnak.

Vajon tényleg olyan sokat számít, ki a mester, ki a guru? Az élet a fontos – nem pedig a guruitok, a mestereitek, a vezetőitek vagy a tanáraitok, akik elmagyarázzák nektek azt. Nektek magatoknak kell megértenetek az életet; ti vagytok azok, akik szenvedtek, akik bajban vagytok; ti vagytok azok,

akik szeretnétek megismerni a halál, a születés, a meditáció, a bánat értelmét, és ezt senki nem magyarázhatja el nektek, mivel lehet, hogy az ő magyarázatuk alapvetően téves.

Tehát jó, ha az ember szkeptikus, mert így esélye nyílik arra, hogy saját maga derítse ki, vajon egyáltalán szüksége van-e a gurukra. A fontos az, hogy önmagatok vezérlő fényévé váljatok, hogy ti magatok legyetek egy személyben a mesterek és a tanítványok, a tanárok és a diákok is. Ha az ember tanul, nincsenek tanárok. A tanárok csak akkor jelennek meg, ha abbahagyjátok a felfedezést, az élet folyamatának megértését – és az ilyen tanárok nem hitelesek. Ha abbahagyjátok a tanulást, halottak vagyok, így a tanáraitok is halottak.

KÉRDEZŐ: Miért büszkék az emberek?

KRISHNAMURTI: Vajon nem vagytok-e büszkék arra, ha szép a kézírásotok, ha nyertek valamilyen játékban, vagy lementek egy vizsgát? Előfordult már veletek valaha, hogy írtatok egy verset, vagy festettetek egy képet, aztán megmutattátok a barátotoknak? És ha ő megdicsérte, ha azt mondta, kedves a versetek, vagy csodálatos a kép, amelyet festettetek, nem töltött-e el ez jó érzéssel? Ha tesztek valamit, és valaki megdicséri ezért, az örömmel tölt el titeket, és ezzel nincs is semmi baj; ám mi történik akkor, amikor legközelebb készítetek egy festményt, írtok egy verset vagy kitarítjátok a szobákat? Elvárjátok, hogy valaki megjegyyezze, milyen nagyszerű fiúk vagytok, és ha ez nem történik meg, többé nem érdekel titeket a festés, a versírás vagy a takarítás. Azaz egy idő után a többi ember elismerése által okozott örömtől fogtok függeni. Ilyen egyszerű a dolog. És vajon mi történik ekkor? Ahogy egyre idősebbek lesztek, arra vágytok majd, hogy minél többen ismerjék el a cselekedeteiteket. Lehet, hogy azt mondjátok, a gurutokért, a hazátokért, az emberiségért vagy Istenért cselekedtek, ám valójában az elismerésért teszitek, amit tesztek, és ebből ered a büszkeség; és ha a tetteiteket a büszkeség vezérli, semmit sem érdemes tennetek. Nem tudom, értitek-e, amiről beszélek?

Ahhoz, hogy megérthessétek a büszkeséget vagy a hozzá hasonló érzéseket, képesnek kell lennetek arra, hogy teljes egészében végiggondoljátok; látnotok kell, hogyan kezdődik a büszkeség, és milyen katasztrófákat okoz, teljes egészében meg kell értenetek, azaz annyira élénk figyelmet kell tanúsítanotok iránta, hogy elmétek végighaladjon a megismerés útján, és ne torpanjon meg félúton. Ha valóban érdekel egy játék, végigjátsszátok, és nem szakítjátok félbe a közepén, hogy hazamenjete. Az elme azonban nem szokta meg ezt a fajta gondolkodást, az oktatás feladataiba pedig beletartozik, hogy segítsen nektek az élet egészét megismerni, hogy ne csak néhány tantárgyat sajátítsatok el.

KÉRDEZŐ: Gyermekkorunkban a felnőttek megmondják nekünk, mi a szép és mi a csúnya, ezért aztán egész életünkben ezeket a dolgokat ismételtetjük. Hogyan ismerheti fel az ember, hogy valójában mi a szép és mi a csúnya?

KRISHNAMURTI: Tegyük fel, hogy szépnek találtok valamit, amit valaki más csúnyának tart. Vajon mi a fontosabb; az, hogy harcba szálljatok az illetővel eltérő véleményetek miatt, vagy hogy egyaránt érzékenyek legyetek a szépségre és a csúnyaságra is? Az életben egyaránt megtalálható a mocskok, a szenny, a hanyatlás, a bánat, a könnyek, valamint az öröm, a nevetés és a napfényben fürdő virágok szépsége is. Kétségkívül az a fontos, hogy mindenre érzékenyek legyetek, ahelyett hogy egyszerűen eldöntenétek magatokban, mi a szép és mi a csúnya, aztán pedig ragaszkodnátok ehhez a véleményhez. Mi történik, ha az ember azt mondja: „Pártolni fogom a szépséget, és elutasítok mindent, ami csúnya”? A szépség pártolása így érzéketlenséggé válik. Olyan ez, mintha az ember mondjuk csak a jobb karját fejlesztené, és miközben az egyre erősebbé válik, hagyná, hogy a bal karja elsovadjon. Ezért a csúnyára éppoly ébernek kell lennetek, mint a szépségre. Meg kell látnotok a táncoló faleveleket, a híd alatt áramló folyót, a nyári esték szépségét éppúgy, ahogy tudatában kell lennetek az utcákon kéregető koldusoknak is; észre kell vennetek a nehéz teherrel küzdő asszonyokat, és késznek kell lennetek arra, hogy segítséget nyújtsatok nekik. Ezek a dolgok mind egyformán fontosak, és csak akkor láthatok munkához, akkor kezdhettek el az ítéletalkotás helyett segíteni embertársaitoknak, ha mindenre egyaránt érzékenyek vagytok.

KÉRDEZŐ: Bocsáss meg, de nem árultad el, ki volt a mestered.

KRISHNAMURTI: Tényleg ilyen sokat számítana ez? Hajítsd ki azt a könyvet, égesd el! Ha fontosságot tulajdonítasz egy olyan jelentéktelen kérdésnek, mint hogy ki ez a bizonyos mester, kisszerű dologgá változtatod a létezését. Látjátok, mindig azt akarjátok tudni, ki a mester, ki a tanult ember, vagy hogy melyik művész festette az adott képet, és soha nem akarjátok saját magatok felfedezni a festménynek a művésztől teljesen független tartalmát. Csakis akkor neveztek bájosnak egy költeményt, ha tudjátok, ki írta azt. Ez nem más, mint sznobizmus, egy adott vélemény gépies ismételtetése, és ezáltal tönkreteszitek a tárgy valóságának érzékelésére irányuló belső képességeket. Ha egy festményt gyönyörűnek találtok, és hálát éreztek annak láttán, mit számít, hogy ki festette? Ha azzal foglalkoztok, hogy rálejtetek a kép tartalmára, felfedeztetek annak igazságát, a festmény maga sugározza felétek saját jelentőségét.

HETEDIK FEJEZET BECSVÁGY

Beszéltünk már arról, milyen fontos a szeretet, és láttátok, hogy a szeretetet nem vívhatjátok ki, és nem is vásárolhatjátok meg; nélküle azonban hiába szőttök terveket egy olyan tökéletes társadalom megvalósítására, melyben nincs kizsákmányolás, ahol senki nem parancsol az embernek, és úgy gondolom, nagyon fontos, hogy ezt már fiatalokotokban megértsétek.

Bármerre járjatok is ebben a világban, mindenütt azt fogjátok tapasztalni, hogy a társadalom a folyamatos viszály állapotában létezik. Az egyik oldalon mindig megtalálhatjátok a hatalmas, gazdag, jómódú embereket, a másik oldalon pedig mindig ott lesznek a napszámosok; és mindkét csoport tagjai irigykedve versengenek egymással, mindegyikük magasabb társadalmi pozícióra, nagyobb jövedelemre, több hatalomra és tekintélyre vágyik. Ilyen állapotban van ma a világ, és ezért áll minden egyes társadalom állandó belső és külső háborúban.

Ha ti és én gyökeresen át akarjuk alakítani a társadalmi rendet, először ezt, a hatalom megszerzésére irányuló ösztönt kell megértenünk. A legtöbben vágytok a hatalom valamilyen formájára. Úgy gondoljátok, hogy ha jómódra és hatalomra tesztek szert, utazgathattok majd, fontos emberekkel találkozhattok, és híressé válhattok; vagy arról álmodtok, hogy hatalmatok által megteremthetitek a tökéletes társadalmat. Azt hiszitek, a hatalom segítségével jó dolgokat hívhattok majd életre, ám ez a hatalom – a saját hatalmatok, az országotok hatalma vagy az adott eszméknek szerzett hatalom – iránti hajsza maga gonosz és destruktív, mivel elkerülhetetlenül egymással szemben álló erőket, következképp konfliktusokat szül.

Nem az lenne-e tehát a helyes, ha az oktatás segítene nektek abban, hogy miközben felnőtök, észrevegyétek, milyen fontos megteremteni egy olyan világot, melyben sem belső, sem külső konfliktusok nincsenek; egy olyan világot, melyben nincsenek konfliktusok köztetek és a szomszédaitok vagy bármely más emberek között, mivel a becsvágy, a rangok és a hatalom iránti vágy egyszer s mindenkorra kiveszett belőle? És vajon lehetséges-e megteremteni egy ilyen, külső és belső konfliktusoktól egyaránt mentes társadalmat? A társadalom nem más, mint a köztem és köztetek, az emberek közötti kapcsolatok szövődése, és ha e kapcsolatok alapját a becsvágy képezi, ha mindenki hatalmasabb akar lenni a másiknál, akkor nyilvánvalóan mindig összeütközésbe fogtok kerülni egymással. Tehát a kérdés az, vajon feloldható-e a konfliktusok oka? Képesek vagytok-e arra okítani önmagátokat, hogy ne versengjetek egymással, hogy ne mindig valaki máshoz mérjétek önmagátokat, hogy ne vágyjatok különféle pozíciókra – egyszóval hogy egyáltalán ne legyetek becsvágyók?

Ha a szüleitekkel vagytok, ha újságot olvastok vagy beszélgettek az emberekkel, észre kell vennetek, hogy rengetegen akarják megváltoztatni a világot. És ugye már az is feltűnt nektek, hogy ugyan ezek az emberek azok, akik folyton összeütközésbe keverednek egymással, akik folyton küzdenek egymással bizonyos dolgok – a nézeteik, az anyagi javaik, a származásuk, a kasztjuk vagy a vallásuk – miatt, igaz?

Nyilvánvaló, hogy csakis akkor születhet meg a békés társadalom, amelyben mindannyian boldog és kreatív életet élhetnek, ha felhagytok ezzel a folytonos versengéssel.

De vajon hogyan valósíthatjátok meg ezt? Megszabadulhattok-e a becsvágytól különféle szabályok és előírások által, vagy azáltal, ha arra nevelitek az elméteket, hogy ne legyen becsvágyó? Lehet, hogy külsőleg célt értek ezzel a módszerekkel, lehet, hogy társadalmi értelemben felhagytok a másokkal való versengéssel, ám ettől belül még továbbra is becsvágyók maradtok, igaz? És vajon lehetséges-e teljesen félresöpörni a becsvágyat, mely annyi szenvedést és gyötrelmet okoz az emberi lényeknek? Ezen valószínűleg még soha nem gondolkodtatok el, mivel még senki sem szólt hozzátok ily módon; de most, hogy ez megtörtént, vajon nem szeretnétek-e kideríteni, lehetséges-e az, hogy destruktív becsvágy és versengés nélküli, gazdag, teljes, boldog és kreatív életet éljetez ebben a világban? Nem szeretnétek-e tudni, hogyan éljetez úgy, hogy ne tegyetez tönkre másokat, és ne vessetez árnyékot embertársaitok életére?

Ezt a világot bizonyára utópisztikus, soha meg nem valósítható álomnak gondoljátok; én azonban nem valamiféle utópiáról beszélek, hiszen ez oktalanság lenne. Vajon képesek vagytok-e egyszerű, átlagos emberekként kreatívan élni ebben a világban, a hatalom és a pozíciók iránti vágy formájában és még számos egyéb alakban megmutatkozó becsvágy nélkül? A helyes válaszra akkor fogtok rálelni, ha szeretitek azt, amit teszetez. Ha valaki pusztán azért lesz mérnök, hogy jól keressen, vagy azért, mert ezt várjetez tőle a születez, mert ezt várjetez tőle a társadalom, az csak kényszerből cselekszetez; és a kényszer bármilyen formájetez ellentmondást és ellentétetez születez. Ellenben ha valóban mérnökök vagy tudósok akartok lenni, ha szeretitek a választott foglalkozást, vagy ha képesek vagytok úgy elültetni egy fát, megfesteni egy festményt vagy megírni egy versetez, hogy azzal nem elismerésre akartok szertez tenni, hanem egyszerűen csak azért teszetez, mert szeretitek ezt a tevékenységet, akkor azt fogjátok tapasztalni, hogy soha nem versengetez senkivel. Úgy gondolom, ez a megoldás kulcsa: az embernek szeretnie kell azt, amit csinál.

Ám fiataikorotokban gyakran még nem igazán tudjátok, mit szeretnétek csinálni, mivel rengeteg minden érdekel bennetez. Mérnökök szeretnétek lenni, mozdonyvezetők, a kék égen szárnyaló pilóták, vagy esetleg híres szónokok vagy politikusok. Esetleg művészetek, vegyészetez, költőket vagy ácsok szeretnétek lenni, szellemit vagy kétkezi munkát akartok végezetez. Vajon ezen általatok kedvelt, bennetezket érdeklő dolgok között van-e olyan, melyet csak a társadalmi nyomás miatt választanátok? Hogyan deríthetnétek ki ezt? És vajon nem igaz-e az, hogy az oktatás valódi céljának annak kellene lennie, hogy segítsen nektez megválaszolni ezt a kérdéset, hogy amikor felnőtöket, teljes elméteket, szíveteket és testetezket az általatok valóban szeretett elfoglaltságoknak szentelheszetez?

Ahhoz, hogy kiderítheshetez, mihez van igazán kedvetek, rengeteg intelligenciára van szükség, mivel ha attól féltek, hogy nem leszetez képesek megélni, vagy nem tudtok majd beilleszkedni ebbe a rothadó társadalomba, akkor soha nem tudjátok meg a választ erre a kérdésre. Ám ha nincs bennetez félelem, ha nem hagyjátok, hogy a születez, a tanáraitok vagy a társadalom felületes követelményeibe lekényyszerítsenek bennetezket a hagyományok megszokásaiba, akkor lehetőségetek nyílik felfedezetez, hogy mit szeretnétek kezdeni az életetekkel. Ám ehhez arra van szükség, hogy ne féljetez attól, hogy nem tudjátok majd megkeresni a kenyeretezket.

A legtöbben azonban féltek ettől, és azt kérdezetez: „De mi történi majd velem, ha nem teszem azt, amit a születez mondanak, ha nem illeszkedem be a társadalomba?” Ha rémültek vagytok, azt teszetez, amit mondanak nektez, és cselekedetezitekben nincs szeretetez, csakis ellentmondás; és többek között ez a belső ellentét hívjetez életre a destruktív becsvágyat.

Tehát az oktatás egyik alapvető feladata az, hogy segítsen nektez kideríteni, mi az, amit igazán szeretetez, hogy teljes elméteket és szíveteket e cselekedetezteknek szentelheszetez, mivel ez a kicsinyes, nyárspolgári mentalitást és a közepszerúséget félresöpítő emberi méltóság forrása. E nélkül a szeretetez nélkül mit sem érnek a vizsgáitok, a tudásotok, a képességeitez, a pozícióitok és az anyagi javaitok – e szeretetez hiányában semmi jelentősége mindennek, és cselekedetezitek csak még több háborúságot, még több gyűlöletetez, még több rosszindulatotez és pusztulást születeznek.

Lehet, hogy mindezek még semmit sem mondanak nektez, mivel testetez még nagyon fiatal, de remélem, tanáraitok megérteteztek belőlük valamit – és azt is, hogy valahol mélyen önmagatokban számotokra is bírtak némit jelentőséggel a szavaim.

KÉRDEZŐ: Miért vagy olyan tartózkodó?

KRISHNAMURTI: Tudjátok, kivételes dolog, ha az ember névtelen lehet – ha nem híres, nem nagy ember, nem túlzottan tanult valaki, és nem is egy hatalmas reformer vagy forradalmár, csak egyszerűen egy senki. S ha valaki tényleg így érzi ezt, akkor kicsit visszahúzódomóvá válik, ha hirtelen sok kíváncsi ember veszi körül. Ez minden.

KÉRDEZŐ: Hogyan ismerhetjük fel az igazságot a mindennapi élet során?

KRISHNAMURTI: Ti azt hiszitek, hogy az igazság egy dolog, a mindennapi élet pedig egy másik dolog, és szeretnétek felismerni mindennapi életetek során az általatok igazságnak nevezett valamit. De vajon valóban két különböző dologról van itt szó? Ha majd felnőttek, meg kell élnetek valamiből, nem igaz? Végül is, ezért teszitek le a vizsgáitokat, hogy felkészüljétek a kenyérkeresésre. Sokakat azonban nem érdekel, milyen területen dolgoznak, ha meg tudnak élni a munkájukból. Csak az foglalkoztatja őket, hogy biztos állásuk legyen, és nem törődnek azzal, vajon rendőrként, katonaként, jogászként vagy esetleg tisztességtelen és fondorlatos üzletemberként keresik-e meg a mindennapi betevőjüket.

Na mármint, fontos, hogy megtaláljátok az igazságot abban, amiből megélhettek, nemde? Mert az igazság az életetek része, nem pedig valamilyen attól különálló valami. A beszédmódotok, a mondanivalótok, a mosolyotok, az, hogy hízelegtek-e az embereknek, hogy álnok módon viselkedtek-e velük, ez mind része a mindennapi élet igazságának. Tehát mielőtt katona, rendőr, ügyvéd vagy agyafűrt üzletember lenne belőletek, vajon nem kell-e felfedeznetek az igazságot e hivatásokkal kapcsolatban? Kétségtelen, hogy ha nem fedezitek fel az általatok végzett dolgok igazságát, és nem ez az igazság vezérel titeket, akkor borzalmas káosz lesz az életetek.

Vizsgáljuk csak meg azt a kérdést, vajon katonává kell-e válnia valakinek, mivel a többi hivatás egy kissé kevésbé ösz-szetett. Ha eltekintünk a propagandától és mások állításaitól, vajon mi az igazság ezt a pályát illetően? Ha az ember katona lesz, az azt jelenti, hogy harcolnia kell hazája védelmében, és úgy kell megfegyvelnie az elméjét, hogy gondolkodás nélkül végrehajtsa a kapott parancsokat. Fel kell készülnie arra, hogy öljön, és arra is, hogy bármikor megölhetik – és mindezt miért? Egy eszméért, melyet bizonyos, nagy- vagy kisszerű emberek helyesnek tartanak. Tehát az ember azért lesz katona, hogy feláldozza magát, és hogy megöljön másokat. Vajon helyénvaló foglalkozás ez? Ne valaki más véleményét kérjétek ki, igyekezzetek ti magatok kideríteni az igazságot. Azt mondják nektek, hogy gyilkolnotok kell egy csodás, utópisztikus jövő érdekében – mintha azok, akik ezt mondják, mindent tudnának a jövőről! Szerintetek a gyilkolás helyénvaló foglalkozás, akár a hazátok, akár valamilyen szervezett vallás érdekében művelitek? Egyáltalán, helyénvaló dolog-e a gyilkolás?

Tehát ha fel akarjátok fedezni az igazságot az életetekben, ebben az eleven folyamatban, teljes mélységükben meg kell vizsgálnotok ezeket a kérdéseket; teljes elméteket és szíveteket ennek kell szentelnetek. Önállóan, tisztán, előítéletek nélkül kell gondolkodnotok, mivel az igazság nem valamilyen, az életetekről különálló dolog; az igazság pontosan a mindennapi életetek menetében rejlik.

KÉRDEZŐ: Vajon a különböző képek, mesterek és szentek segítenek-e abban, hogy helyesen medítáljunk?

KRISHNAMURTI: Tudjátok-e, milyen a helyes meditáció? Nem akarjátok-e ti magatok felfedezni az igazságot ezzel a kérdéssel kapcsolatban? És vajon felfedezitek-e valaha is ezt az igazságot, ha mások véleményét fogadjátok el a helyes meditációval kapcsolatban?

Ez nagyon komoly kérdés. Hogy felfedezték a meditáció művészetét, teljes mélységében meg kell ismernetek a gondolkodásnak nevezett, különleges folyamatot. Ha elfogadjátok egy „szaktekin-tély” véleményét, aki megmondja, hogyan medítáljatok, csak egyszerű követők lesztek, egy rendszer vagy egy elképzelés vak szolgálói. Ez az elfogadás azon a reményen alapul, hogy így majd valamiféle eredményt fogtok elérni – ez pedig nem meditáció.

KÉRDEZŐ: Mik a tanulók kötelességei?

KRISHNAMURTI: Vajon mit jelent a „kötelesség” szó? Mi iránt vannak az embernek kötelességei? A hazája iránt, és a politikusok határozzák meg őket? A szülei iránt vannak kötelességei, azaz teljesítenie kell a kívánságaikat? A szüléitek azt mondják, az a kötelességetek, hogy engedelmesked-jetek nekik, és előírnak nektek bizonyos, a neveltetésük és a hagyományaik által meghatározott

dolgokat. És vajon kit nevezhetünk tanulónak? Azokat a kisfiúkat és kislányokat, akik iskolába járnak, és elolvasnak néhány könyvet, hogy átmenjenek pár vizsgán? Vagy egyszerűen azt, aki folytonosan tanul, és így soha nem ér véget számára a tanulási folyamat? Nyilvánvaló, hogy az, aki elolvas néhány könyvet egy adott témakörrel kapcsolatban, aztán letesz egy vizsgát, és elfelejti az egészet, nem valódi tanuló. A valódi tanuló az, aki tanul, kérdéseket tesz fel, megvizsgálja a dolgokat, és mindezt nemcsak húsz-huszonöt éves koráig teszi, hanem egészen élete végéig.

Diáknak lenni annyit jelent, mint folyamatosan tanulni; és ameddig az ember tanul, nem léteznek tanárok, igaz? Ha tanultok, nem létezik egy adott tanító, mivel mindenből tanultok. A szél sodorta falevél, a víz morajlása a folyóparton, a magasan szárnyaló madarak röpte, a nehéz terhet cipelő, szegény emberek, vagy azok, akik azt hiszik, mindent tudnak az életről, mind a tanítóitokká válnak, következésképpen nem léteznek tanárok, és ti sem lesztek senki követői.

Tehát a tanulónak nincs más kötelességük, csak az, hogy tanuljanak. Élt egyszer Spanyolországban egy Goya nevű híres festő. Ez a művész, aki a legnagyobb festők egyike volt, nagyon idős korában egyszer azt írta az egyik képe alá: „Még mindig tanulok.” Az ember tanulhat a könyvekből is, de azzal nem sokra megy; egy könyv csak a szerzője mondanivalóját közölheti. Ám az önismereten keresztül történő tanulásnak nincsenek korlátai, mivel ez annyit tesz, hogy megtanuljátok, hogyan figyeljetelek oda a dolgokra, hogyan figyeljétek meg őket, és így mindenből tanulni fogtok: a zenéből, abból, amit mások mondanak nektek, és abból, ahogyan mondják, a haragból, a kapzsiságból és a becsvágyból is.

Ez a Föld a miénk, nem a kommunistáké, a szocialistáké vagy a kapitalistáké; a Föld a tiétek és az enyém, és azért kaptuk, hogy boldogan, gazdagon és konfliktusok nélkül éljünk rajta. Ám az élet eme gazdagságát, ezt a boldogságot, az érzést, hogy „a Föld a miénk” nem teremthetjük meg erőszakkal, nem teremthetjük meg törvényekkel. Ennek az érzésnek belülről kell fakadnia, mégpedig abból, hogy szeretjük a Földet, és mindent, ami rajta létezik, és ez a szeretet maga a valódi tanulás állapota.

KÉRDEZŐ: Mi a különbség a tisztelet és a szeretet között?

KRISHNAMURTI: Erre a kérdésre választ kaphattok, ha kikeresitek a „tisztelet” és a „szeretet” szavakat egy szótárban. De vajon tényleg ezt akarjátok-e tudni? E szavak felszínes jelentésére vagytok kíváncsiak, vagy a mögöttük rejlő értelemre?

Észrevettétek már, hogy ha megjelenik valahol egy jelentős ember, mondjuk, egy miniszter vagy egy kormányzó, hogyan köszöntik őt hajbókolva az emberek? Ezt nevezitek ti tiszteletnek, igaz? Ez a fajta tisztelet azonban nem valódi tisztelet, mivel félelemből és kapzsiságból fakad. Akartok valamit a szegény ördögtől, ezért virágfüzért akasztotok a nyakába. Ez nem tisztelet, ez csupán egyfajta árucseré. A parasztok és a szolgálók iránt nem éreztek tiszteletet, csakis azok iránt, akiktől reméltek valamit. Ez a fajta tisztelet valójában nem más, mint félelem; ez egyáltalán nem tisztelet, és nincs is semmiféle jelentősége. Ám ha szeretet él a szívetekben, akkor egyenrangúak lesznek számotokra a kormányzók, a tanárok, a szolgálók és az egyszerű, falusi emberek; ekkor tisztelet ébred bennetek mindannyiuk iránt, mivel a szeretet soha semmit nem kér cserébe.

NYOLCADIK FEJEZET SZABATOS GONDOLKODÁS

Vajon az élet rengeteg dolga közt elgondolkodtatok-e már azon, miért van az, hogy a legtöbben meglehetősen hanyagok vagytok – hanyagul öltözködtök, hanyag a modorotok, felületesek a gondolataitok, és hanyag módon intézitek az ügyeiteket? Vajon miért vagytok pontatlanok, miért nem vagytok tekintettel másokra? És vajon mi teremt rendet az életetekben, mitől kezdtek rendesen öltözködni, gondolkodni, beszélni, járnival, mi váltja ki azt, hogy rendesen kezelitek a nálatok kevésbé szerencsés embereket? Elgondolkodtatok már ezen a kérdésen? Tudjátok, mit értek én renden? Azt, ha minden külső kényszer nélkül is képesek vagyunk csendben üldögélni, sietség nélkül, elegánsan enni, higadtan, mégis szabatosan viselkedni, és azt, ha tiszta és rugalmas a gondolkodásunk. Vajon mi

teremti meg életetekben ezt a rendet? Ez nagyon fontos kérdés, és úgy gondolom, roppant nagy jelentőséggel bír, hogy az embert arra neveljék, hogy fedezze fel az életében rendet teremtő tényezőket.

A renchez kétségkívül az erényen át juthatnak el, mivel ha nem vagytok erényesek, nem pusztán az apró dolgokban, de az élet minden területén, kaotikussá lesz az életetek, igaz? Pusztán az erényességnek vajmi kevés értelme van, ám ha az ember erényes, azáltal precízzé válik a gondolkodásmódja, rend keletkezik a lényében, és valójában ezért fontos az, hogy erényesek legyetek.

Mi történik azonban akkor, ha az ember megpróbál erényessé válni, ha fegyelmezi magát, hogy kedves, hatékony, megfontolt és figyelmes legyen, hogy ne bántsa meg a társait, ha arra fordítja az energiáit, hogy rendet teremtsen az életében, ha azért küzd, hogy jó ember legyen? Erőfeszítései legfeljebb tiszteletet vívnak ki számára, így közepszerűvé válik az elméje, következésképpen nem lesz erényes.

Vajon megfigyeltétek-e már valaha is a virágokat? Ilyenkor észrevehetitek, milyen lenyűgözően precízen helyezkednek el a szirmaik; mégis valamiféle különleges finomság, lágyság, kivételes illat és báj jellemző rájuk. Ha az ember igyekszik rendszeretővé válni, lehet ugyan, hogy rendezett életet fog élni, ám elveszíti azt a fajta gyengédséget, mely csak akkor valósulhat meg, ha a virágokhoz hasonlóan ő is mentes az erőfeszítésektől. Tehát a nehézség abban áll, hogy erőfeszítések nélkül válnak precízzé, tisztává és kiáradóvá.

Tudjátok, ha erőfeszítéseket tesztek annak érdekében, hogy rendszerető emberré váljatok, azáltal valahogy beszűkül az életetek. Mert mi is történik, ha tudatosan próbáltok rendet tartani a szobátokban, ha mindig mindent gondosan a helyére tesztek, ha mindig odafigyeltek arra, hogy hová léptek? Elviselhetetlenül untatni fogjátok önmagátokat és a társaitokat is. Ha az ember folyton igyekszik valamilyenné válni, ha mindig gondosan megválogatja a gondolatait, roppant fárasztó személyiséggé válik. Az ilyen ember lehet ugyan rendes és tiszta, lehetséges, hogy nagyon szabatosan fogalmaz, meglehet, hogy kifejezetten figyelmes és előzékeny, ám közben megfosztja magát az élet kreatív örömétől.

Tehát mi is a probléma? Hogyan rendelkezhetek az élet kreatív örömeivel, hogyan áradhatnak szabadon az érzéseitek, hogyan maradhat nyitott a gondolkodásotok, miközben precíz, tiszta és rendezett életet éltek? Úgy gondolom, a legtöbb emberre ez nem jellemző, mivel soha nincsenek intenzív érzéseik, soha nem szenteli teljes elméjét és szívét a dolgoknak. Emlékszem, láttam egyszer, hogyan kergetőzik egymással két bozontos farkú, vörös mókus egy magas fán vagy tíz percen át, megállás nélkül – pusztán az élet örömeért téve mindezt. Ti azonban csakis akkor ismerhetitek meg ezt az örömet, ha mélyen átéreztek bizonyos dolgokat, ha szenvedéllyel élitek az életeteket, és ezt nem abban az értelemben értem, hogy szenvedélyesen vágytok arra, hogy jót cselekedjétek, hogy újításokat hívjatok életre, hanem abban az értelemben, hogy mélyen és erősen átéreztétek a dolgokat. Erre az eleven szenvedélyre pedig csakis akkor tehettek szert, ha egész gondolkodásotok, egész lényetek a lázadás állapotában van.

Észrevettétek már, milyen kevés ember él meg mély érzéseket? Fellázadtatok-e már valaha a tanáraitok vagy a szülőitek ellen, nem pusztán azért, mert valami nem tetszett nektek, hanem azért, mert mély és szenvedélyes érzés élt bennetek valamilyen általuk megkívánt cselekedet ellen? Ha mély és izzó érzések élnek bennetek valamivel kapcsolatban, azt fogjátok tapasztalni, hogy valamilyen különös módon épp ezen érzések teremtenek újfajta rendet az életetekben.

A rendszeresség, a szabatosság, a gondolkodás tisztasága önmagukban nem olyan fontos dolgok, ám roppant fontossá válnak az érzékeny, mélyen érző, a folyamatos belső lázadás állapotában élő emberek számára. Ha mély érzések élnek bennetek a szegények sorsa iránt, a koldusok iránt, akiknek arcát porral hintik tele a gazdagok autói, akkor pontosan ez az érzékenység teremt rendet az életetekben, ezáltal válnak erényessé; és úgy gondolom, nagyon fontos, hogy ezt mind a nevelők, mind a tanulók megértsék.

Sajnos ebben az országban, akárcsak a világ többi részén, nagyon kevésbé törődünk a dolgokkal, és nem igazán élnek bennünk mély érzések. A legtöbben a szellem emberei vagyunk – legalábbis abban a felületes értelemben, hogy roppant okosak vagyunk, bővelkedünk a szavakban, illetve a jóról és a rosszról, a helyes gondolkodásmódról, a helyes viselkedésről alkotott elméletekben. Mentálisan

nagyon fejlettek vagyunk, ám hiányzik belőlünk a belső lényeg; és pont ebből a belső lényegből fakadnak a valódi, azaz a nem valamilyen eszmerendszerhez igazodó cselekedetek.

Ezért szükséges az, hogy rendelkezzenek mély érzésekkel – hogy legyen bennetek szenvedély vagy harag –, és figyeljétek meg őket, játsszatok el velük, és ismerjétek fel a bennük rejlő igazságokat; mivel ha elfojtjátok ezeket az érzéseket, ha azt mondjátok: „Nem lehetek dühös, nem lehetek szenvedélyes, mert ezek rossz dolgok”, azt fogjátok tapasztalni, hogy elméteket fokozatosan béklyóba verik a különböző ideák, és így elsekélyesedik a gondolkodásotok. Lehetek mérhetetlenül okosak, lehet hatalmas enciklopédikus tudásotok, ám ha nem rendelkeztek az erős és mély érzések eleveenségével és életerejével, az értelmetek illat nélküli virághoz válik hasonlatossá.

Nagyon fontos, hogy még fiatalokotokban megértsétek mindezt, mivel így felnőttként valódi forradalmárokká válhattok – nem egy eszme, teória vagy bizonyos könyvek forradalmáiraivá, hanem a szó teljes értelmében vett forradalmárokká, teljes emberi lényekké, és semmilyen tekintetben nem fognak megfertőzni benneteket a régi dolgok. Elmétek friss marad, és így kivételesen kreatív lesz. Ám ha nem ismeritek fel mindezek jelentőségét, szürke és egyhangú életet fogtok élni, mivel le fog győzni benneteket a társadalom, a családok, a házastársatok, meg fognak semmisíteni titeket a különféle elméletek, a vallási vagy politikai szervezetek. Ezért roppant fontos, hogy megfelelő oktatásban legyen részetek, azaz olyan tanáraitok legyenek, akik segíthetnek áttörni az úgynevezett civilizáció kérégen, és abban, hogy ne a megtanult anyagot öntudatlanul ismétlő gépek, hanem erős belsővel rendelkező, következőképp boldog és kreatív emberi lények legyetek.

KÉRDEZŐ: Mi a düh, és miért lesz mérges az ember?

KRISHNAMURTI: Vajon nem lesztek-e mérgesek, ha rálépek a lábatokra, vagy belétek csípek, vagy elvesznek tőletek valamit? És miért is ne lennétek mérgesek? Miért gondoljátok, hogy a düh rossz dolog? Mert valaki ezt mondta nektek? Látjátok, nagyon fontos, hogy kiderítsük, miért haragszik meg az ember, hogy felismerjük az igazságot a haraggal kapcsolatban, ahelyett hogy csak azt mondanánk, a harag rossz dolog.

Tehát miért is lesz mérges az ember? Azért, mert nem akarja, hogy bántás – ez pedig a túléléshez szükséges, teljesen normális emberi igény. Úgy érzitek, nem lenne szabad, hogy egy másik, a kormány vagy a társadalom kihasználjon, kisajtoljon, tönkretegyjen és kizsákmányoljon titeket. Ha valaki pofon vág, megbántottnak, megalázottnak érzitek magatokat, és nem kedvelitek ezt az érzést. Ha egy nagy hatalommal bíró személy bántott, és nem tudtok visszaütni neki, valaki mást bántotok helyette, a testvéreiken vagy az egyik szolgáltókon töltitek ki a mérgeteket, és így zajlik tovább a harag és a düh játszma.

Először is, az, hogy igyekeztek elkerülni a fájdalmat, teljesen természetes reakció. Miért is hagyjátok, hogy bárki kihasználjon titeket? Tehát hogy elkerüljétek ezt a fájdalmat, elkezditek megvédeni magatokat, és elkezdtek egyfajta korlátot, valamiféle kerítést építeni magatok köré. Valamiféle falat emeltek magatok köré azért, hogy megszűntök nyitottnak és befogadónak lenni; így azonban elveszítitek a felfedezés és a kiáradó érzések képességét. Azt mondjátok, a harag rossz dolog, és elítéletek azt, ahogy más érzéseket is elítéletek; így viszont fokozatosan terméketlenné és üressé váltok, és nem lesznek mély érzéseitek. Értitek, amit mondok?

KÉRDEZŐ: Miért szeretjük annyira az édesanyánkat?

KRISHNAMURTI: Vajon szeretitek-e az édesanyátokat, ha gyűlölitek az édesapátokat? Jól figyeljétek a szavaimra. Ha nagyon szerettek valakit, vajon megtagadjátok-e másoktól ezt a szeretetet, kirekesztitek-e abból a többi embert? Ha igazán szeretitek az édesanyátokat, vajon nem szeretitek-e az édesapátokat, a nagynénéteket, a szomszédaitokat és a szolgálóitokat is? Vajon nem a szeretet érzése támad-e fel bennetek először, és csak azután az egy adott személy iránt érzett szeretet? Ha azt mondjátok: „szeretem az édesanyámat”, nem bántok-e figyelmesen vele? Vajon okozhattok-e akkor neki felesleges problémákat? És ha figyelmesen bántok az édesanyátokkal, nem bántok-e ugyanígy a testvéretekkel és a szomszédaitokkal is? Ha nem, valójában nem is szeretitek igazán az édesanyátokat; akkor esetekben a szeretet pusztán egy üres, kényelmes szó.

KÉRDEZŐ: Én tele vagyok gyűlölettel. Kérlek, taníts meg arra, hogyan kell szeretni.

KRISHNAMURTI: Senki sem taníthat meg arra, hogyan kell szeretni. Ha az embereket meg lehetne tanítani a szeretetre, roppant egyszerűen megoldódnának a világ problémái, ugye?

Ha a matematikához hasonlóan azt is megtanulhatnátok a könyvekből, hogyan kell szeretni, csodálatos világban élnénk; nem létezne gyűlölet, nem létezne kizsákmányolás, nem lennének háborúk, nem lenne megosztottság a gazdagok és a szegények között, és mindannyian nagyon barátságosan viselkednénk egymással. A szeretetet azonban nem adják ilyen könnyen. Gyűlölni könnyű, és a gyűlölet úgy-ahogy össze is hozza az embereket; mindenféle fantazmagóriákat teremt, és életre hív bizonyosfajta együttműködést, ahogy ez például a háborúk esetén is történik. A szeretet azonban bonyolultabb ennél. Az ember nem tanulhatja meg, hogyan kell szeretni, de megfigyelheti a gyűlöletet, és gyengéden felhagyhat vele. Ne harcoljatok a gyűlölet ellen, ne mondjátok azt, hogy borzalmas dolog gyűlölni valakit. Lássátok meg a gyűlölet igaz valóját, és hagyjátok, hogy elhaljon bennetek – vessétek el, mint lényegtelen dolgot. A fontos az, hogy ne hagyjátok, hogy a félelem gyökeret verjen az elmétekben. Értitek, amit mondok? Az elme olyan, akár a gazdag televény, és elegendő idővel bármilyen felmerülő probléma képes gyökeret verni benne, akár egy mag, és akkor aztán gondolkozhatok, hogyan gyomláljátok ki onnan; ám ha nem hagytok elegendő időt az adott problémának arra, hogy meggyökerezzen az elmétekben, nem tud majd növekedni, és magától elfonnyad. Ha bátorítjátok a gyűlöletet, ha időt adtok neki arra, hogy gyökeret verjen bennetek, hogy növekedjen és fejlődjön, óriási problémává válik. Ha azonban egyszerűen elengeditek, amint felüti a fejét, azt fogjátok tapasztalni, hogy elmétek érzékennyé válik, ám nem lesz érzélgős – és ekkor meg fogjátok ismerni a szeretetet.

Az elme képes különféle érzésekre és vágyakra törekedni, de szeretetre törekedni nem képes. Ám ha jelen van benne a szeretet, akkor többé már nem lesz benne megosztottság az érzéki és az isteni dolgok között; csak szeretet lesz benne. Ettől olyan különleges a szeretet – ez az egyetlen olyan minőség, mely által az egész létezés megérthető.

KÉRDEZŐ: Mitől válik boldoggá az élet?

KRISHNAMURTI: Ha valami örömteli dologra készültök, úgy gondoljátok, ha azt megteszitek, boldogok lesztek. Lehet, hogy a leggazdagabb emberhez akartok feleségül menni, vagy a legszebb lányt akarjátok elvenni; lehet, hogy le akartok tenni egy vizsgát, vagy azt akarjátok, hogy valaki megdicsérjen, és úgy gondoljátok, ha megkapjátok, amit akartok, boldogok lesztek. Ám valóban ez lenne a boldogság? Vajon nem halványulnak-e el hamar ezek a dolgok, akár a hajnalban virágzó, estére pedig elhervadó virágok? Mégis ebből áll az életetek, és csak ilyesmikre vágytok. Kielégítenek az olyan felületes dolgok, mint az, ha jó autótok vagy biztos állásotok van, ha valamilyen érzélem támad bennetek egy jelentéktelen dolog iránt, olyanok vagytok, mint a kisfiú, aki boldogan röpteti sárkányát a szélben, majd néhány perc múlva sírva fakad. Ez az életetek, és ti megelégedtek ezzel. Soha nem mondjátok: „Teljes szívemmel, minden energiámmal, egész lényemmel arra fogok törekedni, hogy megismerjem a boldogságot.” Nem vagytok elég komolyak, nem élnek bennetek mély érzések ez iránt, ezért kis dolgokkal is beértek.

A boldogság azonban nem olyasmi, amire törekedhet az ember; a boldogság egyfajta végeredmény, valamiféle melléktermék. Ha csak önmagáért törekedtek a boldogságra, annak semmi értelme sem lesz. A boldogság hivatlanul érkezik, és abban a pillanatban, amint tudatára ébredtek boldogságotoknak, megszűntök boldogok lenni. Kíváncsi vagyok, vajon észrevettétek-e már ezt? Ha hirtelen, minden különösebb ok nélkül jókedvűek lesztek, csakis a mosoly, a boldogság szabadsága létezik számotokra; ám abban a pillanatban, amint tudatára ébredtek ennek, el is veszítitek ezt az érzést, igaz? Ha öntudatosan vagytok boldogok, vagy törekedtek a boldogságra, az a boldogság végét jelenti. A boldogság csakis akkor létezik, ha félreteszitek az éneteket, annak minden vágyával és igényével együtt.

Rengeteg mindent megtanultok matematikából, a történelem, a földrajz, a fizika, a biológia és a többi tantárgy tanulmányozásának szentelitek a napjaitokat; de vajon töltö-tök-e bármennyi időt a tanáraitokkal azzal, hogy elgondolkodjatok ezeken a sokkal, de sokkal fontosabb kérdéseken? Ültek-e már valaha is csendben és mozdulatlanul, teljesen egyenes háttal, és felismertétek-e már a csend

szépségét? Hagyjátok-e, hogy elmétek elkalandozzon, és ne kisszerűségekkel foglalkozzon, hanem kiáradjon, megismerje a dolgok mélységét, és így felfedezze az életet?

És vajon tudjátok-e, mi zajlik a világban? A világban végbemenő történések a bennetek végbemenő történések kivetülései; amilyenek ti vagytok, olyan a világ is. Sokakban zűrzavar és kapzsiság uralkodik, és birtokolni akarják a dolgokat, féltékenyek, és elítélik az embereket; és pontosan ez történik a nagyvilágban is, csak drámaibb, könyörtelenebb formában. Ám sem ti, sem a tanáraitok nem gondolkodtok el ezeken a dolgokon; pedig a tökéletes forradalom csakis akkor következhet be, csakis akkor teremthettek meg egy új világot, ha minden egyes nap eltöltötök némi időt azzal, hogy komolyan elgondolkodtok ezeken a kérdéseken. És biztosíthatlak benneteket arról, hogy meg kell teremtenünk ezt az új világot, az olyan világot, amelyben nem a jelenlegi, rothadt társadalmi rend egy újabb formája fog uralkodni. Ám ezt a világot csakis akkor teremthetitek meg, ha elmétek éber, körültekintő és kiterjedt tudatossággal bír; ezért olyan fontos, hogy fiatalokotokban szánjatok némi időt e roppant komoly kérdésekre, és ne csak olyan tantárgyak tanulmányozásával töltsétek a napjaitokat, melyek sehová nem vezetnek el benneteket, csak egy biztos álláshoz és a halálhoz. Tehát vegyétek komolyan fontolóra mindezt, mivel e vizsgálódás által az öröm és a boldogság kivételes érzésében lesz részetek.

KÉRDEZŐ: Mi a valódi élet?

KRISHNAMURTI: Mi a valódi élet? Egy kisfiú tette nekem fel ezt a kérdést. A játék, a jó ételek, a futkározás, az ugrádozás, a lökdösődés – számára ez a valódi élet. A valódi élet az, ha egész lényetekkel olyasvalamit tesztek, amit szerettek, így nincs bennetek ellentmondás, nem dül bennetek harc aközött, amit tesztek, és amit szerintetek tennetek kellene. Ekkor életetek tökéletes, teljes és örömteli folyamattá válik. Ám ez csak akkor következhet be, ha lelkileg nem függök senkitől, semmiféle társadalomtól, ha belül mindentől függetlenek vagytok, mivel csak ekkor nyílik lehetőségetek arra, hogy valóban szeressétek azt, amit tesztek. Ha a totális forradalom állapotában éltek, nem számít, hogy kertészek vagytok-e, vagy miniszterelnökök, nem számít, mivel keresitek a kenyereteket, szeretni fogjátok, amit tesztek, és ez a szeretet a kreativitás különleges érzésének forrásává válik számotokra.

KILENCEDIK FEJEZET NYÍLT ELME

Tudjátok, roppant érdekes dolog kideríteni, mi is a tanulás. A könyvekből és a tanárainktól megtanuljátok a matematikát, a földrajzot és a történelmet, megtanuljátok, hol van London, Moszkva vagy New York; megtanuljátok, hogyan működnek a gépek, hogyan építik fészkeiket, és hogyan nevelik kicsinyeiket a madarak és így tovább. A megfigyelés és a tanulmányozás által tanultok. Ez a tanulás egyik fajtája.

De létezik-e vajon a tanulásnak más, a tapasztalás által történő formája is? Vajon nem rendkívüli élmény-e, ha megpillantotok egy hajót, ahogy csendesen siklik a képét visszatükröző folyó nyugodt vizén? És mi történik ilyenkor? Elmétek éppúgy elraktározza ezt a fajta tapasztalatot, ahogyan a tudást, és másnap este újra visszamentek a folyópartra, azt remélve, hogy hasonló élményben lesz részetek – az öröm és a béke életemekben oly ritkán előforduló élményében. Azaz az elme szorgalmasan gyűjtögeti az élményeket; pontosan ezek, az emlékeként elraktározott élmények késztetnek gondolkodásra titeket, nem igaz? A gondolkodásnak nevezett folyamat valójában az emlékezet reakciója. Ha egyszer láttatok egy hajót a folyón, és ez örömmel töltött el titeket, emlékként raktározzátok el ezt az élményt, és szeretnétek újra megismételni – és már be is indul a gondolkodási folyamat, ugye?

Tudjátok, csak nagyon kevés ember van tisztában azzal, hogyan kell gondolkodni. A legtöbben csak azt ismétlik, amit a különböző könyvekben olvastak, másoktól hallottak, és az is megeshet, hogy a gondolkodásmódokat roppant korlátozott tapasztalataitok eredményezik. Még ha beutazzátok is a világot, ha számtalan élményben van részetek, ha sok különféle emberrel találkoztok, és meghallgatjátok a mondanivalójukat, megfigyelitek a szokásaikat, a vallásaikat, a viselkedésüket, akkor is megőrzitek emlékezetetekben ezeket a dolgokat, és ebből fakad a gondolkodásnak nevezett folyamat. Összehasonlítotok, ítéltetek, választotok, és azt reméltetek, hogy e folyamat által szert tesztek valamiféle értelmes hozzáállásra. Ez a gondolkodásmód azonban roppant korlátolt, és csakis egy kis területre korlátozódik. Részetek van egy élményben, például megpillantotok egy hajót a folyó vizén, vagy látjátok, hogyan viszik le a folyóhoz a holttesteket, hogyan cipelik nehéz terhüket a falusi asszonyok – ezek a benyomások mind jelen vannak, ám olyannyira érzéketlenek vagytok, hogy nem merülnek alá, és nem érlelődnek meg bennetek; pedig csakis akkor tehettek szert újfajta, a kondicionáltságotok által nem korlátozott gondolkodásmódra, ha fogékonyak vagytok minden, körülöttetek zajló eseményre.

Ha szilárdan ragaszkodtok valamiféle hiedelemrendszerhez, mindent az előítéleteitek, a hagyomány szűrőjén keresztül láttok, és semmiféle kapcsolatotok nincs a valósággal. Megfigyeltétek már a nehéz terhükkel a város felé igyekvő, falusi asszonyokat? Ha igen, mi történt veletek, milyen érzéssel töltött el benneteket ez a látvány? Vagy talán olyan gyakran láttátok már őket, hogy semmiféle érzést nem ébreszt bennetek a látvány, mivel hozzászoktatok, és így szinte észre sem veszitek ezeket az embereket? És mi történik akkor, amikor első ízben láttok valamit? Automatikusan az előítéleteitekhez igazítjátok a megfigyelt dolgot, igaz? A kommunista, szocialista, kapitalista vagy egyéb „ista” kondicionáltságotoknak megfelelően életem meg az élményt. Ellenben ha nem tartoztok egyetlen ilyen csoportba sem, és így nem valamilyen eszme vagy hiedelemrendszer szűrőjén keresztül látjátok az életet, hanem közvetlen kapcsolatban álltok vele, észre fogjátok venni, micsoda kivételes kapcsolat áll fenn köztetek és az általatok megfigyelt dolgok közt. Ha nincsenek előítéleteitek, ha nem vagytok elfogultak, ha nyitottak vagytok, minden különlegesen érdekessé, rendkívül élettélivé válik számotokra.

Ezért olyan fontos, hogy még fiatalokotokban észrevegyétek mindezeket. Ébredjétek tudatára a folyón úszó hajóknak, nézzétek meg az elhaladó vonatokat, lássátok meg a nehéz terhet cipelő parasztokat, figyeljétek meg a gazdagok pökhendiségét, a miniszterek, az úgynevezett nagy emberek büszkeségét, azokat az embereket, akik azt hiszik, mindent tudnak – csak figyeljétek meg, de ne kritizáljátok őket. Abban a pillanatban, amikor elkezditek kritizálni őket, korlátot emeltek magatok és e dolgok közé, és megszűnik a köztetek lévő kapcsolat; ám ha csak megfigyelitek őket, közvetlen kapcsolatba kerültök az emberekkel és a dolgokkal. Ha éber, áthatóan, ítélezés és véleményalkotás

nélkül figyelitek az életet, azt fogjátok tapasztalni, hogy lenyűgözően élessé válik a gondolkodásotok, és ekkor folyamatosan tanulni fogtok.

Mindenütt körülvesz benneteket a születés és a halál, a pénzért, a társadalmi pozíciókért, a hatalomért folytatott küzdelem, az életnek nevezett, vég nélküli folyamat, és az ember – akár már fiatalokrában is – néha eltűnődik, miről szól ez az egész? Tudjátok, a legtöbb ember valamiféle választ szeretne; azt akarja, hogy valaki megmondja neki, miről szól ez az egész, ezért felkap egy politikai vagy vallási tárgyú könyvet, vagy kikéri egy másik ember véleményét. Ám senki sem adhat választ, mivel az élet nem olyasvalami, amit egy könyv segítségével megérthettek, és sem imák, sem mások követése által nem ismerhetitek fel értelmét és jelentőségét. Nektek magatoknak kell megértenetek az életet – és erre csakis akkor vagytok képesek, ha élettelik, éberek és körültekintők vagytok, ha mindent megfigyeltek, és érdeklődést tanúsítotok a titeket körülvevő dolgok iránt; és ekkor felfedezitek, milyen is a valódi boldogság.

A legtöbb ember boldogtalan, és azért boldogtalan, mert nem él szeretet a szívében. A szeretet pedig akkor éled fel a szívetekben, ha nem emeltek korlátokat önmagatok és a többi ember közé, ha ítéletalkotás nélkül figyelitek meg az embereket, ha egyszerűen csak elnézitek a folyón vitorlázó hajót, és élvezitek annak szépségét. Ne hagyjátok, hogy előítéleteitek elhomályosítsák megfigyeléseiteket; csak figyeljétek meg mindent, és észre fogjátok venni, hogy ez a sok egyszerű megfigyelés, a fákra, a madarakra, a sétáló, dolgozó, mosolygó emberekre való tudatosságotok elindít benneteket egy folyamatot. Ha nem történik meg veletek ez a különleges dolog, ha nem éled fel szívetekben a szeretet, nem sok értelme van az életnek; épp ezért olyan fontos, hogy arra neveljük nevelőiteket, hogy segítsenek nektek megérteni mindezek jelentőségét.

KÉRDEZŐ: Miért akarunk luxusban élni?

KRISHNAMURTI: Mit értesz azon, hogy luxus? Ha az ember tiszta ruhában jár, tisztán tudja tartani a testét, ha jó ételeket eszik – ezt vajon luxusnak neveznéd? Mindez talán luxusnak tűnhet az éhező, rongyokba öltözött emberek számára, akik nem tudnak mindennap megfürdeni. Tehát mindig a vágyaitoktól függ, mi a luxus; ez csak mérték kérdése.

Tudjátok, mi történik, ha kedvelitek a luxust, ha ragaszkodtok a kényelemhez, és mindig puha díványon vagy kárpitozott széken akartok ücsörögni? Elszunnyad az elmétek. Jó, ha részetek van némi fizikai kényelemben, de ha túlzottan nagy hangsúlyt helyeztek a kényelemre, ha túl nagy jelentőséget tulajdonítotok neki, elalszik az elmétek. Megfigyeltétek már, milyen a legtöbb kövér ember? Úgy tűnik, semmi sem hatol el hozzájuk vastag zsírrétegeiken keresztül. Ez egyfajta fizikai állapot, ám az elmére szintén rakódhatnak efféle rétegek; ilyenkor nem akarja, hogy kérdéseket tegyenek fel neki, vagy más módon zavarják, és az efféle elme fokozatosan álomba szenderül. Az oktatásnak nevezett folyamat során a diákok általában elszunnyadnak, mivel ha valamelyikük valóban éles eszű, a dolgok mélyére hatoló kérdéseket tesz fel, a tanár rendszerint nyugtalanná válik, és rászól, hogy ne zavarja az órát.

Tehát ha az elme kötődik a kényelem bármilyen formájához, valamely szokáshoz, hiedelemhez vagy egy adott helyhez, melyet „otthonnak” nevez, fokozatosan elkezd álomba szenderülni; és fontosabb, hogy megértsétek ezt a tényt, mint hogy feltegyétek a kérdést, vajon luxuskörülmények között éltek-e. Az aktív, éber, mindenre figyelő elme soha nem kötődik a kényelemhez, számára semmit sem jelent a luxus. Ám pusztán az, hogy csak néhány ruhátok van, még nem jelenti, hogy éber az elmétek. Lehet, hogy a külsőleg roppant egyszerűen élő szannjdszín bensője roppant ösz-szetett, fejleszti magában az erényeket, és meg akarja ismerni az igazságot, el akarja érni Istent. A fontos az, hogy belül nagyon egyszerűek, nagyon mértékletesek legyetek, azaz elméteket ne verjék béklyóba a különféle hiedelmek, félelmek és vágyak, mivel csak az ilyen elme képes a valódi gondolkodásra, a valódi felfedezésekre.

KÉRDEZŐ: Lehet-e béke az életünkben, ha küzdünk a környezetünkkel?

KRISHNAMURTI: Vajon nem kell-e küzdenetek a környezetetekkel? Nem kell-e szakítanotok vele? A szüléitek hite, a társadalmi háttértek, a hagyományaitok, az étkezési szokásaitok, a vallás, a papok, a gazdagok és a szegények, a titeket körülvevő dolgok – ezek alkotják a környezeteteket. És

vajon nem kell-e áttörnök e környezetben a kérdéseitekkel, azzal, hogy fellázadtok ellene? Ha nem a lázadás állapotában éltek, egyfajta békében lesz részetek, ám ez nem más, mint a halál békéje; ellenben ha azért küzdötök, hogy áttörjete a környezeteteken, és ti magatok ismerjétek fel az igazságot, felfedeztek egy újfajta békét, mely nem pusztán stagnálás. Alapvető feladat, hogy küzdjete a környezetetek ellen. Ez kötelező. Következésképpen a béke nem fontos, a fontos az, hogy megértsetek a környezeteteket, és áttörjete rajta – és ezáltal békére lelte. Ám ha csak ezáltal törekedte a békére, hogy elfogadjátok a környezeteteket, álomba szenderültök, és ezzel az erővel akár halottak is lehetnéte. Ezért van az, hogy már egészen fiatalokotoktól kezdve a lázadás állapotában kell élnete. Ha nem így teszte, hanyatlásnak indultok, és elsorvadte, igaz?

KÉRDEZŐ: Te boldog vagy?

KRISHNAMURTI: Nem tudom. Még soha nem gondolkodte ezen. Az ember abban a pillanatban megszűnik boldognak lenni, amikor úgy gondolja, hogy boldog, nem? Mi történik akkor, ha játszol, és kiabálsz örömdben, és egyszer csak tudatára ébredsz, hogy jókedvű vagy? Elmúlik a jókedved. Észrevettéte már ezt? Tehát a boldogság valamilyen, az öntudatosság tárgykörén kívül eső dolog.

Vajon jók vagyte-e, ha megpróbáltok jók lenni? Lehet-e gyakorolni a jóságot? Vagy a jóság természetes módon, a látás, a megfigyelés és a megértés által születik meg? Hasonlóképpen, ha tudatára ébredte annak, hogy boldogok vagyte, kihajítjátok az ablakon a boldogságotok. Abszurd dolog a boldogságra törekednetek, mivel a boldogság csakis akkor következik be, ha nem törekedte rá.

Tudjátok, mit jelent az „alázatosság”? És vajon képesek vagyte-e fejleszteni magatokban az alázatosságot? Vajon alázatosság-e az, ha minden reggel elisméltéte: „alázatos leszte”? Vagy az alázatosság önmagától kel életre, ha már nincs bennete büszkeség és önteltség? Hasonlóképpen, ha megszűnne a boldogságot megakadályozó dolgok, ha többé már nem szorongte, nem vagyte frusztráltak, nem törekedte a saját biztonságotokra, akkor egyszer csak boldogok leszte, anélkül hogy törekednetek kellene erre.

Miért vagyte mind olyan csöndesek? Miért nem szállte vitába velem? Tudjátok, fontos, hogy kifejezzéte a gondolataitok és az érzéseiteket, akármilyen rosszul teszte is ezt, mivel ez nagyon sokat jelenthet számotokra; és azt is elárulom, miért. Ha már most elkezdéte kifejezni a gondolataitok és az érzéseiteket, akármilyen tétova módon tegyéte is, akkor felnőttokotokban nem fog elnyomni bennete a környezetetek, nem fognak elnyomni bennete a szüléite, a társadalom és a hagyományok. Sajnos azonban a tanáritek nem bátorítanak bennete arra, hogy kérdéseket tegyte fel, és nem kérdezte meg tőletek, hogy mire gondoltok.

KÉRDEZŐ: Miért szokte sírni, és mi a szomorúság?

KRISHNAMURTI: EZ a kisfiú azt szeretné tudni, miért szokte sírni, és mi a szomorúság? Mikor szokte sírni? Akkor, ha valaki elveszte a játékot, ha valaki megbánt, ha nem sikerül nyerned egy játékban, ha a tanáritek vagy a szüleitek összeszidnak, vagy ha valaki megüt. Ahogy idősebbé válte, egyre ritkábban sírtok, mivel hozzáedzíte magotok az élethez. Csak nagyon kevesen sírnak idősebb korokban, mert elveszítíte a gyermekkorokra jellemző, kivételes érzékenységet. A szomorúság azonban nemcsak a veszteség, az akadályoztatás, a frusztráció érzését jelenti; a szomorúság valami ennél sokkal mélyebb dolog. Ha hiányzíte a megértés, az nagy szomorúsággal jár. Ha az elme nem merészkedte túl saját határain, az komoly szenvedést okoz.

KÉRDEZŐ: Hogyan válhatunk teljes emberré konfliktusok nélkül?

KRISHNAMURTI: Mi kifogásod van a konfliktusok ellen? Úgy tűnik, mindannyian valamilyen rettenetes, ijesztő dolognak tartjátok a konfliktusokat. Jelen pillanatban is nézeteltérés van kettőnk között, igaz? Én igyekszem elmondani neked valamit, te pedig nem érte azt; azaz súrlódás, konfliktus keletkezik köztünk. És mi rossz van a súrlódásban, a konfliktusban, a nézeteltérésben? Vajon nincs-e szükségünk rá? Nem ezáltal válte teljessé, hogy igyekezte elkerülni a konfliktusokat; ez csakis a nézeteltérések és a nézeteltérések megértése által következhet be.

A teljesség elérése az egyik legnehezebb dolog, mivel ez azt jelenti, hogy teljes lényetek egységesen van jelen minden cselekedetetekben, minden szavotokban és minden gondolatotokban. Az ember

nem tehet szert a teljességre, ha nem érti meg a különböző kapcsolatokat – a társadalommal, a szegényekkel, az egyszerű, falusi emberekkel, a koldusokkal, a milliomosokkal és a kormányzókkal való kapcsolatait. Ahhoz, hogy megértsétek a kapcsolataitokat, meg kell küzdenetek velük, kérdéseket kell feltennetek, és nem szabad egyszerűen elfogadnotok a hagyományok, a szüléitek, a papok, a vallás és a társadalom gazdasági rendje által megállapított értékeket. Ezért olyan lényeges, hogy a lázadás állapotában éljete, mivel máskülönben soha nem tesztek szert a teljességre.

TIZEDIK FEJEZET BELSŐ SZÉPSÉG

Biztos vagyok abban, hogy életek során valamikor már mindannyian megtapasztaltátok a nyugalomnak és a szépségnek a zöld mezőkből, a lenyugvó napból, a nyugodt vizekből vagy a hólepte hegycsúcsokból áradó, nagyszerű érzését. Azonban mi is a szépség? Vajon pusztán az, hogy elfogadjuk az érzéseinket, vagy valamilyen, az érzékeléstől különálló dolog? Ha az embernek jó ízlése van az öltözködés terén, és egymással harmonizáló színeket visel, ha méltóságos a viselkedése, ha csendesen beszél, és szép a tartása, az mind hozzájárul a szépséghez, ugye? Ám mindezek csak egy belső állapot külső megnyilvánulásai, akárcsak az általatok írt versek vagy az általatok festett képek. Megeshet, úgy nézitek a folyó vizében tükröződő zöld mezők képét, hogy nem találkoztok a szépség érzetével, és figyelmen kívül hagyjátok azt. Ha például a halászokhoz hasonlóan, nap mint nap látjátok a víz felett repülő fecskéket, valószínűleg nem sokat jelent már nektek a látvány; ám mi történik bennetek, ha tudatában vagytok az efféle dolgok kivételes szépségének, mi készítet benneteket arra, hogy így szóljatok: „milyen gyönyörű”? Miből áll a szépség eme belső érzete? A szépségnek létezik egyfajta külső formája is, ez nyilvánul meg az ízléses öltözködésben, a kellemes bútorokban vagy akár a csupasz, ám arányosan tagolt falakban és ablakokban, a tökéletes formákban és így tovább. Én azonban nem pusztán erről beszélek, hanem arról, hogy miből áll a belső szépség.

Ehhez a belső szépséghez nyilvánvalóan teljes elengedésre van szükség, arra, hogy érezzétek, semmi sem korlátoz titeket, arra, hogy ne védekezzetek, és ne álljatok ellent semminek; ám ha nem társul mértékletességgel, ez az elengedés kaotikussá válik. És vajon tudjátok-e, mit jelent mértékletesnek lenni, mit jelent az, hogy kevéssel is megelégedtek, és nem vágytok mindig többre? Ennek az elengedésnek mélyről fakadó mértékletességgel kell társulnia – kivételesen egyszerű mértékletességgel, mely abból fakad, hogy elmétek nem igyekeznek folyton új dolgokra, új nyereségre szert tenni, és nem vágyik mindig többre. Ez a mértékletességgel társuló elengedésből fakadó egyszerűség teremti meg a kreatív szépség állapotát.

A szépséghez nyilvánvalóan hozzátartozik a formai szépség is, ám belső szépség nélkül a formák szépségének pusztán érzékszervi élvezete lealacsonyodásra és a teljesség felbomlására vezet. A belső szépség csak akkor élhet bennetek, ha valódi szeretetet éreztek minden ember és Földünk minden dolga iránt, ez a szeretet pedig a megfontoltság, az éberség és a türelem mindent átható érzését hívja életre. Lehet, hogy költőként vagy énekesként tökéletes technikai tudással rendelkeztek, lehet, hogy tudjátok, hogyan kell festeni, vagy hogy hogyan rakjátok sorba a szavakat, ám ha nem él bennetek ez a kreatív szépség, nem sok értelme van a tehetségeteknek.

Sajnos a legtöbben pusztán egyszerű szakemberekké váltok. Leteszitek a vizsgáitokat, és elsajátítotok bizonyos technikákat a megélhetésetek érdekében; ám ha csak a technikákat vagy a képességeiteket fejlesztitek, és nem fordítotok figyelmet belső állapototokra, csúnyává és kaotikussá teszitek a világot. Ha azonban felébresztitek magatokban a belső szépséget, az külsőleg is megnyilvánul, és ezáltal rend jön létre. Ez azonban sokkal nehezebb, mint elsajátítani bizonyos technikákat, mivel ehhez teljesen fel kell adnotok önmagátokat, félelem, korlátok, ellenállás és védekezés nélkül kell élnetek; következőképpen csakis akkor vagytok képesek feladni önmagátokat, ha mértékletesek vagytok, ha él bennetek a belső egyszerűség mindent átható érzése. Előfordulhat, hogy külsőleg egyszerűek vagytok, csak néhány ruhával rendelkeztek, és megelégedtek a napi egyszeri étkezéssel is, ám ez még nem mértékletesség. Mértékletességre akkor tehettek szert, ha elmétek képesek a végtelen megtapasztalásra – azaz ha rendelkezik tapasztalatokkal erről, mégis egyszerű marad. Ez az állapot azonban

csakis akkor jön létre, ha az elme nem vágyik mindig többre és többre; ha nem akar folyton megszerzeni valamit vagy valamilyenné válni.

Talán nehezen érthető számotokra, amiről beszélek, de ezek valóban nagyon fontos dolgok. Tudjátok, a szakemberek nem teremtő emberek, és világunkban egyre több szakember van, olyanok, akik tudják ugyan, mit kell tenniük, és hogyan kell megtenniük azt, mégsem teremtő egyéniségek. Amerikában vannak olyan számítógépek, melyek néhány másodperc alatt megoldanak olyan matematikai problémákat, melyekhez egy napi tíz órában dolgozó embernek több mint száz évre lenne szüksége, és ezeket a különleges gépeket még egyre tovább fejlesztik. A gépek azonban soha nem lesznek képesek teremtésre – az emberi lények pedig egyre inkább elgépiesednek. Még lázadásuk is gépies korlátok között mozog; és az ilyen lázadás valójában egyáltalán nem is lázadás.

Tehát roppant fontos, hogy felismerjétek, mi is az a kreativitás. Csakis akkor lehettek kreatívak, ha feladjátok önmagatokat; azaz ha nincsenek bennetek kényszerek, nem féltek attól, hogy nem tesztek szert kellő nyereségre, hogy nem váltok „beérkezett emberekké”. Ekkor feltámad bennetek a mértékletesség, az egyszerűség és a szeretet – a szépség, a kreativitás állapota pedig nem más, mint mindezek összessége.

KÉRDEZŐ: Túléli-e a lélek a halált?

KRISHNAMURTI: Hogyan fogtok hozzá a kutatáshoz, ha valóban választ akartok kapni erre a kérdésre? Elolvassátok, amit Sankara, a Buddha vagy Krisztus mondott erről? Megvizsgáljátok a saját vezetőitek, szentjeitek szavait? Lehetséges, hogy mindannyian tévednek. Vajon kész vagytok-e arra, hogy beismerjétek ezt – azaz készen áll-e az elmétek arra, hogy a dolgok mélyére hatoljon?

Nyilvánvaló, hogy először azt kell kiderítenetek, vajon létezik-e egyáltalán lélek. Mert mi is a lélek? Tudjátok, mi a lélek? Vagy egyszerűen csak azt mondták nektek, hogy a lélek létezik – erre tanítottak a szüléitek, a papok, a könyvek vagy a kulturális környezetetek –, és ti csak elfogadtátok ezt a tételt?

A „lélek” szó valamilyen, a fizikai létezésen túlmutató dologra utal, igaz? Van egyszer a fizikai testetek, a jellemetek, vannak a hajlamaitok, az erényeitek, és azt mondjátok, mindezen túl létezik a lelketek. Ha egyáltalán létezik ez az állapot, annak spirituálisnak kell lennie, rendelkeznie kell az időtlenség minőségével; és azt kérdezitek tőlem, vajon ez a spirituális dolog túléli-e a halált. Ez a kérdés egyik része.

A kérdés másik része az, vajon mi is a halál? Tudjátok, mi a halál? Azt akarjátok tudni, vajon létezik-e valami, ami túléli a halált, de látjátok, ez a kérdés nem fontos. A fontos az, vajon megtudhatjátok-e még életetek során, hogy mi is a halál? Mi értelme van annak, ha valaki azt állítja, hogy létezik valami, ami túléli a halált, vagy ha éppenséggel ennek az ellenkezőjét mondja? Továbbra sem fogjátok tudni ezt. Ám ti magatok is kideríthetitek, mi a halál, ráadásul nem azután, hogy meghaltatok, hanem még életetekben, amikor még egészségesek és életerősek vagytok, amikor még képesek vagytok gondolkodni és érezni.

Ez szintén az oktatás része. Az oktatás nemcsak azt jelenti, hogy az ember megtanulja a matematikát, a történelmet vagy a földrajzot, hanem azt is, hogy elsajátítja azt a képességet, amellyel megértheti ezt a halálnak nevezett, különleges dolgot – ráadásul nem akkor, amikor már fizikailag is haladoklik, hanem még az élete során. Akkor, amikor még éltek, nevettek, fára másztok, csónakáztok vagy úsztok. A halál az ismeretlen, és a fontos az, hogy még életetek során megismerjétek ezt az ismeretlent.

KÉRDEZŐ: Amikor megbetegszünk, miért aggódnak a szüleink?

KRISHNAMURTI: A legtöbb szülő legalább bizonyos mértékben törődik azzal, hogy vigyázzon a gyermekeire, hogy gondoskodjon róluk, ám ez aggodalmat szül, és ez az aggodalom azt eredményezi, hogy egy idő után a szülők többet foglalkoznak saját magukkal, mint a gyermekeikkel. Nem szeretnék, ha meghalnatok, mert azt kérdik maguktól: „Mi lesz velünk, ha meghal a gyermekünk?” Tudjátok, mi történne, ha a szülők valóban szeretnék a gyermekeiket? Ha valóban szeretnének benneteket, gondoskodnának arról, hogy ne legyen okotok a félelemre, hogy egészséges és boldog emberi lények legyetek; gondoskodnának arról, hogy ne legyen a világban háború és éhínség, hogy a

társadalom ne tegyen tönkre benneteket és a többi embert, sem a falvakban, sem a városokban élő embereket, és ne pusztítsa el az állatokat sem. Azért vannak háborúk, azért vannak gazdagok és szegények, mert a szülők nem szeretik igazán a gyermekeiket. A gyermekeiket egyfajta, saját érdekében tett befektetésnek tekintik, és azt remélik, hogy általuk élnek majd tovább, ezért ha komolyan megbetegedtek, és ők aggódni kezdenek, akkor tulajdonképpen a saját bánatukkal vannak elfoglalva. Ezt azonban soha nem fogják beismerni.

Tudjátok, az anyagi javak, a földek, a nevek, a jómód és a család szolgálnak az egyén halhatatlanságnak is nevezett folytonosságának eszközeiül; és ha valami történik a gyermekükkel, a szülők megremülnek, és nagy szomorúság lesz úrrá rajtuk, mivel elsősorban csak önmagukkal foglalkoznak. Ha valóban a gyermekekkel foglalkoznának, egyetlen nap alatt megváltozna az egész társadalom; más lenne az oktatási rendszer, másmilyenek lennének az otthonok, és nem lenne háború a világban.

KÉRDEZŐ: Vajon a templomoknak nyitottnak kell-e lenniük az istenimádat minden formája számára?

KRISHNAMURTI: Mi is a templom? Az imádat helyszíne, ahol megtalálható Isten jelképe, egy jelkép, melyet az elme talált ki, és a kéz vésett kőbe. Ez a kő, ez a képmás valójában nem Isten, igaz? Csak jelkép, a jelkép pedig olyan, akár az árnyék. Az árnyékok nem azonos veletek, és ezek a képmások, ezek a jelképek a templomban szintén nem azonosak Istennel, nem azonosak az igazsággal. Akkor hát mit számít az, ki lép be a templomba, és ki nem? Mi ez a nagy hűhó e körül a kérdés körül? Az igazság ott lapulhat egy lehullott falevél alatt, ott rejtőzhet az úton heverő kövekben, az esték báját visszatükröző vízben, a felhőkben, a nehéz terhüket cipelő asszonyok mosolyában. Az egész világban ott rejlik az igazság, és nem feltétlenül a templomokban kell keresnetek azt, sőt a valóság általában nem a templomokban található, mivel a templomokat az emberek félelmei állították, és a biztonság iránti vágyukon, a felekezeti és a kaszt szerinti megosztottságukon alapulnak. Ez a mi világunk, együtt kell élnünk rajta nekünk, emberi lényeknek, és ha valaki az igazságot keresi, elkerüli a templomokat, mivel azok megosztják az embereket. A keresztény templomok, a muzulmán mecsetek, a ti hindu templomaitok mind megosztják az embereket, és ha valaki az igazságot keresi, nem jár ilyen helyekre. Tehát a kérdés, miszerint beléphet-e valaki egy adott templomba, pusztán politikai ügy, és nincs igazi valóságtartalma.

KÉRDEZŐ: Milyen szerepet játszik a fegyelem az életünkben?

KRISHNAMURTI: Sajnos túl nagy szerepet, igaz? Életetek legnagyobb része szigorúan fegyelmezett: meg kell tennetek ezt, nem szabad megtennetek azt. Előírják nektek, mikor kell felkelnetek, mit kell ennetek, és mit nem szabad ennetek, mit kell tudnotok, és mit nem szabad tudnotok; megszabják, hogy olvasnotok kell, iskolába kell járnnotok, le kell tennetek a vizsgáitokat és így tovább. A szüléitek, a tanáraitok, a társadalom, a hagyományaitok és a szent könyveitek mind előírják, mit tegyetek; így az életeteket béklyóba veri és körbezárja a fegyelem, igaz? A kell és a tilos börtönében éltek, e fogalmak alkotják cellátok rácsait.

Lássuk csak, mi történik akkor, ha az elmét bilincsbe veri a fegyelem? Nyilvánvaló, hogy a fegyelemre csak akkor van szükség, ha féltek valamitől, ha ellenálltok valaminek, mivel ilyenkor uralnotok kell az adott dolgot, és össze kell fognotok magatokat. Ezt vagy a saját akaratókból teszitek, vagy a társadalom kényszerít erre benneteket – a társadalom, mely a szüléitek, a tanáraitok, a hagyományaitok és a szent könyveitek formájában nyilvánul meg számotokra. Ám vajon szükség van-e fegyelemre, ha elkezditek megvizsgálni a dolgokat, ha elkezdtek kutatni, ha félelem nélkül tanultok, és megértitek az életet? Ha így tesztek, ez a megértés megszüli saját, valódi, nem a büntetésekből és a kényszerből fakadó rendjét.

Gondolkodjatok el ezen, mivel ha a félelem fegyelmez benneteket, ha elnyom benneteket a társadalmi kényszer, ha a szüléitek és a tanáraitok akarata uralkodik rajtatok, nem létezik számotokra szabadság, nem létezik öröm, és elhal benneték a kezdeményezőkézség. Minél régebbi egy adott kultúra, annál nagyobb súllyal nehezedik rátok a kötelező és a tilos tetteket megszabó tradíciók fegyelmező terhe; lelkileg szinte kivasal benneteket ez a súly, mintha egy úthenger ment volna keresztül rajtatok. Pontosan ez történt Indiában. Itt olyan hatalmas súllyal nehezedett az emberekre a

hagyományok terhe, hogy kipusztított belőlük minden kezdeményezőkézséget, és már nem is vagytok egyéniségek, pusztán a társadalmi gépezet részei, és ráadásul elégedettek is vagytok ezzel a helyzettel. Értitek, amit mondok? Nem lázadtok, nem törtök ki a korlátaitok közül. A szüléitek nem akarják, hogy lázadjatok, a tanáraitok nem akarják, hogy kitörjete a korlátaitok közül, ennél fogva az oktatásotok arra irányul, hogy alkalmazkodjatok a fennálló mintákhoz. Így nem is vagytok teljes emberi lények, mivel félelem gyötri a szíveteket; és ha félelem van bennetek, nem létezik számotokra öröm, és nincs bennetek kreativitás.

KÉRDEZŐ: Az imént, amikor a templomokról beszélte, árnyékként hivatkoztál Isten jelképeire, ám csakis a valóságos dolgok vethetnek árnyékot.

KRISHNAMURTI: Te beéred az árnyékokkal? Ha éhesek vagytok, vajon beéritek-e azzal, hogy csak ránéztek az ételre? Ha nem, akkor miért érnétek be a templomokban található árnyékokkal? Ha mélyen meg akarjátok érteni a valóságot, elengeditek az árnyékokat. De látjátok, benneteket lenyűgöznek az árnyak, a jelképek, a kőbe vésett képek. Figyeljétek csak meg, mi történik a világban. Az embereket megosztja az, hogy különböző árnyakat imádnak a mecsetekben, a templomokban, a székesegyházakban. Számtalan árnyék létezhet, ám valóság csakis egy van, és ez a valóság oszthatatlan, és sem a keresztény, sem a muzulmán, sem a hindu, sem más kizárólagos út nem vezet el ahhoz.

KÉRDEZŐ: Lehetséges, hogy a gazdag gyerekek számára nem elengedhetetlen az, hogy letegyék a vizsgáikat, mert az ő jövőjük amúgy is biztosítva van, de vajon nem szükségesek-e ezek a vizsgák a szegény diákok számára, akiknek fel kell készülniük arra, hogy saját maguk keressék meg a kenyerüket? És vajon az ő igényeik kevésbé fontosak-e, különösen a jelenlegi társadalomban?

KRISHNAMURTI: Miért veszitek magától értetődő dolognak a társadalom jelenlegi formáját? Ti, akik nem tartoztok a szegények közé, akik meglehetősen jómódúak vagytok, miért nem lázadtok – nem úgy, ahogy a kommunisták vagy a szocialisták; miért nem lázadtok az egész társadalmi rendszer ellen? Ti megengedhetnétek ezt magatoknak, de akkor miért nem arra használjátok az intelligenciátokat, hogy kiderítsétek az igazságot, és megteremtsetek egy újfajta társadalmat? A szegények nem fognak fellázadni, mert nincs energiájuk, és nincs idejük gondolkodni; őket teljesen leköti a mindennapi élet, a munkájuk, és az, hogy megkeressék a mindennapi kenyerüket. Nektek azonban van némi szabadidőtök arra, hogy használjátok az intelligenciátokat, akkor miért nem lázadtok fel ti? Miért nem derítitek ki, milyen lenne egy helyesen működő, igazságos társadalom, és miért nem építetek fel egy újfajta civilizációt? Ha ti nem láttok hozzá ehhez, nyilvánvalóan a szegények sem fognak.

KÉRDEZŐ: Vajon készek lesznek-e a gazdagok valaha is feladni a szegények kedvéért azt, amijük van?

KRISHNAMURTI: Mi most nem arról beszélünk, mit kellene a gazdagoknak feladniuk a szegények kedvéért. Bármiről mondjanak is le, az továbbra sem fogja kielégíteni a szegényeket – de nem is ez a probléma. Vajon ti, akik jómódúak vagytok, következképpen lehetőségetek van arra, hogy fejlesszétek az intelligenciátokat, képesek vagytok-e arra, hogy fellázdadjatok, és egy újfajta társadalmat teremtsetek meg? Ez rajtatok múlik, nem másokon; ez mindannyiunk feladata, nem csak a gazdagoké, a szegényeké vagy a kommunistáké. Tudjátok, a legtöbb emberben nem él a lázadás szelleme, nem él bennük az az ösztönzés, hogy áttörjék a korlátaikat, és kiderítsék az igazságot; pedig épp ez a szellem a fontos.

TIZENEGYEDIK FEJEZET KONFORMITÁS ÉS LÁZADÁS

Előfordult-e már veletek, hogy csak ültetek csendben, és megfigyeltétek, hogyan áramlanak a gondolataitok? Megfigyeltétek-e már valaha, hogyan működik az elmétek – vagyis megfigyelte-e már az elmétek a saját működését, csak hogy megértsétek a gondolataitokat, az érzéseiteket, azt, hogyan látjátok a fákat, a virágokat, a madarakat, az embereket, hogyan reagáltok egy javaslatra vagy egy új ötletre? Megtettétek-e már ezt valaha? Ha nem, sokat veszítettetek. Az oktatás alapvető célja az, hogy megismerjétek az elme működését. Ha nem tudjátok, hogyan reagál elmétek az egyes dolgokra, ha elmétek nincs tudatában saját tevékenységeinek, soha nem fogjátok megtudni, mi is a társadalom. Olvashattok szociológiai tárgyú könyveket, tanulmányozhatjátok a társadalomtudományokat, de ha nem tudjátok, hogyan működik a saját elmétek, valójában soha nem fogjátok megérteni, mi is a társadalom, mivel az elmétek a társadalom része; az elmétek maga a társadalom. A társadalom a reakcióitokból, a hiedelmeitekből épül fel, abból, hogy jártok-e templomba vagy sem, hogy milyen ruhákat viseltek, hogy mit tesztek meg, és mit nem abból, amire gondoltok – és mindezek a saját elmétekben lezajló folyamatok másolatai. Tehát az elmétek nem valamiféle társadalomtól különálló dolog, nem különül el a kultúrártól, a vallásotoktól, a társadalmi osztályrendszeretektől, a többi ember ambícióitól és konfliktusaitól. Mindezen dolgok együttesen alkotják a társadalmat, melynek ti is részei vagytok. Nem létezik semmiféle társadalomtól független „én”.

Na mármint, a társadalom mindig igyekszik uralni, alakítani és formálni a fiatalság gondolkodását. Attól a pillanattól kezdve, hogy megszülettek, és elkezdtek benyomásokat gyűjteni, a szüléitek folyton megmondják nektek, mit kell megtennetek, és mit nem szabad, miben kell hinni, és miben nem szabad hinni, azt mondják nektek, hogy Isten létezik, vagy azt, hogy Isten nem létezik, csak az állam, és annak valamilyen diktátor a prófétája. Gyermekkorotoktól kezdve csöpögtetik belétek ezeket a dolgokat, és ez azt jelenti, hogy elméteket – fiatal, befolyásolható, kíváncsi és tudni vágyó elméteket – fokozatosan korlátok közé szorítják, kondicionálják, és úgy alakítják, hogy beilleszkedjétek az adott társadalom mintáiba, s ne váljatok forradalmárokká. Mivel kialakul bennetek az a szokás, hogy bizonyos minták szerint gondolkodjatok, még esetleges „lázasotok” is e kereteken belül zajlik. Olyan ez, mint amikor a börtönök lakói fellázadnak a jobb étel vagy a nagyobb kényelem érdekében – ám soha nem törnek ki börtönük falai közül. Ha Istent keressétek, vagy szeretnétek megtudni, milyen a helyes kormányzat, mindig a társadalom mintái által teszitek ezt, a társadalom pedig azt mondja: „Ez igaz, az pedig hamis; ez jó, az pedig rossz; ez az ember a megfelelő vezető, és ezek itt a szentek.” Tehát a lázasotokat – az úgynevezett becsvágyó vagy okos emberek lázasát – mindig korlátozza a múlt. Ez nem lázas, nem forradalom, ez csak egyfajta megnövekedett aktivitás, a mintákon belüli, valamivel bátrabb küzdelem. A valódi lázas, az igazi forradalom az, ha szakítok ezekkel a mintákkal, és a kérdéseitek túlmutatnak a korlátaikon.

Tudjátok – függetlenül attól, kik is ők –, minden reformert csakis az érdekel, hogyan javíthatna börtöne körülményein. Soha nem mondják nektek, hogy ne illeszkedjétek be, soha nem mondják: „Törjétek ki a tradíció és a tekintély korlátai közül, rázzátok le magatokról az elméteket bilincsbe verő kondicionálást.” Pedig a valódi oktatás nem az, ha csak azt követelik meg tőletek, hogy tegyétek le azt a rengeteg vizsgát, vagy mondjátok fel kívülről a leckéteket, hanem az, ha segítenek nektek észrevenni az elmétek köré emelt börtön falait. A társadalom mindenkit befolyásol, folyamatosan formálja a gondolkodásmódokat, és a társadalom e külső nyomása fokozatosan belső kényszerre alakul át; ám akármilyen mélyre hatol is ez a befolyás, továbbra is kívülről érkezik, és mindaddig nem is létezik semmiféle belső dolog, amíg nem szabadultok meg ettől a kondicionálástól. Tudnotok kell, mire gondoltok, és vajon hinduként, muzulmánként vagy keresztényként gondolkodtok-e; azaz a „saját” vallásotok szabályai szerint gondolkodtok-e. Tudatában kell lennetek annak, miben hisztek, vagy miben nem hisztek. Mindeme dolgok a társadalmi minták részei, és ha nem vagytok tudatában ezeknek a mintáknak, és nem török ki a korlátaik közül, hiába gondoljátok magatokat szabadnak, továbbra is foglyok maradtok.

De látjátok, a legtöbbeteket csak a börtön falain belüli lázadás foglalkoztat; jobb ételt akartok, egy kicsit több fényt, nagyobb ablakokat, hogy egy kicsivel többet lássatok az égből. Azzal foglalkoztok, vajon beléphetnek-e a páriák a templomba vagy sem; meg akarjátok szüntetni ezt a kasztot, és épp e szándékotok által teremtetek meg egy másik, „felsőbbrendű” kasztot, így pedig továbbra is foglyok maradtok, a börtönben pedig nem létezik szabadság. A szabadság a falakon, a társadalmi mintákon túl található; ám ahhoz, hogy megszabaduljatok a mintáktól, teljes egészében meg kell értenetek azokat, azaz meg kell értenetek a saját elméteket. Ez az elme teremtette meg a jelenlegi civilizációt, ezt a hagyományok által bilincsbe vert kultúrát és társadalmat, és ha nem értitek meg saját elmétek működését, vajmi kevés értelme van annak, ha pusztán csak kommunistaként, szocialistaként vagy bármely más csoport tagjaként lázadtok. Ezért olyan fontos, hogy megismerjétek önmagátokat, hogy tudatára ébredjétek cselekedeteiteknek, gondolataitoknak és érzéseiteknek – és pontosan ez az oktatás lényege, nemde? Mivel ha teljesen tudatában vagytok önmagatoknak, elmétek roppant érzékennyé, roppant éberré válik.

Próbáljátok ki ezt – ne valamikor a távoli jövőben, de már holnap, vagy akár már ma délután. Ha túl sokan vannak körülöttem, ha túl zsúfolt az otthonotok, vonuljatok el valahová, üljétek le egy fa alá vagy a folyó partjára, és csendben figyeljétek meg, hogyan működik az elmétek. Ne próbáljátok korrigálni a működését, ne jelentsétek ki, hogy „ez jó, az pedig rossz”, csak figyeljétek meg a folyamatot úgy, mintha egy filmet néznétek. Ha moziba mentek, nem vesztek részt a filmben, színészek és színésznők játszanak benne, ti pedig csak figyelitek, mi történik a vásznon. Ugyanígy figyeljétek meg azt is, hogyan működik az elmétek. Ez nagyon érdekes dolog, sokkal érdekesebb, mint bármilyen film, mert az elmétek nem más, mint a világ összességének esszenciája, és magában foglal mindent, amit az emberi lények valaha is megtapasztaltak. Értitek ezt? Az elmétekben benne van maga az egész emberiség, és ha felismeritek ezt, végtelen együttérzés fog eltölteni benneteket. Ebből a megértésből hatalmas szeretet születik; így ha ezután szeretetre méltó dolgokat láttok, tudni fogjátok, mi a szépség.

KÉRDEZŐ: Te hogyan tanultad meg mindazt, amiről beszélsz, és mi hogyan ismerhetjük meg ugyanezt?

KRISHNAMURTI: EZ aztán a jó kérdés, igaz?

Nos, akkor talán mondok pár szót magamról. Én egyetlen könyvet sem olvastam ezekről a dolgokról; nem olvastam sem az Upanisadokat, sem a Bhagavad Gítát, és nem olvastam pszichológiai tárgyú könyveket sem, de mint azt már mondtam nektek, ha az ember megfigyeli a saját elméjét, mindent megtalálhat benne. Tehát ha az ember elindul az önismeret felé vezető úton, nem fontosak a könyvek. Olyan ez, mintha belépnétek egy különös világba, ahol új dolgokra leltok, és elképesztő felfedezésekre juttok; de tudjátok, ezek az eredmények mind semmivé lesznek, ha elkezdtek fontosságot tulajdonítani önmagatoknak. Abban a pillanatban elvesztek, amint kijelentitek: „Eljutottam erre a felfedezésre, megismertem valamit, és nagy ember vagyok, mert kiderítettem bizonyos dolgokat.” Ha nagy utat kell megtennetek, kevés terhet szabad csak magatokkal vinnetek; ha meg kell másznotok egy hegyet, kevés csomaggal kell útra kelnetek.

Tehát ez a kérdés tényleg nagyon fontos, mert a felfedezésekhez és a megértéshez csakis az önismeret, az elme működésének megfigyelése által juthattok el. Hogy mit mondtok a szomszédotokról, hogyan beszéltek, hogyan jártok, hogyan néztek fel az égre, a madarakra, hogyan kezelitek az embereket, hogyan vágtok le egy faágat – nos, ez mind fontos, mivel ezekben a tükrökben pillanthatjátok meg igaz valótokat, és ha éberek vagytok, minden egyes pillanatban újra és újra felfedezhettek mindent.

KÉRDEZŐ: Kell-e véleményt formálnunk másokról?

KRISHNAMURTI: Hogy kell-e véleményt formálnotok az emberekről, kell-e ítéletet alkotnotok rólu? Vajon mi a fontos számotokra? Ha valamilyen véleményt alakítotok ki, mondjuk az egyik tanárotokról. Nem az adott ember, hanem a róla alkotott véleményetek. És pontosan ez történik az életben, igaz? Mindenkinnek van valamilyen véleménye az emberekről; az mondjátok, „ő jó ember”, „ő hiú”, „ő felületes ember”, „ő ezt és ezt teszi”. A véleményeitek szűrőjén át látjátok a társaitokat,

így valójában soha nem ismerhetitek meg őket. Ha látjátok, hogy valaki tesz valamit, azt mondjátok: „ez az ember ezt és ezt tette”, így fontossá válik számotokra, hogy időhöz tudjátok kötni az egyes eseményeket. Értitek, amit mondok? Ha látjátok, amint valaki egy általatok jónak vagy rossznak tartott cselekedetet végez, akkor kialakul róla valamilyen véleményetek, ez a vélemény pedig gyakran rögzül bennetek, és amikor mondjuk tíz nappal vagy egy évvel később találkoztok ezzel a személlyel, ez fogja meghatározni, hogy mit gondoltok róla. Azonban lehet, hogy az illető megváltozott az eltelt idő alatt; következésképpen nagyon fontos, hogy ne jelentsétek ki: „ez a személy ilyen és ilyen”, hanem legfeljebb azt mondjátok: „ilyen és ilyen volt februárban”, mivel lehet, hogy az év végére tökéletesen megváltozik. Ha azt állítjátok valakiről: „ismerem ezt az embert”, lehet, hogy tévedtek, mert csak bizonyos mértékben ismeritek őt, vagy csak az adott időpontban megtörtént események által formáltatok véleményt róla, és azon túl semmit sem tudtok az illetőről. Tehát a fontos az, hogy mindig friss elmével tekintetek embertársaitokra, ne pedig előítéletekkel és rögzült véleményekkel eltelve.

KÉRDEZŐ: Mik az érzések, és tulajdonképpen hogyan érzünk?

KRISHNAMURTI: Ha tanultatok pszichológiát, a tanárotok valószínűleg elmagyarázta nektek, hogyan épül fel az emberi idegrendszer. Ha mondjuk, valaki belétek csíp, fájdalmat éreztek. Mit jelent ez? Az idegrendszeretek közvetíti az érzést az agyatokba, az agy fájdalomként értelmezi azt, ti pedig feljajdultok: „Bántottál!” Ennyit az érzések fizikai részéről.

Ehhez hasonlóan vannak lelki érzések is, igaz? Ha azt gondoljátok magatokról, hogy bámulatosan gyönyörűek vagytok, és valaki csúnyának nevez, megbántódtok. Mit jelent ez? Hallotok bizonyos szavakat, melyeket az agyatok kellemetlennek vagy bántónak értelmez, és ez zavar titeket; ha pedig valaki hízeleg nektek, így szóltok: „Milyen jó ezt hallani.” Tehát az érzésekben való gondolkodás egyfajta reakció – válasz, mellyel egy túsúrásra, egy sértésre vagy, mondjuk, a hízelgésre reagáltok. Ezek a dolgok alkotják az érzésekben történő gondolkodás folyamatát, ám ez a kérdés valójában sokkal összetettebb ennél, és az ember egyre jobban és jobban elmélyedhet benne.

Ha feltámad bennetek egy érzés, mindig valamilyen névvel illetitek, igaz? Kellemesnek vagy fájdalmasnak nevezitek. Ha dühöseket vagytok, nevet adtok ennek az érzésnek, és dühnek hívjátok; ám elgondolkodtatok már valaha azon, mi történne, ha nem adnátok nevet az érzéseiteknek? Próbáljátok csak ki. Amikor legközelebb dühbe gurultok, ne adjatok nevet az érzésnek, ne nevezétek azt dühnek, csak legyetek tudatában, anélkül hogy megneveznétek; és figyeljétek meg, mi történik.

KÉRDEZŐ: Mi a különbség az indiai és az amerikai kultúra között?

KRISHNAMURTI: Ha az amerikai kultúráról beszélünk, általában az Amerikába átültetett európai kultúrára gondolunk, amely azóta már alaposan megváltozott, és mind fizikai, mind mentális értelemben új határok felé terjeszkedett.

És vajon milyen az indiai kultúra? Milyen az itteni kultúra? Mit értetek a „kultúra” szón? Ha keréskedtetek már valaha, tudjátok, hogyan kell előkészíteni és megművelni a termőtalajt. Az ember ás, eltávolítja a köveket, és ha szükséges, komposzttal, elrothadt levelek, fű, trágya és egyéb szerves anyagok keverékével dúsítja a talajt, majd beleülteti a növényeket. A gazdag televény táplálja a növényeket, így azok fokozatosan bámulatosan szép virágokba borulnak.

Nos, az indiai kultúra éppilyen; emberek milliói hozták létre küzdelmeik során, miközben próbára tették az akaraterejüket, vágytak bizonyos dolgokra, másoknak pedig ellenálltak, folyamatosan gondolkodtak, szenvedtek, féltek, egyes dolgokat elkerültek, másokban pedig örömeiket lelték; ezenkívül az éghajlat, az itteni ételek és az öltözködés is komoly hatást gyakorolt erre a kultúrára. Tehát itt van nekünk ez a kivételes termőtalaj, az elme televénye, és mielőtt teljesen kialakult volna ez a kultúra, élt itt pár eleven, kreatív ember, aki egész Ázsiát felforgatta. Ezek az emberek nem úgy gondolkodtak, ahogyan ti, nem jelentették ki: „El kell fogadnom a társadalom szabályait, mert mit gondolna rólam az édesapám, ha másképp cselekednék.” Épp ellenkezőleg, ezek az emberek ráleltek valamire, és nem maradtak lagymatagok vele kapcsolatban; szenvedélyes érzések éltek bennük, és most ezen dolgok összessége alkotja az indiai kultúrát. A gondolataitok, az általatok fogyasztott ételek, a ruháitok, a

modorotok, a hagyományaitok, a beszédmódotok, a festményeitek és a szobraitok, az isteneitek, a papjaitok és a szent könyveitek mind részei az indiai kultúrának, igaz?

Tehát az indiai kultúra eltér ugyan valamelyest az európaítól, ám mélyében ugyanazok a mozgatórugók rejlenek. Lehet, hogy ezek az erők más módon nyilvánulnak meg Amerikában, mivel ott mások az igények; az amerikaiaknak kevesebb a hagyományuk, ugyanakkor több a hűtőszekrényük, autójuk, ám alapvetően ugyanazok az erők mozgatják az ottani társadalmat is. Az emberek ott is a boldogságra törekszenek, rá akarnak találni Istenre, ki akarják deríteni az igazságot, és ha ezek az erők mozdulatlanokba dermednek, az adott kultúra hanyatlani kezd, ahogyan az Indiában is történt. Ha ezeket az erőket korlátozza a hatalom, a hagyománytisztelet vagy a félelem, a kultúra elsorvad.

Az egyetlen valódi készlet arra irányul, hogy kiderítsük az igazságot, és ráleljünk Istenre; minden más készlet csak valamiféle mellékes pótcselekvés. Ha az ember követ hajít a mozdulatlan vízbe, az egyre táguló hullámokat vet. Ezek a táguló körök a mellékes megnyilvánulások, a társadalmi reakciók, a valódi történés azonban a középpontban játszódik le, és ez a mozgás nem más, mint a boldogság, Isten, az igazság megtalálására irányuló vágy; és mindezeket nem lehetjük fel, ha bilincsbe ver minket a félelem, ha állandó fenyegetettségben élünk. Ha valahol felüti a fejét a félelem, ott hanyatlásnak indul a kultúra.

Ezért olyan fontos, hogy fiatalokotokban ne kondicionáljanak benneteket, hogy ne béklyózzon le benneteket a szülőitektől és a társadalomtól való félelem, hogy felébredhessen benneteket az igazság megismerésére irányuló, időtlen vágy. Csakis azok az emberek képesek életre hívni egy újfajta civilizációt, egy újfajta kultúrát, akikben él az igazság és az Isten megismerése iránti vágy, nem pedig azok az emberek, akik beilleszkednek a társadalomba, vagy akik csak a régi megszokások börtönének falain belül lázadnak. Magatokra ölthetitek az aszkéták köntösét, csatlakozhattok bizonyos közösségekhez, elhagyhatjátok az egyik vallást egy másik kedvéért, számtalan módon megpróbálhattok szabaddá válni, ám ha nem él benneteket a valóság, az igazság, a szeretet megismerése iránti vágy, semmi értelme nem lesz az erőfeszítéseiteknek. Hiába vagytok tanult emberek, hiába végzitek el a társadalom által jónak ítélt cselekedeteket, ezáltal még nem léptek ki a hagyományok börtönéből, következésképpen e cselekedeteknek semmiféle forradalmi értékük nincs.

KÉRDEZŐ: Mit gondolsz az indiai emberekről?

KRISHNAMURTI: EZ valóban ártatlan kérdés, ugye? Az, ha véleményalkotás nélkül látjátok a tényeket, és az, ha véleményetek van e tényekről, két különböző dolog. Egy dolog az, ha egyszerűen felismeritek azt aényt, hogy valakit béklyóba vernek a babonák és a félelmek, ám az már egészen más dolog, ha nemcsak felismeritek ezt aényt, hanem el is ítéletek. A vélemények lényegtelenek, mivel az ember véleménye bármikor megváltozhat. Ha a véleményekkel foglalkoztok, az a gondolkodás roppant ostoba formája. A fontos az, hogy a maguk valójában, vélemény- és ítéletalkotás nélkül ismerjétek fel a tényeket, anélkül hogy folyton összevetnétek őket egymással.

A szépség igazi érzékelésének egyetlen módja az, ha véleményalkotás nélkül érzitek a szépséget. Hasonlóképpen, ha képesek vagytok a maguk valójában meglátni az indiai embereket, ha rögzült vélemények és ítéletalkotás nélkül, tisztán látjátok őket, akkor a valóságot fogjátok látni.

Az indiai embereknek megvan a maguk viselkedésmódja, megvannak a maguk szokásai, alapvetően azonban olyanok, mint a többi ember. A többi emberhez hasonlóan ők is elunják magukat, kegyetlenek, félnek, és ők is a társadalom börtönének falain belül lázadoznak. Az amerikai emberekhez hasonlóan ők is vágnak a kényelemre, a különbség csak az, hogy jelenleg még csak kisebb mértékben tettek szert rá. Súlyosan nehezedik rájuk a világi dolgokról való lemondás és a szent élet terhe, ám mélyen gyökerezik becsvágyuk, képmutatásuk, kapzsiságuk és irigységük is. Társadalmuk különböző kasztokra bomlik, akárcsak minden emberi társadalom, ám ez a megkülönböztetés itt embertelenebb az általában megszokottnál. Indiában az ember közelebbről figyelheti meg az egész világban zajló jelenségeket. Szeretetre vágytok, de nem ismeritek a szeretetet; boldogtalanok vagytok, szomjaztok a valódi dolgokra, és a könyvekhez – az Upanisadokhoz, a Bhagavad Gítához vagy a Bibliához – fordultok segítségért, így elvesztek a szavakban és az elméletekben. Az emberi elme Indiában is ugyanolyan, mint mondjuk Oroszországban vagy az Egyesült Államokban, a különbség csupán az, hogy az eltérő országokban, az eltérő kormányzatok alatt más és más módon fejezi ki önmagát.

TIZENKETTEDIK FEJEZET AZ ÁRTATLANSÁG MAGABIZTOSSÁGA

Megvitattuk már a börtön falain belül történő lázadás kérdését; beszéltünk arról, hogy a reformerek, az idealisták és azok az emberek, akik folyton bizonyos eredmények elérésére törekszenek, mindig csak saját kondicionálásuk, saját társadalmi szerkezetük, a többség kollektív akarataként megnyilvánuló civilizáció kulturális mintáinak keretein belül lázadoznak. Úgy gondolom, megéri a fáradságot, hogy kiderítsük, mi is a magabiztosság, és miből ered.

A magabiztosság a kezdeményezőkézségből ered, ám a mintákon belüli kezdeményezőkézség csakis önteltséget eredményez, ez pedig teljesen más dolog. Tudjátok, mit jelent az, ha az ember magabiztos? Ha a saját kezetekkel végeztek el valamit, ha elültettek egy fát, és figyelitek, hogyan nő, ha festetek egy képet vagy írtok egy verset, vagy ha már felnőttök, építetek egy hidat, vagy különlegesen jól láttok el valamilyen közigazgatási hivatalt, akkor magabiztossá váltok abban, amit csináltok. De tudjátok, a magabiztosság általatos ismert formája mindig a társadalom által körétek emelt börtönfalak közé korlátozódik, legyen szó akár kommunista, akár hindu vagy keresztény társadalomról. Az ezen a börtönön belül tanúsított kezdeményezőkézség valóban felruházza benneteket egyfajta magabiztossággal, mivel úgy érzitek, megtehettek bizonyos dolgokat; például tervezhettek motorokat, lehettek nagyon jó orvosok, kitűnő tudósok és így tovább. A magabiztosság ezen érzete azonban, mely abból fakad, hogy képesek vagytok boldogulni az adott társadalmi struktúrán belül, hogy képesek vagytok bevezetni bizonyos reformokat, több fényt teremteni, és kicsinosítani a börtönötöket – ez az érzés valójában önhittség. Tudjátok, hogy képesek vagytok valamire, és ettől fontosnak érzitek magatokat. Ellenben ha a vizsgálat és a megértés által elszakadtok attól a társadalmi szerkezettől, melynek ti is részei vagytok, egészen másfajta magabiztosságra tesztek szert, melyben nem kap szerepet az önhittség. Úgy gondolom, ha képesek vagytok megérteni, mi a különbség e két dolog – az önhittség és az „én” nélküli magabiztosság – között, az komoly jelentőséggel bír az életetekre nézvést.

Ha nagyon jók vagytok valamilyen játékban, ha mondjuk, ügyesen tollaslabdáztok, kriketteztok vagy fociztok, akkor szert tesztek egyfajta magabiztosságra, igaz? Ez azzal az érzéssel ruház fel benneteket, hogy nagyon jók vagytok az adott dologban. Ha gyorsan oldjátok meg a különböző matematikai feladatokat, az is egyfajta önbizalmat szül, igaz? Ha a magabiztosságotok a társadalmi struktúrán belüli cselekedetekből fakad, mindig együtt jár valamilyen furcsa arroganciával, nem? Azon emberek önbizalmát, akik képesek megtenni bizonyos dolgokat, és képesek elérni bizonyos eredményeket, mindig elferdíti némileg az énnel az arroganciája, az az érzés, hogy „én vagyok az, aki ezt tette”. Azaz pontosan az eredmények elérése vagy a börtönön belüli társadalmi reformok megvalósítása által támad fel az „én” gögje, az az érzés, hogy ezt én tettem, hogy az én eszményképeim fontosak, az én csoportom sikerrel járt valamiben. Az „én”-nek és az „enyém”-nek ez az érzete mindig együtt jár az önmagát a társadalmi börtön falain belül kifejező magabiztossággal.

Észrevettétek már, milyen gögösek az idealisták? Megfigyeltétek már, mennyire el vannak telve önmagukkal a politikai vezetők, akik elértek valamit, akik megvalósítottak valamiféle nagy társadalmi reformot – észrevettétek már, mennyire felfuvalkodottá válnak az eszményképeiktől és az eredményeiktől? A saját értékelésük szerint ők roppant fontos emberek. Olvassatok el néhány politikai szónoklatot, nézzetek meg jól pár olyan embert, aki reformernek nevezi magát, és látni fogjátok, hogy a reformálás folyamata során valójában csak a saját egóját ápolgatja mindegyik. Legyenek bármilyen kiterjedtek is a reformjaik, továbbra is a börtön falain belül játszódnak le, következésképpen destruktívak, és végül csak még több szenvedést és konfliktusokat okoznak az emberek között.

Nos, ha képesek vagytok átlátni ezen az egész társadalmi szerkezeten, a kollektív akarat civilizációnak nevezett kulturális mintáján – ha megértitek mindezen dolgokat, és szakítotok velük, ha áttörtek az adott társadalom börtönfalait, legyen szó akár hindu, kommunista vagy keresztény társadalomról, akkor azt fogjátok tapasztalni, hogy e cselekedetek által olyan magabiztosság alakul ki benneteket, melyet nem szennyez be a gög. Ez az ártatlanság magabiztossága. Olyan ez, mint azoknak a gyermekeknek a magabiztossága, akik tökéletes ártatlanságukban bármivel megpróbálkoznak. Ez az

ártatlan magabiztosság képes életre hívni egy újfajta civilizációt, ám ez a magabiztosság csakis akkor alakulhat ki bennetek, ha kitörtetek a társadalmi minták keretei közül.

Kérlek, jól figyeljétek arra, amit mondok. A beszélő személye a legkevésbé sem fontos, az viszont igenis fontos, hogy megértsetek az igazságot az elhangzottakkal kapcsolatban. Végül is ez az oktatás lényege, nem? Az oktatás feladata nem az, hogy megtanuljátok, miként illeszkedjétek be a társadalmi mintákba, épp ellenkezőleg, az lenne a feladata, hogy segítsen teljes mélységében, tökéletesen megértenetek ezeket a mintákat, hogy aztán szakíthassatok velük, és az én gögje nélküli egyénekké válhassatok, miközben valódi ártatlanságotok magabiztossággal ruház fel benneteket.

Vajon nem tragikus-e, hogy szinte mindannyian vagy azzal foglalkoztok, hogy miként illeszkedjétek be a társadalomba, vagy azzal, hogy miként reformáljátok meg azt? Feltűnt már nektek, hogy a legtöbb kérdésetek ezt a hozzáállást tükrözi? Tulajdonképpen azt kérditek: „Hogyan tudok beilleszkedni a társadalomba? És mit szólnak majd a szüleim, ha nem illeszkedem be?” Ez a hozzáállás elpusztít minden esetleges önbizalmat és kezdeményezőkézséget. Automatákként kerültök ki az iskolából; lehet, hogy roppant hatékonyak vagytok, de nem lobog bennetek a kreativitás lángja. Ezért olyan fontos, hogy megértsetek a társadalmat, a környezetet, amelyben éltek, és pontosan e megértési folyamat révén szakítsatok velem.

Látjátok, ez a probléma az egész világon jelen van. Az emberek új válaszokat keresnek, igyekeznek újfajta módokon megközelíteni az életet, mivel a régi módszerek pusztulófél-ben vannak, Európában vagy Oroszországban éppúgy, mint mondjuk itt. Az élet folytonos kihívás, és ha pusztán egy jobb gazdasági rendet próbáltok meg életre hívni, az nem teljes válasz erre a folyton megújuló kihívásra; és ha az egyes kultúrák, az egyes emberek és az egyes civilizációk nem képesek teljes és tökéletes módon reagálni az újdonság jelentette kihívásra, elpusztulnak.

Ha nem részesültök megfelelő oktatásban, ha nem rendelkeztek az ártatlanság e kivételes magabiztosságával, elkerülhetetlenül magába nyel benneteket a kollektív akarat, és elvesztek a középszerűségben. Odabiggyesztetek pár betűt a nevetek elé, megházasodtok, gyermekeket neveltek, és azzal végetek is van.

Tudjátok, a legtöbb ember fél. A szülőitek félnek, a nevelőitek félnek és a kormányzataitok és a vallásaitok is félnek attól, nehogy teljes egyénekké váljatok, mivel azt akarják, hogy nyugton maradjatok a környezeti és kulturális hatások börtönének falai között. Ám csakis az az egyén képes életre hívni az új civilizációt, aki megérti a társadalmi mintákat, és ezáltal szakít azokkal, következésképpen nem béklyózza le saját elméje kondicionálása, sem pedig az, aki pusztán alkalmazkodik vagy ellenáll egy adott mintának, mivel egy másik alakította ki a jellemét. Az Isten vagy az igazság keresése nem mehet végbe a börtönön belül, csakis akkor, ha megértitek ezt a börtönt, és ledöntitek a falait – és pontosan ez a szabadság felé irányuló mozgás teremti meg az újfajta kultúrát, a másfajta világot.

KÉRDEZŐ: Miért vágyunk mindig valamilyen társra?

KRISHNAMURTI: EZ a kislány azt kérdi, miért vágytok folyton valamilyen társra. Hogy miért? Vajon képesek lennétek-e egyedül élni ebben a világban, férj vagy feleség, gyermekek és barátok nélkül? A legtöbb ember képtelen egyedül élni, ezért társra van szüksége. Óriási intelligencia kell ahhoz, hogy az ember képes legyen egyedül lenni; ugyanakkor muszáj egyedül lennetek ahhoz, hogy megtaláljátok Istent, hogy megtaláljátok az igazságot. Jó, ha az embernek van társa, férje vagy felesége, és az is jó, ha vannak gyermekei; de tudjátok, gyakran teljesen elveszünk ezekben a dolgokban, elveszünk a családjunkban, a munkánkban, a hanyatló lét szürke és egyhangú megszokásaiban. Hozzászokunk a dologhoz, és szörnyen ijesztővé és félelmetessé válik számunkra az a gondolat, hogy egyedül éljünk. A legtöbb ember egyetlen dologba fekteti a hitét, egy kosárba rakja minden tojását, és élete gazdagságát kizárólag a társai, a családja és a munkája jelenti számára. Ám ha az ember gazdag életet él – ha nem csupán a pénz és a tudás bárki által megszerezhető gazdagsága van jelen az életében, de a valóság kezdet és vég nélküli, szakadatlan mozgásának gazdagsága is –, akkor másodlagos kérdéssé válik, hogy van-e társa.

Tudjátok, arra nem tanítanak meg benneteket, hogyan legyetek egyedül. Vajon szoktatok-e egyedül sétálgatni? Nagyon fontos, hogy kimenjétek egyedül a természetbe, hogy leüljétek egy fa alá – nem egy könyvvel vagy egy társatokkal, hanem egymagatokban –, és megfigyeljétek, hogyan

hullanak le a falevelek, hallgassátok a folyó csobogását, a halászok énekét, elnézzétek a madarak röptét, és megfigyeljétek, hogyan kergetik egymást a gondolataitok elmétek terében. Ha képesek vagytok arra, hogy egyedül legyetek, és megfigyeljétek ezeket a dolgokat, akkor olyan különleges gazdagságot fogtok felfedezni, melyet semmiféle kormány nem adóztathat meg, semmilyen emberi tevékenység nem korrumpálhat, és amely soha nem pusztul el.

KÉRDEZŐ: Az a hobbid, hogy előadásokat tartasz? Nem fáradsz el a sok beszédben? Miért csinálod ezt?

KRISHNAMURTI: Örülök, hogy feltetted ezt a kérdést. Tudjátok, ha az ember szeret valamit, abba soha nem fárad bele – arról a szeretetről beszélek, amely nem törekszik semmiféle eredmény elérésére, amely nem akar valamilyen haszonra szert tenni. Ha szeretitek valamit, az nem önmegvalósítás, következésképpen nem rejlik benne csalódás, és soha nem ér véget a dolog. Hogy miért csinálom ezt? Ezzel az erővel kérdezhettek volna azt is, miért virágoznak a rózsák, miért illatoznak a jázminok, vagy miért repülnek a madarak.

Tudjátok, megpróbáltam nem beszélni, hogy lássam, mi történik, ha nem szólok meg. Azzal sincsen semmi probléma. Értitek ezt? Ha azért beszéltek, hogy ezáltal szert tegyetek valamire – pénzre, valamilyen jutalomra vagy önnön fontosságotok tudatára –, akkor belefáradtok a beszédbbe, akkor a szavaitok romboló hatásúak és értelmetlenek lesznek, mivel az efféle beszéd nem más, csakis önmegvalósítás, ám ha szívetek nincs tele az elme dolgaival, és él benne a szeretet, akkor olyanná válik, akár egy szüntelenül friss vizet árasztó szökőkút vagy forrás.

KÉRDEZŐ: Ha szeretek valakit, és az a személy méregbe gurul, miért olyan intenzív a dühe?

KRISHNAMURTI: Először is az a kérdés, tényleg szeretsz-e bárkit is? Tudjátok, mi a szeretet? A szeretet azt jelenti, hogy teljes mértékben átadjátok az elméteket, a szíveteket, egész lényeteket, és semmit sem kértek érte cserébe, nem tartotok magatok előtt egy kis tálkát, hogy szeretetet kolduljatok viszonzásul. Értitek ezt? Vajon létezik-e harag, létezik-e düh e mellett a szeretet mellett? És vajon miért gurultok dühbe, ha a szó megszokott értelmében vett szeretettel szerettek valakit? Azért, mert nem kaptátok meg tőle azt, amit elvártatok, igaz? Szeretitek a férjeteget vagy a feleségeteket, a fiatokat vagy a lányotokat, de abban a pillanatban, ahogy valami „rossz” dolgot tesz, dühbe gurultok. Vajon miért?

Miért haragszik meg az apa a fiára vagy a lányára? Azért, mert meg akarja szabni neki, hogy milyen legyen, vagy azt akarja, hogy a gyermek megtegyen valamit, hogy simuljon bele egy bizonyos mintába, a gyermek pedig fellázad ez ellen. A szülők a vagyontárgyaik és a gyermekeik által igyekeznek kiteljesíteni magukat, így akarnak halhatatlanná válni, és ha a gyermekük valami olyasmit tesz, amit helytelenítenek, erőszakos haragra gerjednek. Él bennük valamilyen eszménykép arról, hogy milyenek kellene lenniük a gyermekeiknek, ezen eszménykép által igyekeznek kiteljesedni; és harag gyúl bennük, ha a gyermekeik nem alkalmazkodnak a kiteljesedésüknek ehhez a mintájához.

Megfigyeltétek már, milyen dühösek lesztek néha valamelyik barátotokra? Ekkor ugyanez a folyamat játszódik le. Elvártok tőle valamit, és amikor nem teljesíti be az elvárásokat, csalódtok lesztek – ami valójában azt jelenti, hogy pszichológiai értelemben függök az adott személytől. És ahol jelen van a pszichológiai függés, ott megjelenik a frusztráció is, a frusztráció pedig elkerülhetetlenül haragot, keserőséget, féltékenységet és egyéb konfliktusokat szül. Ezért olyan fontos, különösen fiatalokkorban, hogy teljes lényetekkel szeressetek valamit vagy valakit – egy fát, egy állatot, a tanárotokat, a szüleiteket –, mivel ekkor felfedezhetitek, mit jelent konfliktusok és félelem nélkül létezni.

De látjátok, a nevelők rendszerint csak önmagával törődik; foglyul ejtik őt a saját családjá, a pénze, a pozíciója miatt érzett aggodalmi. Nincs szeretet a szívében, és épp ebben rejlik az oktatás nehézségeinek egyike. Lehet, hogy nektek van szeretet a szívetekben, mivel fiatalokkorban még természetes dolog a szeretet, ám hamar elpusztítják a szüleitek, a tanáraitok és a társadalmi környezetetek. Ha igyekeztek megőrizni ezt az ártatlanságot, ezt a szeretetet, amely beillatosítja az életeteket, az roppant fáradtságos és nagyfokú intelligenciát, nagyfokú éleslátást igénylő feladat.

KÉRDEZŐ: Hogyan haladhatja meg az elme a saját korlátait?

KRISHNAMURTI: Hogy ezt megtehesse, az elmének tudatában kell lennie ezeknek a korlátoknak, igaz? Ismeretek kell elmétek korlátait és akadályait; ám ez csak nagyon kevés emberre jellemző. Soha nem jelentitek ki: „Van bennem egy korlát, van bennem valami, ami bilincsbe ver engem, és én meg akarom érteni, mi az, következésképpen a tudatára akarok ébredni, és meg akarom tudni, hogyan jött létre, meg akarom ismerni az egész természetét.” Ám hogy megismerhessétek elmétek betegségét, korlátait, béklyóit és akadályait, és meg is értsétek azokat, nem szabad elítélnetek ezeket a dolgokat, nem szabad kijelentenetek, hogy azok jók vagy éppenséggel rosszak-e. Előítéletek nélkül kell megfigyelnetek őket, anélkül hogy véleményt alkotnátok róluk – és ez különösen nehéz feladat, mivel pontosan az efféle ítéletalkotásra neveltek benneteket.

Ha meg akartok érteni egy gyermeket, nem ítélnétek el őt, mivel annak semmi értelme sincsen. Meg kell figyelnetek játék, sírás és evés közben, meg kell figyelnetek az összes hangulatát; ám erre nem vagytok képesek, ha csúnyának, ostobának, egyáltalán bármilyennek nevezitek. Hasonlóképpen, ha megfigyelitek az elme korlátait, nemcsak a felületes korlátokat és akadályokat, hanem a tudatalattiban rejlő, mélyebb gátló tényezőket is – és anélkül teszitek mindezt, hogy ítéletet alkotnátok a dologról –, akkor elmétek képes lesz meghaladni a korlátait; és mozgása ilyenkor mindig az igazságra irányul.

KÉRDEZŐ: Miért teremtett Isten ilyen sok férfit és nőt a világra?

KRISHNAMURTI: Miért veszitek magától értetődőnek, hogy Isten teremtett bennünket? Létezik egy roppant egyszerű magyarázat is: a biológiai ösztön. Az ösztönök, a vágyak, a szenvedély, a bujaság mind az élet részei. Ezek a tényezők mind hozzájárultak ahhoz, hogy olyan nyomasztóan sok férfi és nő van a világon, hogy a túlnépesedés átka sújtja ezt a földet. De tudjátok, ezt a problémát nem lehet egyszerűen megoldani. Az ember különféle ösztönzéseket és vágyakat kapott örökbe, és ha anélkül kísérleteztek a születésszabályozással, hogy teljes egészében megértenétek ezt a bonyolult folyamatot, próbálkozásaitok nem járnak túl sok eredménnyel. Ti forgattátok fel ezt a világot, ti tettétek ilyen kaotikussá, mivel nem tudjátok, mi is az élet. Az élet nem az általatok létezésnek nevezett, ízléstelen, közepszerű és fegyelmezett dolog, hanem valami egészen más. Az élet túlradóan gazdag, örökösen változó folyamat, és ameddig nem értitek meg ezt az örökkévaló mozgást, addig vajmi kevés értelme lesz a létezéseteknek.

TIZENHARMADIK fejezet **EGYENLŐSÉG ÉS SZABADSÁG**

A száraz földre hulló eső valami egészen különleges dolog, nem? Tisztára mossa a fák leveleit, és felfrissül általa a Föld. Úgy gondolom, mindannyiótoknak ugyanolyan teljesen tisztára kellene mosnia az elméjét, ahogyan a fák tisztulnak meg az esőben, mivel elméteket is vastagon beledi a sok eltelt évszázad, a tudásnak és tapasztalatnak nevezett dolog pora. Ha minden egyes nap megtisztítanátok az elméteket, megszabadítanátok a tegnapi emlékeiktől, mindannyiótok elméje felfrissülne, és képes lenne megbirkózni a létezés számtalan problémájával.

A világot nyugtalanító egyik legnagyobb probléma az egyenlőség. Bizonyos értelemben nem is létezik egyenlőség, mivel mindenki eltérő képességekkel rendelkezik, mi azonban most abban az értelemben beszélünk az egyenlőségről, hogy minden embernek egyenlő bánásmódban kellene részesülnie. Például az iskolában az igazgatói, a tanári és a pedellusi állás mind pusztán egy adott munkakört jelent, de látjátok, bizonyos állások, bizonyos feladatkörök egyfajta státusnak számítanak, és az emberek tisztelik az ilyen rangokat, mivel azok hatalommal és presztízzsel járnak, mert e pozíciók birtokosai lehordhatják a többieket, utasításokat adhatnak nekik, és álláshoz juttathatják barátaikat és családtagjaikat. Tehát egyes feladatkörök bizonyos társadalmi ranggal járnak; ha azonban képesek lennétek megszüntetni a státus, a hatalom, a rangok, a presztízis eszméjét, azt, hogy bizonyos emberek előnyökben részesíthetnek másokat, akkor a „feladat” szó egészen más, sokkal egyszerűbb jelentést nyerne, nem igaz? Akkor mindenki ugyanolyan tiszteletben részesülne, függetlenül attól, hogy

kormányzóként, miniszterelnökként, szakácsként vagy egyszerű tanárként keresi-e a kenyerét, mivel mindannyian különböző, ám egyformán szükséges feladatokat látnak el a társadalomban.

Tudjátok, mi történne – különösen az iskolákban –, ha az egyes feladatköröket valóban képesek lennétek teljesen megfosztani a velük járó hatalomtól, presztízstől és társadalmi rangtól, attól az érzéstől, hogy „én vagyok a főnök, ezért én fontos ember vagyok”? Mindannyian teljesen más légkörben élnétek, igaz? Nem lennétek tekintélyes, nagy hatalommal bíró emberek, nem léteznének kisemberek és „nagy emberek”, következésképpen szabadon élhetnétek. És nagyon fontos, hogy megte-remtsétek az iskolákban ezt a légkört, a szabadság szeretetteljes légkörét, melyben mindenki teljesen magabiztosnak érzi magát, mivel tudjátok, az ember akkor válik magabiztossá, ha egészen otthon érzi magát valahol, ha érzi, hogy biztonságban van. Ti vajon jól érzitek magatokat otthon, ha az édesapátok, az édesanyátok vagy a nagyanyátok folyamatosan megmondja nektek, mit tegyetek, és így fokozatosan elvesztitek az önbizalmatokat, és önmagatoktól lassan már semmit sem mertek megtenni? Ahogy felnőtök, képessé kell válnotok arra, hogy megvitassátok a dolgokat, hogy kiderítsétek, vajon igazatok van-e, és kitartsatok az igazatok mellett. Képesnek kell lennetek arra, hogy kiálljátok az általatok helyesnek tartott dolgok mellett, még akkor is, ha ez fájdalommal, szenvedéssel, anyagi veszteséggel és más effélékkel jár; ehhez pedig az szükséges, hogy fiatalkorotokban teljes biztonságban éreztétek magatokat.

A legtöbb ifjú ember nem érzi magát biztonságban, mivel fél az idősebbektől, a tanáraitól vagy a szüleitől, így sehol sem érzi igazán otthon magát. Ám ha valóban otthon érzitek magatokat egy adott helyzetben, nagyon különös dolog történik. Ha bemehettek a szobátokba, bezárhatjátok az ajtót, zavartalanul magatokra maradhattok, és senki nem mondja meg, mit tegyetek, tökéletes biztonságban érzitek magatokat; és ekkor elkezdtek kivirágozni, elkezditek megérteni a dolgokat, és feltárul előttetek az élet. Az iskola feladata az lenne, hogy segítsen nektek ebben, és ha ez nem történik meg, nem is nevezhetjük iskolának az iskolátokat.

Ha valahol otthon érzitek magatokat, azaz biztonságban vagytok az adott helyen, ha úgy érzitek, ott senki nem nyom el benneteket, és senki nem kényszerít semmire, ha boldognak érzitek magatokat, és jó érzések töltenek el benneteket, akkor ti sem vagytok rosszak, igaz? Ha valóban boldogok vagytok, akkor senkit nem akartok bántani, és semmit sem akartok tönkretenni. Ám a diákokat roppant nehéz egészen boldoggá tenni, mivel azzal az elképzeléssel érkeznek az iskolába, hogy ott majd az igazgató, a tanárok és a pedellus meg fogják mondani nekik, mit kell tenniük, és hatalmaskodni fognak felettük, ezért félelem él bennük.

A legtöbbeteket otthon vagy az iskolában arra neveltek, hogy tiszteljétek a különböző társadalmi státusokat. A szüleitek rendelkeznek bizonyos státussal, az iskolaigazgató is rendelkezik egyfajta társadalmi ranggal, ezért félelemmel eltelve, e rangokat tisztelve érkeztek ide. Ám létre kell hozni egy olyan iskolarendszert, melyre valóban a szabadság, és így az egyenlőség légköre jellemző. A megfelelő oktatás igazi feladata az, hogy segítsen nektek eleven, érzékeny és fogékony emberi lényekké válni, olyan emberekké, akikben nincs félelem, és akikben nem él semmiféle hamis tekintélytisztelt.

KÉRDEZŐ: Miért van az, hogy a játékban örömeinket leljük, a tanulásban pedig nem?

KRISHNAMURTI: Abból az egyszerű okból kifolyólag, hogy a tanáraitok nem tudják, hogyan kell tanítani. Mindössze erről van szó, nincs semmi bonyolultabb oka a dolognak. Tudjátok, ha egy tanár szereti a matematikát, a történelmet, illetve azt a tárgyat, amelyet tanít, akkor ti is szeretni fogjátok, mivel árad felétek a tanárnak a tárgya iránti szeretete. Tudjátok ezt? Ha egy zenész szeret énekelni, és egész lényét beleadja az éneklésbe, akkor ezt az érzést egyértelműen közvetíti nektek, ezért azt érzitek, hogy ti magatok is szeretnétek megtanulni énekelni. A legtöbb oktató azonban nem szereti azt a tantárgyat, amelyet tanít; a legtöbbben ráuntak már, megszokássá vált számukra a tananyag, és érdeklődés nélkül tanítják, csak hogy megkeressék vele a kenyerüket. Tudjátok, mi történne, ha a tanáraitok valóban szeretnének tanítani? Különleges emberi lényekké válnátok. Akkor nemcsak játszani és tanulni szeretnétek, hanem szeretnétek a virágokat, a folyókat, a madarakat, az egész Földet, mert mindezek ott vibrálnának a szívetekben, és sokkal gyorsabban tanulnátok, az elmétek pedig nem középszerű lenne, hanem kivételes.

Ezért roppant fontos, hogy a nevelőket is neveljük – és ez nagyon nehéz feladat, mivel a legtöbb nevelő már belerögzült a megszokásaiba. Ám a fiatalok vállára még nem nehezednek olyan nagy súllyal a megszokások, és ha akár csak egyetlen egy dolgot is szerettek pusztán önmagáért – ha valóban szerettek játszani, vagy valóban szeretitek a matematikát, a történelmet, a rajzolás vagy az éneklést –, akkor azt fogjátok tapasztalni, hogy intellektuálisan éberré és elevenné váltok, és nagyon jó tanulmányi eredményt fogtok elérni. Végül is az elme vágyik arra, hogy megismerje a dolgokat, mivel az elme mindig kíváncsi; ám a nem megfelelő oktatás elpusztítja ezt a kíváncsiságot. Következésképpen nemcsak a diákokat kell oktatni, hanem a tanárokat is. Az élet maga is tanulási folyamat. A vizsgák egyszer véget érnek, ám a tanulásnak sosincs vége, és ha kíváncsi és éber az elmétek, mindenből tanulhattok.

KÉRDEZŐ: Azt mondtad, ha az ember felismeri, hogy egy bizonyos dolog hamis, akkor az a dolog magától eltűnik az életéből. Én azonban naponta látom, hogy a dohányzás rossz dolog, mégsem tűnik el.

KRISHNAMURTI: Megfigyeltétek már a dohányzó felnőtteket, mondjuk a szüleiteket, a tanáraitokat, a szomszédaitokat vagy bárki mást? A dohányzás egyfajta szokássá válik náluk, igaz? Nap mint nap dohányoznak, évről évre, és végül a szokás rabjaivá válnak. Sokan közülük felismerik, mekkora ostobaság a rabszolgájává válni valaminek, és harcolnak e szokásuk ellen, igyekeznek fegyelmezni magukat, ellenállnak a kísértésnek, és számtalan más dologgal próbálkoznak, hogy leszokjanak a dohányzásról. De tudjátok, a szokások halott dolgok, automatikussá vált cselekvések, és minél inkább küzdőtök ellenük, annál nagyobb erőt kölcsönöztek nekik. Ha azonban a dohányos ember valóban a tudatára ébred ennek a szokásának, ha a tudatára ébred annak, ahogyan a zsebébe nyúl, előveszi a cigarettáját, megütögeti, a szájába veszi és meggyújtja, majd leszívja az első slukkot; ha minden egyes alkalommal, amikor végigmegy ezen a megszokáson, ha egyszerűen megfigyeli, ám nem ítéli el azt, és nem jegyzi meg, milyen rettenetes dolog a dohányzás, akkor nem ad új erőt ennek a szokásának. Ám ahhoz, hogy valóban felhagyjatok egy szokásokkal, sokkal alaposabban meg kell vizsgálnotok azt, azaz bele kell mennetek abba a problémába, hogy miért fejleszt ki magának szokásokat az elme – azaz meg kell értenetek, miért figyelmetlen és hanyag az elmétek. Ha mindennap úgy mossátok meg a fogatokat, hogy közben kifelé bámultok az ablakon, megszokássá válik a fogmosás; ám ha mindig nagyon gondosan mostok fogat, és teljes figyelmeteket az adott cselekedetnek szentelitek, akkor ez a tevékenység a ti esetetekben nem csupán figyelmetlenül ismételt rutincselekedet lesz.

Próbáljátok ki, amit mondtam, és figyeljétek meg, hogyan akar álomba szenderülni elmétek a megszokások által, és hogyan akar aztán zavartalanul tovább pihenni. A legtöbb ember elméje mindig sablonosan működik, és ez a helyzet csak egyre rosszabb lesz, ahogy öregszetek. Valószínűleg már most is tucatnyi megszokással rendelkeztek. Félték attól, vajon mi történne, ha nem követnétek a szüleitek példáját, ha nem az édesapátok akarata szerint kötnétek házasságot, azaz az elmétek már most is sablonosan működik; és ha sablonok szerint éltek, hiába vagytok akár csak tíz vagy tizenöt évesek, máris megöregedtetek, és belül hanyatlásnak indultatok. Lehet, hogy a testetek jó állapotban van, de ez minden. A testetek talán fiatal és erős ugyan, ám elmétekre hatalmas súllyal nehezedik a saját terhe.

Tehát roppant fontos, hogy teljes egészében megértsétek, miért ragaszkodik az elme a megszokásokhoz, miért működik sablonosan, miért mozog egy adott nyomvonalon, akár a villamos, és miért fél attól, hogy kérdéseket tegyen fel, és megvizsgálja a dolgokat. Ha kijelentitek: „Édesapám szikh, így én is szikh vagyok, ezért megnőveszttem a hajamat, és turbánt fogok hordani”, ha ilyesmit mondtok anélkül, hogy megvizsgálnátok a dolgot, és kérdéseket tennétek fel vele kapcsolatban; ha eszetekbe sem jut, hogy szakítsatok ezzel a hagyománnyal, akkor olyanok vagytok, akár a gépek. A dohányzás szintén elgépiesít benneteket, egy szokás rabszolgáivá tesz titeket, és az elmétek csak akkor válik frissé, fiatallá és élővé, csak akkor éltek meg minden napot új napként, csak akkor veszitek észre, milyen örömteli látvány a folyó vizén tükröződő hajnali fény, ha megértitek ezt a kérdést.

KÉRDEZŐ: Miért félünk, ha az idősebb emberek komolyan viselkednek? És miért olyan komolyak mindig?

KRISHNAMURTI: Elgondolkodtatok már valaha azon, mit is jelent komolynak lenni? Nem szoktatok néha ti is komolyak lenni? Vajon mindig vidámak és jókedvűek vagytok, mindig nevettek, vagy vannak olyan percek, amikor csendesek és komolyak vagytok – nem arra gondolok, hogy komolyan vesztek valamit, hanem arra, hogy egyszerűen csak komolyak vagytok? És miért kellene félnetek, ha az idősebb emberek komolyan viselkednek? Attól féltok, hogy esetleg észrevesznek valamit veletek kapcsolatban, amit ti sem szerettek önmagatokban? Tudjátok, a legtöbben nem szoktak elgondolkodni ezeken a kérdéseken; ha féltok egy szigorú vagy komoly idősebb ember jelenlétében, általában nem teszitek fel magatoknak a kérdést, hogy mitől féltok.

Nosza, derítsük ki, mit is jelent komolynak lenni. Az ember roppant felületes dolgokat is képes nagyon komolyan venni. Például ha egy szárit akartok vásárolni, esetleg minden figyelmeteket ennek szentelitek, aggódtok, hogy megtaláljátok-e a megfelelő darabot, tíz boltba is elmentek, és egész délelőtt a különféle mintájú szárikat nézegetitek. Erre is azt mondjuk, hogy komolyan veszitek a dolgot, de ilyenkor az ember csak felszínesen komoly. Aztán komolyan vehetitek azt is, hogy minden egyes nap elmenjete a templomba, virágfüzért helyeztetek az oltárra, és pénzt adjatok a papoknak; ám ez az egész roppant hamis, nem igaz? Hiszen az igazság, Isten nem a templomokban lakozik. És az ember nagyon komolyan veheti például a nacionalizmust is, és ez szintén hamis dolog.

Tudjátok, mi az a nacionalizmus? A nacionalizmus az, ha az ember azt érzi: „Ez az én Indiám, az én hazám, akár jó hely, akár rossz”, vagy úgy érzi, India a spirituális tudás óriási kincseivel rendelkezik, és ezért nagyobb az összes többi nemzetnél. Ha azonosultok egy adott nemzettel, és büszkék vagytok rá, azzal nacionalizmust teremtetek a világban. A nacionalizmus hamis isten, mégis emberek milliói vesznek roppant komolyan; háborúba szállnak, pusztítanak, ölnek és meghalnak az országuk nevében, és a politikusok alaposan ki is használják, hogy az emberek ennyire komolyan vesznek a „hazájukat”.

Tehát az ember hamis dolgokat is képes roppant komolyan venni. Ám ha valóban elkezdték megvizsgálni, mit is jelent komolynak lenni, fel fogjátok ismerni, hogy létezik olyan komolyság is, mely nem mérhető a hamis tevékenységek által, melyet nem egy adott minta alakít ki – és ez a komolyság akkor születik meg bennetek, ha az elmétek nem folyton valamiféle végeredményre törekszik.

KÉRDEZŐ: Mi a végzet?

KRISHNAMURTI: Valóban szeretnétek belemenni ebbe a kérdésbe? Kérdéseket feltenni a világ legkönnyebb dolga, ám a kérdésnek csak akkor van értelme, ha közvetlenül érint titeket az adott probléma, és ezért nagyon komolyan veszitek. Észrevettétek már, milyen sok ember veszíti el az érdeklődését, miután feltette a maga kérdéseit? A minap valaki feltett nekem egy kérdést, aztán elkezdett ásítózni, vakargatta a fejét, és beszédbe elegyedett a szomszédjával; teljesen elveszítette az érdeklődését a téma iránt. Ezért azt javaslom nektek, csak akkor tegyetek fel kérdéseket, ha komolyan is veszitek azokat.

A végzet kérdése roppant bonyolult és összetett. Tudjátok, ha egy ok mozgásba lendül, elkerülhetetlenül létrehoz egy okozatot. Ha az emberek háborúra készülnek – rengeteg ember készülődik háborúra, legyenek akár oroszok, amerikaiak vagy hinduk –, a háború lesz a végzetük; hiába állítják esetleg, hogy békét akarnak, és csak arra készülnek fel, hogy meg tudják védeni magukat, olyan okokat hoztak mozgásba, melyek háborút eredményeznek. Hasonlóképpen, ha évszázadokon át emberek milliói vesznek részt egy adott civilizáció vagy kultúra kiépítésében, azzal elindítanak egyfajta folyamatot, mely foglyul ejti és magával ragadja az egyes egyéneket, akár tetszik nekik, akár nem; és pontosan azt a folyamatot nevezzük végzetnek, melynek során az adott kultúra vagy civilizáció sodra magával ragadja az emberi lényeket.

Végülis, ha egy ügyvéd fiaként jöttetek a világra, és édesapátok ragaszkodik ahhoz, hogy belőletek is ügyvéd legyen, ti pedig – bár inkább valami máshoz lenne kedvetek – eleget tesztek a kérésének, akkor nyilvánvalóan az a sorsotok, hogy ügyvéddé váljatok. Ha azonban megtagadjátok a kérését, és kitarotok amellelt, hogy azt csináljátok, amit igaznak éreztek a magatok számára, amit valóban tenni szeretnétek – például hogy írjatok, hogy fessetek, vagy hogy pénz nélkül kolduljatok az utcán –, akkor kiléptetek ebből a folyóból, és szakítottatok az apátok által nektek szánt sorssal. Ugyanez a helyzet az egyes kultúrák, civilizációk esetében is.

Ezért olyan fontos, hogy megfelelő oktatásban legyen részetek, hogy oktassanak benneteket, ahelyett hogy megfojtának a hagyományok, és egy adott faji vagy kulturális csoport, avagy a családok sorsának esnétek áldozatául, és gépiesen haladnátok a kiszámítható vég felé. Ha az ember teljes egészében megérti ezt a folyamatot, ha szakít vele, és kiáll önmagáért, megteremti a saját lendületét, a saját mozgását; és ha cselekedetei által a hamis dolgok helyett az igazak irányába halad, akkor maga ez a mozgás válik az igazsággá. Az ilyen emberek felszabadulnak a sors hatalma alól.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET ÖNFEGYELEM

Vajon elgondolkodtatok-e már valaha azon, miért fegyelmeznék benneteket, vagy miért fegyelmeztitek saját magatokat? A politikai pártok a világon mindenütt a pártfegyelem fontosságát hangoztatják. A szüleitek, a tanáraitok, a benneteket körülvevő társadalom mind azt mondja nektek, hogy fegyelmeztetnek kell lennetek. Vajon miért van ez? És vajon tényleg van bármi szükség erre a fegyelemre? Tudom, megszoktátok, hogy szükséges dolognak tartjátok a fegyelmet – legyen szó akár a társadalom, akár a vallási tanítók, akár egy adott erkölcsi kódex vagy a saját tapasztalásaitok által rátok kényszerített fegyelemről. Ha az ember becsvágyó, ha el akar érni bizonyos eredményeket, ha sok pénzt akar keresni vagy híres politikussá akar válni, akkor pontosan a becsvágya válik az önfegyelme eszközévé. Tehát a környezetetekben lévő összes ember azt állítja, hogy a fegyelem szükséges dolog; adott időpontban kell lefeküdnötök és felkelnetek, tanulnotok kell, le kell tennetek a vizsgáitokat, engedelmeskednetek kell a szüleiteknek és így tovább.

De egyáltalán miért kell fegyelmeztetnek lennetek? Mit jelent a fegyelem? Azt jelenti, hogy alkalmazkodtok valamihez, igaz? Ha mások állításaihoz igazítjátok a gondolkodásotokat, ha bizonyos vágyaknak ellenálltok, más vágyakat pedig elfogadtok, ha bizonyos gyakorlatoknak eleget tesztek, másoknak pedig nem, ha alkalmazkodtok, ha elnyomjátok önmagatokat, ha más embereket követtok, és mindezt nemcsak elmétek felszínén tesztitek, hanem mélyen önmagatokban is, e dolgok arra utalnak, hogy fegyelmeztet emberek vagytok. És a tanítók, a guruk, a papok, a politikusok, a királyok, az ügyvédek, az egész társadalom hosszú évszázadok óta azt állítja, hogy fegyelmeztetnek kell élnetek.

Ezért aztán azt kérdelem magamtól – és remélem, ti is felteszitek magatoknak ezt a kérdést –, vajon szükséges dolog-e egyáltalán a fegyelem, vagy létezik egy egészen más megközelítése is ennek a kérdésnek? Szerintem igenis létezik más megközelítés, és pontosan ez a valódi kérdés, mellyel nemcsak az iskolában, hanem az egész világon szembe kell néznetek. Tudjátok, általánosan elfogadott az a nézet, hogy a hatékonyság érdekében az embereknek fegyelmeztetnie kell válniuk, akár valamilyen erkölcsi rend, akár egy politikai hitvallás nyomán, akár annak következtében, hogy arra nevelik őket, dolgozzanak gépiesen a gyárakban; ám e behódolás révén a fegyelmezésnek ez a folyamata eltompítja az elmét.

A kérdés tehát az, vajon szabadabbá tesz-e a fegyelem, vagy csak arra készítet, hogy alkalmazkodjatok egy adott ideológiai mintához, legyen szó akár a kommunizmus utópisztikus ideológiájáról, akár valamiféle erkölcsi vagy vallási mintáról. Vajon szabadabbá válhattok-e a fegyelem által? Miután béklyóba ver és börtönbe zár benneteket – ahogy azt a fegyelem minden formája teszi –, vajon felszabadíthat-e valaha? Vagy létezik egy teljesen más megközelítés is, amely által igazán mély bepillantást nyerünk a fegyelem teljes kérdéskörébe? Azaz képesek vagytok-e ti mint egyének arra, hogy csakis egyetlen vágy éljen bennetek, ne pedig két vagy még több, egymásnak ellentmondó vágyatok legyen? Értitek, miről beszélek? Abban a pillanatban, hogy két, három vagy mondjuk tíz vágy él bennetek, felmerül a fegyelem problémája, igaz?

Gazdagok akartok lenni, jó autót, szép házat akartok, ugyanakkor le is akartok mondani minderről, mert úgy gondoljátok, úgy erkölcsös és vallásos, ha csak kevés dolgot birtokoltok. És vajon lehetséges-e, hogy megfelelő oktatásban legyen részetek, hogy teljes, ellentmondásoktól mentes életet éljete, és így ne kelljen fegyelmeztetnek önmagatokat? A teljesség együtt jár egyfajta szabadságérzettel, és ha az ember teljessé válik, nyilvánvalóan semmi szüksége sincs a fegyelemre. A teljesség pedig azt jelenti, hogy egy adott időben minden szintet ugyanaz a dolog tölt be.

Tudjátok, ha egészen fiatalkorotoktól kezdve megfelelő oktatásban részesülhettétek, eljutnátok abba az állapotba, ahol nincsenek se belső, se külső ellentmondások; és akkor nem lenne szükség fegyelemre és kényszerre, mivel szabadon, teljes lényetekkel végeznétek a dolgokat. A fegyelemre csak az ellentmondások esetén van szükség. A politikusok, a kormányok, a szervezett vallások azt akarják, hogy meghatározott módon gondolkodjatok, mivel ha teljes mértékben kommunistává, katolikusává vagy bármi egyébbé tehetnek benneteket, nem jelentetek többé problémát, egyszerűen csak elhiszitek az általuk állított dolgokat, és gépiesen végzitek a munkátokat; és ekkor nincs több ellentmondás, mert egyszerű követőkké váltok. Ám ez a fajta gépies vakhit destruktív, mivel így nincs bennetek semmiféle kreativitás.

Vajon képesek-e a felnőttek arra, hogy egészen fiatalkortól kezdve megteremtsék számotokra a tökéletes biztonság érzését, képesek-e elérni azt, hogy otthon érezzétek magatokat, hogy ne küzdjétek azért, hogy valamilyenné váljatok? Mert a belső küzdelem első pillanatától kezdve megjelennek a konfliktusok, és ezeket csakis az önfegyelem segítségével lehet leküzdeni. Ellenben ha megfelelő oktatásban részesültök, minden tettetek egységes és teljes lesz, nem lesz bennetek ellentmondás, és így nem végeztek semmiféle kényszeres cselekedetet. Míg nem váltok teljessé, szükségetek van az önfegyelemre, ám a fegyelem destruktív dolog, mivel nem vezet el benneteket a szabadsághoz.

Ahhoz, hogy teljes emberré váljatok, semmiféle fegyelmezésre nincs szükségetek. Azaz ha az ember azt teszi, ami helyes, ami alapvetően igaz, ami valóban szép, és teljes lényével teszi ezeket, nem lesz benne semmilyen ellentmondás, és nem csak egyszerűen alkalmazkodik valamihez. Ha azt teszitek, ami tökéletesen jó, ami önmagában helyes – ami nem pusztán valamiféle hindu hagyomány vagy a kommunista elméletek szerint, hanem a körülményektől függetlenül, időtlen módon helyes –, akkor teljes emberi lényekké váltok, és nincs szükségetek a fegyelemre. És vajon nem az lenne-e az iskolák feladata, hogy életre hívják benneteket ezt a fajta, teljességből fakadó magabiztosságot, hogy ne csak azt tegyétek, amire vágytok, hanem azt, ami alapvetően helyes és jó, ami örökkévaló módon igaz?

Tudjátok, ha él bennetek a szeretet, nincs szükségetek önfegyelemre. A szeretet megteremti a saját kreatív megértését, következésképpen, ha szerettek, nincs bennetek ellenállás, nincsenek bennetek konfliktusok; ám csak akkor lesztok képesek ilyen tökéletes teljességgel szeretni, ha biztonságban érzitek magatokat, ha tökéletesen otthon érzitek magatokat a környezetetekben, és ez különösen fiatalokban igaz. Ez valójában azt jelenti, hogy a nevelőnek és a diáknak tökéletesen meg kell bízni egymásban, különben olyan társadalom születik, amely éppoly undorító és destruktív, mint a jelenlegi. Ha megértitek, mennyire fontosak a tökéletesen teljes és egységes, ellentmondás nélküli cselekedetek, és azt is megértitek, hogy ennél fogva nincs is szükség az önfegyelemre, akkor azt hiszem, teljesen újfajta kultúrát, új civilizációt fogtok teremteni. Ám ha csak ellenálltok, ha elfojtjátok a vágyaitokat, akkor ezek az elfojtott vágyak végül más módon és elkerülhetetlenül újra megjelennek, és különféle rosszindulatú és destruktív eseményeket idéznek elő.

Tehát nagyon fontos, hogy teljes egészében megértsétek a fegyelem kérdését. Számomra a fegyelem valamilyen rettentően csúf dolog; a fegyelem nem kreatív, hanem destruktív. Ám ha megelégszünk egy ilyenféle állítással, az esetleg azt sugallhatja, hogy bármit megtehettek, amihez csak kedvetek szottyan. Csakhogy ez nem így van, mivel ha él bennetek a szeretet, nem tesztek meg bármit, amihez kedvet kaptok. Csakis a szeretet vezet el a helyes cselekedethez. A világban akkor lesz rend, ha szerettek, és hagyjátok beteljesülni a szeretet akaratát.

KÉRDEZŐ: Miért gyűlöljük a szegényeket?

KRISHNAMURTI: Vajon valóban gyűlölöd a szegényeket? Nem ítélek el téged, csak szeretném tudni, hogy tényleg gyűlölöd-e a szegény embereket. És ha igen, miért? Azért, mert lehet, hogy egy nap te is elszegényedsz, és már előre elképzeled a saját majdani helyzetet, és elutasítod? Vagy azért, mert nem szereted a szegények piszkos, szennyes, ápolatlan mivoltát? Nem szereted a rendetlenséget, a piszkot, a mocskot és a szennyet, és ezért azt mondod: „Nem akarom, hogy bármi közöm legyen a szegény emberekhez.” Erről lenne szó? Ám vajon ki felelős azért, hogy éhínség, mocsok és rendetlenség van a világban? Ti, a szüléitek, a kormányzatok – az egész társadalom felelős ezért, tudjátok, mivel nem él a szívetekben a szeretet. Az emberek nem szeretik sem a gyermekeiket, sem a szomszédaikat, sem az élőket, sem a halottakat. Egyáltalán semmit sem szeretnek. A politikusok nem

fogják felszámolni a világ szenvedéseit és csúfságait, és nem teszik meg ezt a különböző vallások és a reformerek sem, mert őket csak az érdekli, hogy befoltozzák a bizonyos hiányosságok keltette lyukakat. Ha szeretet lenne bennetek, a világból egy csapásra eltűnne az összes csúnya dolog.

Ti vajon szerettek-e bármit is? Tudjátok, mit jelent a szeretet? Tudjátok, ha teljes mértékben, egész lényetekkel szerettek valamit, ez a szeretet nem érzelgős, nem kötelességszerű, és nem oszlik fizikai és isteni részekre. Vajon szerettek-e bármit teljes lényetekkel – a szüleiteket, a barátaitokat, a kutyákat vagy a fákat? Attól tartok, nem. Ezért vannak lényetekben olyan hatalmas, üres részek, melyeket a csúfság, a gyűlölet és az irigység tölt ki. Tudjátok, ha az ember szeret, a szereteten kívül semmi másnak nem marad benne hely. Elegendő időt kellene szánnunk arra, hogy ezt alaposan megbeszéljük, és kiderítsük, hogyan távolíthatnátok el magatokból mindazt, ami annyira összezavarja az elméteket, hogy képtelenné váltok a szeretetre, mivel csakis akkor lehettek majd boldog és szabad emberek, ha betölt titeket a szeretet. Csakis a szeretetteljes, eleven és boldog emberek képesek életre hívni egy új világot, nem pedig a politikusok, a reformerek vagy az a néhány idealista és szent.

KÉRDEZŐ: Igazságról, jóságról és teljességről beszélsz nekünk, és ez arra utal, hogy létezik igazságtalanság, gonoszság és megosztottság is. Akkor hát hogyan válhatunk igaz, jó és teljes emberré önfegyelem nélkül?

KRISHNAMURTI: Másként fogalmazva: mivel irigyek vagytok, hogyan válhatnátok önzetlenné önfegyelem nélkül. Azt hiszem, ez nagyon fontos, hogy először is megértsétek magát a kérdést, mivel a válasz nem független a kérdéstől, hanem pontosan abban rejlik.

Tudjátok, mi az irigység? Ti mindannyian csinosak vagytok, szép ruhákban jártok, gyönyörű turbánokat és szárikat viseltek, és én is szeretnék így öltözködni, de nem engedhetem meg magamnak, ezért irigyellek benneteket. Irgy vagyok, mert azt akarom, hogy én is rendelkezem mindazzal, amivel ti rendelkeztek; azaz más szeretnék lenni, mint aki vagyok.

Azért vagyok irigy, mert én is szeretnék olyan szép lenni, mint ti, szeretném, ha olyan szép ruháim, elegáns házam és magas pozícióm lenne, mint nektek. Elégedetlen vagyok azzal, aki vagyok, ezért szeretnék olyan lenni, mint ti, ám ha megértem az elégedetlenségemet és annak okát, akkor már nem akarok olyanná válni, amilyenek ti vagytok, és nem vágyom mindarra, amivel ti rendelkeztek. Más szavakkal, ha elkezdem megérteni, ki vagyok, nem fogom magam másokhoz mérni, és senkire sem leszek irigy. Az irigység akkor támad fel az emberben, ha meg akarja változtatni önmagát, és valaki mássá akar válni. Ha azonban azt mondom: „Azt a valakit akarom megérteni, aki én vagyok, bárki legyen is az”, akkor elenyészik az irigység; akkor nincs szükség az önfegyelemre, és ha megértem, ki vagyok, teljes emberré válok.

Az oktatási rendszer, a környezetetek, az egész kultúra azt sulykolja belétek, hogy „valakivé” kell válnotok. A filozófiák, a vallások és a szent könyvek mind ezt állítják. Én azonban megértettem, hogy pontosan e folyamat során váltok iriggyé, mivel nem vagytok elégedettek azzal, hogy azok vagytok, akik vagytok. Akarnotok kell megérteni, kik vagytok, ki kell derítenetek, miért méritek magatokat folyton másokhoz, miért próbáltok meg „valakivé” válni, és ha megértitek, kik vagytok, nincs szükségetek önfegyelemre. E megértési folyamat során teljes emberré váltok. A bennetek lévő ellentétek behódolnak énetek megértése előtt, és ez ugyanakkor azt eredményezi, hogy cselekedeteitek teljessé és egységessé válnak.

KÉRDEZŐ: Mi az erő és a hatalom?

KRISHNAMURTI: Létezik mechanikus erő, belső „hőerőművetek”, a gőz vagy az elektromosság által termelt erő. Létezik az az erő, mely a fában lakozik, keringeti a nedveiket, és létrehozza a leveleiket. Létezik aztán a tiszta gondolkodás hatalma, a szeretet hatalma, a gyűlölet ereje, a diktátorok hatalma, a hatalom, mely által Isten, a mesterek vagy egy adott ország nevében kizsákmányolják az embereket. Ezek mind az erő és a hatalom különféle formái.

Na mármost, az elektromosság, az atomenergia és az efféle dolgok ereje, az erő ilyen formái önmagukban véve mind jók, nem igaz? Ám az ezeket az eszközöket a zsarnokság és az agresszió céljai érdekében, a nyereségvágy érdekében használó elme ereje minden körülmények között gonosz. Ha egy társadalom, egyház vagy vallási gyülekezet vezetője hatalommal bír más emberek felett, gonosz

személy, mivel uralkodni akar másokon, meg akarja csapolni az embereket, és úgy akarja irányítani őket, hogy közben maga sem tudja, merre tart. Ez nemcsak a nagy szervezetek, hanem a világ minden kis csoportosulása esetében is igaz. Ha valaki tiszta és egyenes emberré válik, megszűnik vezető lenni, és így többé már nem bír hatalommal mások felett.

Ezért hát roppant fontos, hogy megértsétek, miért vágyik az emberi elme arra, hogy hatalommal bírjon mások felett. A szülők hatalommal bírnak a gyermekeik felett, a feleség hatalommal bír a férje felett, vagy fordítva. A gonoszság a családon belül kezdődik, és egyre terjeszkedik, míg végül a kormányok, a politikai és a vallási vezetők zsarnokságává válik.

És vajon élhet-e az ember anélkül, hogy ne éhezne a hatalomra, anélkül hogy ne akarná befolyásolni, hogy ne akarná kizsákmányolni embertársait, anélkül hogy ne akarna hatalmat önmagának, egy adott csoportnak vagy nemzetnek, egy mesternek vagy egy szentnek? A hatalom mindezen formái destruktívak, szenvedést és nyomorúságot okoznak az embereknek. Ám ha valóban kedvesek és figyelmesek vagytok, ha szeretitek az embereket – ennek a különös dolognak is megvan a maga időtlen hatása. A szeretet örökkévaló, és ahol szeretet van, ott nem létezik semmiféle gonosz hatalom.

KÉRDEZŐ: Miért vágyunk a hírnévre?

KRISHNAMURTI: Elgondolkodtatok már valaha ezen a kérdésen? Híressé akartok válni íróként, költőként, festőként, politikusként, énekesként vagy valamilyen más pályán. Hogy miért? Azért, mert valójában nem szeretitek azt, amit csináltok. Ha az ember szeret énekelni, festeni vagy verseket írni – ha valóban szereti azt, amit csinál –, akkor nem törődik azzal, hogy híres-e vagy sem. Ha híressé akartok válni, az ízléstelen, lényegtelen, ostoba dolog, és nincs is semmi értelme; ám ha nem szeretitek azt, amit csináltok, akkor hírnévvel akarjátok gazdagítani magatokat. A jelenlegi oktatási rendszer alapvetően romlott, mivel arra tanít titeket, hogy a sikert szeressétek, ne pedig a munkátokat. Az eredmények fontosabbá váltak, mint a tettek.

Tudjátok, jó, ha véka alá rejtitek a ragyogásokat, ha névtelenné váltok, ha szeretitek azt, amit csináltok, és nem kérkedtek vele. Jó dolog névtelenül kedvesnek lenni. Így nem váltok híressé, és nem kerül be a fényképek az újságokba, nem keresnek meg benneteket a politikusok. Egyszerű, ismeretlenségben élő, kreatív emberi lények lesztek, és ebben a létben hatalmas gazdagság és szépség rejlik.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET EGYÜTTMŰKÖDÉS

Rengeteg mindenről, az élet számtalan problémájáról beszéltünk már, igaz? Ám azon tűnődöm, vajon tudjátok-e, valójában mi is az, hogy probléma. A problémákat akkor nehéz megoldani, ha hagyjátok, hogy gyökeret verjenek az elmétekben. A problémákat az elme teremti meg, és aztán az elme lesz az a táptalaj, melybe gyökeret eresztenek, és ha egyszer egy probléma befészkelei magát az elmétekbe, roppant nehéz kiirtani onnan. Alapvetően fontos, hogy maga az elme felismerje az adott problémát, és ne váljon annak táptalajává.

A világ egyik legalapvetőbb problémáját az együttműködés jelenti. Tudjátok, mit jelent az együttműködés? Együttműködni valakivel azt jelenti, hogy közösen csináltok dolgokat, közösen építetek fel valamit, megosztjátok egymással az érzéseiteket, hogy van valamitek, ami közös, és így szabadon tudtok együtt dolgozni. Az emberek azonban általában nem hajlanak arra, hogy természetes módon, könnyedén, boldogan működjenek együtt, csak különféle okok kényszerítik őket erre; a fenyegetés, a félelem, a büntetés vagy a jutalom. Ez jellemző az egész világra. A zsarnoki kormányzatok brutális módon kényszerítenek benneteket arra, hogy együtt munkálkodjatok; ha nem „működtök együtt”, kivégeznek vagy koncentrációs táborokba küldenek benneteket. Az úgynevezett civilizált nemzetekben a „haza” fogalma készítenek benneteket a közös munkára, vagy valamilyen ideológia érdekében működtök együtt, melyet roppant gondosan dolgoztak ki, és széles körben népszerűsítettek, hogy elfogadhatóvá tegyék; vagy közös munkákkal egy másik ember által megfogalmazott, utópisztikus terv megvalósulását igyekeztek elősegíteni.

Tehát az embereket általában egy terv, egy eszme vagy a hatalom készíti arra, hogy közösen munkálkodjanak. Ezt a folyamatot rendszerint együttműködésnek nevezik, és valahol mindig ott rejlik benne a büntetés vagy a jutalom ígérete, azaz az efféle „együttműködés” mögött mindig félelem rejlik. Mindig valamiért munkálkodtok: az országotokért, a királyért, a pártotokért, Istenért vagy a mesterért, a békéért vagy valamilyen reform megvalósításáért. Számotokra az együttműködés azt jelenti, hogy közösen munkálkodtok egy adott cél érdekében. Egy ideáért dolgoztok – azért, hogy létrehozzátok a tökéletes iskolarendszert, vagy valami hasonló dolog miatt –, és ezért szükségszerűnek, elengedhetetlennek tartjátok az együttműködést. Ez az egész egyfajta hatalmi elvre utal, nem igaz? Mindig van valaki, aki állítólag tudja, mi a helyes, mit kell tennetek, ezért kijelentitek: „Együtt kell működnünk, hogy megvalósítsuk ezt meg ezt.”

Tudjátok, én ezt egyáltalán nem nevezem együttműködésnek. Ez nem együttműködés, ez csak a kapzsiság, a félelem, a kényszer egy formája. E cselekedeteitek mögött az a félelem rejlik, hogy ha nem „működtök együtt”, nem fog megbecsülni benneteket a kormányzat, megbukik az ötéves terv, koncentrációs táborba küldenek benneteket, az országotok elveszíti a háborút, vagy nem juttok a mennyországba. Tetteiteknek mindig van valamiféle mozgatórugója, így ez nem lehet valódi együttműködés.

Az sem együttműködés, ha csupán azért munkálkodtok együtt, mert megegyeztetek, hogy közösen fogtok elvégezni valamit. Az efféle megegyezések esetén mindig az a fontos, hogy elvégezzétek az adott feladatot, nem pedig az együttműködés. Például megegyezhettek, hogy közösen felépítetek egy hidat, megépítetek egy utat, vagy elültettek néhány fát, ám ez a megállapodás mindig az ellentétek miatt érzett félelemből fakad, abból, hogy féltek, esetleg a másik nem teljesíti a munka rá eső részét, és hagyja, hogy egyedül hajtsátok végre az egész feladatot.

Tehát az valójában nem együttműködés, ha valamilyen indítók miatt vagy pusztán egy megállapodásnak köszönhetően munkálkodtok közösen egy adott célon, mivel az efféle erőfeszítések mögött mindig az rejlik, hogy valamiféle nyereségre akartok szert tenni, vagy el akartok kerülni valamilyen kellemetlenséget.

Az együttműködés számomra valami egészen mást jelent. Az együttműködés az együttlét és a közös munka öröme – melynek során nem feltétlenül kell bármi konkrét dolgot csinálnotok. Értitek ezt? A fiatal gyermekek általában szeretnek együtt lenni és együtt dolgozni egymással. Észrevettétek már ezt? Ők bármiben képesek együttműködni. Fel sem merül a megállapodás vagy a nézeteltérés, a

jutalom vagy a büntetés kérdése; egyszerűen csak segíteni akarnak egymásnak. Ösztönös módon, az együttlét és a közös cselekvés örömeért működnek együtt. A felnőttek azonban elpusztítják a gyermekeknek ezt a természetes, spontán együttműködési készségét, mivel olyanokat mondanak nekik, hogy: „Ha megteszed ezt és ezt, megjutalmazlak valamivel; de ha nem teszed meg, amit mondom, nem engedlek el moziba”, és ezzel bevezetik életükbe ezt a fajta, züllesztő gondolkodásmódot.

Tehát a valódi együttműködés nem abból fakad, hogy megállapodtok abban, hogy együtt fogtok végrehajtani valamilyen tervet, hanem – ha használhatom ezt a szót – az összetartozás örömeiből, mivel ebben az érzésben nincs jelen a személyes vélemények konoksága.

Ha az ember ismeri ezt a fajta együttműködést, azt is tudni fogja, mikor ne működjön együtt másokkal, és ez szintén nagyon fontos dolog. Értitek, amit mondom? Mindannyiútoknak fel kell ébresztenetek magatokban az együttműködés szellemét, mivel akkor nem pusztán bizonyos tervek vagy megállapodások készítetnek majd titeket együttműködésre, hanem az összetartozás különleges érzése, az, hogy örömet okoz nektek, ha együtt lehettek, ha közösen munkálkodhattok, és fel sem merül bennetek a jutalom vagy a büntetés gondolata. Ez nagyon fontos. Ám az is roppant fontos, hogy tudjátok, mikor ne működjetek együtt másokkal, mivel ha nem vagytok bölcssek, előfordulhat, hogy együttműködtök az ostobákkal, a lenyűgöző tervekkel, fantasztikus ötletekkel rendelkező, becsvágyó vezetőkkel, az olyanokkal, mint Hitler vagy az idők során színre lépő többi zsarnok. Tehát tudnotok kell, mikor ne működjetek együtt a többi emberrel; és erre a tudásra csak akkor tehettek szert, ha ismeritek a valódi együttműködés örömeit.

Ez nagyon fontos kérdés, mivel ha azt sugalmazzák nektek, hogy együtt kell működnötök, arra általában valami ilyesmivel reagáltok: „Miért? Milyen cél érdekében kellene együtt munkálkodnunk?” Másként fogalmazva, az elvégzendő dolog fontosabbá válik számotokra, mint az együttlét és a közös munka érzése; és ha az elvégzendő feladat – az adott terv, az eszme vagy az utópisztikus ideológia – a legfontosabb, nem létezhet valódi együttműködés. Akkor csak az adott eszme köt össze benneteket, és ha egy eszme összeköthet, egy másik eszme esetleg megoszthat titeket. Tehát a lényeg az, hogy felébredtetek magatokban az együttműködés szellemét, az együttlét és a közös munka örömeinek érzését, anélkül hogy felmerülne bennetek a jutalom vagy a büntetés gondolata. A legtöbb fiatalban – ha még nem rontották meg őt az idősebb emberek – spontán módon, szabadon él ez a szellem.

KÉRDEZŐ: Hogyan szabadulhatunk meg aggodalmainktól, ha nem vagyunk képesek elkerülni azokat a helyzeteket, amelyek kiváltják őket?

KRISHNAMURTI: Ilyenkor szembe kell néznetek ezekkel az aggodalmakkal, hát nem? Általában úgy igyekeztek megszabadulni az aggodalmaktól, hogy elmenekültök a probléma elől; elmentek a templomba vagy a moziba, elolvastok egy képes újságot, bekapcsoljátok a rádiót, vagy valamilyen más módon próbáljátok elterelni a figyelmeteket. A menekülés azonban nem oldja meg a problémát, mivel ha visszatértek, az még mindig ott lesz, akkor hát miért nem néztek azonnal szembe vele?

Nos, vizsgáljuk csak meg, mi is az aggodalom. Aggódtok amiatt, vajon sikerül-e letennetek a vizsgáitokat, és féltetek, hogy nem sikerül; kiver benneteket a veríték, és álmatlanul forgolódtok éjszaka az ágyatokban. Ha nem sikerül a vizsgátok, csalódottak lesznek a szüléitek; ráadásul szeretnétek, ha bejelenthetnétek: „Megcsináltam, átmentem a vizsgán.” Egészen a vizsga napjáig aggodalmaskodtok, egészen addig, amíg nem tudjátok, milyen eredményt értetek el. Vajon el tudtok-e menekülni az adott helyzet elől? Valójában nem, igaz? Tehát szembe kell néznetek vele. De miért kellene aggódnotok miatta? Tanultatok, megtettek minden tőletek telhető, és vagy sikerül a vizsgátok, vagy nem. Minél inkább aggódtok a dolog miatt, annál jobban fogtok félni, annál idegesebbek lesztek, és annál kevésbé tudtok majd gondolkodni; és ha elérkezik a vizsga napja, egyetlen mondatot sem tudtok majd leírni, és folyton csak az órát figyelitek – pontosan ez történt velem is annak idején!

Aggodalomnak azt nevezzük, ha az elme folyton egy adott problémával foglalkozik, igaz? Nos, hogyan szabadulhatnátok meg ettől az érzéstől? Először is, fontos hogy ne hagyjátok, hogy a problémák gyökeret verjenek az elmétekben.

Tudjátok, mi az elme? A nagy filozófusok számtalan évet töltöttek el az elme természetének vizsgálatával, és rengeteg könyvet írtak a kérdésről; ha azonban az ember valóban ennek a témának

szenteli minden figyelmét, akkor szerintem meglehetősen egyszerűen megválaszolhatja ezt a kérdést. Vajon megfigyelték-e már valaha a saját elméteket? Az általatok eddig megtanult összes tudnivaló, mindaz, amit a szüléitek, a tanáraitok mondtak nektek, amit a különböző könyvekben olvastatok, vagy a benneteket körülvevő világban megfigyeltetek – nos ezek a dolgok alkotják az elmét. Az elme az, amely megfigyel, különbséget tesz az egyes jelenségek között, tanul, ápolja az úgynevezett eredményeket, sugalmazza az egyes ötleteket, az elme rendelkezik a vágyakkal és a félelmekkel. Az elme nemcsak a felszínen megfigyelhető dolgokból áll, hanem magában foglalja a tudatalatti mélyen fekvő rétegeit is, melyekben ott rejlenek a fajra jellemző ambíciók, a különböző indítóokok, ösztönző erők és konfliktusok is. Mindezen dolgok összessége az elme, a tudatosság.

Na mármost, az elme szereti, ha leköti valami, mint ahogy az édesanyákat leköti az, hogy aggódnak a gyermekeik miatt, a háziasszonyokat az, hogy aggódnak a háztartásuk miatt, vagy a politikusokat a népszerűségük vagy a parlamenti pozíciójuk felett érzett aggodalom; az elfoglalt elme pedig képtelen megoldani a felmerülő problémákat. Értitek ezt? Csakis a szabad elme lehet elég friss ahhoz, hogy megértse a problémákat.

Figyeljétek meg az elméteket, és látni fogjátok, milyen nyughatatlan, látni fogjátok, hogy mindig leköti valami: valamelyik társatok előző nap elejtett mondata, az éppen tanult anyag, a holnapi teendőitek és így tovább. Az elme soha nem szabad – és a szabadság nem valamiféle pangást, nem egyfajta mentális vákuumot jelent. Ha az elméteket leköti valami, legyen szó akár a legfennköltebb, akár a legalantasabb dologokról, kisszerű marad, a kisszerű elme pedig semmiféle problémát nem képes megoldani; ilyenkor csak lekötik a problémák. Bármilyen nagy legyen is egy adott probléma, az elme kisszerűvé válik, ha elkezd rögeszmésen foglalkozni vele. Csakis a le nem kötött, következőképp friss elme képes kezelni és megoldani a problémákat.

Roppant nehéz azonban elérni azt, hogy az elmétek szabaddá váljon. Néha, amikor csendben ültök a folyóparton vagy a szobátokban, figyeljétek meg önmagátokat, és látni fogjátok, hogy azt a kis területet, amelyen tudatosak vagytok, amelyet az elméteknek neveztek, folyamatosan betöltik a benne kavargó, különféle gondolatok. És ha az elmét megtöltik és lefoglalják a különböző gondolatok – legyen szó akár egy háziasszonyok, akár a legnagyobb tudósok elméjéről –, az kisszerűvé válik, és semmilyen problémát nem lesz képes megoldani. Ellenben a szabad elme képes kezelni és megoldani a felmerülő problémákat, mivel az ilyen elme friss, és nem a saját emlékeinek és hagyományainak ősi öröksége által meghatározott módon közelíti meg az adott kérdést.

KÉRDEZŐ: Hogyan ismerhetjük meg önmagunkat?

KRISHNAMURTI: AZ arcotokat azért ismeritek, mert gyakran látjátok a tükörcépét. Hasonlóképpen, létezik egy olyan tükör is, melyben teljes valótokban láthatjátok magatokat – nemcsak az arcotokat, hanem minden gondolatotokat, minden érzésedeteket, melyben megpillanthatjátok indítóoka-
itokat, vágyaitokat, ösztönző erőiteket és félelmeiteket. Ez a tükör a kapcsolatok tükré: a köztetek és a szüléitek, tanáraitok, a köztetek és a folyó, a fák, a Föld, a köztetek és a gondolataitok között fennálló kapcsolatoké. Minden kapcsolat egy-egy tükör, melyben megláthatjátok önmagatokat, nem olyannak, amilyenek lenni szeretnétek, hanem olyannak, amilyenek valójában vagytok. Ha egy hagyományos tükörbe pillantok, kívánhatom ugyan, hogy gyönyörűnek mutasson engem, ám ez nem fog bekövetkezni, mivel a tükör igaz valójában mutatja meg az arcomat, és így nem csaphatom be magamat. Hasonlóképpen, a másokkal való kapcsolataim tükrében is pontosan olyannak ismerhetem meg magamat, amilyen valójában vagyok. Megfigyelhetem, hogyan beszélek az emberekkel; észrevehetem, hogy azokkal vagyok a legudvariasabb, akiktől remélek valamit, és hogy goromba és lekezelő vagyok azokkal, akikről úgy gondolom, semmit sem adhatnak nekem. Észrevehetem, hogy figyelmes vagyok azokkal az emberekkel, akiktől tartok, például felállók, ha egy fontos személy lép be a szobába, de ha egy szolgáló jön be, ügyet se vetek rá. Azaz ha megfigyelem önmagam a másokkal való kapcsolataimban, észrevehetem, milyen hamis tisztelettel kezelem az embereket, igaz? És a fákkal és a madarakkal, a könyvekkel és az egyes eszmékkel való kapcsolataim által is megismerhetem igaz valómat.

Ha nem ismeritek önmagátokat, ostoba emberek vagytok, hiába rendelkeztek akár a világ összes tudományos fokozatával. Valójában minden oktatás célja az, hogy megismerjétek önmagatokat. Ha

nem rendelkeztek önismerettel, és csak összegyűjtitek az egyes tényeket, és jegyzeteltek, hogy átmenjete a vizsgáitokon – ez a létezés roppant ostoba módja. Lehet, hogy képesek vagytok idézni a Bhagavad Gítából, az Upanisadokból, a Koránból és a Bibliából, de ha nem ismeritek önmagátokat, csak papagáj módjára ismételtetek a betanult szavakat. Ellenben abban a pillanatban, hogy szert tesztek némi önismeretre, máris elindítottátok a kreativitás különleges folyamatát. Ha meglátjátok igaz valótokat, ha felismeritek, milyen kapzsis, házsártosak, dühösek, irigyek és ostobák vagytok, az hatalmas felfedezés. Bámulatoss forradalom, ha meglátjátok ezeket a tényeket, és nem próbáltok meg változtatni rajtuk, csak megfigyelitek, milyenek is vagytok valójában. Ekkor elkezdhetek egyre mélyebbre és mélyebbre hatolni, és egyre távolabb juttok el az önismeret végtelen, örök útján.

Az önismeret által megismerhetitek Istent, megismerhetitek az igazságot és az időtlenség állapotát. Lehetséges, hogy a tanáraitok átadják nektek azt a tudást, melyet valaha a saját tanáraiktól kaptak, lehet, hogy jól teljesítetek a vizsgáitokon, diplomát szereztek és így tovább; ám ha nem ismeritek magatokat éppolyan jól, ahogyan az arcotokat ismertétek meg a tükör által, nem sok értelme van ennek a rengeteg tudásnak. A tanult, ám önmagukat nem ismerő emberek valójában nem intelligensek; nem tudják, mi a gondolkodás, mi az élet. Ezért olyan fontos, hogy a nevelőket is neveljük, a szó valódi értelmében, azaz az oktatóknak meg kell ismerniük saját elméjük és szívük működését, és igaz valójukban kell látniuk önmagukat kapcsolataik tükrében. Az önismeret jelenti a bölcsesség kezdetét. Az önismeretben ott rejlik az egész Világegyetem; az önismeret felöleli az emberiség összes küzdelmét.

KÉRDEZŐ: Megismerhetjük-e önmagunkat, ha senki sem ösztönöz minket erre?

KRISHNAMURTI: Ahhoz, hogy megismerjétek önmagátokat, vajon tényleg szükségetek lenne valakire, aki ösztönöz, sarkall és inspirál titeket? Figyeljétek meg jól a kérdést, és rá fogtok lelteni benne a valódi válaszra. Tudjátok, a problémát félig már azzal is megoldhatjátok, ha alaposan megvizsgáljátok. Ám egy problémát csakis akkor vizsgálhattok meg teljes egészében, ha az elméteket nem köti le túlzottan, hogy megtaláljátok a választ a kérdésre.

A kérdés az, vajon szükségetek van-e arra, hogy önismeretre ösztönözzenek benneteket?

Tudjátok, ha szükségetek van egy gurura, valakire, aki ösztönöz és bátorít titeket, aki megmondja, jól végzitek-e a dolgotokat, az azt jelenti, hogy arra a személyre támaszkodtok, és elkerülhetetlenül elvesztek, ha egyedül maradtok. Ha egy másik személytől vagy egy eszmétől reméltek inspirációt, megjelenik életetekben a félelem, azaz ez már nem is valódi inspiráció. Ellenben vajon nem gondolkodtat-e el az, ha megláttok egy kordén szállított holttestet, vagy megfigyelitek, hogyan veszekszenek egymással az emberek? Azaz mindenben inspirációra lelhetnek: a lehulló falevelekben, a madarak halálában, vagy akár a saját viselkedésektekben is. Ha megfigyelitek mindezt, folyamatosan tanulni fogtok; ám ha egy másik embert tekintetek a tanítótoknak, elvesztek, és ez a személy a legrosszabb rémálmotokká válik. Ezért olyan fontos, hogy ne legyetek egy bizonyos személy követői, de tanuljatok mindenből és mindenkitől, a folyótól, a virágoktól, a nehéz terhüket cipelő asszonyoktól, a családtagjaitoktól és a saját gondolataitokból is. Ebben az oktatásban csakis ti részesíthetitek önmagátokat, és éppen ebben rejlik a dolog szépsége. Ám ehhez arra van szükség, hogy folyton éberek legyetek, és elméte soha ne szűnjön meg kérdezni. A megfigyelés, a küzdelem, a boldogság és a könnyek által kell tanulnotok.

KÉRDEZŐ: Hogyan valósíthatjuk meg cselekedeteink és létünk egységét, amikor oly sok ellentmondás van bennünk?

KRISHNAMURTI: Tudod, mi az az önellentmondás? Önellentmondásról akkor beszélünk, ha, mondjuk, meg akarok tenni egy bizonyos dolgot, ám ugyanakkor szeretnék örömet okozni a szüleimnek is, akik azt akarják, hogy valami mást csináljak, és így konfliktus, ellentmondás támad bennem. Vajon hogyan tudom feloldani ezt az ellentmondást? Ha nem vagyok képes erre, nyilvánvalóan nem fogom tudni megvalósítani a létem és a tetteim közötti egységet. Tehát először is meg kell szabadulnotok az önellentmondásoktól.

Képzeljétek el, hogy például festészetet szeretnétek tanulni, mert ez okoz örömet nektek, édesapátok viszont azt mondja, hogy ügyvédnek vagy üzletembernek kell lennetek, különben megvonja

tőletek a támogatását, és nem fizeti a tanulmányaitokat. Ekkor ellentét keletkezik bennetek, igaz? Na mármost, hogyan fogjátok feloldani ezt az ellentétet, hogy megszabaduljatok a vele járó küzdelemtől és fájdalomtól? Ameddig béklyóba ver az önellentmondás, nem vagytok képesek gondolkodni; ezért hát fel kell oldanotok azt, és választanotok kell a két dolog között. Mit választotok? Meghajoltok apátok akarata előtt? Ha igen, ez azt jelenti, hogy lemondotok az örömötökről, és egy olyan tevékenységgel jegyzitek el magatokat, amelyet nem szerettek. És vajon feloldjátok-e ezzel a bennetek lévő ellentmondást? Ellenben ha szembeszegültök az édesapátokkal, és azt mondjátok: „Bocsáss meg, apám, de festeni fogok, még ha koldulnom és éhezniem kell is”, akkor nincs többé ellentmondás; akkor a cselekedeteitek és a létezésetek egységben lesznek, mivel tudjátok, mit akartok tenni, és teljes szívetekkel azt is tesztitek. Ám ha ügyvédek vagy üzletemberek lesztek, miközben ég bennetek a vágy, hogy festővé váljatok, lehangolt, elcsigázott és unalmas emberi lény válik belőletek, szenvedésekkel teli, frusztrált és nyomorúságos életet fogtok élni, tönkretesztek másokat, és hagyjátok, hogy titeket is tönkretegyenek.

Nagyon fontos, hogy elgondolkozzatok ezen a kérdésen, mivel miközben felnőttek, a szüleitök azt akarják majd, hogy tegyetek meg nekik bizonyos dolgokat, és ha nem él bennetek tiszta kép arról, mit akartok tenni, olyanok lesztek, akár a birkák, amelyek ellenállás nélkül hagyják, hogy a vágóhídra vezessék őket. Ha viszont felismeritek, mit szeretnétek tenni, és teljes életeteket annak szentelitek, nem lesznek bennetek ellentmondások, és ebben az állapotban egységbe kerülnek a cselekedeteitek és a lényetek.

KÉRDEZŐ: Vajon az általunk kedvelt dolgok miatt meg kell-e feledkeznünk a szüleink iránti kötelességünkről?

KRISHNAMURTI: Mit értesz azon a különleges szón, hogy „kötelesség”? A szüleid, a kormány, a társadalom iránti kötelességet? Mit tesztitek, ha a szüleitök azt mondják, hogy kötelesek vagytok ügyvédeknek tanulni, és megfelelő módon támogatni őket, ti azonban valójában szannjászínok akartok lenni? Indiában szannjászínok lenni biztonságos és tiszteletre méltó hivatás, ezért lehet, hogy édesapátok beleegyezik a dologba. Ha magatokra öltitek az aszkéták köntösét, nagy emberré váltok, és apátok hasznát kovácsolhat magának ebből. Ám ha a két kezetek munkájából akartok megélni, ha egyszerű ácsok vagy fazekasok szeretnétek lenni, hogy gyönyörű tárgyakat alkossatok, akkor miben áll a kötelességetek? Megmondhatja ezt nektek bárki? A legtöbben nem gondoljátok végig elég alaposan ezt a kérdést, nem vesztitek számításba az összes következményt, ezért nem jelenthetitek ki: „Úgy érzem, ez a megfelelő dolog számomra, ezért kitartok mellette, akár helyeslik azt a szüleim, akár nem.” Nem elég, ha pusztán alkalmazkodtok a szüleitök vagy a társadalom elvárásaihoz, végig is kell gondolnotok, milyen következményekkel járnak a kötelességeitek, tisztán kell látnotok, mi az igaz, és egész életetek során ki kell tartanotok amellest, még ha ez esetleg éhezéssel, szenvedéssel és halállal jár is együtt – ehhez pedig magas intelligenciára, jó felfogóképességre és éleselméjűségre, s rengeteg szeretetre van szükségetek. Tudjátok, ha pusztán azért támogatjátok a születeket, mert ezt kötelességeteknek tartjátok, akkor a támogatásotok üzleties dolog, és nincs túl nagy jelentősége, mivel hiányzik belőle a szeretet.

KÉRDEZŐ: Bármennyire szeretnék is mondjuk mérnök lenni, hogyan tanulhatnék tovább, ha az édesapám ellenzi, és nem támogat engem?

KRISHNAMURTI: Úgy gondolod, ha kitarasz amellest, hogy mérnök akarsz lenni, még akkor is, ha az édesapád emiatt elkerget otthonról, akkor nem találsz majd valamilyen megoldást arra, hogy továbbtanulj? Koldulhatsz, és lakhatsz a barátaidnál is.

Nézzétek, az élet különleges dolog. Ha egyértelműen tudjátok, mit szeretnétek tenni, megtörténnek bizonyos dolgok. Az élet a segítségetekre siet majd – egy barátotok, egy rokonotok, egy tanárotok, a nagymamátok vagy valaki más segíteni fog nektek. Ám ha féltek próbára tenni magatokat, mert az édesapátok esetleg kidob otthonról, elvesztetek. Az élet soha nem segít azokon, akik kizárólag félelemből engednek valamilyen követelésnek. Ha azonban azt mondjátok: „Ez az, amit valóban csinálni akarok, és kitartok az elhatározásom mellett”, azt fogjátok tapasztalni, hogy csodálatos dolgok

történnek veletek. Lehet, hogy éhezni fogtok, és küzdelmes életetek lesz, de értékes emberi lények lesztek, és nem csak egyszerű másolatok, és pontosan ez a csodálatos az egészben.

Tudjátok, a legtöbb ember fél attól, hogy egyedül maradjon, és hogy ki kelljen állnia önmagáért; és tudom azt is, hogy nektek, fiataloknak ez különösen nehéz feladat, mivel ebben az országban nincs akkora gazdasági szabadság, mint mondjuk az Egyesült Államokban vagy Európában. India túlnépesedett ország, ezért mindenki feladja az álmait. Azt kérditek, mi történne veletek, ha ragaszkodnátok az álmaitokhoz, de ha kitartotok, észre fogjátok venni, hogy valaki vagy valami mindig segít nektek. Ha valóban szembeszálltok a többség igényeivel, egyéniségekké lesztek, és az élet a segítségetekre siet majd.

Tudjátok, a biológiában ismert az a jelenség, melynek során egy bizonyos egyed váratlan és spon-tán módon eltér a fajára jellemző tulajdonságoktól. Ha van egy kis kertetek, melyben gondosan ápol-tok valamilyen virágfajt, az egyik reggel esetleg azt veszitek majd észre, hogy egy teljesen újfajta egyed jelent meg a növények között. Ezt nevezzük „ab-normis” élettani változatnak. Mivel ez az egyed teljesen új fajtát képvisel, a kertész mindig fokozott figyelmet fordít rá. Az élet is éppen ilyen. Ha vállaltjátok a kockázatot, valami különleges dolog történik bennetek és veletek, és az élet valami-féleképpen a segítségetekre siet. Lehet, hogy nem kedvelitek majd a segítség adott formáját – lehet, hogy ez a segítség szenvedés, küzdelem vagy éhség formájában nyilvánul meg –, de ha meghívjátok magatokhoz az életet, elkezdene megtörténni a dolgok. Csakhogy látjátok, rendszerint nem akarjuk meghívni magunkhoz az életet, és biztonsági játékot akarunk játszani. Azok pedig, akik biztonságos játékot játszanak, roppant biztonságosan meg is halnak. Vagy tévednék?

TIZENHATODIK FEJEZET AZ ELME MEGÚJÍTÁSA

A minap reggel láttam, hogyan visznek egy holttestet a máglya felé. A test világos bíborszínű szövetbe volt bugyolálva, és együtt ringott az őt vivő négy ember lépteinek ritmusával, én pedig el-tűnődtem, vajon milyen hatást gyakorolna rátok egy holttest látványa. Vajon elgondolkodtatok-e már azon, vajon miért pusztul el minden az életben? Ha vásároltok egy vadonatúj motorkerékpárt, az pár év alatt elhasználódik. A test szintén elhasználódik; de mi lenne, ha egy kicsit mélyebben is megvizs-gálnánk ezt a kérdést, hogy kiderítsük, vajon miért kopik el, miért fárad meg az elme? Az ember teste előbb-utóbb meghal, ám a legtöbb ember elméje már eleve halott. A test azért öregszik el, mert fo-lyamatosan használjátok, és megkopnak a fizikai organizmusok. A betegségek, a balesetek, az öre-gedés, a helytelen étkezés, az öröklött problémák – ezek a tényezők okozzák a test elkopását és halá-lát. Ám vajon miért kell elkopnia, miért kell megöregednie, nehezzé és tompává válnia az elmének?

Soha nem gondolkodtatok el ezen a kérdésen egy-egy holttest láttán? Bár a testeteknek el kell ugyan használnia, vajon valóban meg kell kopnia az elméteknek is? Bennetek még soha nem merült fel ez a kérdés? Hiszen az elme valóban megkopik – és ezt nemcsak az idős embereknél figyelhetitek meg, hanem a fiataloknál is. Még fiatal emberek esetében is láthatjátok, hogy az elméjük tompa, nehéz és érzéketlen. Ha ki tudnánk deríteni, miért kopik meg az elme, talán felfedezhetnénk valami valóban elpusztíthatatlan dolgot. Talán megértenénk, milyen az örökkévaló, soha véget nem érő élet, mely soha nem pusztul el, nem úgy, mint a test, melyet halála után levisznek a folyóparton emelt máglyához, elégetnek, és a vízbe szórják a hamvait.

Tehát vajon miért kopik meg az elme? Elgondolkodtatok már valaha ezen a kérdésen? Mivel na-gyon fiatalok vagytok, benneteket talán még nem tompítottak el a szüléitek, az életkörülményeitek, így elmétek még friss, éles és kíváncsi. Tudni akarjátok, miért léteznek a csillagok, miért halnak meg a madarak, miért hullanak le a falevelek, hogyan repülnek a sugárhajtású gépek; rengeteg dolgot akartok megtudni. Ám ezt az eleven tudásvágyat hamar elfojtják bennetek, igaz? Elfojtja a félelem, a hagyományok súlya és az, hogy képtelenek vagytok szembenézni ezzel az életnek nevezett különle-ges dologgal. Észrevettétek már, milyen gyorsan képes lerombolni a lelkesedéseket egy kemény szó, egy ócsárló gesztus, a vizsgáktól való félelem vagy a szülői fenyegetés? És ha ez bekövetkezik, az érzékenységetek máris a múlté lesz, és eltompul az elmétek.

Elmétek akkor is eltompul, ha másokat utánoztok, és a hagyományaitok pontosan erre kényszerítetek benneteket. A múlt súlya arra ösztönöz titeket, hogy alkalmazkodjatok, álljatok be a sorba, és e konformizmus által az elme biztonságban érzi magát; saját magától döccen bele egy jól kitaposott kerékvágásba, melyben simán és zökkenőmentesen, a kétség leghalványabb árnyéka nélkül haladhat. Figyeljétek csak meg a környezetetekben lévő felnőtteket, és látni fogjátok, hogy az elméjük nem akar nyugtalanodni. A felnőttek békére vágnak, még akkor is, ha ez a béke a halál békéje; a valódi béke azonban valami egészen más dolog.

Vajon észrevettétek-e már, hogy az elme mindig a biztonság iránti vágya miatt rögzül egy adott kerékvágásban, egy adott mintában? Ezért hajlamos különböző eszméket, példaképeket, gurukat követni. Biztonságban akarja érezni magát, nem akarja, hogy bármi nyugtalanítsa, ezért az utánpótlás eszéhez folyamodik. Észrevettétek már, hogy amikor a történelemkönyveitekben nagy vezérekről, szentekről vagy harcosokról olvastok, szeretnétek utánozni őket? Nem arról van szó, hogy ne léteznének nagy emberek a világon, ám az utánpótlásukra irányuló ösztön, az, hogy szeretnétek hozzájuk hasonlónak válni, szintén hozzájárul ahhoz, hogy eltompuljatok, mivel elmétek ilyenkor egy adott mintához igazodnak.

Ráadásul a társadalom nem kedveli az éber, éles elméjű, forradalmi szellemű egyéneket, mivel ezek az egyének nem igazodnak az elfogadott társadalmi mintákhoz, esetleg megtörik azokat, és „bomlasztják a rendet”. Ezért törekszik a társadalom arra, hogy adott minták keretei közt tartsa az elméteket, és ezért van az, hogy az úgynevezett oktatási rendszer arra bátorít benneteket, hogy utánozzátok az elétek állított példákat, hogy alkalmazkodjatok, és illeszkedjétek be a társadalmi rendbe.

Vajon képes az elme felhagyni az utánpótlással, azaz képes-e felhagyni azzal, hogy szokásokat alakítson ki? És vajon képes-e a szokások csapdájába esett elme megszabadulni ezektől a szokásoktól?

Az elme megszokás eredményeképpen jön létre, igaz? Az elme a hagyományoknak, az eltelt időnek, azaz az ismétlésnek, a múlt folytonosságának köszönhetően nyerte el jelenlegi formáját. És vajon képes-e az elme, a ti elmétek felhagyni azzal, hogy mindig az elmúlt és az eljövendő dolgok szerint gondolkodjon – hiszen ez a jövő tulajdonképpen nem más, mint a múlt kivételése? Képes-e az elmétek megszabadulni a szokásaitól, és felhagyni azzal, hogy megszokásokat alakítson ki magának? Ha ennek a problémának a mélyére hatoltok, észre fogjátok venni, hogy ez bekövetkezhet; és ha az elmétek anélkül újítja meg önmagát, hogy új mintákat és szokásokat alakítana ki, anélkül hogy újra belezökkenne az utánpótlás rutinjába, akkor friss, fiatal és ártatlan marad, azaz végtelen megértésre lesz képes.

Az ilyen elme számára nem létezik a halál, mivel többé nem halmozza fel a különböző dolgokat. Ez a felhalmozási folyamat hívja életre a megszokásokat és az utánpótlást, és a felhalmozó elme mindig megkopik, s végül meghal. Ám ha elmétek nem halmozza fel a dolgokat, nem gyűjtögeti őket, azaz nem hal meg minden egyes nap, minden egyes percben, akkor többé nem fenyegeti a halál; mivel a végtelen tér állapotában létezik.

Tehát az elmének meg kell halnia az általa összegyűjtött dolgok számára – az összes megszokás, az utánpótlás, az összes olyan dolog számára, amelyre a biztonságérzete érdekében támaszkodik. Ha ez bekövetkezik, kiszabadul saját gondolkodása csapdájából. Ha pillanatról pillanatra meghal a múlt számára, elmétek friss marad, így soha nem fog megkopni, és soha nem hozza mozgásba a sötétség hullámain.

KÉRDEZŐ: Hogyan ültethetjük át a gyakorlatba az itt elhangzottakat?

KRISHNAMURTT: Hallottatok valamit, amit helyesnek tartotok, és szeretnétek megvalósítani azt a mindennapi életetekben; azaz szakadék tátong aközött, amit gondoltok, és aközött, amit tesztek, igaz? Nem a gondolkodásotoknak megfelelően cselekedtek, de szeretnétek átültetni a gyakorlatba azt, amire gondoltok; azaz itt van ez a szakadék a cselekedeteitek és a gondolkodásotok között, és azt kérdezitek tőlem, hogyan hidalhatnátok át ezt a szakadékot, hogyan teremthetnétek kapcsolatot a gondolkodásotok és a tetteitek között.

Na mármint, ha valamit igazán meg akartok tenni, azt meg is teszitek, igaz? Ha például krikettezni akartok, vagy valami mást akartok csinálni, olyasmit, ami igazán érdekel, megtaláljátok a módját, miként tegyétek meg azt; ilyenkor nem kérdezitek, hogyan valósítsátok meg, amit szeretnétek.

Megteszitek, amit szeretnétek, mivel lelkesek vagytok, mivel az egész lényeteket, az elméteket és a szíveteket is beleadjátok.

Ebben az esetben azonban nagyon fortélyosak vagytok; másra gondoltok, és mást tesztek. Azt mondjátok: „Ez nagyszerű ötlet, és intellektuálisan el is fogadom, de nem tudom, mihez kezdjek velem, ezért kérek, mondd meg, hogyan ültethetném át a gyakorlatba.” Ez pedig azt jelenti, hogy egyáltalán nem is akarjátok megtenni azt, amiről beszéltek. Valójában csak el akarjátok halasztani a cselekvést, mert szerettek mondjuk kicsit irigyek lenni. Azt mondjátok magatokban: „Mindenki irigy, akkor én miért ne legyek az?”, és éppúgy cselekedtek, ahogyan régebben. Ám ha valóban nem akartok irigyek lenni, és ugyanúgy felismeritek az igazságot az irigységgel kapcsolatban, ahogy egy kobrával kapcsolatban, akkor felhagytok az irigységgel, és kész; de soha nem kérdezitek meg, hogyan szabaduljatok meg tőle.

Tehát a fontos az, hogy felismerjétek az igazságot a dolgokkal kapcsolatban, nem pedig az, hogy megkérdezzétek, hogyan valósíthatok meg bármit is mindebből – mivel ez valójában azt jelenti, hogy egyáltalán nem látjátok az igazságot. Ha megpillantotok egy kobrát, amint ott hever az úton, nem kérdezősködtök, hogy mit tegyetek. Nagyon is jól megértitek, mekkora veszélyt jelent az a kígyó, és távol tartjátok tőle magatokat. Azonban még soha nem vizsgáltátok meg, valójában milyen következményekkel jár az irigység; senki nem beszélt nektek róla, senki nem mélyedt el veletek ebben a kérdésben. Azt már mondták nektek, hogy ne legyetek irigyek, de soha nem vettétek szemügyre az irigység természetét; soha nem vizsgáltátok meg, hogyan épül a társadalom és az összes szervezett vallás az irigységre, arra a vágyra, hogy „valakivé” váljunk. Ám abban a percben, hogy elmélyedtek az irigység kérdésében, és valóban meglátjátok az igazságot vele kapcsolatban, megszűnik bennetek az irigység.

Következetlenségre vall megkérdezni: „Hogyan csináljam ezt?”, mivel ha valóban érdeklődtök valami iránt, amiről nem tudjátok, hogyan kell megtenni, hozzáláttok a dologhoz, és hamarosan kiismeritek. Ha hátradóltok, és azt mondjátok: „Kérek, mondj valami gyakorlati megoldást arra, hogyan szabaduljak meg a kapzsiságtól”, továbbra is kapzsis maradtok. Ha azonban alaposan, éber elmével és előítéletek nélkül szemügyre veszitek a kapzsiságot, és ha az egész lényeteket beleadjátok ebbe a vizsgálódásba, ti magatok fogjátok felfedezni az igazságot a kapzsisággal kapcsolatban; és csakis az igazság tehet titeket szabadabbá, nem pedig az, ha arra törekedtek, hogy szabadok legyetek.

KÉRDEZŐ: Miért van az, hogy soha nem teljesülnek be egészen a vágyaink? Miért van, hogy valami mindig megakadályoz minket abban, hogy teljes mértékben azt tegyünk, amit szeretnénk?

KRISHNAMURTI: Ha arra vágytok, hogy teljes mértékben tegyetek valamit, ha az egész lényeteket beleadjátok ebbe a cselekedetbe, anélkül hogy annak eredményével foglalkoznátok, anélkül hogy be akarnátok teljesíteni, azaz ha félelem nélkül cselekedtek, akkor nem léteznek számotokra akadályok. Akadályok és ellentmondások csakis akkor vannak, ha a vágyatok nem teljes: szeretnétek megtenni valamit, ám ugyanakkor féltek is megtenni, vagy közben félig-meddig valami másra vágytok. Ráadásul vajon valóra válthatjátok-e valaha is teljes mértékben a vágyaitokat? Értitek, amit mondom? Várjátok, kifejtem ezt a gondolatot kicsit bővebben is.

A társadalom, amely nem más, mint az emberek közti kapcsolatok szövődése, nem akarja, hogy teljes vágyakkal rendelkeznetek, mivel ha így lenne, kellemetlenséget és veszélyt jelentenének rá nézve. Azt megengedik nektek, hogy legyenek bizonyos, a becságyhoz vagy a versengéshez hasonló, „tisztelőre méltó” vágyaitok – ezzel nincs semmi baj. Mivel irigy, becsvágyó, hívó és mások példáját utánzó emberi lényekből áll, a társadalom elfogadja az irigységet, a hitet és az utánzást, annak ellenére, hogy ezek mind a félelemből fakadnak. Ameddig a vágyaitok igazodnak a bevett mintákhoz, tisztelőre méltó polgárok vagytok. Ám ha teljes, a mintákhoz nem illő vágyakkal rendelkeztek, vesztélyessé váltok; ezért a társadalom mindig odafigyel arra, hogy megakadályozza az ilyen vágyak kifejlődését, mivel e vágyak által teljes lényetek fejeződne ki, és ez forradalmi tettekre sarkallna benneteket.

A lét cselekedete abszolút mértékben különbözik a valamivé válás cselekedetétől. A lét cselekedete olyannyira forradalmi tett, hogy a társadalom elutasítja azt, és csakis a valamivé válás cselekedetével foglalkozik, hiszen ezt a cselekedetet tisztelőre méltónak ítéli, mivel illeszkedik a kialakult

mintákhoz. Ám az önmagukat a valamivé válás cselekedetei által, azaz a becsvágy egyik formája által kifejező vágyak soha nem teljesülhetnek be. Előbb vagy utóbb valami megakadályozza beteljesülésüket, ti pedig rosszindulatúan lázadtok az így kiváltott frusztráció ellen.

Nagyon fontos, hogy alaposan megvizsgáljátok ezt a kérdést, mivel ahogy egyre idősebbek lesztek, azt fogjátok tapasztalni, hogy soha nem teljesednek be tökéletesen a vágyaitok. A beteljesedésükre mindig árnyékot vet a frusztráció, és szívetekből nem dal fakad, hanem sírás. A valamivé válás vágya – a vágy, hogy nagy emberekké, nagy szentekké, nagy valamikké váljatok – soha nem ér véget, következésképpen soha nem is teljesülhet be; ez a vágy mindig többet és többet akar, és mindig szenvedéshez, nyomorúsághoz és háborúhoz vezet. Ám ha az ember mentes ettől a vágytól, elér egy olyan állapotba, amelyben teljesen megváltoznak a cselekedetei. Ebben az állapotban csak létezik, időtlenül. Nem gondolkodik a vágyai beteljesedésén, mivel maga ez az állapot a beteljesedés.

KÉRDEZŐ: Én tudom, hogy buta vagyok, de a többiek intelligensnek kiáltanak ki. Most arra kelne hallgatnom, amit ők mondanak, vagy arra, amit én érzek?

KRISHNAMURTI: Most csak maradj csendben, figyeld meg alaposan a kérdésedet, és ne próbáld megtalálni rá a választ. Ha azt mondd, intelligens vagyok, de én nagyon jól tudom, hogy buta vagyok, akkor vajon lesz-e rám bármi hatással az, amit mondtál? Ha megpróbálok intelligenssé válni, akkor igen, igaz? Akkor a szavaid hízelegnek nekem, és hatással lesz rám a megjegyzésed. De vajon mi történik akkor, ha belátom, hogy egy buta ember soha nem lesz intelligens attól, hogy megpróbál azzá válni?

Nyilvánvaló, hogy ha buta vagyok, és igyekszem intelligenssé válni, akkor továbbra is buta maradok, mivel maga az is ostobaság, ha az ember megpróbál valamilyenné válni. Egy buta ember elsajátíthatja ugyan az okosság külső jegyeit, lehet, hogy sikerül letennie pár vizsgát, és jó állást szereznie magának, de ettől még nem szűnik meg butának lenni. (Kérlek, próbáljátok meg követni, amit mondom; ez nem valamilyen cinikus kijelentés akart lenni.) Ám ha az ember tudatára ébred annak, hogy buta, hogy ostoba, és ahelyett hogy megpróbálna intelligenssé válni, elkezd megvizsgálni és megérteni ostobaságát, abban a pillanatban felébred benne az intelligencia.

Vegyük például a kapzsiságot. Tudjátok, mi a mohóság? Mohóságról akkor beszélünk, ha valaki a szükségesnél többet eszik, ha minden játékban ki akar tűnni a többiek közül, ha több dolgot akar birtokolni, ha azt akarja, hogy nagyobb autója legyen, mint a többi embernek. Azt mondjátok, nem szabad mohónak lennetek, és elkezdtétek gyakorolni az adakozást – ám ez tényleg nagyon buta dolog, hiszen így soha nem szűntök meg mohónak lenni. Ha viszont elkezdtétek megérteni a mohóság, a kapzsiság minden egyes következményét, ha teljes elmétekkel és szívetekkel azon vagytok, hogy ráleljétek az igazságra ezzel kapcsolatban, akkor éppúgy megszabadultok a mohóságtól, mint annak az ellentettjétől. Ekkor valóban intelligens emberi lényekké váltok, mivel azzal foglalkoztok, ami van, nem pedig azzal, aminek lennie kellene.

Tehát ha buták vagytok, ne próbáljátok meg intelligensek vagy okosak lenni, csak értsétek meg, mi tesz titeket butává. A színlelés, a félelem, mások utánzása, bizonyos példák vagy eszmék követése – ezek egytől egyig mind eltompítják az elmét. Ha felhagytok azzal, hogy mások példáját kövessétek, ha nincs bennetek félelem, ha képesek vagytok tisztán gondolkodni önmagatok érdekében, vajon nem ti lesztek-e a legragyogóbb, legokosabb emberi lények? Ám ha buták vagytok, és megpróbáltok intelligensek lenni, ti is beléptek azon emberek sorába, akik a maguk nagy eszével meglehetősen ostobák.

KÉRDEZŐ: Miért vagyunk szófogadatlanok?

KRISHNAMURTI: Ha akkor teszitek fel magatoknak ezt a kérdést, amikor éppen szófogadatlanok vagytok, annak van értelme. Ám ha például dühöseket vagytok, soha nem kérdezitek meg magatokatól, miért vagytok dühöseket, ugye? Mindig csak utólag teszitek fel ezt a kérdést. Miután elmúlik a dühötök, így szóltok: „Ez ostoba dolog volt, nem lett volna szabad feldühödnöm.” Ellenben ha éberek és figyelmesek vagytok a harag pillanatában, és nem ítéletek el azt; ha „jelen vagytok”, amikor felkavarodik az elmétek, akkor észre fogjátok venni, milyen gyorsan elenyészik a dühötök.

A gyermekek bizonyos korokban szófogadatlanok, és ez így van jól, mivel tele vannak élettél, elevenességgel, élénkséggel, és ennek valamilyen formában ki kell törnie belőlük. De látjátok, ez valóban nagyon összetett kérdés, mivel a szófogadatlanságért a helytelen táplálkozás, a túl kevés alvás vagy a bizonytalanságérzet is felelős lehet és így tovább. Ha nem értjük meg teljesen az összes tényezőt, akkor a gyermekek szófogadatlansága társadalmon belüli lázadásná válik, és e lázadás nem kínál számukra enyhülést.

Tudjátok, milyenek a „bűnös” gyerekek? Ezek a gyerekek mindenféle rettenetes dolgokat művelnek; a társadalom börtönén belül lázadnak, mert soha senki nem segített nekik abban, hogy teljes mértékben megértsék a létezés kérdését. Nagyon elevenek, néhányuk pedig kivételesen intelligens is, és a lázadásukkal tulajdonképpen azt mondják:

„Kérlek, segítsenek, hogy megértsük a dolgokat, hogy kitörhessünk a kényszerek rabságából, ebből a rettenetes konformizmusból.” Ezért olyan fontos ez a kérdés a nevelők számára, és ők bizony sokszor több nevelésre szorulnak, mint maguk a gyermekek.

KÉRDEZŐ: Én gyakran iszom teát, és az egyik tanárunk azt mondta, ez rossz szokás, egy másik viszont azt, hogy nincs semmi baj a teázással

KRISHNAMURTI: ÉS te mit gondolsz erről? Egy percre tedd félre azt, amit mások mondtak neked, mivel lehet, hogy a szavaik az előítéleteikből fakadnak, és vedd szemügyre a kérdést. Mi a te véleményed arról, ha egy fiatal fiú máris rászokott valamire, a teázásra, a dohányzásra, a túlzott évrésre vagy bármi másra? Talán helyénvaló lehet, ha az ember hetven- vagy nyolcvanévesen, fél lábbal a sírban egy szokás rabja lesz, de ha még csak az életetek elején jártok, és máris rászoktatok valamire, az borzalmas dolog, nem igaz? Ez a fontos kérdés, nem pedig az, hogy igyál-e teát.

Tudjátok, ha egy megszokás fogságába estek, elmétek máris elindult a temető felé vezető úton. Ha hinduként, kommunistaként, katolikusként vagy protestánsként gondolkodtok, az elmétek máris elkezd hanyatlani és elkorcsosulni. Ha azonban az elmétek éber, és igyekezik kideríteni, miért estetek egy adott szokás fogságába, miért gondolkodtok egy bizonyos módon, akkor képesek lesztek megbirkózni az olyan másodrendű kérdésekkel, mint hogy dohányozzatok-e, igyatok-e teát vagy sem.

TIZENHETEDIK FEJEZET Az ÉLET FOLYÓJA

Nem tudom, vajon séta közben észrevettétek-e már a folyó mellett húzódó hosszú, keskeny árkot. Nyilván a halászok ásták, mivel nem áll összeköttetésben a folyóval. A folyóban egyenletesen, mélyen és szélesen árad a víz, az az árok azonban tele van szeméttel, mivel nem áll kapcsolatban az élő folyóval, és halak sincsenek benne. Ez egy állóvízű, poshadt kis medence, és a mély, élettél és elevenességgel teli folyó gyorsan elfolyik mellette.

Nem gondoljátok, hogy ez jellemző az emberi lényekre is? Ásna maguknak egy kis árkot, távol az élet gyors sodrától, és abban poshadnak, abban halnak meg; és ezt a pangást, ezt a hanyatlást nevezik létezésnek. Mindannyian az állandóság állapotára vágytok; azt akarjátok, hogy bizonyos vágyaitok örökké tartsanak, és soha véget nem érő gyönyörökre áhítoztok. Ástok magatoknak egy kis lyukat, és elbarikádozzátok magatokat abban a családotokkal, az ambícióitokkal, a kultúrátokkal, a félelmeitekkel, az isteneitekkel, az istenimádat különböző formáival, és ebben a kis gödörben is haltok meg. Hagyjátok, hogy elrohanjon mellettetek az élet – a mulandó, folyton változó, gyors élet, mely oly hatalmas mélységekkel, oly különleges elevenességgel és szépséggel bír.

Észrevettétek már, hogy ha csendben ültök a folyóparton, meghalljátok a folyó énekét: a víz csobogását, a tovahaladó ár hangját? Mindig a mozgás érzete hatja át, a szélesebb, mélyebb medrek felé haladás különleges érzete. Ám abban a kis árokban nincsen mozgás, annak a vize poshadtan áll. És ha megfigyelitek, látni fogjátok, hogy ez az, amire a legtöbb ember vágyik: a létezés kicsiny, az élettől távol eső, poshadt vizű gödrére. Azt állítják, hogy a medence-lét a helyes, és állításuk igazolására kitalálták a filozófiát, kifejlesztették a különféle társadalmi, politikai, közgazdasági és vallási elméleteket; és nem akarják, hogy bárki is megzavarja őket, mivel mindannyian az állandóság érzetére törekednek.

Tudjátok, mit jelent az, ha az ember az állandóság érzetére törekszik? Azt akarja, tartsanak a kellemes dolgok a végtelenségig, a kellemetlenek pedig a lehető leghamarabb érjenek véget. Azt akarja, hogy a neve ismertté váljon, és utódai vagy vagyona által örökre fennmaradjon. Az állandóság érzetére törekedtek a kapcsolataitokban és a tevékenységeitekben, azaz egy örökkévaló, folytonos életet kerestek ebben a poshadt medencében; nem akartok semmiféle valódi változást, ezért olyan társadalmat építettetek fel, mely biztosítja számotokra a vagyont, a nevetek és a hírnév állandóságát.

De tudjátok, az élet egyáltalán nem ilyen; az élet nem állandó. Akár a fáról lehulló levelek, minden dolog mulandó, és semmi sem marad fenn; mindenütt jelen van a változás és a halál. Megfigyeltétek már valaha, milyen gyönyörűek a csupaszon az ég felé meredő fák? Minden egyes águk pontosan kirajzolódik, és egy költemény, egy dal rejlik meztelenségükben. Minden levelük lehullott, és most a tavaszra várnak. Amikor beköszönt a tavasz, újra a levelek zenéjével tölti be a fákat, melyek az évszakok múltával újra leperegnek; ez az élet rendje.

Ti azonban nem vágytok az efféle dolgokra. Ragaszkodtok a gyermekeitekhez, a társadalmatokhoz, a nevetekhez és kisszerű erényeitekhez, mivel állandóságra vágytok; és ezért féltetek a haláltól is. Féltetek attól, hogy elveszítitek az általatok ismert dolgokat. Az élet azonban nem olyan, amilyennek ti szeretnétek, az élet egyáltalán nem állandó. A madarak meghalnak, a hó elolvad, a fákat kettéhasítja vagy kidönti a vihar és így tovább. Ám ti azt akarjátok, hogy örökké tartsanak a számotokra kielégülést nyújtó dolgok; azt akarjátok, hogy fennmaradjon a pozíciótok és a mások feletti hatalmatok, és nem vágytok hajlandók a maga valóságában elfogadni az életet.

A tény az, hogy az élet olyan, akár egy folyó: örökké mozgásban van, folyton keres, felfedez, kiárad a medréből, és minden kis hasadékot megtölt a vízzel. De látjátok, az elme nem engedi meg, hogy vele is ez történjék. Az elme látja, hogy a mulandóság állapotában élni veszélyes, kockázatos dolog, ezért falat emel maga köré, a hagyományok, a szervezett vallások, a politikai és társadalmi elméletek falát. A család, a név, a vagyon, az erények – ezek a dolgok mind e falon belül, az élettől távol találhatóak. Az élet folyton mozog, az élet mulandó, és szüntelenül megpróbálja átjárni és ledönteni ezeket a falakat, melyek mögött nincs más, csak káosz és gyötrelmek. A falakon belül található istenek hamis istenek, írásaiknak és filozófiáiknak semmi jelentősége és értelme sincs, mivel az élet túlmutat rajtuk.

Ha az elmét nem övezik falak, ha nem roskad össze saját szerzeményeinek, saját tudásának súlya alatt, ha időtlenül él, és nem törekszik a biztonságra, különleges dolognak éli meg az életet. Az efféle elme maga az élet, mivel az élet soha nem pihen meg. A legtöbben azonban egyfajta pihenőhelyre vágytok, szeretnétek egy kis házat, szeretnétek nevet és jó pozíciót szerezni magatoknak, és mindezeket roppant fontosnak állítjátok be. Állandóságra vágytok, és olyan társadalmat hoztatok létre, amely ezen az igényeteken alapul, kitaláltatok hamis isteneiteket, akik egyáltalán nem is istenek, csupán saját vágyaitok kivételései.

Az állandóságra törekvő elme hamar stagnálni kezd, és ahhoz a bizonyos folyó melletti árokhoz hasonlatosan, hamar megtelik rothadással. Az elme csakis akkor lehet boldog és örökkévaló módon friss, ha nem veszik körül falak, ha nincsenek korlátai, ha nincsenek benne pihenőhelyek, ha teljes mértékben együtt árad az élettel, és időtlenül halad előre az új felfedezések felé, mivel az ilyen elme önmagában is kreatív.

Értitek, miről beszélek? Meg kell értenetek a mondanivalómat, mert az mind része a valódi oktatásnak, és ha megértitek, egész életetek átalakul, és tökéletesen új értelmet nyernek a világgal, a szomszédaitokkal, a férjetekekkel vagy a feleségeitekkel fennálló kapcsolataitok. Ha megértitek, miről

beszélék, nem fogtok a beteljesedésre törekedni, mivel látni fogjátok, hogy ez a törekvés csak szomorúságot és szenvedést szül. Ezért kell kérdéseket feltennetek a tanáraitoknak mindezekről, és ezért kell megvitatnotok egymás közt is ezeket a kérdéseket. Ha ezt megértitek, elkezditek megérteni az élet különleges igazságát is, és ebben a megértésben végtelen szépség és szeretet rejlik, ettől szökken szárba a jóság. Am ha elmétek a biztonság és az állandóság medencéjét keresi, törekvései csakis sötétséghez és rothadáshoz vezethetnek. Ha megállapodtok ebben a gödörben, az elmétek nem mer előmerészkedni belőle, nem meri felfedezni az életet; ám az igazság, Isten, vagy ha úgy tetszik, a valóság kívül található ezen az árkon.

Tudjátok, mi a vallás? A vallás nem az egyházi énekekben, nem a púdzsá végrehajtásában vagy a többi szertartásban rejlik, nem is a bádogistenek és a kőbálványok imádatában, nem a templomokban és nem az egyházakban, nem a Biblia vagy a Bhagavad Gíta olvasásában, nem a szent nevek ismételtetésében és nem abban, hogy ragaszkodunk az ember által kitalált egyéb babonákhoz. Ezek egyike sem maga a vallás.

A vallás a jóság érzése, és a folyóhoz hasonlatosan örökké mozgó, élő szeretet érzésében rejlik. Ha eljuttok ebbe az állapotba, fel fogjátok ismerni, hogy létezik egy pont, ahol minden keresés véget ér, és valami egészen más veszi kezdetét. Az igazi vallás nem más, mint Isten, az igazság, a tökéletes jóság érzésének keresése – nem a jóság vagy az emberiség ápolása, hanem valami olyasminak a keresése, ami túlmutat az elme által kitalált dolgokon és trükkökön. Vagyis az, ha ráéreztek a jóságra, ha abban éltek, ha megélik azt. Ám erre csak akkor vagytok képesek, ha elhagyjátok a medencéteket, amelyet ti ástatok önmagatok számára, és megmártóztok az élet folyójában. Ekkor az élet bámulatos módon fog gondot viselni rátok, mivel ti már nem törődtek többé önmagatokkal. Magával ragad benneteket, mivel részeivé váltok; ekkor többé nem merül fel bennetek a biztonság kérdése, és nem okoz problémát számotokra a többi ember véleménye, és épp ebben rejlik az élet szépsége.

KÉRDEZŐ: Miért félünk a haláltól?

KRISHNAMURTI: Gondoljátok, hogy a földre lehulló falevél fél a haláltól? Gondoljátok, hogy a madarak halálfélelemben élnek? Ha eljön az ideje, meghalnak, de nem aggódnak a halál miatt, mert túlzottan el vannak foglalva az étellel, azzal, hogy rovarokra vadásszanak, fészket építsenek, daloljanak, repüljenek pusztán a repülés örömeért. Megfigyeltétek már, hogyan szárnyalnak magasan az égen, egyetlen szárnycsapás nélkül, hagyva, hogy a szél a hátára vegye őket? Milyen végtelen örömmüket lelik az életben! A madarak nem foglalkoznak a halállal. Ha eljön az ideje, elfogadják, és véget ér az életük. Ők nem aggódnak amiatt, hogy mi történik majd velük. Egyik pillanatról a másikra élnek, igaz? Csak mi, emberi lények aggódunk folyton a halál miatt – mivel mi nem is élünk. Ez a probléma: mi nem élünk, csak haldoklunk. Az öregek szinte már a sírban vannak, és a fiatalok sincsenek messze tőle.

Látjátok, azért féltek az ismert, az általunk összegyűjtött dolgok elvesztésétől, mert túlzottan sokat foglalkoztok a halállal. Félték, hogy elveszítitek a feleségeket vagy a férjetekeket, a gyerekeketeket vagy a barátaitokat; félték, hogy elveszítitek azt, amit megtanultatok, amit felhalmoztatok magatoknak. Ha magatokkal vihetnétek mindent, amire szert tettetek – a barátaitokat, a vagyontárgyaitokat, az erényeiteket, a jellemetekeket –, akkor nem félnétek a haláltól, igaz? Ezért alkottok mindenféle elméleteket a halálról és a másvilágról. A tény azonban az, hogy a halál egyfajta vég, és a legtöbben nem vagytok hajlandók szembenézni ezzel a ténnyel. Nem akarjátok elhagyni az ismert dolgok világát, és az ehhez való ragaszkodásotok kelt félelmet bennetek, nem pedig az ismeretlen. Az ismeretlent nem foghatjátok fel az ismert által. Az elme azonban – mivel az elmét az ismert dolgok alkotják – így szól: „véget fogok érni”, és megretten ettől a kijelentéstől.

Ha képesek vagytok egyik pillanatról a másikra élni, és nem aggódni a jövő miatt, ha képesek vagytok a holnap gondolata nélkül élni – és ez nem azt jelenti, hogy felületesen, csakis a mával törődve kellene élnetek ha képesek vagytok arra, hogy tudatában legyetek az ismert teljes folyamatának, képesek lesztek teljes mértékben elengedni azt, és bámulatos dolgokat fogtok megtapasztalni. Próbáljátok ki ezt egy napig: tegyetek félre mindent, amit tudtok, feledkezzetek meg róla, és figyeljétek meg, mi történik. Ne cipeljétek magatokkal napról napra, óráról órára, percről percre az aggodalmaitokat, engedjétek el őket, és látni fogjátok, hogy ez a szabadságból fakadó, különleges állapot

egyaránt magában foglalja az életet és a halált. A halál csak a vége valaminek, és minden halálban ott rejlik a megújulás.

KÉRDEZŐ: Azt mondják, mindannyiunkban ott él az állandó és időtlen igazság. Hogyan lehetséges ez, ha az életünk mulandó?

KRISHNAMURTI: Látjátok, valamiféle állandóvá tettük az igazságot, de vajon állandó-e az valójában? Ha az, akkor az idő keretein belül léteznek. Ha valamiről azt állítjuk, hogy állandó, az arra utal, hogy folytonos; és ami folytonos, az nem lehet igaz. Az igazság szépsége épp abban rejlik, hogy pillanatról pillanatra kell felfedezni, nem pedig emlékezni kell rá. Az emlékezetetek által felidézett igazság halott. Az igazságot percről percre kell felfedeznetek, mivel az igazság élő, folyton változó valami; és amit minden egyes alkalommal felfedeztek, mégis ugyanaz.

Nem az a fontos, hogy elméleteket gyártsatok az igazságról, vagy hogy kijelentsétek, az igazság állandó bennetek – az ehhez hasonló dolgokat az idős emberek találták ki, akik egyaránt félnek a haláltól is meg az élettől is. Ezeket a csodálatos teóriákat – hogy az igazság állandó, hogy nem kell félni, mivel valójában halhatatlan lelkek vagytok és így tovább – rémült emberek találták ki, akiknek eltompult, elkorcsosult az elméjük, és így a filozófiáik semmiféle értékkel nem bírnak. A tény az, hogy az igazság maga az élet, és az életnek nincs állandósága. Az életet minden pillanatban, minden nap újra fel kell fedezni; és fel kell fedezni, mivel nem vehetitek magától értetődő dolognak. Ha magától értetődőnek tekintitek, hogy ismeritek az életet, valójában nem is éltek. A napi háromszori étkezés, az öltözködés, a fedél a fejetek felett, a szex, a munkátok, a szórakozásaitok, a gondolkodási folyamatotok – ez az unalmas, ismétlődő folyamat – nem élet. Az élet felfedezésre vár; ám nem fedezhetitek fel, ha elveszettek vagytok, ha nem teszitek félre az általatok fellelt dolgokat. Tegyétek próbára az állításomat. Vessétek el a filozófiáitokat, a vallásaitokat, a szokásaitokat, a faji tabuitokat és az ezekhez hasonló dolgokat, mivel ezek nem az élet részei. Ha mindezek fogságába estek, soha nem fogjátok felfedezni az életet, az oktatás feladata pedig nyilvánvalóan éppen az lenne, hogy folyamatosan segítsen nektek felfedezni az életet.

Aki azt állítja, hogy tud, halott ember. Ám az az ember, aki úgy gondolja, hogy semmit sem tud, aki folyton felfedez, igyekszik kideríteni a dolgokat, aki nem valamilyen eredményre törekszik, aki nem a beérkezés szempontjából nézi a dolgokat, és nem akar valakivé válni, az az ember élő, és ez a fajta élet maga az igazság.

KÉRDEZŐ: Vajon képes vagyok-e fogalmat alkotni a tökéletességről?

KRISHNAMURTI: Valószínűleg igen. Ha elmélkedtek, ha kitaláltok és kivetítetek bizonyos dolgokat, és kijelentitek, hogy „ez rossz, ez pedig tökéletes”, akkor megalkotjátok önmagatok számára a tökéletességfogalmát. Am a tökéletességről alkotott képzeteteknek, akár csak az Istenben való hiteknek, semmi értelme sem lesz. A tökéletesség egy spontán pillanatban élhető meg, és ennek a pillanatnak nincsen folytonossága; ennél fogva a tökéletességet nem lehet elképzelni, és semmilyen módon nem lehet állandóvá tenni. Csak akkor ismerhetitek meg a tökéletesességet a teljesség pillanatát, ha az elmétek teljesen csendes és nyugodt, nem szándékol, nem gondolkodik semmin, és nem is vetít ki semmit.

KÉRDEZŐ: Miért akarunk bosszút állni azon, aki bántott minket, miért akarjuk mi is bántani őt?

KRISHNAMURTI: EZ az ember ösztönös, a túlélést szolgáló reakciója, igaz? Ugyanakkor az intelligens, éber elmében, amely alaposan végiggondolja a dolgot, mégsem él ilyen vágy – nem azért, mert megpróbál erényes vagy megbocsátó lenni, hanem mert felfogja, hogy visszaütni butaság és tökéletesen értelmetlen. De tudjátok, ahhoz, hogy ezt felismerjétek, sokat kell meditálnotok.

KÉRDEZŐ: Én élvezem, ha bosszanthatok másokat, az viszont idegesít, ha velem kötekedik valaki.

KRISHNAMURTI: Attól tartok, az öreg emberek esetében ugyanez a helyzet. A legtöbben szeretnek kihasználni másokat, ugyanakkor nem szeretitek, ha titeket is kihasználnak. Ha bántani vagy bosszantani akarjátok a társaitokat, az nagyon következetlen dolog, igaz? Ez az állapot az énközpon-túságból fakad. Sem ti, sem a társaitok nem szeretitek, ha kötekednek veletek, úgyhogy miért nem hagytok fel ezzel mindannyian? Ha így tesztek, az kifejezetten következetes lesz.

KÉRDEZŐ: Mi az ember feladata?

KRISHNAMURTI: Te mit gondolsz erről a kérdésről? Az, hogy tanuljon, hogy letegye a vizsgáit, jó állást szerezzen magának, és élete hátralévő részében ezt az adott munkát végezze? Az, hogy eljárjon a templomba, csatlakozzon bizonyos csoportokhoz, és bizonyos reformokat kezdeményezzen? Vagy az, hogy vasúti hidakat építsen, hogy kutakat ásson a szárazsággal sújtott területeken, hogy olajat keressen, hegyeket másszon meg, hogy meghódítsa a földet és a levegővet, verseket írjon, fessen, szeressen és gyűljön? Vajon ezek mind az ember feladatai közé tartoznának? Az emberek mindenütt folyton ilyesmiket csinálnak, civilizációkat teremtenek, melyek néhány évszázad leforgása alatt romba dőlnek, háborúkat idéznek elő, a saját képmásukra formálják Istent, legyilkolják egymást a vallás vagy az állam nevében, békéről és testvériségről beszélnek, miközben jogtalanul bitorolják a hatalmat, és könyörtelenek az embertársaikkal, ugye? És vajon tényleg ez lenne az ember valódi feladata?

Láthatjátok, hogy ezek a cselekedetek csak pusztuláshoz és szenvedéshez vezetnek, csak káoszt és kétségbeesést szülnek. Egymás mellett létezik az óriási fényűzés és a végletes szegénység; a betegségek és az éhezés, illetve a hűtőszekrények és a sugárhajtású repülőgépek. És ezek mind az ember alkotásai; és láttukra vajon nem merül-e fel bennetek a kérdés: „Hát ennyi lenne? Nincs még valamilyen más, valódi alkotása is az embernek?” Ha az ember valódi feladatát akarjuk megismerni, akkor a repülőgépek, a mosógépek, a hidak és a szállodák mind teljesen más értelmet nyernek; ám ha ezt nem tesszük meg, és pusztán a reformokkal, a már létező emberi alkotások átalakításával foglalkozunk, az sehová sem vezet.

Akkor tehát mi az ember valódi feladata? Nyilvánvalóan az, hogy felfedezze az igazságot, hogy megismerje Istent, hogy szeressen, és ne essen saját, öncélú tevékenységeinek a csapdájába. Az igazság felfedezésében ott rejlik a szeretet, és az emberi kapcsolatokban megnyilvánuló szeretet újfajta civilizációt és új világot hívhat életre.

KÉRDEZŐ: Miért imádjuk Istent?

KRISHNAMURTI: Attól tartok, valójában nem imádjátok Istent. Ne nevessetek. Tudjátok, ti valójában nem szeretitek Istent, ha szeretnétek, nem létezne az, amit imádatnak nevezünk. Azért imádjátok Istent, mert féltetek tőle; nem szeretet él a szívetekben, hanem félelem. A templomok, a púdzsá, a felszentelt virágok – mindezek nem Istenhez tartoznak, hanem az emberi hiúság és félelem teremtményei. Csakis a boldogtalan, ijedt emberek imádják Istent. A jómódú, magas pozíciókkal, nagy hatalommal rendelkező, tekintélyes emberek valójában nem boldogok. A becsvágyó emberek a legboldogtalanabb lények. A boldogságra csakis akkor tehetek szert, ha megszabadultok mindezekről – és ekkor többé nem imádjátok Istent. Csakis a szerencsétlen, elkínzott emberek vonszolják el magukat a templomokba; ám ha félretennék ezt az úgynevezett imádatot, és megértenék a szenvedésüket, boldog emberekké válnának, mivel felfedeznék az igazságot, és megismernék Istent.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET A FIGYELMES ELME

Megfigyeltétek-e már valaha a templomi harangok hangját? Ha igen, mire figyeltetek? Az egyes hangokra vagy a köztük lévő' csendre? Vajon léteznének-e hangok a csend nélkül? És vajon nem lennének-e áthatóbbak a hangok, nem lenne-e más a minőségük, ha odafigyelnétek a csendre? De látjátok, csak ritkán fordítotok figyelmet bármire is; és úgy gondolom, fontos kiderítenünk azt, mit is jelent odafigyelni valamire. Ha a tanárotok egy matematikai problémát fejt ki nektek, ha a történelemkönyvet olvassátok, ha a barátotok elmesél nektek egy történetet, vagy a folyó közelében járva halljátok, hogyan nyaldossák a hullámok a partot, általában nagyon kevés figyelmet szenteltek ezeknek az eseményeknek. Ha ki tudnánk deríteni, mit is jelent odafigyelni valamire, ezáltal talán egészen más értelmet, más jelentőséget nyerne számotokra a tanulás, és sokkal könnyebbnek is találnátok.

Vajon mire gondolnak a tanáraitok, amikor óra alatt azt mondják nektek, figyeljetek oda a magyarázatra? Arra, hogy ne bámuljatok ki az ablakon, hogy vonjátok meg a figyelmeteket minden mástól, és koncentráltok teljes mértékben a tananyagra. Ha például elmerültök egy regényben, elmétek olyanira csak arra összpontosít, hogy az adott percben minden más iránt elveszítitek az érdeklődésüket. Ez a figyelem másfajta formája. Azaz a szó hagyományos értelmében vett figyelem egyfajta leszűkítő folyamat, igaz?

Úgy gondolom, létezik azonban egy teljesen másfajta figyelem is. Az általában támogatott, gyakorolt és megszokott figyelem leszűkítő folyamata során az elme kizárólag egy adott témára koncentrálna, azaz ez egyfajta kirekesztő folyamat. Amikor igyekeztek odafigyelni valamire, tulajdonképpen ellenálltok bizonyos dolgoknak: a vágynak, hogy kinézzetek az ablakon, hogy lássátok, ki halad el arrafelé és így tovább. Energiáitok egy részét ez az ellenállás köti le. Falat emeltek az elmétek köré, hogy képesek legyen teljes mértékben egy adott témára összpontosítani, és azt mondjátok, ilyenkor fegyelmeztitek az elméteket. Igyekeztek minden gondolatot kirekeszteni az elmétekből, annak az egynek a kivételével, amelyre koncentrálni akartok. A legtöbb ember ezt érti figyelmen. Én azonban úgy gondolom, létezik másfajta figyelem is, létezik egy olyan állapot, melynek során semmit sem zártok ki az elmétekből; és mivel ebben az állapotban nincs ellenállás, az elme ilyenkor sokkal nagyobb figyelemre képes. Ám az ellenállás nélküli figyelem sem egyenlő a mindent magába szívó figyelemmel.

Az a fajta figyelem, amelyről most szeretnék beszélni veletek, teljesen eltér attól, amit általában figyelmen értünk, és mivel nem kirekesztő figyelem, végtelen lehetőségek rejlenek benne. Ha egy adott témára, egy beszédre vagy egy beszélgetésre koncentráltok, tudatosan vagy öntudatlanul falat emeltek magatok köré, és így ellenálltok annak, hogy más gondolatok férkőzzenek be az elmétekbe. Ezáltal az elmétek nincs teljes mértékben jelen; bármennyi figyelmet fordítotok is az adott dologra, az elmétek csak részben van jelen, mivel egy része ellenáll mindennek, ami megzavarhatná, és más irányba terelhetné a figyelmét.

Közelítsük ezt meg másképp. Tudjátok, mi az a szórakozottság? Az, ha igyekeztek odafigyelni valamire, de az elméteket megzavarja, mondjuk, valamilyen külső zaj, és ezért kinéztetek az ablakon. Ha megpróbáltok egy adott dologra koncentrálni, de az elmétek „elbóklászik” valamerre, ezt az elbóklászt nevezük szórakozottságnak; ilyenkor egy részetek ellenáll ennek az úgynevezett szórakozottságnak, és ez felemésztí az energiáitok egy részét. Ellenben ha minden pillanatban tudatában vagytok elmétek minden mozgásának, akkor soha nem lesztek szórakozottak, és az elme energiái nem vesznek el az ellenállásban. Tehát nagyon fontos, hogy kiderítsük, mi is valójában a figyelem.

Ha egyaránt odafigyeltetek a harangok hangjára és a hangok közti szünetekre, ezt a folyamatot nevezük figyelemnek. Hasonlóképpen, akkor figyeltetek oda arra, amit valaki mond nektek, ha elmétek nem csak a szavakra, de a szavak közötti csendre is figyel. Ha kipróbáljátok ezt, észre fogjátok venni, hogy az elmétek képes szórakozottság és ellenállás nélkül, teljes mértékben odafigyelni valamire. Ha fegyelmezni próbáljátok az elméteket, és azt mondjátok magatoknak: „Nem szabad kinéznem az ablakon, nem szabad az elhaladó embereket néznom, akkor is oda kell figyelnem erre, ha inkább valami mást csinálnék”, ez megosztottságot eredményez, a megosztottság pedig destruktív dolog, mivel

elherdálja az elme energiáit. Ám ha mindenre odafigyeltek, és nincs bennetek megosztottság, azaz semmiféle ellenállás, akkor észre fogjátok venni, hogy az elme képes erőfeszítés nélkül teljes figyelmet fordítani bármire. Elég érthetően fejezem ki magam? Értitek, amit mondok?

Nyilvánvaló, hogy ha arra fegyelmeztetek az elméteket, hogy odafigyeljen valamire, az szórakozottságot szül – ez azonban nem jelenti azt, hogy az elmének szüntelenül ide-oda kellene csatangolnia, akár a majmoknak. Ám a mindent magába szívó figyelemtől eltekintve csakis ezt a két állapotot ismerjük. Amiről én beszélek nektek, az nem valamiféle, e két állapot közti kompromisszum; épp ellenkezőleg, ennek a figyelemnek egyik állapotához sincs köze. Ez teljesen másfajta megközelítés, melynek a tökéletes éberség a lényege, mivel így elmétek mindig figyelmes lehet, anélkül hogy lebéklyózná a korábban említett, kirekesztő folyamat.

Próbáljátok ki ezt, és látni fogjátok, milyen gyorsan képes tanulni az elmétek. Ha hallotok egy dalt vagy egy hangot, és hagyjátok, hogy teljesen betöltse az elméteket, a tanulás nem okoz számotokra erőfeszítést. Végül is ha tudjátok, hogyan figyeljétek oda arra, amit a tanárotok mond nektek valamilyen történelmi eseményről, ha elegendő tér és kellő csend van az elmétekben, és így az nem válik szórakozottá, és képesek vagytok ellenállás nélkül figyelni az elhangzottakra, akkor nemcsak az adott történelmi ténynek lesztek tudatában, hanem a tanár által esetleg képviselt előítéleteknek és saját reakcióitoknak is.

Mondok én nektek valamit. Tudjátok, mi az a tér, igaz? Ebben a szobában is van tér. A mi helyiségünk és a diákszálló közötti távolság, a híd és az otthonok közötti távolság, a folyó két partja közötti távolság – ez mind egyfajta tér. Vajon van-e elegendő tér az elmétekben is? Vagy az elmétek annyira zsúfolt, hogy egyáltalán semmi hely nem maradt már benne? Ha van elegendő szabad tér az elmétekben, akkor azon a helyen csend van – és minden más ebből a csendből ered, mivel ha létezik ez a csend, képesek vagytok ellenállás nélkül figyelni mindenre. Ezért olyan fontos, hogy legyen elegendő szabad tér az elmétekben. Ha az elme nem túlzsúfolt, ha nem köti le folyton valami, képes odafigyelni a kutyák ugatására, a távoli hídon áthaladó vonatok zajára, és ugyanakkor képes teljes mértékben tudatában lenni annak, mit mondanak az itt beszélő személyek. Az ilyen elme pedig nem valamiféle halott dolog, de tökéletesen élő és eleven.

KÉRDEZŐ: A tegnapi beszélgetésünk után láttuk, amint figyeltél két út mentén játszó szegény gyereket, és szeretnénk tudni, milyen érzések merültek fel az elmédben, miközben nézted őket.

KRISHNAMURTI: Tegnap délután összetalálkoztam az úton néhány diákkal, majd nem sokkal később otthagytam őket, és elnéztem, hogyan játszik egymással a kertész két gyermeke. Most azt szeretnétek tudni, milyen érzések töltöttek el eközben.

Nos, bennetek vajon milyen érzések támadnak fel, amikor a szegény gyerekeket figyelitek? Ezt fontosabb kiderítenünk, mint azt, hogy én mit éreztem. Esetleg mindig annyira leköt az, hogy eljussatok a diákszállóra vagy az iskolába, hogy még soha nem is figyeltétek meg őket?

Ha megfigyelitek a nehéz terhükkel a piacra igyekvő szegény asszonyokat, vagy elnézitek, hogyan játszanak a sárral a parasztok gyermekei – hiszen nincs másuk, amivel játszhatnának –, akik nem részesülnek abban az oktatásban, amelyben ti, akiknek nincs rendes otthonuk, rendes ruhájuk, akik koszosak, és akiknek nem jut megfelelő élelem – hogyan reagáltok minderre? Fontos, hogy megismerjétek a saját reakcióitokat. Elmondom nektek, én hogyan reagáltam erre.

Az a két gyermek nem tudja rendes helyen nyugovóra hajtani a fejét; a szülei egész nap dolgoznak, és soha nem mehetnek szabadságra. Azok a gyermekek soha nem tudják meg, milyen az, ha szeretik az embert, és gondoskodnak róla, a szülei soha nem ülnek le melléjük, hogy történeteket meséljenek nekik a Föld és a mennyország szépségeiről. És vajon miféle társadalom az, amely ilyen körülményeket teremt? Milyen társadalom az, melyben léteznek mérhetetlenül gazdag emberek, akik a világon mindent megkapnak, amit csak akarnak, és ugyanakkor vannak olyan gyermekek is, akiknek semmijük sincsen? Milyen társadalom ez, és hogyan jöhetett létre? Az ember forradalmasíthatja a dolgokat, megtörheti a jelenlegi társadalmi mintákat, ám pontosan ezáltal a folyamat által más formában ugyan, de újra megteremti ugyanazt – a különleges vidéki házakban lakó komisz-szárokat, az előjogokat, az egyenruhákat és így tovább. Ez történt minden egyes forradalom során, ez történt annak idején Franciaországban, Oroszországban és Kínában is. És vajon lehetséges-e olyan társadalmat

teremteni, melyben nem létezik mindez a korrupció és nyomorúság? Csak akkor hívhattok életre egy ilyen társadalmat, ha minden egyén – titeket és engem is beleértve – szakít a többség akarásával, ha megszabadultok a becsvágytól, és ha megtanultok szeretni. Ezek a gondolatok futottak át rajtam egyetlen pillanat alatt. De vajon odafigyeltetek-e egyáltalán arra, amit mondtam?

KÉRDEZŐ: Hogyan képes az elme egyszerre több dologra is figyelni?

KRISHNAMURTI: Én nem erről beszéltem. Léteznek olyan emberek, akik számos dologra képesek egyszerre koncentrálni – erre a képességre bárki szert tehet, ha megfelelő módon képzi az elméjét. Én azonban egyáltalán nem erről beszéltem az imént. Én az ellenállás nélküli, a figyelni képes elméről beszélek, melyben van elegendő tér, és amelyben létezik az a csend, amelyből minden gondolat ered.

KÉRDEZŐ: Miért szeretünk lustálkodni?

KRISHNAMURTI: Mi a baj a lustálkodással? Mi a rossz abban, ha az ember csak üldögél mozdulatlanul, és figyel, hogyan kerül egyre közelebb hozzá egy távoli zaj? Vagy ha heverészik reggel az ágyában, és elnézi a közeli fákon tollászó madarakat, vagy azt figyel, hogyan táncol egy falevél a szellőben a többi, teljesen mozdulatlan levél között? Mi a rossz ebben? Elítélik a lustaságot, mivel úgy gondoljátok, lustának lenni helytelen dolog. Hát derítsük csak ki, mit is értünk lustaságon. Ha jól érzitek magatokat, és egy bizonyos időpont után még mindig az ágyban heverték, néhányan talán lustának neveznek. Ha nem akartok tanulni vagy játszani, mert nincs elég energiátok, vagy egyéb egészségügyi problémáitok vannak, valaki esetleg ezt is nevezheti lustaságnak. De vajon mi is valójában a lustaság?

Az az elme, amely nincs tudatában saját reakcióinak, saját finom mozgásának, lusta és tudatlan. Ha nem vagytok képesek letenni a vizsgáitokat, ha nem olvastatok sok könyvet, és csak kevés információval rendelkeztek, az nem tudatlanság. A valódi tudatlanság az, ha nem ismeritek önmagátokat, ha nem fogjátok fel az elmétek működését, ha nem értitek meg a mozgatórugóitokat és a reakcióitokat. Hasonlóképpen lustaság az is, ha alszik az elmétek, és a legtöbb ember elméje bizony alszik. Elkábítja őket a tudás, az íráskor, Sankara vagy valamely más nagy ember szavai. Egy bizonyos filozófiát vagy bizonyos előírásokat követnek, így az elméjük, melynek gazdagnak és túlradónak kellene lennie, akár egy folyónak, beszűkül, eltompul és megfárad. Az efféle elme lusta. És a szó valódi értelmében a becsvágyó, az eredményekre törekvő elme sem aktív; az ilyen elme felületesen ugyan aktív és tovakodó, egész nap azon munkálkodik, hogy megszerezze, amire vágyik, ám a mélyben elnehezíti a kétségbeesés és a frusztráció.

Tehát az embernek nagyon figyelmesnek kell lennie, hogy kiderítthesse, vajon valóban lusta-e valaki. Ne fogadjátok el egyszerűen, ha az emberek lustának neveznek benneteket, derítsétek ki ti magatok, mi is a lustaság. Ha egyszerűen csak elfogadjátok, elutasítjátok vagy utánozzátok a dolgokat, ha félelmekben kialakítottok magatoknak egy szűk kis keréknymot, akkor valóban lusták vagytok, és ennek következtében elkopik és darabokra hullik az elmétek. Ám a figyelmes ember soha nem lusta, annak ellenére sem, hogy esetleg gyakran üldögél csendben, és csak figyel a fákat, a madarakat, az embereket, a csillagokat vagy a nyugodt folyót.

KÉRDEZŐ: Korábban azt mondtad, fel kell lázadnunk a társadalom ellen, és ugyanakkor azt is mondtad, hogy ne legyen bennünk becsvágy, de vajon a társadalom jobbá tételére irányuló vágy nem becsvágy-e?

KRISHNAMURTI: Nagyon alaposan elmagyaráztam, mit értek lázadáson, de úgy látom, két különböző szót kell használnom, hogy egészen egyértelművé tegyem a mondandómat. Ha az ember a társadalom keretein belül lázad fel, hogy egy kicsit jobbá tegye a társadalmat, hogy életre hívjon bizonyos reformokat, az olyan, mint a börtönben élő rabok lázadása, és az ilyen lázadás egyáltalán nem is lázadás, nem forradalom – ez csak zendülés. Értitek a különbséget? A társadalom keretein belül történő lázadás olyan, mint a jobb ételre és jobb bánásmódra vágyó börtönlakók zendülése. A megértésből fakadó lázadás során azonban az egyén kitör ezek közül a keretek közül, és az ilyen lázadás valóban kreatív.

Na mármint, ha ti, mint egyének kitörtök a társadalom keretei közül, vajon a becsvágy vezérli-e ezt a tettéteket? Ha igen, akkor valójában nem is törtetek ki a keretek közül; továbbra is a börtönben

vagytok, mivel ez a társadalom pontosan a becsvágyon, a nyereségahajhászson és a mohóságon alapul. Ha azonban megértitek mindezt, és a szívetekben és az elmétekben életre hívtok egy forradalmat, többé nem lesztek becsvágyók, többé nem az irigység, a kapzsiság és a nyereségvágy vezérli a cselekedeteiteket, következésképp teljes mértékben kiléptek ebből a társadalomból, amely mindezekre épül. Kreatív egyénné váltok, és a tetteitekben ott rejlenek majd egy másfajta kultúra magvai.

Azaz óriási különbség van a kreatív lázadás és a társadalmon belüli zendülés között. Ha pusztán a reformokkal foglalkoztok, azzal, hogy kidekoráljátok a börtönötök falait és rácsait, nem vagytok kreatívak. A reformok után mindig újabb és újabb reformokra van szükség, ezek csak még több szenvedést és pusztulást okoznak. Ellenben ha az elmétek teljes egészében megérti a nyereségahajhászson, a kapzsiság és a becsvágy szerkezetét, és megszabadul tőle, akkor a folyamatos lázadás állapotában éltek. Az ilyen elme rugalmas és kreatív, következésképpen cselekedetei a mozdulatlan vízbe hajított kőhöz hasonlatosan hullámokat keltenek, és ezek a hullámok egy teljesen új társadalmat fognak létrehozni.

KÉRDEZŐ: Miért gyűlölöm magam, ha nem tanulok?

KRISHNAMURTI: Figyeljétek meg jól a kérdést. Miért gyűlölöm magam, ha nem tanulok, holott tanulnom kellene? Miért gyűlölöm magam, ha nem vagyok kedves, holott annak kellene lennem? Másként fogalmazva: miért nem vagyok méltó az eszményképeimhez?

Vajon nem lenne sokkal egyszerűbb az életetek, ha egyáltalán nem lennének eszményképeitek? Lenne-e akkor bármi okotok arra, hogy gyűlöljétek önmagátokat? Akkor hát miért mondtok olyanokat, hogy: „Kedvesnek kell lennem, nagylelkűnek kell lennem, oda kell figyelnem a dolgokra, tanulnom kell.” Ha ezt kiderítitek, és megszabadultok az eszményképeitektől, talán egészen másképp fogtok cselekedni – és azt hiszem, ebben a kérdésben érdemes alaposabban elmélyednünk.

Szóval miért vannak eszményképeitek? Először is azért, mert mindig mindenki azt mondta nektek, hogy ha nincsenek ideáljaitok, hitvány emberek vagytok. A társadalom, igazodjék akár a szocialista, akár a kapitalista mintához, kijelenti, hogy mi az ideális, ti pedig elfogadjátok ezt, és megpróbáltok megfelelni ezeknek az elvárásoknak, igaz? Nos, vajon nem kellene megpróbálnotok kideríteni, van-e egyáltalán bármi szükség az eszményképekre, mielőtt megkísérelnétek azok szerint élni az életeteket? Ennek nyilvánvalóan sokkal több értelme lenne. Ott él bennetek Ráma és Szita eszményképe, és még számos más, a társadalomtól kapott vagy saját magatok által megalkotott idea. Tudjátok, miért van ez? Mert féltek attól, hogy önmagatok legyetek.

Próbáljuk meg nem túlbonyolítani ezt a kérdést. Féltek attól, hogy önmagatok legyetek – azaz nem bíztok magatokban. Ezért próbáltok meg olyanná válni, amilyenné a társadalom, a szüléitek vagy a vallásotok szerint lennetek kell.

Nos, vajon miért féltek attól, hogy önmagatok legyetek? Miért abból indultok ki, hogy milyenek kellene lennetek, ahelyett, akik vagytok? Ha nem értitek meg, kik vagytok, és igyekeztek olyanná válni, amilyenné szerintetek lennetek kell, annak nincs semmi értelme. Ezért hát vessétek el az összes eszményképet. Tudom, hogy az idősebb embereknek nem tetszik, amit mondok, de nem számít. Vessétek el az eszményképeket, fojtsátok őket a folyóba, hajítsátok a szemétre őket, és induljatok ki abból, akik vagytok – azaz miből is?

Lusták vagytok, és – ahogy az összes fiatal ember – tanulás helyett ti is inkább játszani szeretnétek, és jól akarjátok érezni magatokat. Induljatok ki ebből. Elmétek segítségével vizsgáljátok meg, mit is értetek azon, amikor azt mondjátok, hogy jól akarjátok érezni magatokat – derítsétek ki, valójában miből is áll ez, és miért nem ahhoz tartjátok magatokat, amit a szüléitek és az eszményképeitek diktálnak nektek. Használjátok az elméteket, és derítsétek ki, miért nem akartok tanulni. Használjátok az elméteket, és derítsétek ki, mit akartok kezdeni az életetekkel – tudjátok meg, ti mit akartok csinálni, függetlenül attól, hogy mit diktálnának nektek a különféle ideák vagy a társadalom. Ha teljes lényeteket ennek a vizsgálatnak szentelitek, forradalmárok vagytok; akkor lesz elég önbizalmatok ahhoz, hogy új dolgokat teremtsétek, hogy önmagatok legyetek, és ezekben a tettekben örökösen megújuló elevenség és életerő rejlik. Ha azonban az eszményképeitekhez próbáltok igazodni, eltávololjátok az energiátokat, miközben valaki mássá igyekeztek válni.

Látjátok, valóban rendkívüli dolog az, hogy félték önmagatok lenni, mivel pontosan ebben rejlik a valódi szépség. Ha felismeritek, hogy lusták vagytok, hogy ostobák vagytok, és megértitek ezt a lustaságot, szembenéztek ezzel az ostobasággal, anélkül hogy megpróbálnátok megváltoztatni azt, akkor óriási megkönnyebbülésre, hatalmas szépségre és intelligenciára fogtok lelni ebben az állapotban.

KÉRDEZŐ: Még ha fellázadunk is a jelenlegi társadalom ellen, és megteremtünk helyette egy újat, vajon ebben a tettünkben nem csupán a becsvágy egy újabb formája nyilvánul-e meg?

KRISHNAMURTI: Attól tartok, te nem figyeltél oda arra, amit mondtam. Ha az elme a társadalmi kereteken belül lázad, az efféle lázadás nem több a raboknak a börtönük falain belül való zendülésénél, és ez valóban pusztán a becsvágy egyik formája. Ám ha az elme teljes egészében megérti a jelenlegi társadalom destruktív folyamatait, és kilép belőlük, nem lesz becsvágy a tetteiben. Az ilyen tettek életre hívhatnak egy újfajta kultúrát, egy jobb társadalmi rendet, egy másfajta világot, ám az elme nem törődik az efféle teremtéssel. Csakis azzal foglalkozik, hogy felismerje, mi igaz; és ezek az igazságok teremtik meg ezt az új világot, nem pedig a társadalom ellen lázadó elme.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET TUDÁS ÉS HAGYOMÁNY

Azon tűnődöm, vajon hányan vettétek észre tegnap este a szivárványt? Közvetlenül a víz felszíne felett lebegett, és teljesen a hatalmába kerítette az embert. Gyönyörű látvány volt, és óriási örömmel, a Föld hatalmasságának és szépségének tudatával töltött el engem. Az efféle öröm átadásához rendelkezniünk kell a szavak és a megfelelő nyelvezet ritmusának és szépségének tudásával, igaz? Ám ennél sokkal fontosabb maga az érzés, a szép és bájos dolgok mélyről fakadó megbecsüléséből eredő' ekstázis; ezt az érzést pedig nem ébreszthetitek fel önmagatokban pusztán a tudásotok vagy a memóriátok fejlesztése által.

Látjátok, tudnotok kell, hogyan kommunikáljatok egymással, hogy elmondhassatok egymásnak bizonyos dolgokat; és ahhoz, hogy kifejleszthessétek magatokban ezt a tudást, az emlékezetetekre van szükség. Tudás nélkül az ember nem vezethet repülőgépet, nem építhet széles utakat, nem gonдозhatja a fákat és az állatokat, és még egy sereg olyan dolgot nem tehet meg, amelyet pedig a civilizált embernek meg kell tennie. Hogy elektromos áramot állítsatok elő, hogy a különböző tudományok területén munkálkodhassatok, hogy a gyógyszerek által segíthessetek az embereken – ezekhez a dolgokhoz mind az szükséges, hogy rendelkezetek tudással, információkkal és emlékezettel, ehhez pedig elengedhetetlen, hogy a lehető legjobb oktatásban legyen részetek. Ezért olyan fontos, hogy nagyszerű technikájú tanáraitok legyenek, akik képesek megadni nektek a megfelelő információkat, és képesek segíteni abban, hogy alapos tudásra tegyetek szert a különböző témakörökben.

De tudjátok, bár egy bizonyos szinten elengedhetetlen a tudás, egy másik szinten akadállyá válik számotokra. A fizikai lét által rengeteg tudásra tehettek szert, és ez a tudás folyamatosan növekszik. Ám vajon létezik-e másfajta tudás is, mely a lélek szintjén csak akadályozza azt, hogy felfedezhessétek az igazságot? Végül is a tudás egyfajta hagyomány, igaz? A hagyomány pedig nem más, mint a memória fejlesztése. A gépies tevékenységek terén szükségetek van a hagyományokra, ám ha belső útmutatóként használjátok őket, megakadályoznak benneteket abban, hogy felfedezétek a nagyobb dolgokat.

A gépies tevékenységekben és a mindennapi életetekben a tudásra és az emlékezetre hagyatkoztok. Tudás nélkül nem lennétek képesek autót vezetni, és számtalan mást sem tudnátok elvégezni. Ám ha a tudás hagyománnyá, a pszichéteket, belső lényeteket vezérlő hiedelemmé merevedik, csak akadályt jelent számotokra, ráadásul meg is osztja az embereket. Észrevettétek már, milyen sok ember oszlik különböző csoportokra ezen a világon, hindunak, muzulmánoknak, buddhistának, kereszténynek vagy valami másnak nevezve magát? Vajon mi osztja meg ezeket az embereket? Nem a tudomány tanulmányozása, és nem a mezőgazdasággal, a hídépítéssel vagy a repülőgép-vezetéssel kapcsolatos tudás.

Ezeket az embereket a tradíciók, az elmét meghatározott módon kondicionáló hiedelmek különítik el egymástól.

Tehát a tudás akadályá válik, ha az elmét egy adott módon alakító, kondicionáló hagyománnyá merevedik, mivel nem pusztán megosztja az embereket, és nemcsak hogy gyűlölséget teremt köztük, hanem abban is meggátolja őket, hogy felfedezhessék az igazságot, megismerhessék az életet, megismerhessék Istent. Hogy felfedezhessék magatoknak Istent, elméteknek mentesnek kell lennie minden hagyománytól, minden, az idők során felhalmozott dologtól, és minden lelki mentőövként használt tudástól.

Az oktatás feladata az, hogy bőséges tudásban részesítse a diákokat az emberi törekvések számtalan területével kapcsolatban, és ugyanakkor megszabadítsa az elméjüket minden hagyománytól, hogy képesek legyenek kérdéseket feltenni, megvizsgálni és felfedezni az élet dolgait, mivel ha ez nem történik meg, az elme elgépiesedik, és maga alá temeti a tudás gépezete. Ha az elme nem szabadítja meg magát folyamatosan az egyre felgyülemelő hagyományoktól, képtelen lesz felfedezni a Mindenek Felett Valót, az Örökkévalót. Kétségkívül szert kell tennie azonban bizonyos rugalmas tudásra és információmennyiségre, hogy képes legyen kezelni az ember számára szükséges, az ember által előállított dolgokat.

Tehát a tudás, azaz az emlékezet fejlesztése bizonyos szinten hasznos és szükséges, egy másik szinten azonban hátránnyá válik. Ha felismeritek a különbséget, ha tudjátok, hol destruktív a tudás, és hol szükséges, hol kell elvetnetek, és hol kell hagynotok a lehető legnagyobb hatásfokkal működni, az az intelligencia kezdetét jelenti számotokra.

És vajon mi történik jelenleg az oktatás során? Különböző tudásokra tesztek szert, igaz? Ha főiskolára mentek, mérnökök, orvosok vagy ügyvédek válhatnak belőletek, talán doktori címet szereztek matematikából vagy a tudás valamely más területén, avagy háztartástant tanultok, és megtanuljátok, hogyan kell főzni és így tovább; azonban senki nem segít nektek abban, hogy megszabaduljatok a hagyományoktól, és hogy az elmétek így már a kezdetektől friss és lelkes lehessen, ennél fogva képessé váljon arra, hogy folyton új dolgokat fedezzen fel. A könyvekből elsajátított, a hagyományaitokká váló filozófiák, elméletek és hiedelmek valójában csak akadályt jelentenek számotokra, mivel az elme saját pszichológiai biztonsága érdekében használja fel mindezeket, s így kondicionálják is az elmét. Azaz egyaránt szükséges az, hogy megszabadítsátok az elméteket minden hagyománytól, ugyanakkor fejlesszétek a tudásotokat és a technikai ismereteiteket; és pontosan ebben rejlik az oktatás feladata.

A nehézség abban áll, hogy megszabadítsátok az elméteket az ismerttől, hogy az minden pillanatban új dolgokat fedezhessen fel. Egy nagy matematikus egyszer azt mondta, hogy miután napokon keresztül dolgozott hiába egy problémán, az egyik reggel, szokásos sétája közben egyszer csak meglátta a megoldást. Vajon mi történt ebben az esetben? A matematikus elméje elcsendesedett, és képes volt szabadon szemlélni az adott problémát, így az önmaga feltárta a megoldást. Fontos, hogy rendelkezetek bizonyos információkkal egy adott problémáról, elmétek azonban csak akkor találhatja meg a választ a kérdésre, ha megszabadul ezektől az információktól.

A legtöbben megtanultok különböző tényeket, információt és tudást gyűjtötök, ám az elmétek soha nem tanulja meg, hogyan csendesedjen el, hogyan szabaduljon meg az élet zűrzavarától, attól a táptalajtól, melyben a problémák gyökeret verhetnek. Csatlakoztok különféle társaságokhoz, ragaszkodtok bizonyos filozófiákhoz, átadjátok magatokat egy hiedelemrendszernek, ám ezek tökéletesen haszontalan dolgok, mivel nem oldják meg emberi problémáitokat; épp ellenkezőleg, csak még több szenvedést és még több bánatot okoznak nektek. Nem filozófiákra és hiedelmekre van szükségetek, hanem arra, hogy az elmétek képes legyen szabadon megvizsgálni és megismerni a dolgokat, és kreatívvá váljon.

Teletömiték a fejetekeket, hogy átmenjetekek a vizsgáitokon, összegyűjtötök egy csomó információt, és elisméltitek a tanáraitoknak, hogy diplomát szereztekek, mivel azt reméltitek, hogy így jó állásra tehetek szert, és megházasodhattok, de vajon tényleg csak erről szólna az élet? Tudásra és információra tesztek szert, de az elmétek nem szabad, így a jelenlegi rendszer rabszolgáivá váltok – ez pedig valójában azt jelenti, hogy nem vagytok kreatív emberi lények. Vállalhattok gyerekeket, festhettek

pár képet, írhattok egy-két verset, de ez nyilvánvalóan nem egyenlő a kreativitással. A kreativitáshoz először is szabad elmére, majd a kreativitást kifejezni képes technika elsajátítására van szükség. Ám maga a technika értelmetlen a kreatív elme, az igazság felfedezéséből fakadó, különleges kreativitás nélkül. Sajnos a legtöbben nem ismeritek ezt a fajta kreativitást, mivel tudással, hagyományokkal, emlékekkel, Sankara, a Buddha, Marx és mások szavaival terhelitek meg az elméteket. Ellenben ha az elmétek képes szabadon felfedezni az igazságot, azt fogjátok tapasztalni, hogy túlradó és marandó gazdagságban és hatalmas örömben lesz részetek. Ekkor minden egyes kapcsolatotok – az emberekkel, a különböző eszmékkel és dolgokkal kialakított kapcsolatokatok – teljesen más értelmet nyer.

KÉRDEZŐ: A büntetés vagy a szeretet változtatja-e meg a szófogadatlan gyerekeket?

KRISHNAMURTI: Ti mit gondoltok erről a kérdéstről? Figyeljétek meg alaposan, gondoljátok végig, és igyekezzetek kipuhatolni a választ. Vajon a büntetés vagy a szeretet változtatja-e meg a szófogadatlan gyerekeket? Ha a büntetés, azaz egyfajta kényszer hatására változnak meg, az vajon valódi-e? Ti, a tanáraik, a szülei hatalmasabb, tekintélyesebb személyek vagytok a gyermekeknél, és ha megfenyegetitek, megbüntetik őket, szegények talán megteszik, amit mondtok nekik, ám vajon valódi változás-e ez? Létezhet-e változás kényszer hatására? Előidézhet-e valódi változást egy törvény vagy a félelem bármilyen formája?

És vajon mit értetek a „szeretet” szón, amikor azt kérditek, hogy a szeretet képes-e megváltoztatni a rossz, szófogadatlan gyerekeket? Ha azt, hogy megértitek a gyermekeiteket – nem megváltoztatni akarjátok őt, hanem megértitek a szófogadatlansága mögött rejlő okokat –, akkor pontosan e megértés következtében fog felhagyni a szófogadatlansággal. Ha meg akarok változtatni egy gyermeket, ha azt akarom, hogy felhagyjon a szófogadatlansággal, ez a vágyam maga is egyfajta kényszer, nem igaz? Ellenben ha elkezdem megérteni, miért szófogadatlan, ha képes vagyok felfedezni és megszüntetni a szófogadatlansága okait – melyek rejtőz- hének például abban is, hogy helytelenül táplálkozik, keveset alszik, nem kap elég szeretetet, hogy folyton kötekedik vele egy másik gyerek és így tovább –, akkor a gyermek többé nem lesz szófogadatlan. Ám ha csak arra vágyok, hogy megváltoztassam, azaz azt akarom, hogy illeszkedjék egy adott mintához, akkor nem leszek képes megérteni őt.

Tudjátok, ez felveti azt a kérdést, hogy mit is értünk változáson. Még ha a szeretetetek, azaz egyfajta befolyás következtében felhagy is a gyermek a szófogadatlansággal, vajon valódi változás-e ez? Lehet, hogy a szeretetetek hatással van rá, ám így is egyfajta nyomást gyakoroltok rá, mivel azt akarjátok, hogy megváltozzon. És vajon mit értetek azon, ha azt mondjátok, hogy egy gyermeknek meg kell változnia? Miből mivé kell változnia? Önmaga helyett azzá, akinek lennie kellene? Ha ez bekövetkezik, vajon nem csak a személyisége, az éne változik-e meg, azaz történik-e egyáltalán bármilyen változás?

Másként fogalmazva, ha kapzsi vagyok, és önzetlenné válok, mert ti, a társadalom és a szent könyvek azt mondják, hogy így kell cselekednem, vajon megváltozom-e, vagy csak az történik, hogy inentől kezdve más névvel illetem a kapzsiságot? Míg ellenben, ha képes vagyok megvizsgálni és teljes mértékben megérteni a kapzsiságom kérdését, akkor megszabadulok tőle – ez pedig egyáltalán nem azonos azzal, mintha önzetlenné válnék.

KÉRDEZŐ: Hogyan válhat intelligenssé az ember?

KRISHNAMURTI: Abban a pillanatban megszüntök intelligensnek lenni, amikor megpróbáltok intelligenssé válni. Ez tényleg nagyon fontos kérdés, ezért fordítsunk rá egy kicsit nagyobb figyelmet. Vajon rendszerint mi történik, ha ostoba vagyok, és mindenki azt állítja, hogy intelligenssé kell válnom? Küzdeni fogok azért, hogy intelligenssé váljak, többet tanulok, és igyekszem jobb jegyeket szerezni. Ekkor az emberek azt mondják, egyre keményebben dolgozom, és hátba veregetnek; én azonban továbbra is ostoba maradok, mert csakis az intelligencia felszíni jegyeire tettem szert. Tehát a kérdés nem az, hogyan váljatok intelligenssé, hanem az, hogy miként szabaduljatok meg az ostobaságtól. Ha ostoba vagyok, és igyekszem intelligenssé válni, továbbra is ostoba módon fogok működni.

Láthatjátok, hogy az alapvető probléma a változásban rejlik. Ha azt kérditek: „Mi az intelligencia, és hogyan válhat intelligenssé az ember”, ez arra utal, hogy létezik egyfajta, az intelligenciáról

alkotott elképzelés, és ti megpróbáltok ahhoz az elképzeléshez igazodni. Na mármost, ha rendelkeztek az intelligencia valamilyen formulájával vagy valamiféle róla alkotott elképzeléssel, és igyekeztek ehhez a mintához igazítani magatokat, az ostobaság, nem? Ellenben ha az ember buta, és anélkül próbálja meg kideríteni, mi is a butaság, hogy meg akarna változni, hogy azt mondaná: „Milyen rettenetes dolog, hogy ostoba és buta vagyok!”, akkor azt fogja tapasztalni, hogy a probléma feltárása során minden erőfeszítés nélkül feltámad benne az ostobaságtól megszabadított intelligencia.

KÉRDEZŐ: Én muzulmán vagyok, és a szüleim azzal fenyegetnek, hogy kihajítanak otthonról, ha nem követem nap mint nap vallásom előírásait. Most mit tegyek?

KRISHNAMURTI: Ti, akik nem vagytok muzulmánok, valószínűleg azt a tanácsot adnátok a kérdezőnek, hogy költözzön el otthonról, igaz? Ám ez a kérdés rátok is érvényes, függetlenül attól, hogy milyen címkét viseltek, hogy hindunak, párszinak, kereszténynek vagy bármi másnak vallj átok-e magatokat, ezért ne érezzétek magatokat felsőbbrendűnek, és ne beszéljete magas lóról. Ha ti azt mondanátok a szüleiteknek, hogy a hagyományaik valójában csak elavult babonák, talán ők is kipenderítenének benneteket otthonról.

Nos, mit tennétek, ha egy adott vallásban nevelkedtetek volna fel, és az édesapátok azt mondaná, ha nem vetitek magatokat alá bizonyos előírásoknak, melyeket ma már elavult babonáknak tartotok, akkor költözzetek el otthonról? Attól függ, mennyire elevenen él bennetek az érzés, hogy szakítani akartok ezekkel a babonáságokkal, igaz? Vajon ezt mondanátok-e: „Sokat gondolkodtam erről a kérdéstről, és úgy vélem, ostobaság, ha az ember hindunak, buddhistának, kereszténynek vagy bármely más csoporthoz tartozónak vallja magát. Ha emiatt el kell hagynom az otthonomat, ám legyen. Készen állok szembenézni bármivel, amit az élet tartogat számomra, még a szenvedéssel, a nyomorúsággal és a halállal is, mivel ezt érzem helyesnek, és ki fogok állni a véleményem mellett.” Ha nem ezt teszitek, elnyelnek benneteket a hagyományok, elemészt titeket a többség akarata.

Tehát mit tennétek ti ebben az esetben? Vajon mi értelme van az oktatásnak, ha nem ruház fel benneteket a kellő magabiztossággal. Valóban csak az lenne az oktatás feladata, hogy felkészítsen titeket arra, hogy állást szerezzetek magatoknak, és beilleszkedjete ebbe a nyilvánvalóan destruktív társadalomba? Ne mondjátok ezt: „Csak kevesen képesek kitörni, szakítani a hagyományokkal, és én nem vagyok elég erős ehhez.” Bárki képes szakítani a hagyományokkal, ha ennek a feladatnak szenteli az elméjét. Hogy megértsétek a hagyományok által rátok gyakorolt nyomást, és ellenálljatok neki, nem erőre, hanem magabiztosságra van szükségetek – arra az óriási magabiztosságra, melyre akkor tehettek szert, ha tudjátok, hogyan találjátok meg ti magatok a megoldást a problémáitokra. De tudjátok, az oktatási rendszeretek nem tanít meg benneteket arra, miként gondolkodjatok, csak azt mondja meg nektek, hogy mit gondoljatok. Azt mondják, hogy muzulmánok, hinduk vagy keresztények, ilyenek vagy olyanok vagytok. Ám a helyes oktatás feladata az, hogy segítsen megtanulnotok gondolkodni, hogy önbizalomra tegyetek szert a gondolkodásotok által. Ha ez bekövetkezik, nem pusztán gépek lesztek, hanem kreatív emberi lényekké váltok.

KÉRDEZŐ: Korábban azt mondtad, a figyelemben nem lehet semmiféle ellenállás. Hogyan lehetséges ez?

KRISHNAMURTI: Azt mondtam, bármilyen ellenállás figyelmetlenség és szórakozottság, de ne fogadjátok el egyszerűen ezt az állítást, hanem gondolkozzatok el rajta. Semmilyen állítást ne fogadjatok el, akárki mondta is, mindig vizsgáljátok meg ti magatok a kérdést. Ha egyszerűen csak elfogadjátok a dolgokat, elgépiesedtek, eltompultok, és már életetek során halottá váltok; ám ha mindent megvizsgáltok, ha ti magatok keressétek meg a megoldásokat, akkor élő, eleven és kreatív emberi lények lesztek.

Nos, vajon képesek vagytok-e odafigyelni arra, amit valaki mond, ugyanakkor észrevenni azt is, hogy valaki belépett a terembe, anélkül hogy arrafelé fordítanátok a fejeteket, és anélkül hogy ellenállnátok ennek a késztetésnek? Ha ellenálltok a késztetésnek, máris oda a figyelmetek, és ezen ellenállás során elvesztegetitek mentális energiáitokat. Létezhet-e hát a tökéletes figyelem állapota, melyben nincs szórakozottság, következésképpen nincsen ellenállás sem? Azaz vajon képesek vagytok-e

teljes lényetekkel valamire figyelni, miközben tudatosságotok felszínén mégis érzékenyek maradtok a körülöttetek és bennetek zajló történésekre?

Tudjátok, az elme különleges szerkezet, mely folyamatosan magába szívja a dolgokat: különféle formákat és színeket lát, számtalan benyomásban van része, és felfogja a szavak értelmét, egy pillantás jelentőségét és így tovább; és a ti kérdéseitek az, hogyan figyeljétek egy adott dologra, miközben elmétek továbbra is érzékeny és befogadó marad minden egyes történésre, beleértve az öntudatlan hatásokat és reakciókat is.

Mindez a meditáció kérdését is felveti. Ebbe a kérdésbe most nem bonyolódhatunk bele, de ha az ember nem tudja, hogyan medításon, nem is érett emberi lény. A meditáció az egyik legfontosabb dolog az életben – sokkal fontosabb, mint az, hogy letegyétek a vizsgáitokat, és diplomát szerezzetek. A helyes meditáció megértése nem egyenlő a meditáció gyakorlásával. Minden spirituális tevékenység „gyakorlása” meddő dolog. Ahhoz, hogy megérthessétek, milyen a helyes meditáció, tudatában kell lennetek annak, hogyan működik a tudatosságotok, és ekkor képesek lesztek teljes figyelmet fordítani bármire, ám ez csak akkor lehetséges, ha semmiféle ellenállás nincs bennetek. Tudjátok, a legtöbbeteket arra oktattak, hogy az ellenállás által fordítsatok figyelmet valamire, így a figyelmetek mindig csak részleges, és soha nem teljes – ezért válik számotokra unalmassá, fárasztóvá és félelmetessé a tanulás. Következésképp roppant fontos, hogy megtanuljatok a szó legmélyebb értelmében odafigyelni a dolgokra, azaz tudatában legyetek annak, hogyan működik a saját elmétek. Önismeret nélkül képtelenek vagytok bármire is teljes figyelmet fordítani. Ezért van az, hogy egy valódi iskolában nemcsak a különféle tantárgyakra kellene megtanítani a diákokat, hanem segíteni kellene nekik abban, hogy ráébredjenek a saját gondolkodási folyamataikra. Ha a diákok megértik önmagukat, tudni fogják, milyen az ellenállás nélküli figyelem, mivel önmaguk megértése nem más, mint egyfajta meditáció.

KÉRDEZŐ: Miért szeretünk kérdéseket feltenni?

KRISHNAMURTI: A válasz roppant egyszerű: azért, mert az ember kíváncsi. Vajon nem akarjátok-e tudni, hogyan kell krikettezni vagy focizni, vagy hogyan kell sárkányt eregetni? Ha abbahagyjátok a kérdezősködést, már meg is haltatok – és az idősebb emberekkel általában pontosan ez történik. Felhagynak az érdeklődéssel, mivel az elméjüket maga alá temeti az információk, a mások által mondott dolgok súlya; elfogadják a válaszokat, és rögzülnek egy adott hagyományban. Amíg kérdeztek, áttörtök a hagyományok falán, ám abban a pillanatban, hogy ezt elfogadjátok, pszichológiai értelemben meghaltok. Ezért soha életetekben ne fogadjatok el semmit magától értetődőnek; mindig tegyetek fel kérdéseket, mindig vizsgáljatok meg mindent. Ha így tesztek, meg fogjátok tapasztalni, milyen különleges, soha véget nem érő dolog az elmétek – és az ilyen elme számára nem létezik a halál.

HUSZADIK FEJEZET VALLÁSOSÁG

Milyen gyönyörű és bájos ez a mustársárga virágokkal borított, zöld mező, melyet kettészél az a kis patak, igaz? Tegnap este elnéztem ezt a mezőt, és ha valaki valamilyen kivételes szépséggel és nyugalommal találkozik a természetben, elkerülhetetlenül felteszi magának a kérdést, hogy mi is valójában a szépség. Az ember azonnali örömmel vagy fájdalommal felel a szép, illetve a csúnya dolgokra, és ezt az érzést önti szavakba, amikor azt mondja: „ez szép” vagy „ez csúnya”. Ám valójában nem az öröm vagy a fájdalom számít, hanem az, hogy mindennel közösséget érezzetek, hogy egyaránt érzékenyek legyetek a csúnya és a szép dolgokra is.

Tehát vajon mi is a szépség? Ez az egyik legalapvetőbb kérdés; ez egyáltalán nem valamiféle felületes probléma, ezért ne söpörjétek egyszerűen félre. Meg kell értenetek, mi a szépség, szert kell tennetek a jóság azon érzésére, mely akkor támad fel bennetek, ha elmétek és szívetek minden akadályoztatás nélkül közösséget él meg a szép dolgokkal, és így tökéletesen otthon érzitek magatokat e világon – mindezek kétségkívül nagy jelentőséggel bírnak, és ameddig nem tudatosítjátok a szépségre adott reakciótokat, roppant sekélyes életet fogtok élni. Hiába vesz körül benneteket a mezők, a hegyek és a folyók végtelen szépsége, ha nem vagytok tudatában, akár halottak is lehetnétek.

Csak tegyétek fel magatoknak a kérdést, ti kisfiúk, kislányok és idősebb emberek: vajon mi a szépség? A tisztaság, a takaros ruhák, egy mosoly, egy kecses mozdulat, egy gesztus, a járás ritmusa, a hajatokba tűzött virágszálak, a jó modor, a tiszta beszéd, a figyelmesség, a másokkal való törődés, a szabatosság – ez mind része a szépségnek, ám ezek csak felszíni dolgok, igaz? És vajon csak ennyiből állna a szépség, vagy valami sokkal mélyebb dolog is rejlik benne?

Létezik a formák szépsége, a minták szépsége, az élet szépsége. Megfigyeltétek már valaha a teljes lombkoronájukban pompázó fák bájos alakját vagy a meztelenül az ég felé meredő fák különleges könnyedségét? Ezek gyönyörű látványok, ám pusztán valami más, sokkal mélyebb dolog felületes megnyilvánulásai. Akkor hát mit is nevezünk szépségnek?

Az embernek lehet gyönyörű az arca, lehetnek finoman metszettek az arcvonásai, öltözködhet jó ízléssel, festhet gyönyörű képeket, vagy beszélhet gyönyörű szavakkal a táj szépségéről, ám ha nem él benne a jóság érzése, a szépség mindeme külső kellékei pusztán felszínes, mesterkélt élethez vezetnek, olyan élethez, melynek nincs túl sok értelme.

Ezért hát ki kell derítenünk, mi is valójában a szépség, igaz? Ne gondoljátok, hogy azt mondom, óvakodnotok kell a szépség külső megnyilvánulásaitól. Mindannyiótoknak udvariasnak kell lennetek, gyakran kell tisztálkodnotok, ízlésesen és hivalkodás nélkül kell öltözködnötök, szabatosan kell kifejeznetek magatokat és így tovább. E dolgok nélkülözhetetlenek, és nagyon kellemes légkört teremtenek az ember életében; ám önmagukban nem bírnak túl nagy jelentőséggel.

A külsődleges formákat és mozgásokat a belső szépség ruhazza fel bájjal, kecsességgel és kifinomult gyengédséggel. És vajon mi is ez a belső szépség, amely nélkül olyan sekélyessé válik az ember élete? Elgondolkodtatok már valaha ezen a kérdésen? Valószínűleg nem. Túlzottan elfoglaltak vagytok, az elméteket túlságosan leköti a tanulás, a játék, a beszélgetés, a nevetés és az, hogy folyton kötekedjétek egymással. A megfelelő oktatásnak azonban pontosan az az egyik feladata, hogy segítsen nektek felfedezni, mi az a belső szépség, mely nélkül vajmi kevés jelentősége van a külsődleges dolgoknak, míg a szépség mélyről fakadó megbecsülése alapvető részét képezi az életnek.

Vajon képes-e a sekélyes elme értékelni a szépséget? Lehet, hogy beszél róla az ember, de vajon elméje képes-e megtapasztalni a végtelen öröm e forrását, ha megpillant valamilyen valóban bájos és szeretetre méltó jelenséget? Az elme nem szép, ha pusztán önmagával és a saját tevékenységeivel foglalkozik; bármit tegyen is, mindig csúnya és korlátolt marad, következképp képtelen arra, hogy megismerje a szépséget. Ellenben ha nem csak saját magával foglalkozik, azaz mentes a becsvágytól, ha nem esik saját vágyai csapdájába, ha nem pusztán a saját, siker iránti vágya vezérli, akkor az elme nem sekélyes, és virágba borul benne a jóság. Értitek, amit mondok? Ez a belső jóság még egy úgymond csúnya arcot is széppé varázsol. A belső jóság által a csúnya arc átalakul, mivel a belső jóság valójában egyfajta mélyen vallásos érzés.

Tudjátok, mit jelent az, ha valaki vallásos? Ennek semmi köze sincsen a templomi harangokhoz, bár hangjuk szépen cseng a távolból, sem a púdzsához, sem pedig a papok szertartásaihoz, sem az összes többi rituális ostobasághoz. Vallásosnak lenni annyi, mint fogékonyak lenni a valóságra. Ha vallásosak vagytok, egész lényetek – a testetek, az elmétek és a szívetek – fogékony a szépség és a csúfság, a cölöphöz kötözött szamarak, a városban uralkodó szegénység és mocskok, a nevetés és a könnyek, egyáltalán, minden benneteket körülvevő dolog iránt. Ebből, a létezés egésze iránti fogékonyságból ered a jóság és a szeretet; és e nélkül a fogékonyság nélkül nem létezik szépség, hiába vagytok tehetségesek, hiába öltözködtök szépen, hiába jártok drága autókkal, és hiába ügyeltek agyalyosan arra, hogy mindig tiszta legyen a testetek.

A szeretet valami egészen különleges dolog. És csak akkor vagytok képesek a szeretetre, ha nem önmagatokra gondoltok – ami nem azt jelenti, hogy valaki másra kellene gondolnotok. A szeretetnek nincs szüksége tárgyra, a szeretet egyszerűen csak létezik. A szerető elme valójában vallásos elme, mivel együtt árad a valósággal, az igazsággal, Istennel, és csakis az ilyen elme ismerheti meg a szépséget. Ha az elmét nem béklyózza le semmiféle filozófia, ha nem esik egyetlen rendszer vagy hiedelem csapdájába sem, ha nem saját becsvágya vezérli, következőképpen fogékony és érzékeny, éber és figyelmes – az ilyen elmében végtelen szépség rejlik.

Nagyon fontos, hogy fiatalkorotokban megtanuljátok, miként legyetek tiszták és takarosak, hogyan üljétek egy helyben anélkül, hogy folyton izegnétek-mozognátok, hogyan legyetek figyelmesek és szabatosak, hogy megtanuljatok szépen enni, ám ezek csupán felületes, bár szükségesek dolgok, és ha csak a felületes tulajdonságaitokat fejlesztitek, és nem értitek meg azt, ami mélyebben rejlik, soha nem ismeritek fel a szépség valódi jelentőségét. Ha elmétek nem kötődik egyetlen nemzethez, csoporthoz és társadalomhoz sem, ha nem tekintélyelvű, nem a becsvágy vezérli, és nem tartja fogásában a félelem, akkor virágba borul benne a szeretet és a jóság. Mivel együtt árad a valósággal, tudja, mi a szépség; és mivel egyaránt fogékony a szépre és a csúnyára is, az ilyen elme kreatív, és korlátlan megértéssel bír.

KÉRDEZŐ: Vajon képes leszek-e felnőttkoromban beteljesíteni gyermekkori ambícióimat?

KRISHNAMURTI: a gyermekkori ambíciók általában nem túlzottan tartósak, igaz? Lehet, hogy egy kisfiú, mondjuk, mozdonyvezető akar lenni, vagy meglát egy magasan szárnyaló repülőgépet, és elhatározza, hogy pilóta lesz; esetleg végighallgatja egy politikai szónok beszédét, és ő is olyan szeretne lenni, mint az a politikus; és az is lehet, hogy megpillant egy szannjászin, és úgy dönt, hogy ha felnőtt, belőle is szannjászín lesz. Lehet, hogy egy kislány arra vágyik, hogy sok gyermeke legyen, vagy hogy egy gazdag emberhez menjen feleségül, és nagy házban éljen, és az is előfordulhat, hogy festeni szeretne, vagy verseket szeretne írni.

Vajon beteljesednek-e a gyermekkori álmok? És vajon érdemesek-e a beteljesülésre? Ha vágyaitok beteljesítésére törekedtek, az mindig szomorúságot szül, függetlenül attól, mire irányulnak ezek a vágyak. Talán ti még nem ismertétek fel ezt, de ahogy egyre idősebbek lesztek, majd erre is sor fog kerülni. A vágyak mindig a bánat árnyékát vetik rátok. Ha mondjuk, gazdag és híres ember szeretné lenni, küzdeni fogok azért, hogy elérjem ezt a célokat, félrelököm az utamból a többi embert, és gyűlölködést szítok, és hiába érem el a célokat, előbb vagy utóbb elkerülhetetlenül történik velem valami kellemetlen dolog. Esetleg megbetegszem, vagy vágyaim beteljesítése közben elkezdek még többre és többre vágni; és közben folyton ott les rám a halál. A becsvágy, a vágyak és a beteljesülés elkerülhetetlenül frusztrációt és szomorúságot szül. Ezt a folyamatot ti magatok is megfigyelhetitek. Tanulmányozzátok azokat a környezetetekben lévő embereket, akik hatalomra és hírnévre tettek szert. Nézzétek meg jól az arcukat, és látni fogjátok, milyen szomorúak vagy kövérek és fontoskodók, és milyen csúnyák az arcvonásaik. Nem borult bennük virágba a jóság, mivel szomorúság lakozik a szívükben.

Vajon nem lehetséges-e az, hogy becsvágy nélkül éljétek e világban, és egyszerűen önmagatok legyetek? Ha elkezditek megérteni, kik is vagytok valójában, és nem próbáltok megváltozni, egyfajta átalakuláson mentek keresztül. Úgy gondolom, az ember képes névtelenül, teljes ismeretlenségben élni e világban, anélkül hogy híres, becsvágyó vagy kegyetlen lenne. Ha nem tulajdonítok

jelentőséget az énekeknek, boldogan élhettek, és az oktatás feladata többek közt éppen az, hogy megtanítsa titeket erre.

Az egész világ isteníti a sikert. Folyton különböző sikertörténeteket hallotok például arról, hogy egy szegény fiú éjt nappallá téve tanult, amíg végül bíró lett belőle, vagy arról, hogy az ismert multimilliomos eredetileg rikkancsként kezdte a pályáját. Mindenki a siker dicsőítésével tömi a fejeteket. A nagy sikerekkel nagy szomorúság is jár, ám a legtöbb embert teljesen rabul ejti a siker utáni vágy, és a siker fontosabbá válik számára, mint az, hogy megértse és eloszlassa a szomorúságát.

KÉRDEZŐ: A jelenlegi társadalmi rendszerben nem nagyon nehéz-e megvalósítani az itt hallottakat?

KRISHNAMURTI: Ha erős érzések töltenek el valamivel kapcsolatban, vajon nehéznek tartjátok-e, hogy azt megvalósítsátok? Ha például lelkesedtek a krikett iránt, akkor egész lényetekkel játszatok, igaz? És vajon nehéznek nevezitek-e ezt a cselekedetet? Csak akkor mondjátok azt, hogy valamit nehéz megvalósítani, ha nem érzitek át elevenen annak igazságát, ha nem szeretitek. Ha lelkesen csináltok valamit, akkor örömeiket lelitek az adott tevékenységben, és nem érdekel, mit szól hozzá a társadalom, mit szólnak hozzá a szüléitek. Ám ha nem él bennetek mély meggyőződés, ha nem érzitek magatokat felszabadultnak és boldognak, ha az általatok helyesnek tartottak szerint cselekedtek, akkor nyilvánvalóan hamis és valótlan az irántuk tanúsított érdeklődésük; következésképp ezek a dolgok fenyegetően tornyosulnak elétek, és azt mondjátok, nehéz megvalósítani őket.

Természetesen az általatok kedvelt tevékenységek is járhatnak bizonyos nehézségekkel, de ilyenkor nem foglalkoztok ezzel, mivel e nehézségek is az élet részei. Tudjátok, megteremtettétek a nehézségek filozófiáját, és erénynek tartjátok az erőfeszítéseket, a küzdelmet és a szembeszegülést.

Én nem az erőfeszítések és a küzdelem árán elért előmenetelről beszélek, hanem arról, hogy az ember szereti-e azt a tevékenységet, amelyet végez. Csak akkor harcoljatok a társadalommal, csak akkor küzdjétek a halott hagyományokkal, ha él bennetek ez a szeretet, különben értelmetlenné válik a küzdelem, és csak még több kárt okoztok vele. Ellenben ha mélyen érzitek, hogy mi a helyes, és ennél fogva képesek vagytok kiállni mellette, akkor szeretetből fakadó tetteitek kivételes jelentőségre tesznek szert, és áthatja őket az életerő és a szépség.

Tudjátok, csak a teljesen csendes és nyugodt elmében születhetnek nagy dolgok, és az efféle elmére nem az erőfeszítések, az uralom vagy a fegyelem által tehettek szert.

KÉRDEZŐ: Mit értesz totális változáson, és hogyan valósíthatjuk meg ezt az életünkben?

KRISHNAMURTI: Azt gondoljátok, lehetséges a totális változás, ha tudatosan törekedtek rá? Tudjátok, mi az a változás? Képzeljétek el, hogy becsvágyók vagytok, és egyszer csak elkezditek felismerni az összes becsvágygal kapcsolatos dolgot: a reményt, a meglegedettséget, a frusztrációt, a kegyetlenséget, a szomorúságot, a meggondolatlanságot, a tapintatlanságot, a mohóságot, az irigységet és a szeretet teljes hiányát. Vajon mit tesztek, ha felismeritek mindezeket? Ha megpróbáltok megváltozni, átalakulni, az újfent csak a becsvágy egy másik formája, nem? Ez arra a vágyra utal, hogy valaki mássá akartok válni. Lehet, hogy megtagadtok egy vágyat, ám pont e folyamat során egy másik vágyat hívtok életre, mely szintén csak bánatot von majd maga után.

Na mármint, ha felismeritek, hogy a becsvágy szomorúságot szül, és azt is, hogy a becsvágyatok megszüntetésére irányuló vágyatok szintén szomorúságot szül, ha teljesen tisztán látjátok ezt az igazságot, és nem ti cselekedtek, hanem hagyjátok, hogy az cselekedjen helyettetek, akkor ez az igazság alapvető változást, totális forradalmat idéz elő az elmétekben. Ehhez azonban nagyfokú figyelemre, éleslátásra és éleselméjűségre van szükség.

Mi történik, ha azt mondják nektek, hogy legyetek jók, hogy szeressetek? Így szóltok magatokhoz: „Gyakorolnom kell a jóságot, szeretetet kell mutatnom a szüleim iránt, a szolgálók iránt, a szamarak iránt, és minden létező iránt.” Azaz erőfeszítést tesztek arra, hogy kimutassátok a szereteteteket, és így a szeretet giccsessé és kisszerűvé válik, ahogyan az a nacionalista emberek esetében történik, akik örökké a testvériségre törekszenek, holott ez ostoba dolog. Ám ha felismeritek az igazságot a nacionalizmussal vagy a kapzsisággal kapcsolatban, akkor testvériesen fogtok viselkedni mindenkivel, anélkül hogy bármiféle erőfeszítést kellene tennetek ennek érdekében. Ha az elme folyton törekszik

valamire, nem képes szeretni, ám ha szerettek, és nem zavarjátok meg ezt a folyamatot, akkor a szeretet cselekszik helyettetek.

KÉRDEZŐ: Mi az az önmegvalósítás?

KRISHNAMURTI: Ha mondjuk, kormányzók szeretnétek lenni, vagy híres tudósok, ha valamilyen nagy embert vagy hőst utánoztok, vagy ha igyekeztek egy gurut vagy egy szentet követni, akkor a valamivé válásnak, az utánzásnak vagy a követésnek ez a folyamata az önmegvalósítás egy formája, nem igaz? A becsvágyó emberek, akik naggyá akarnak válni, akik ki akarják teljesíteni magukat, talán azt állítják: „A béke nevében és a hazám érdekében teszem mindezt”, ám a cselekedeteikkel továbbra is csupán önmagukat akarják megvalósítani.

KÉRDEZŐ: Miért olyan büszkék a gazdag emberek?

KRISHNAMURTI: EZ a kisfiú azt kérdi tőlem, miért olyan büszkék a gazdag emberek. Vajon tényleg feltűnt már nektek ez? És vajon nem büszkék-e a szegények is? Mindenkinek megvan a maga jellemző önteltsége, melyet mindenki eltérő módon mutat ki. A gazdagok, a szegények, a tanult emberek, a jó képességekkel rendelkező emberek, a szentek, a vezetők a maguk módján mindannyian úgy érzik, hogy elérkeztek valahová, hogy sikeresek, hogy ők „valakik”, és képesek bizonyos dolgokra. Ám az az ember, aki egy senki, és nem is akar „valakivé” válni, aki egyszerűen csak önmaga, és megérti, hogy ki ő – az ilyen ember mentes minden önteltségtől és büszkeségtől.

KÉRDEZŐ: Miért esünk bele folyton az „én” és az „enyém” fogalmának csapdájába, és miért van az, hogy amikor itt találkozunk, mindig felvetjük azokat a problémákat, melyeket ez az állapot előidéz?

KRISHNAMURTI: Tényleg szeretnéd tudni a választ, vagy valaki más ösztönzött arra, hogy tedd fel nekem ezt a kérdést? Az „én” és az „enyém” fogalmának problémája mindenkit érint.

Valójában ez az egyetlen problémátok, és különböző módokon folyton erről beszéltek; néha a beteljesedés, néha pedig a frusztráció és a bánat kapcsán kerül szóba. Az örökké tartó boldogság iránti vágy, a haláltól és a vagyon elvesztésétől való félelem, az öröm, amelyet a hízélgések hallatán éreztek, a sértések kapcsán feltámadó megbántottság, az isteneitek, az életetek felett folytatott viták – az elme folyton csakis ezekkel foglalkozik. Lehet, hogy úgy tesz, mintha a békét, a testvéries-séget keresné, mintha arra törekedne, hogy jó legyen, vagy hogy szeressen, ám a szavak színe mögött folyamatosan az „én” és az „enyém” fogalmának csapdájában vergődik, és ezért hívja életre azon problémákat, melyeket különböző megfogalmazásban minden reggel felvettek nekem.

KÉRDEZŐ: Miért cicomázzák magukat a nők?

KRISHNAMURTI: Nekik még soha nem tetted fel ezt a kérdést? És soha nem figyeltétek még meg a madarakat? A madarak közt gyakran a hím a színesebb, a feltűnőbb. A madarak – és az emberek is – azért akarnak fizikailag vonzóvá válni, mivel ez is része a szexualitásnak, mely által megtermik utódaikat. Ilyen az élet. És ez egyébként a fiúkra is jellemző. Amikor felnőnek, szeretik egy bizonyos módon fésülni a hajukat, szeretnek szép sapkákat hordani, szemrevaló ruhákban járni – ez alapvetően ugyanaz, mint amit a madaraknál is megfigyelhettek. Mindannyian szeretnétek feltűnni a többieknek. A drága autóval járó, gazdag emberek, a magukat még szebbé varázsoló lányok, a fiúk, akik igyekeznek ügyesek és okosak lenni – mindannyian meg akarják mutatni, hogy rendelkeznek valamivel. Különös egy világ ez, igaz? Látjátok, egy rózsa vagy egy liliom soha nem tettei magát semminek, és a szépsége pontosan abban rejlik, hogy az, ami.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET A TANULÁS CÉLJA

Vajon szeretnék-e kideríteni, mit jelent a tanulás? Azért jártok iskolába, hogy tanuljatok, igaz? De vajon mi is a tanulás? Elgondolkodtatok már ezen a kérdésen? Hogyan tanultok, miért tanultok, és mit tanultok? Mi értelme a tanulásnak, miben rejlik mélyebb jelentősége? Meg kell tanulnotok írni és olvasni, el kell sajátítanotok bizonyos tantárgyakat és bizonyos technikákat, hogy felkészítsétek magatokat valamilyen foglalkozásra, amellyel a kenyereteket fogjátok majd megkeresni. Mindenki effélékre gondol, amikor a tanulásról beszél – és a legtöbben nem is juttok tovább ennél. Úgy tűnik, amint leteszitek a vizsgáitokat, és munkát, állást szereztek magatoknak, abban a pillanatban megfedkeztek a tanulásról.

Csakhoggy véget érhet-e valaha is a tanulás? Azt állítják, hogy a könyvek, illetve a tapasztalás által történő tanulás két különböző dolog, de vajon valóban így van-e ez? A könyvekből azt tanuljátok meg, amit más emberek állítanak a különböző tudományokról. Aztán elvégzitek a saját kísérleteiteket, és azok által is tanultok. És a tapasztalás által is tanultok – legalábbis ezt állítjátok. De végül is ahhoz, hogy alámerüljete az élet kivételes mélységeibe, hogy megismerjétek az igazságot, hogy megismerjétek Istent, szabadnak kell lennetek, és vajon szabadságotokban áll-e tapasztalás által tanulni és megismerni?

Elgondolkodtatok már azon, mi a tapasztalás? A tapasztalás valójában kihívásokra adott válasz érzete, nem igaz? Ha reagáltok egy kihívásra, az tapasztalás. És vajon tanultok-e a tapasztalatokból? Ha reagáltok egy kihívásra, egy ingerre, a reakciótokat a kondicionálásotok, az oktatásotok, a kulturális, vallási, társadalmi és anyagi háttéretetek határozza meg. A kihívásokra – a körülményeitektől függően – hinduként, keresztényként, kommunistaként vagy más, hasonlóan korlátozott módon reagáltok. Ha nem szabadultok meg a háttéretektől, a kihívásokra adott válaszaitok csak erősítik vagy megváltoztatják azt. Ennélfogva aztán soha nem áll igazán szabadságotokban, hogy felfedezétek a dolgokat, hogy megértsetek az igazságot, hogy megértsetek Istent.

Tehát a tapasztalás nem szabadítja fel az elmét, és a tapasztalás által történő tanulás folyamata során pusztán új, a kondicionálásotokon alapuló mintákat hoztok létre. Úgy gondolom, nagyon fontos, hogy megértsetek ezt, mivel ahogy egyre idősebbek lesztek, egyre inkább megerősítetek magatokat a tapasztalataitokban, és azt reméletek, hogy tanultok általuk; ám így csak a körülményeitek által megszabott dolgokat tanuljátok meg, azaz a tapasztalásokban soha nem rejlik szabadság, azok csak a kondicionálásotokat változtatják meg.

Tehát mi is a tanulás? Amikor tanulni kezdtek, először megtanuljátok, hogyan kell írni és olvasni, hogyan üljete csendben, hogyan engedelmesskedjete, vagy hogyan ne engedelmesskedjete, megtanuljátok az adott ország történelmét, a kommunikációhoz szükséges nyelveket, megtanuljátok, hogyan keressetek pénzt, hogyan tegyetek termékennyé a földeket és így tovább. Azonban létezik-e vajon a tanulásnak olyan állapota, melyben az elme megszabadulhat a háttértől, olyan állapot, melyben ez a háttér nem létezik? Értitek ezt a kérdést?

A tanulásnak nevezett dolog általában nem más, mint az alkalmazkodás, az ellenállás és az alávettség állandó folyamata. Megtanuljátok, hogyan kerüljete el bizonyos dolgokat, és hogyan tegyetek szert más dolgokra. De vajon létezik-e olyan állapot, melyben az elme nem a tanulás, hanem a létezés eszköze? Érzékelitek a különbséget? Ameddig arra törekedte, hogy megszerezte vagy elkerüljete bizonyos dolgokat, az elmének folyamatosan tanulnia kell, és ebben a tanulásban mindig rengeteg feszültség és ellenállás van. A tanuláshoz koncentrálnotek kell, igaz? És vajon mi is a koncentráció?

Észrevetteétek már, mi történik, amikor összpontosítotek valamire? Ha megkövetelitek töletek, hogy tanuljatek meg valamit, amit nem akartok megtanulni, ellen kell állnotok minden más kísértésnek, és minden mást félre kell tennetek – sőt ez még akkor is így van, ha meg akarjatek tanulni az éppen aktuális leckét. Hogy koncentrálhassatek, ellen kell állnotok annak a kísértésnek, hogy kinézzete az ablakon, vagy hogy beszélgetni kezdjete a padtársatokkal. Azaz az összpontosítás mindig erőfeszítéssel jár, igaz? A koncentrációban ott rejlik valamilyen indítóok, valamilyen ösztönző erő, a tanulás erőfeszítése annak érdekében, hogy szert tegyetek valamire. Az egész életetek ilyen erőfeszítések

sorozatából áll, ezért a folytonos feszültség állapotában éltek, mivel állandóan tanulni igyekeztek. Ám vajon nem képes-e sokkal mélyebben és gyorsabban tanulni az elme akkor, ha mentes minden feszültségtől, ha nem akar folyton szert tenni valamire, és egyre több tudást felhalmozni? Ekkor az elme a vizsgálat eszközévé válik, és megismerhetitek általa a szépséget, az igazságot, Istent – azaz ilyenkor valójában semmiféle tekintélynek, semmiféle hatalomnak nincs alárendelve, legyen szó akár a tudás, a társadalom, a vallás, a kultúra vagy a kondicionálás hatalmáról.

Tudjátok, az elme csakis akkor derítheti ki az igazságot, ha mentes a tudás terhétől, és e folyamat során semmit sem halmoz fel, igaz? Amint elkezditek felhalmozni az általatok megtapasztalt és megtanult dolgokat, abban a pillanatban lehorgonyoztatok és megfékezitek az elméteket. A megismerés során az elme folyamatosan lerázza magáról a tanultakat, így mindig friss marad, soha nem szennyeződik be a tegnapi tapasztalásai és élményei. Az igazság élő és dinamikus, és az igazságot felfedezni kívánó elmének szintén élőnek kell lennie, nem szabad, hogy megterhelje a tudás és a tapasztalás súlya, mivel csakis így érheti el azt az állapotot, amelyben megszületik az igazság.

Lehet, hogy verbális értelemben mindez bonyolultnak tűnik, ám e szavak jelentése egyáltalán nem bonyolult, ha rászánjátok az elméteket arra, hogy megértse, amit mondok. Ahhoz, hogy megismerjétek az élet mélyebb dolgait, szabadabbá kell tennetek az elméteket; ám ha tanultok, és a tanulást tesztitek meg a további vizsgálat alapjául, elmétek megszűnik szabadnak lenni, és máris felhagytok a megismeréssel.

KÉRDEZŐ: Miért felejtjük el olyan könnyen azt, amit pedig olyan nehezen tanultunk meg?

KRISHNAMURTI: Vajon csak azért tanultok, mert a körülményeitek erre kényszerítenek? Végül is, ha matematikát és fizikát tanultok, de valójában ügyvédek szeretnétek lenni, hamar elfelejtitek mindazt, amit ezekből a tárgyakból megtanultatok. Valóban azért tanultok, mert készletet éreztek erre? Ha pusztán csak azért akartok letenni bizonyos vizsgákat, hogy állást szerezzetek magatoknak, és családot alapíthassatok, esetleg igyekeztek összpontosítani és tanulni, de miután átmentetek a vizsgákon, gyorsan elfelejtitek, amit tanultatok, igaz? Ha csak azért tanultok, hogy ezáltal eljussatok valahová, akkor amint elértétek a célokat, megfeledkeztek az oda vezető útról – ez pedig nyilvánvalóan egyáltalán nem tanulás. Azaz csakis akkor valósulhat meg az indítóokok és ösztönző erők nélküli tanulás állapota, ha magáért a tanulás örömeért tanultok.

KÉRDEZŐ: Mit jelent a „haladás” szó?

KRISHNAMURTI: A legtöbb emberhez hasonlóan, nektek is vannak eszményképeitek, igaz? Az eszménykép pedig nem a valóság, nem tényszerű dolog. Az eszménykép az, aminek lennie kellene, valami jövőbeli dolog. Nos, én azt mondom: felejtsetek el az eszményképeket, és ébredjete tudatára annak, hogy kik vagytok. Ne arra törekedjete, aminek lennie kellene, hanem értséte meg azt, ami van. Hogy megértséte, kik is vagytok valójában, az sokkal fontosabb, mint hogy megpróbáljatek azzá válni, akiknek lennetek kellene. Hogy miért? Mivel ha megértéte, kik vagytok, azzal kezdetét veszi egy spontán átalakulási folyamat, ellenben ha igyekezte azzá válni, akivé szerintéte válnotok kellene, akkor nem következik be semmiféle változás, pusztán más formában élne tovább a régi dolgok. Ha az elme felismeri, hogy ostoba, és megpróbálja intelligenciává változtatni az ostobaságát, azaz megpróbál olyanná válni, amilyennek lennie kellene, az buta dolog, annak nincs semmi értelme vagy valóságtartalma; ilyenkor csak önmaga egyfajta kivetítésére törekszik, és csak halogatja önmaga megismerésének folyamatát. Ameddig az elme igyekszik valami mássá változtatni az ostobaságát, továbbra is ostoba marad. Ám ha így szól: „Felismerem, hogy ostoba vagyok, és meg akarom érteni, mi az ostobaság, ezért elmélyedek benne, és megfigyelem, hogyan jön létre” – nos, akkor épp a vizsgálat e folyamata fogja előidézni lényegi átalakulását.

Hogy mit jelent a „haladás” szó? Vajon létezik-e egyáltalán olyasmi, hogy haladás? Látjátok, amint alig három kilométeres óránkénti sebességgel halad az ökrös szekér, és amint majd' ezer kilométer per óra sebességgel száguld a sugárhajtású repülőnek nevezett, különleges tárgy. Ez haladás, nem? Létezik technológiai előrehaladás: az emberek egyre jobb kommunikációs eszközöket, egyre jobb orvosi műszereket készítenek és így tovább. De vajon létezik-e bármilyen más formája is a

haladásnak? Létezik-e lélektani, a spirituális fejlődés értelmében vett haladás? Vajon a spirituális fejlődés fogalma valóban spirituális-e, vagy csak az elme szüleménye lenne?

Tudjátok, nagyon fontos, hogy feltegyétek az alapvető kérdéseket; általában azonban sajnos csak könnyed és felületes válaszokat adtok e kérdésekre. Azt hiszitek, ezek jelentik a megoldást, de ez nem így van. Fel kell tennetek az alapvető kérdéseket, aztán hagynotok kell, hogy azok működésbe lépjenek bennetek, hogy kideríthessétek, mi az igazság.

A haladás az időre utal, igaz? Végül is évszázadokba telt, amíg az ember eljutott az ökrös szekértől a sugárhajtású repülőgépekig. Na mármost, azt hiszitek, hogy a valóságra vagy Istenre is hasonlóképpen, az idő segítségével lelhetek rá. Ti itt vagytok, és azt gondoljátok, hogy Isten valahol ott van a messzeségben, és azt mondjátok, időre van szükségetek, hogy megtegyétek a kettőtök közötti távolságot. Ám Isten vagy a valóság nem valamiféle rögzített dolog; nincs olyan fix pont, ahonnan elindulhatnátok, és nincs olyan fix pont sem, ahová megérkezhetnétek. Pszichológiai biztonságotok érdekében ragaszkodtok ahhoz az elképzeléshez, hogy mindannyiőtokban létezik valamiféle fix pont, és hogy a valóság is valamilyen rögzített, szilárd dolog; ám ez nem igaz, ez csak illúzió. Ha időre vágytok, hogy spirituálisán fejlődhessetek, a cselekedeteitek megszűnnek spirituálisak lenni, mivel az igazság nincs időhöz kötve. Ha az elmét csapdába ejti az idő, időt követel magának, hogy felfedezhesse a valóságot, a valóság azonban túl van az idő korlátain, és nincs semmiféle rögzített, szilárd pontja. Elméteknek meg kell szabadulnia a tudatosan és öntudatlanul felhalmozott dolgoktól, mivel csak ekkor válik képessé arra, hogy kiderítse, mi az igazság, hogy megismerje Istent.

KÉRDEZŐ: Miért repülnek el a madarak, ha a közelükbe megyek?

KRISHNAMURTI: Milyen jó is lenne, ha a madarak nem repülnének el, ha a közelükbe mentek! Milyen szép lenne, ha megérintheznék őket, ha hagynák, hogy barátkozzatok velük! De tudjátok, az emberi lények kegyetlen teremtmények. Megölik a madarakat, megkínózzák őket, hálókba csalják, és kalitkákba zárják őket. Képzeltetek csak el egy ketrecbe zárt, kedves kis papagájt! Minden reggel hívja a párját, és látja, hogyan repül a többi madár a tágas, kék égen. Ha ilyesmiket tesztek a madarakkal, gondoljátok, hogy nem rémülnek meg, ha a közelükbe mentek? Ha azonban csendben és mozdulatlanul, szelíden üldögéltek egy elszigetelt, magányos helyen, látni fogjátok, hogy a madarak odamennek hozzátok; ott lebegnek egészen közel a fejetekhez, és megfigyelhetitek óvatos mozgásukat, finom karmaikat, tollaik különleges erejét és szépségét. Ám ehhez végtelen türelemre van szükségetek, azaz rengeteg szeretetnek kell élnie a szívetekben, és nem szabad, hogy félelem legyen bennetek. Úgy tűnik, az állatok megérik a bennetek rejlő félelmet, és ha félték, ők is megijednek, és elmenekülnek. Ezért olyan fontos, hogy az ember megértse önmagát.

Próbáljátok teljesen mozdulatlanul ülni egy fa alatt, ám ne csak két-három percig, mert a madarak ilyen rövid idő alatt még nem szokják meg a jelenléteteket. Mindennap üljete ki ugyanaz alá a fa alá, és hamarosan tudatára ébredtek a körülöttetek lévő, összes élő dolognak. Észre fogjátok venni, hogyan sziporkázik a fűszálak éle a napfényben, észreveszitek majd a kicsiny madarak szüntelen tevékenységeit, a kígyók különleges, selymes fényű ragyogását és azt, hogyan szárnyalnak magasan az égen a kányák, egyetlen szárnycsapás nélkül élvezve a szellő mozgását. Ám hogy észrevehessétek ezeket a dolgokat, és örömtöket leljétek bennük, valódi csendnek kell uralkodnia bennetek.

KÉRDEZŐ: Mi a különbség kettőnk között?

KRISHNAMURTI: Vajon van-e bármilyen lényegi különbség kettőnk között? Lehet, hogy a te bőröd világos ugyan, az enyém pedig meglehetősen sötét; lehet, hogy te nagyon okos vagy, és sokkal több dolgot tudsz nálam; vagy lehet, hogy én egy kis faluban élek, te pedig beutazod az egész világot és így tovább. Nyilvánvalóan léteznek formabeli különbségek, vannak különbségek a beszédmódunkban, a tudásunkban, a modorunkban, a hagyományainkban és a kultúránkban; ám legyünk akár brahminok, akár nem, akár oroszok, akár amerikaiak, japánok vagy kínaiak, óriási hasonlóság van köztünk, igaz? Mindannyian félünk, mindannyian biztonságra és szeretetre vágyunk, mindannyian azt akarjuk, hogy legyen mit ennünk, és mindannyian boldogságra vágyunk. De látjátok, a felszínes különbségek miatt nem vagytok tudatában a köztünk, emberi lények között lévő, alapvető hasonlóságoknak. Ha megértitek ezt a hasonlóságot, és megszabadultok tőle, azzal hatalmas szeretetet és

figyelmességet hívtok életre. Sajnos a legtöbben nem vagytok szabadok, következésképpen megosztanak benneteket a felületes faji, kulturális és hitbéli különbségek. A hiedelmek valójában átkozott dolgok; megosztják az embereket, és ellentéteket szülnek, és az elme csak akkor válhat szabaddá, csak akkor ismerheti meg az igazságot, ha túljut minden hiedelmen, minden különbségen és hasonlóságon.

KÉRDEZŐ: Miért veszekszik velem a tanárom, ha dohányzom?

KRISHNAMURTI: Valószínűleg már számtalanszor elmondta neked, hogy nem túl jó, ha a kisfiúk dohányoznak, te azonban továbbra is dohányzói, mert szereted a dohány ízét, ő pedig veszekszik veled ezért. Vajon te mit gondolsz a dologról?

Gondoljátok, hogy az embernek már egészen fiatal korában rá kell szoknia a dohányzásra, vagy valamilyen egyéb rossz szokásra kell szert tennie? Ha a testetek már ilyen fiatal korotokban rászokik a dohányzásra, az azt jelenti, hogy máris a rabszolgáivá váltatok valaminek; és vajon nem borzalmas dolog-e ez? Lehet, hogy a dohányzás nem rossz az idősebb emberek esetében, de még ez is erősen kétséges. Sajnos nekik megvannak a maguk mentségei arra, hogy miért váltak bizonyos megszokások rabszolgáivá. De nektek, akik olyan fiatalok és éretlenek vagytok, nektek, akik még mindig fejlődésben vagytok, nektek vajon miért kellene rászoknotok bármire, miért kellene egy megszokás fogságába esnetek, mely csak érzéketlenné tesz titeket? Ha az elme rászokik valamire, elkezd ennek a megszokásnak a kerékvágásában működni, következésképpen eltompul, és többé már nem lesz érzékeny; elveszíti azt a fogékonyságot, amely nélkül nem ismerheti meg Istent, nem ismerheti meg a szépséget és a szeretetet.

KÉRDEZŐ: Miért vadásznak az emberek a tigrisekre?

KRISHNAMURTI: Mert gyilkolni akarnak, pusztán a gyilkolás izalmának kedvéért. Mindannyian tesztek efféle meggondolatlan dolgokat, például letéptek a legyek szárnyát, hogy lássátok, mi történik ilyenkor. Pletykálgattok, és durva dolgokat mondtok másokról, gyilkoltok, hogy legyen mit ennetek, gyilkoltok az úgynevezett béke érdekében, és gyilkoltok az országotok és a különféle eszmék nevében. Azaz rengeteg kegyetlenség van bennetek, igaz? Ha azonban képesek vagytok megérteni és félretenni ezt, már abban is nagy örömetöket fogjátok lelteni, ha megfigyelitek a tigriseket – ahogy azt egypáran tettük az egyik este Bombay mellett. Az egyik barátunk elvitt minket autóval a dzsungelbe, hogy megfigyeljünk egy tigrist, melyet valaki látott a közelben. Már hazafelé tartottunk, amikor az egyik kanyarban hirtelen megpillantottuk a tigrist az út közepén. Gyönyörű volt ez a végtelenül kecses és erős, sárga-fekete csíkos, csillogó szőrű, sovány, hosszú farkú állat. Lepakcsoltuk az autó fényszóróit, ő pedig morogva elindult felénk, és olyan közel haladt el mellettünk, hogy szinte hozzáért a kocsihoz. Csodálatos látvány volt. Ha az ember így, fegyver nélkül találkozik egy ilyen állattal, sokkal nagyobb örömben lesz része, és ráébred, mekkora szépség rejlik ebben is.

KÉRDEZŐ: Miért nehezedik ránk olyan nagy súllyal a szomorúság?

KRISHNAMURTI: A szomorúságot az élet elkerülhetetlen részének fogadjátok el, és különféle filozófiákat építetek köréje; különféle magyarázatokkal igazoljátok a szomorúságotokat, és azt mondjátok, a bánatra szükség van ahhoz, hogy rátaláljatok Istenre. Én azonban azt mondom, a szomorúság azért létezik, mert az emberek kegyetlenek egymással. Ezenkívül az is szomorúságot okoz számotokra, hogy rengeteg dolgot nem értetek meg az életben. Például nem értitek meg a halált, azt, ha nincs munkátok, vagy ha látjátok a nyomorúságban élő, szegény embereket. Nem értitek ezeket a dolgokat, ezért szenvedtek; és minél érzékenyebbek vagytok, annál jobban szenvedtek. Ahelyett, hogy megértenétek mindezt, megindokoljátok és igyekeztek elfogadhatóvá tenni a szomorúságot; ahelyett hogy fellázadnátok ez ellen az egész romlott rendszer ellen, és áttörnétek a korlátait, egyszerűen csak alkalmazkodtok hozzá. Hogy megszabaduljatok a bánattól, meg kell szabadulnotok attól a vágyatoktól, hogy bántsatok másokat – és attól a vágyatoktól is, hogy „jót” cselekedjete, mivel ez az úgynevezett jóság ugyanúgy a kondicionálásotokból fakad.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

A SZERETET EGYSZERŰSÉGE

Egy férfi a szannjászínok köntösében régebben minden reggel felkereste az egyik közeli kertet, hogy virágokat szedjen az ottani fákról. Szeme mohón fürkészte az ágakat, kapzsi keze pedig letépett minden elérhető virágot. Nyilvánvalóan valamilyen halott képmásnak, valamilyen kőből faragott bálványnak ajánlotta fel őket. A virágok gyönyörűek voltak, a reggeli napfényre épp csak kinyílt, finom lények, ő pedig nem gyengéden szedte le őket, hanem durván letépte az ágakról, rosszindulatúan lecsupaszítva az egész kertet. Istene rengeteg virágot követelt – és ő el fel is ajánlotta ezt a rengeteg élőlényt a kőből faragott, halott bálványnak.

A minap megfigyeltem, hogyan tépte le a virágokat két fiú a kertben. Ők nem valamilyen istennek ajánlották fel azokat; egyszerűen csak beszélgettek, és közben meggondolatlanul leszakították a virágokat, majd elhajították őket. Megfigyeltétek már magatokat, miközben ilyesmit tesztek? Nem tudom, miért teszitek. Séta közben letöríték az apró gallyakat, letépkedték róluk a leveleket, majd eldobták őket. Észrevettétek már, hogy nektek is vannak ilyen meggondolatlan cselekedeteitek? A felnőttek is csinálnak hasonlókat, a maguk módján kifejezésre juttatják a durvaságukat, az élőlények iránt érzett, megdöbbentő tiszteletlenségüket. Beszélnek az ártatlanságról, mégis minden tettük pusztulást von maga után.

Az ember megérti, ha valaki leszakít egy-két virágot, hogy a hajába tűzze, vagy hogy szeretete jeléül átadja valakinek, de miért tépíték le céltalanul az összes virágot? A felnőttek becsvágya viszsztatató, lemészárolják egymást a háborúikban, és megrontják egymást a pénzzel. Megvannak a maguk borzalmas és utálatos cselekedetei, és szemlátomást a fiatalok a világ minden tájékán a nyomdokaikba lépnek.

A minap az egyik fiúval sétálgattam, és utunk során elénk került egy kő az út közepén. Amikor eltávolítottam onnan, a fiú megkérdezte: „Miért tetted ezt?” Vajon mire utal ez a kérdés? Nem a figyelmesség és a tisztelet hiányára? Csak félelemből mutattok tiszteletet mások iránt, igaz? Azonnal felpattantok, ha egy idősebb ember lép be a szobába, ám ez nem tisztelet, ez csak félelem; mivel ha valóban lenne bennetek tisztelet, nem pusztítanátok el a virágokat, eltávolítanátok a köveket az útról, és gondoznátok a fákat és a kerteket. Ám legyetek akár fiatalok, akár öregek, nem él bennetek a valódi figyelmesség érzése. Vajon miért van ez? Talán azért, mert nem tudjátok, mi a szeretet?

Értitek-e, milyen egyszerű dolog a szeretet? Nem a szexuális értelemben vett, bonyolult szerelemről beszélek, nem is az Isten iránt érzett szeretetről, hanem egyszerűen csak a szeretetről, a gyengédségről, arról, hogy valóban gyengéden álljatok hozzá mindenhez. Otthon nem mindig van részetek ebben az egyszerű szeretetben, mivel a szüléitek túl elfoglaltak; lehet, hogy otthon nem jut nektek valódi gyengédség és törődés, ezért az érzéketlenség hátterével érkeztek ide, és úgy viselkedtek, mint a többi ember. És vajon hogyan hívhatjátok életre az érzékenységet? Nem arról van szó, hogy szabályokat kellene hoznotok a virágok védelmében, mivel ha csakis a szabályok fékeznek meg benneteket, az félelmet szül. Ám akkor hogyan kelthetnétek életre magatokban azt az érzékenységet, mely éberré tesz benneteket arra, hogy ne bántsátok egyetlen embert, állatot és virágot se?

Érdekel benneteket egyáltalán ez az egész? Jó lenne. Ha nem érdekel titeket az, hogy érzékennyé váljatok, akár halottak is lehetnétek – és a legtöbb ember az is. Bár naponta háromszor étkeznek, van állásuk, gyermekeket nemzenek, autót vezetnek, és szép ruhákban járnak, a legtöbb ember jóformán halott.

Tudjátok, mit jelent az, ha az ember érzékeny? Kétségkívül azt, hogy gyengéd érzésekkel viseltetik minden iránt; azt, hogy ha meglát egy szenvedő állatot, igyekszik segíteni rajta; hogy eltávolítja az ösvényről a köveket, mivel oly sok meztelen láb tapossa az utat; és összeszedi a földről a szögeket, nehogy valaki defektet kapjon. Az érzékenység azt jelenti, hogy együtt éreztek az emberekkel, a madarakkal, a virágokkal, a fákkal – nem azért, mert azok a tieitek, hanem egyszerűen azért, mert éberek vagytok a mindezekben rejlő, különleges szépségre. De vajon hogyan hívhatjátok életre ezt az érzékenységet?

Ha mélyen érzékennyé váltok, természetes lesz számotokra, hogy nem szakítjátok le a virágokat; spontán vágy ébred bennetek arra, hogy ne pusztítsátok el semmit, és ne bántsátok az embereket, azaz

valódi tisztelet és szeretet lesz bennetek. A szeretet a legfontosabb dolog a világon. De mit is értünk szereteten? Ha azért szerettek valakit, mert ő is szeret benneteket, az kétségkívül nem szeretet. Szeretni annyit tesz, hogy az emberben ott él a gyengédség és a jóindulat különleges érzése, és semmit sem kér érte cserébe. Lehetek nagyon okosak, lehet, hogy minden vizsgátokat leteszitek, doktori címet szereztek, és magas pozíciókba kerültök, ám ha nem rendelkeztek ezzel az érzékenységgel, az egyszerű szeretet ezen érzésével, üres lesz a szívetek, és nyomorúságosan fogjátok leélni az életeteket.

Ezért nagyon fontos, hogy a szívetek megteljen a jóindulat és a gyengédség érzésével, mivel így nem pusztítottok el semmit, nem lesztek könnyörtelenek, és nem lesz több háború a világban. Így boldog emberi lényekké váltok; és mert boldogok lesztek, nem fogtok imádkozni, nem fogjátok keresni Istent, mivel a boldogság maga Isten.

Nos, tehát hogyan hívhatjátok életre ezt a szeretetet? A szeretetnek nyilvánvalóan a tanárokkal, a nevelőkkel kell kezdődnie: ha a tanárotok nemcsak különböző matematikai, földrajzi vagy történelmi információkkal lát el benneteket, de ott él a szívében ez a szeretet, és beszél is nektek róla. Ha spontán módon eltávolítja az útról az ott heverő köveket, és nem engedi, hogy minden piszkos munkát a szolgálók végezzenek el; ha a beszélgetések, a munkája, a játékok, az étkezései és a veletek vagy egyedül töltött idő minden egyes percében érzi ezt a különös valamit, és gyakorta beszél is nektek róla, akkor ti is tudni fogjátok, mit jelent szeretni.

Lehet tiszta a bőrötök és szép az arcotok, viselhetek gyönyörű szarikat, vagy lehetek kiváló sportolók, ám ha nem él szívetekben a szeretet, mérhetetlenül csúnya emberi lények lesztek; ha pedig szerettek, akkor akár csúnyácska az arcotok, akár szép, ragyogni fog róla a szeretet. A szeretet a legnagyobb dolog az életben, és nagyon fontos, hogy beszéljete róla, hogy átérezzétek és ápoljátok, hogy kincsként őrizzétek, különben hamar szertefoszlik, mivel nagyon kegyetlen világban élünk. Ha fiatalokotokban nem érzitek a szeretetet, ha nem tekintetek szeretettel az emberekre, az állatokra, a virágokra, akkor felnőttként észre fogjátok venni, hogy üres az életetek; magányosok lesztek, és folyton követni fog benneteket a félelem sötét árnya. Ám ha megszületik szívetekben ez a szeretetnek nevezett, különleges állapot, és megérezitek annak mélységét, gyönyörűségét és elragadtatását, azt fogjátok tapasztalni, hogy megváltozik számotokra a világ.

KÉRDEZŐ: Miért van az, hogy olyan sok fontos és gazdag embert kérnek fel bizonyos iskolai pozíciók betöltésére?

KRISHNAMURTI: Ti mit gondoltok erről a kérdéstről? Ti vajon nem szeretnétek, ha az édesapátok fontos ember lenne? Nem lennétek büszkéek, ha megválasztanák parlamenti képviselőnek, és megemlítenék a nevét az újságokban? Nem töltene el örömmel, ha nagy házban laknátok, vagy ha édesapátok elutazna Európába, és szívtart pöfékelve térne haza onnan?

Tudjátok, a gazdag és hatalmas emberek nagyon hasznosak a különböző intézmények számára. Ezek az intézmények hízelegnek nekik, ők pedig megtesznek bizonyos dolgokat az intézményeknek, azaz ez kétoldalú kapcsolat. Ám a kérdés nem pusztán az, vajon miért kérik fel az iskolák a fontos embereket bizonyos pozíciók betöltésére; itt arról van szó, hogy miért akartok ti is fontos emberekké válni, vagy miért a leggazdagabb lányt akarjátok feleségül venni, miért a legismertebb, a legjobb képű férfihoz akartok férjhez menni. Vajon ti nem akartok-e valamilyen módon nagy emberekké válni? És ha élnek bennetek ilyen vágyak, már a korrupció magva is ott rejlik bennetek. Értitek, miről beszélek?

Tegyük félre egy percre a kérdést, hogy vajon miért kérik fel az iskolák a vagyonos embereket bizonyos pozíciók betöltésére, mivel szegény emberek is dolgoznak hasonló feladatkörökben. Ám leülne-e bármelyikőtök is a szegények, az egyszerű falusi emberek mellé? És vajon észrevettétek-e már azt a másikat, különleges jelenséget, hogyan akarnak kiemelkedő személyekké válni a szannjászínok, hogyan helyezik magukat mindig az előtérbe? Mindannyian vágytok arra, hogy ismert és kiemelkedő emberekké váljatok. A valódi bráhmín az, aki senkitől sem kérdez semmit; nem azért, mert túl büszke ehhez, hanem mert ő saját magának vezérlő fénye – ti azonban elveszítettétek ezt a fényt.

Tudjátok, van egy csodálatos történet arról, amikor Nagy Sándor hódító útja során Indiába érkezett. Miután meghódította az országot, találkozni akart a miniszterelnökkel, aki olyan csodás rendet

teremtett az országban, és olyan nagyszerű őszinteséget és megvesztegethetetlenségét hívott életre az emberek körében. Amikor a király elmagyarázta neki, hogy a miniszterelnök bráhmín volt, és már visszatért a falujába, Nagy Sándor megüzente neki, hogy járuljon a színe elé. A király elküldetett a miniszterelnökért, ő azonban nem jött el, mivel nem foglalkozott azzal, hogy bárki előtt is kérkedjen. Sajnos mára kiveszett az emberekből ez a fajta szellemiség. Mivel üresek vagytok, eltoplultatok, és telve vagytok szomorúsággal, lelki koldusokká váltatok, és arra törekedtek, hogy valaki vagy valami tápláljon benneteket, reményt adjon nektek, életben tartson; és undorítóknak tekintitek a köznapi dolgokat.

Nincs azzal semmi baj, ha egy kiemelkedő tisztviselő elmegy valahová lerakni egy készülő épület alapkövét. Mi kárt okozhatna ezzel? Ami züllesztő, az az efféle dolgok mögött rejlő szellemiség. A falusi embereket ugye, soha nem látogatjátok meg? Soha nem beszélgettek el velük, nem éreztek együtt velük, nem nézitek meg a saját szemetekkel, milyen kevés enivalójuk van, hogyan dolgoznak végeérhetetlenül anélkül, hogy akár csak egyetlen napra is megpihenhetnének; ám ha én történetesen rámutatok előttek bizonyos jelenségekre, ti rögtön készen álltok arra, hogy másokat kritizáljatok. Ne csak üldögéljeteztek itt a többi embert kritizálva; ez üres és jelentéktelen cselekedet. Menjetez, és nézzétek meg, milyen körülmények között élnek a parasztok, és tegyetek valamit értük – ültessetek el egy fát, beszélgetsetek el velük, hívjátok meg őket ide, vagy játsszatok egy kicsit a gyermekeikkal. Ekkor tapasztalni fogjátok, hogy egy másfajta társadalmat hívtok életre, mivel így a szeretet lesz az uralkodó erő a világban. A szeretet nélküli társadalom olyan, akár a folyók nélküli föld, akár a kiszáradt sivatag; ám ha bővelkedik folyókban, a föld termékeny, gazdaggá és széppé válik. A legtöbb szeretet nélkül nőttök fel, ezért teremtetek olyan társadalmat, mely éppoly szörnyű, akár a benne élő emberek.

KÉRDEZŐ: Azt mondtad. Isten nem a faragott képmásokban lakozik, mások viszont azt mondják, igenis azokban rejlik, és azt, hogy ha van elég hitünk, megnyilvánulhat Isten ereje. Most akkor mi az igazság az istenimádattal kapcsolatban?

KRISHNAMURTI: A világon annyi vélemény létezik, ahány ember. És tudjátok, mi is valójában egy vélemény? Ti állítotok valamit, másvalaki pedig épp az adott dolog ellenkezőjét jelenti ki. Mindenkinek megvan a maga véleménye, de a vélemények soha nem egyenlők az igazsággal; így hát ne csak a pusztá véleményekre figyeljetez, nem számít, kinek a véleményéről van szó – az igazságot nektez magatoknak kell kiderítenetek. Az ember véleménye egyik napról a másikra megváltozhat, ám az igazságot nem lehet megváltoztatni.

Nos, tehát azt szeretnétek tudni, vajon ott rejlik-e a faragott képmásokban Isten vagy az igazság, ugye? Mi is valójában egy faragott képmás? Ez az elme által kigondolt és emberi kéz által kőbe vagy fába faragott tárgy. Ezt a képet az elme vetíti ki, és ti vajon tényleg azt hiszitek, hogy ez az elme által kivetített kép maga Isten, még ha több millió ember állítja is ezt?

Azt mondjátok, ha elmétek hisz az efféle képmásokban, akkor azok erővel ruházzák fel. Ez nyilvánvaló; az elme megteremt egy képet, aztán a saját teremtményéből merít erőt. Folyton ezt teszi: különböző képeket teremt, aztán pedig erőt és boldogságot merít belőlük, és egyéb előnyökre tesz szert általuk, következésképpen továbbra is üres, és retteg ettől az erőtől. Azaz nem az adott képmás a fontos, és nem is az, amit az emberek milliói állítanak róla, hanem az, hogy megértsetek, hogyan működik az elmétek.

Az elme isteneket teremt, majd megfosztja őket a hatalmuktól; az elme egyaránt lehet kegyetlen és jóságos is. Rendelkezik azzal az erővel, hogy a legkülönlegesebb tetteket is véghezvigye. Képes befogadni bizonyos véleményeket, képes illúziókat teremteni, képes feltalálni az óriási sebességgel haladó, sugárhajtású repülőgépet, képes arra, hogy gyönyörű hidakat és hatalmas vasútvonalakat építsen, képes olyan gépeket tervezni, melyek jóval az emberi adottságokat meghaladó matematikai műveleteket is el tudnak végezni. Ám az elme az igazságot nem képes megteremteni. Amit az elme teremt, az nem az igazság, pusztán egy vélemény, egy ítélet. Tehát fontos, hogy ti magatok jöjjetek rá arra, mi az igazság.

Ehhez arra van szükségetek, hogy elmétek teljesen csendes, nyugodt és mozdulatlan legyen. Az istenimádat ebben a nyugalomban rejlik – nem pedig abban, hogy eljártok a templomba, hogy

virágfüzért ajánljatok fel, és közben félrelökitek az utatokból a koldusokat. Igyekeztek kiengesztelni az isteneket, mivel félték tőlük, ám ez nem valódi imádat. Ha megértitek az elméteket, és ha az önmagától teljesen elcsendesedik, a nyugalom e cselekedete válik az imádat cselekedetévé; és ebben a nyugalomban megelevenedik az igazság, a szépség és Isten.

KÉRDEZŐ: A minap azt mondtad, hogy csak ülünk csendben, és figyeljük meg saját elménk tevékenységeit. A gondolataink azonban abban a pillanatban szétfoszlanak, amint elkezdjük tudatosan megfigyelni őket. Hogyan figyelhetnénk meg az elménket, ha az maga a megfigyelő és a megfigyelt egyszerre?

KRISHNAMURTI: EZ nagyon összetett kérdés, és rengeteg mindent vet fel.

Nos, vajon létezik-e a megfigyelő is, vagy pusztán a megfigyelt dolog van jelen? Kérlek, jól figyeljétek arra, amit mondok. Létezik-e a gondolkodó, vagy pusztán gondolkodás van? Kezdetben nyilván nem létezik gondolkodó. Először csak a gondolkodás létezik, és aztán a gondolkodás megteremti a gondolkodót – azaz egyfajta megosztottság következik be a gondolkodásban. Amikor bekövetkezik ez a megosztottság, akkor jelenik meg a megfigyelő és a megfigyelés tárgya. Mint azt a **KÉRDEZŐ** is említette, ha megfigyelitek az elméteket, ha megfigyeltek egy gondolatot, az a gondolat eltűnik, semmivé foszlik; ám ekkor valójában csak a megfigyelés létezik, a megfigyelő nem. Ha egy virágot szemléltek, ha egyszerűen csak nézitek azt, létezik-e vajon a szemlélő személy? Vagy ilyenkor csak a szemlélés létezik? A virág láttán így szóltok: „Milyen gyönyörű ez a virág; akarom ezt”; és ekkor, a szemlélődés következtében felébredő vágyak, félelem, kapzsiság és becsvágy által színre lép az „én”. Ez a folyamat teremti meg az „ént”, és az „én” nem is létezhet e folyamat nélkül.

Ha elmélyedtek ebben a kérdésben, fel fogjátok fedezni, hogy ha az elme teljesen csendes és mozdulatlan, ha nincs benne jelen a gondolatok áramlása, és így nem létezik a tapasztaló, a megfigyelő sem, akkor ebben a mozdulatlanságban ott rejlik egyfajta kreatív megértés. E mozdulatlanság által az elme valami mássá alakul át. Ám az elme semmiféle eszköz, fegyelem és gyakorlat által nem lelheti fel ezt a mozdulatlanságot; ez a mozdulatlanság nem akkor születik meg, ha elvonultok egy sarokba, és megpróbáltok erre összpontosítani, hanem kizárólag akkor, ha megértitek az elmétek működését. Az emberek által imádott, kőbe vésett képmásokat, a Bhagavad-gítát, a szervezett vallásokat, a számtalan hiedelmet mind az elme teremtette; és az igazságot csak akkor deríthetitek ki, ha magatok mögött hagyjátok az elme teremtményeit.

KÉRDEZŐ: Vajon az ember csak elméből és agyból áll-e, vagy több ezeknél?

KRISHNAMURTI: Hogyan szeretnéd megtudni a választ a kérdésetekre?

Ha egyszerűen csak hisztek, elmélkedtek vagy elfogadjátok, amit Sankara, a Buddha vagy valaki más mondott erről a témáról, akkor nem vizsgáldtok, nem próbáljátok kideríteni az igazságot.

Ehhez csakis egyetlen eszköz áll a rendelkezésetekre, ez pedig nem más, mint az elme; és persze az agy is az elme. Következésképpen ahhoz, hogy megtudjátok, mi az igazság ezzel a kérdéssel kapcsolatban, meg kell értenetek, hogyan működik az elmétek, igaz? Ha az elmétek szennyezett, soha nem fogtok tisztán látni; ha pedig korlátolt, nem lesztek képesek érzékelni a korlátlanságot. Az érzékelés eszköze az elme, és ahhoz, hogy igaz valójukban érzékeljétek a dolgokat, az elmének tisztának kell lennie, meg kell szabadulnia minden kondicionálástól és minden félelemtől. Menteknek kell lennie a tudástól is, mivel a tudás megosztja az elmét, és eltorzítja a valóságot. Vajon nem kell-e félretennetek az elme hatalmas feltaláló-, újító- és gondolkodóképességét ahhoz, hogy elmétek teljesen tisztává és egyszerűvé válhasson? Mivel csakis az ártatlan, rengeteget megtapasztalt, mégis minden tudástól és tapasztalattól mentes elme képes felfedezni az agyon és az elmén túlmutató dolgokat. Ha nem ilyen az elmétek, az általatok felfedezetteket meghamisítják a korábbi tapasztalataitok, így ez a tapasztalatotok is pusztán a kondicionálásotok eredménye lesz.

KÉRDEZŐ: Mi a különbség a szükség és a mohóság között?

KRISHNAMURTI: Valóban nem tudjátok? Vajon tényleg nem tudjátok-e, hogy megkaptátok, amire szükségetek van? És nem közli veletek valami, mikor vagytok mohók? Kezdjétek a legalacsonyabb szinten, és fel fogjátok ismerni a kettő közötti különbséget. Az ember tudja, mikor van elég ruhája, ékszere vagy bármi mása, és nem kell filozofálgatnia a kérdésen. Csak akkor kezd

filozofálgatni, akkor kezdi racionalizálni és megmagyarázni a dolgokat, amikor a szüksége átcsap mohóságba. Egy jó kórháznak például sok ágyra, bizonyos tisztasági normákra, fertőzést megelőző szerekre és még számos egyéb dologra van szüksége. Egy sokat utazó embernek esetleg szüksége van autóra, felöltőre és így tovább. Ez a szükség. Az embernek szüksége van bizonyos elméleti és szakmai tudásra ahhoz, hogy a mesterségét művelhesse. Ha például mérnökök vagytok, tudnotok kell bizonyos dolgokat – ám ez a tudás a mohóság eszközévé is válhat. A mohóság által az elme képes önmaga fejlesztésére használni a szükség tárgyát képező dolgokat. Ha megfigyelitek, látni fogjátok, milyen egyszerű ez a folyamat. Ha tudatában vagytok valós igényeiteknek, látni fogjátok, hogyan lopózik be elmétekbe a mohóság, hogyan használja fel az elmétek önmaga felnagyobbítására a szükség tárgyát képező dolgokat, és így nem okoz majd számotokra nehézséget, hogy megkülönböztessétek egymástól a szükségletet és a mohóságot.

KÉRDEZŐ: Ha az elme és az agy ugyanaz a dolog akkor miért van az, hogy ha feltámad bennünk egy gondolat vagy készlet, amelyet az agyunk visszataszítónak ítél, az elme gyakran kiegyezik vele?

KRISHNAMURTI: Mi is történik ilyenkor valójában? Ha egy tú megszúrja a karotokat, az idegsejtjeitek közvetítik ezt az érzetet az agyatokba, az agy fájdalomként azonosítja, és fellázad a fájdalom ellen, ti pedig eltávolítjátok a tűt, vagy valamilyen más módon védekeztek a további fájdalom ellen. Vannak azonban bizonyos dolgok, melyekkel az elme hajlandó együtt élni, még akkor is, ha tudja, hogy azok ostobák vagy visszataszítók. Az elme tudja, hogy a dohányzás alapvetően ostobaság, az ember mégis tovább dohányzik. Hogy miért? Mert kedveli a dohányzás által nyújtott érzetet. Ha az elme olyan áthatóan tudatában lenne annak, milyen ostobaság a dohányzás, mint amennyire tudatában van annak, mennyire kellemetlen egy tüsszúrás, azonnal felhagyna vele. Ezt a kérdést azonban nem akarja ilyen tisztán látni, mivel a dohányzás élvezetes szokássá vált számára. Ugyanez a helyzet a kapzsisággal vagy az erőszakkal is. Ha a kapzsiság ugyanolyan fájdalmas lenne, mint egy tüsszúrás, nem filozofálgatnátok tovább, hanem azonnal felhagynátok vele; és ha valóban teljes mértékben tudatában lennétek az erőszak jelentőségének, nem írnátok könyveket az erőszakmentességről – ami valójában teljes ostobaság, hiszen nem érzitek át ezt a dolgot, csak beszéltek róla. Ha esztek valamit, amitől heves hasfájás fog el, akkor többé nem esztek ilyesmit, igaz? Azonnal felhagytok ezzel a szokásokkal. Hasonlóképpen, ha felismeritek, hogy az irigység és a becsvágy mérgező, rosszindulatú, kegyetlen és halálos, akár a kobra marása, ráébredtek az igazságra mindezekkel kapcsolatban. De tudjátok, az elme nem akarja ilyen közélről szemügyre venni ezeket a dolgokat; az érdekeire bízta magát ezekben a kérdésekben, és nem hajlandó beismerni, hogy a becsvágy, az irigység, a kapzsiság és a bujaság mérgező, következésképpen így szól: „Vitassuk meg az önzetlenség és az erőszakmentesség kérdését, és alakítsunk ki magunknak eszményképeket” – közben pedig tovább mérgezi magát. Ezért ha felismeritek, milyen züllesztők, milyen destruktívak és milyen mérgezők ezek a dolgok, azonnal felhagytok velük, ám ha csak azt mondjátok, „ezt nem szabad”, és ugyanúgy cselekedtek, mint annak előtte, egyszerűen csak képmutatók vagytok. Legyetek ilyenek vagy olyanok, forrók vagy hidegek, és vállaljátok önmagátokat.

HUSZONHARMADIK FEJEZET IGÉNY AZ EGYEDÜLLÉTRE

Hát nem roppant különös, hogy ebben a világban, ahol oly sok szórakozási és kikapcsolódási lehetőség létezik, szinte mindenki néző, és alig akad néhány játékos? Ha van egy kis időtök, a legtöbben azonnal valami szórakozás után néztek. Felkaptok valami komoly könyvet, egy regényt vagy egy magazint. Ha Amerikában vagytok, bekapcsoljátok a rádiót vagy a tévét, vagy elmerültök valamilyen véget nem érő beszélgetésben. Állandó igény él bennetek a szórakozásra, arra, hogy ne kelljen önmagatokkal foglalkoznotok. Féltetek egyedül lenni, féltetek, ha nincs senki a társaságotokban, ha valami nem vonja el a figyelmeteket. Csak kevés olyan ember van, aki úgy szokott sétálni a mezőn vagy az erdőben, hogy közben nem beszélget, nem énekel, hanem egyszerűen csak csendben sétál, és megfigyeli a körülötte és benne történő dolgokat. Szinte soha nem teszitek meg ezt, mert tudjátok, a legtöbben nagyon unalmasak vagytok; foglyul ejtett benneteket a tanulás vagy a tanítás, a házimunka vagy a foglalkozások egyhangú megszokása, ezért a szabadidőtökben mindig valamilyen könnyed vagy komoly szórakozásra vágytok. Olvastok vagy moziba jártok – vagy csatlakoztok valamilyen valláshoz, ami alapvetően ugyanaz, mivel a vallás szintén egyfajta kikapcsolódási formává, az unalom és a megszokás elől való menekülés egyik fontos eszközévé lett.

Nem tudom, feltűnt-e már ez nektek. A legtöbb ember folyamatosan leköti magát valamivel – a púdsával, bizonyos szavak ismételtetésével, azzal, hogy különböző dolgok miatt aggódik –, mert fél egyedül maradni önmagával. Próbáljátok csak meg egyedül maradni, mindenféle szórakozási lehetőség nélkül, és észre fogjátok venni, milyen hamar szeretnétek majd elmenekülni önmagatoktól, és elfeledni, kik vagytok. Ezért játszik olyan kiemelkedő szerepet civilizációnkban a szórakoztatóipar, az automatizált szórakoztatás hatalmas gépezete. Ha megvizsgáljátok ezt a kérdést, azt fogjátok tapasztalni, hogy az emberek a világ minden táján egyre szórakozottabbá, mesterkéltébbé és világiasabbá válnak. A rengeteg élvezet, a megszámlálhatatlanul sok könyv, az újságok sporteseményekről szóló beszámolókkal megtöltött oldalai kétségkívül mind arra utalnak, hogy folyamatos szórakozásra vágytok. Nem tudom, észrevettétek-e már, milyen magányos a legtöbb ember. És hogy elmeneküljenek a magányuk elől, templomokba, székesegyházakba és mecsetekbe járnak, kiöltöznek, és megjelennek mindenféle társadalmi eseményen, tévét néznek, rádiót hallgatnak, olvasnak és így tovább.

Tudjátok, mi az a magány? Néhányan közületek talán nem is ismerik ezt a szót, ám az érzést jól ismeritek. Próbáljátok csak meg sétálni egyet egymagatokban, vagy hosszabb időt eltölteni egy könyv nélkül, anélkül hogy beszélgetnétek valakivel, és látni fogjátok, milyen hamar elunjátok magatokat. Ismeritek ezt az érzést, de nem tudjátok, miért unjátok el magatokat, mivel soha nem vizsgáltátok meg ezt a kérdést. El akartok menekülni az unalom elől, ezért jártok társaságba, ezért választjátok a szórakozás és a kikapcsolódás különféle formáit; a gurukat, a vallási szertartásokat, az imákat vagy a legújabb regényeket. Ha önmagatokban magányosnak érzitek magatokat, akkor egyszerű szemléelőivé váltok pusztán az életnek; és csakis akkor lehettek nézőkből játékosokká, ha megértitek a magányt, és meghaladjátok.

Tulajdonképpen a legtöbb ember azért házasodik meg, és azért törekszik különféle társadalmi kapcsolatokra, mert nem tudja, hogyan éljen egyedül. Nem mintha feltétlenül egyedül kellene élnetek, de ha azért házasodtok meg, mert szeretetre vágytok, vagy ha unatkoztok, és a munkátok által akartok megfélemedezni önmagatokról, akkor azt fogjátok tapasztalni, hogy az életetek másból sem áll, mint a kikapcsolódás utáni, vég nélküli hajszából. Csak nagyon kevesen képesek túllépni az egyedülléttől való rendkívüli félelmükön, ám az embernek feltétlenül meg kell tennie ezt a lépést, mivel a valódi kincsek ezen a félelmen túl rejlenek.

Tudjátok, óriási különbség van a magány és az egyedüllét között. Lehet, hogy néhány fiatalabb diák még nem ismeri a magányt, ám az idősebb emberek igen; ők ismerik azt az érzést, hogy teljesen és végérvényesen elszigetelődtek a világtól, ismerik a bármilyen nyilvánvaló ok nélkül feltámadó félelem érzését. Az elme abban a pillanatban megismeri ezt a félelmet, amikor ráébred, hogy senkire sem támaszkodhat, hogy semmiféle szórakozás nem űzheti el ezt az önmagába záródó ürességet. Ez az érzés a magány. Az egyedüllét azonban valami egészen más dolog; az egyedüllét a szabadság azon

állapota, mely akkor születik meg, ha az ember elmélyed a magányban, és megérti azt. Ebben az állapotban senkire sem támaszkodik lelkileg, mert többé már nem az élvezetekre, a kényelemre és vágyai kielégítésére törekszik. Ezt az állapotot csak akkor érhetitek el, ha elmétek teljesen egyedül marad, és csakis az ilyen elme lehet kreatív.

Mindeme dolgoknak az oktatás részét kellene képezniük: meg kellene tanulnotok, hogyan néztek szembe a magány fájdalmával, az ürességnek ezzel a mindenki által ismert, különleges érzésével, hogy ne ijedjete meg tőle, amikor bekövetkezik; ne kapcsoljátok be a rádiót, ne temetkezzetek a munkátokba, hanem vegyétek szemügyre ezt az érzést, hatoljatok a mélyére, és értsétek meg. Nem létezik olyan emberi lény, aki élete során legalább egyszer ne érezné ezt a reszkető szorongást. Ha a kikapcsolódás és vágyaitok kielégítése által igyekeztek elmenekülni ez elől az érzés elől – ha a szexhez, Istenhez, a munkához, az alkoholhoz menekültök, verseket írtok vagy különféle betanult szavakat ismételtetek –, soha nem érthetitek meg ezt a rátok törő szorongást.

Tehát ha rátok tör a magány fájdalma, nézzetek szembe vele, vegyétek szemügyre, és ne azon járjon az eszetek, hogyan menekülhetnétek el előle. Ha elmenekültök, soha nem fogjátok megérteni ezt az érzést, és minden percben ott les majd rátok annak fenyegetése. Ellenben ha megértitek és meghaladjátok a magányt, azt fogjátok tapasztalni, hogy nem kell elmenekülnötök, nem éreztek majd késztetést arra, hogy azonnali kielégülést nyerjete, hogy állandó szórakozásban legyen részetek, mivel elmétek megismeri a meg-ronthatatlan és soha el nem pusztuló gazdagságot.

Mindeme dolgoknak az oktatás részét kellene képezniük. Ha az iskolában csak azért tanuljátok a különböző tantárgyakat, hogy le tudjátok tenni a vizsgáitokat, maga a tanulás is a menekülés egyik formájává lesz. Gondolkodjatok el ezen a kérdésen, és fel fogjátok ismerni az igazságot. Beszélgetsetek el erről a nevelőitekkel, és látni fogjátok, milyen magányosak ezek az emberek, és milyen magányosak vagytok ti magatok is. Ám ha az ember önmagában egyedül van, ha az elméje és a szíve mentes a magány fájdalmától, akkor valódi emberré válik, mivel képes önmaga felfedezni a valóságot, és részesülhet az időtlenségben.

KÉRDEZŐ: Mi a különbség a tudatosság és az érzékenység között?

KRISHNAMURTI: Vajon van-e bármi különbség e két dolog között? Tudjátok, ha feltesztek egy kérdést, nagyon fontos, hogy ti magatok derítsétek ki az igazságot vele kapcsolatban, és ne csak elfogadjátok a más által adott válaszokat. Szóval derítsük ki együtt, mit is jelent az, ha az ember tudatos és éber.

Ha megláttok egy gyönyörű fát, melynek levelein még ott sziporkáznak az esőcseppek, ha látjátok, hogyan ragyog a napfény a madarak szürkés tollain, ha látjátok, hogyan cipelik nehéz terhüket a falusiak, és halljátok a nevetésüket, ha halljátok, hogyan ugatnak a kutyák, hogyan bögnek anyjuk után a kisborjak – mindez része a környezetetek iránti tudatosságnak, igaz?

Ha egy kicsit alaposabban megismeritek a dolgokat, észreveszitek az emberekkel, a különféle eszmékkel és tárgyakkal való kapcsolataitokat, tudatára ébredtek, hogyan viszonyultok egy házhoz vagy az úthoz, megfigyelitek, hogyan reagáltok arra, amit mások mondanak nektek, és felismeritek, hogy az elmétek folyton ítéletet alkot, és összeveti a különböző dolgokat. Ez mind része a tudatosságnak, mely a felszínen kezdődik, ám egyre mélyebbre és mélyebbre hatol, a legtöbben azonban megtorpanatok egy bizonyos ponton. Befogadjátok a zajokat, a dalokat, a szép és a csúnya látványokat, de nem vagytok tudatában a reakcióitoknak. Azt mondjátok: „ez szép, az pedig csúnya”, és elmentek mellettük, nem vizsgáljátok meg, mi is a szépség vagy a rútság. Ha az ember megérti a saját reakcióit, ha egyre éberebbé válik minden egyes gondolatára, ha megfigyeli, hogyan befolyásolják elméjét a szülei, a tanárai, a származása és a kultúrája által rá gyakorolt hatások – ez nyilván mind a tudatosság része, igaz?

Minél mélyebbre hatol az elme a saját gondolkodási folyamatába, annál tisztábban érti meg, hogy mindenféle gondolkodás kondicionált, következképp spontán módon elcsendesedik – ez azonban nem jelenti azt, hogy álomba is szenderül. Épp ellenkezőleg, az elme ilyenkor kivételesen éberre válik, mivel többé már nem kábítják el a mantrák, a gépiesen ismételt szavak, és nem szabályozza a fegyelem. A csendes éberség ezen állapota szintén hozzátartozik a tudatossághoz; és ha még

mélyebbre hatoltok, azt fogjátok tapasztalni, hogy többé nincs különbség a tudatos személy és tudatosságának tárgya között.

Nos, most vizsgáljuk csak meg, mit is jelent érzékenynek lenni. Ha érzékenyek vagytok, tudomásal bírtok a színekről és a formákról, arról, mit mondanak nektek az emberek, és hogyan reagáltok ti arra. Mindez azt jelenti, hogy figyelmesek vagytok, jó az ízlésetek és a modorotok, hogy nem vagytok durvák, sem fizikailag, sem lelkileg nem bántotok másokat. Ha valami szép dolgot láttok, hosszasan elidőztök vele, ha valamit hallgattok, figyelmesen figyeltek, anélkül hogy ráunnátok, és így az elmétek éberre és élessé válik, igaz? Akkor hát vajon olyan nagy különbség lenne az érzékenység és a tudatosság között? Nem hiszem.

Látjátok, ameddig az elmétek ítélkeznek, véleményeket formál és végkövetkeztetésekre törekszik, nem éber, nem tudatos és nem is érzékeny. Ha gorombák vagytok, ha letépititek a virágokat csak azért, hogy aztán elhajítsátok őket, ha rosszul bántok az állatokkal, ha belevésítetek a neveteket a bútorokba, vagy kitörítetek a székek lábát, ha elkéstek az étkezésekről, és általában véve is rossz a modorotok, az mind érzéketlenségre utal, igaz? Arra utal, hogy az elmétek nem képes az éberségre. És az oktatásnak kétségkívül abban is segítenie kell, hogy a diákok érzékennyé váljanak, hogy ne pusztán alkalmazkodjanak a szabályokhoz, vagy ellenálljanak nekik, de az élet egész folyamatának tudatában legyenek. Lehet, hogy az érzékeny emberek többet szenvednek az életben, mint azok, akik érzéketlenek, de ha megértik a szenvedésüket és így meghaladják azokat, különleges dolgokat fognak felfedezni.

KÉRDEZŐ: Miért nevetünk azon, ha valaki megbotlik és elesik?

KRISHNAMURTI: EZ is az érzéketlenség egy formája, nem igaz? Tudjátok, mit jelent a „szadizmus” kifejezés? Egy Sade márki nevű ember írt egyszer egy könyvet egy férfiről, aki élvezte, ha bántott másokat, és végignézte áldozatai szenvedését. Az ő nevéből ered ez a kifejezés, és azt jelenti, hogy az ember örömet leli mások szenvedésében. Léteznek emberek, akik számára különleges kielégülést nyújt, ha látják mások szenvedését. Figyeljétek meg magatokat, és látni fogjátok, vajon benetek is él-e ez az érzés. Lehet, hogy nem nyilvánvaló, de észre fogjátok venni, hogy ez az érzés fejeződik ki akkor is, amikor késztetést éreztek arra, hogy kinevessétek, ha valaki elesik. Azt akarjátok, hogy az emelkedett személyeket megalázzák; kritizáljátok az embereket, meggondolatlanul pletykálgattok másokról, és ez mind-mind az érzéketlenség egyfajta kifejezése, mivel ezekkel a cselekedetekkel mindig bántotok valakit. Az ember szándékosan, bosszúból is okozhat fájdalmat valakinek, de öntudatlanul, egy szóval, egy gesztussal vagy egy tekintettel is megsértheti társait; cselekedetei azonban mindkét esetben abból fakadnak, hogy bántani akar valakit, és csak nagyon kevés olyan ember van, aki alapvetően elveti az öröm ezen eltévelyedett fajtáját.

KÉRDEZŐ: Az egyik professzorunk azt mondta, hogy mindaz, amiről beszélsz, egyáltalán nem gyakorlatias, és azt a kihívást intézi hozzád, hogy próbálj meg felnevelni hat fiút és hat lányt mindössze havi százhusz rúpiás bevételből Mit felelsz erre a kritikára?

KRISHNAMURTI: Először is, ha havonta csak százhusz rúpiát keresnék, nem kísérelnék meg felnevelni hat fiút és hat lányt. Másodszor pedig, ha professzor lennék, az számomra hivatás lenne, nem pusztán valamiféle munka. Tudjátok, mi a különbség a kettő között? A tanítás semmilyen szinten nem lehet pusztán egyfajta foglalkozás vagy valamilyen munka; a tanítás elhivatott cselekedet. Tudjátok, mit jelent az „elhivatottság” szó? Azt jelenti, hogy az ember teljes mértékben elkötelezi magát valami mellett, átadja magát valaminek anélkül, hogy bármit is kérne cserébe; az elhivatott ember olyan, akár a szerzetesek, a remeték, mint a nagy tanítók és tudósok – nem pedig olyasvalaki, aki letett pár vizsgát, és professzornak nevezi magát. Azokról az emberekről beszélek, akik a tanításnak szentelik az életüket, és nem a pénzért teszik ezt, hanem mert ez a hivatásuk, ez a szerelmük. Ha léteznek ilyen tanárok, ők azt fogják tapasztalni, hogy a leggyakorlatiasabb módon is meg lehet tanítani a gyerekeket mindarra, amiről beszélek. Ám azok a tanárok, azok a nevelők, azok a professzorok, akik számára a tanítás pusztán megélhetési forma, mindig is azt fogják állítani, hogy mindezek egyáltalán nem gyakorlatiasak.

Végül is mit nevezünk gyakorlatiasnak? Gondoljuk csak végig a kérdést. A jelenlegi életmódot, a jelenlegi tanítási módszereket, azt, hogy a kormányzatokat a korrupció vezérli, és folyton háborúban

állnak egymással – nos, ezeket a dolgokat gyakorlatiasnak neveznék? Vajon a becsvágy vagy a kapzsiság gyakorlatias valami-e? A becsvágy versengést szül, és így tönkreteszi az embereket. A kapzsiságra és a nyereségvágyra épülő társadalmakra mindig a háborúskodás, a konfliktusok és a szenvedés szelleme jellemző; vajon ez gyakorlatias dolog? Nyilvánvalóan nem. Épp ezt próbálom elmondani nektek ezek alatt a beszélgetések alatt.

A szeretet a legpraktikusabb dolog a világon. Ha az emberben él a szeretet, ha kedves másokhoz, ha nem kapzsi, nem mohó, nincs benne becsvágy, és nem mások véleménye befolyásolja, hanem maga gondolja végig az egyes kérdéseket – ezek mind roppant praktikus dolgok, és egy gyakorlatias, boldog társadalmat hívnak életre. Ám ha a tanárból hiányzik az elhivatottság, ha nincs benne szeretet, ha a neve elé biggyesztette ugyan az ábécé néhány betűjét, ám pusztán a könyvekből felszedett információkat adja át a tanítványainak, akkor azt fogja mondani nektek, hogy mindeme dolgok nem praktikusak, mivel még soha nem gondolkodott el ezeken a kérdéseken. Szeretni gyakorlatias dolog – sokkal inkább az, mint az úgynevezett oktatás, mely olyan embereket állít elő, akik egyáltalán nem képesek kiállni önmagukért, és saját maguk fellelni az egyes problémák megoldásait.

Tudjátok, a tudatosságnak az is része, hogy az ember tudatában legyen annak, hogy kinevetik, és mégis megőrizze a komolyságát.

A legtöbb felnőttel az a probléma, hogy bár ő maga sem oldotta meg saját élete kérdéseit, mégis ő akarja megmondani nektek, mi gyakorlatias, és mi nem az. A tanítás az élet legszentebb hivatása, bár manapság ez kapja a legkisebb megbecsülést; ez a legmagasabb rendű, a legnemesebb elhivatás. A tanároknak azonban teljes mértékben elhivatottnak kell lenniük, tökéletesen át kell adniuk önmagukat ennek a hivatásnak, teljes szívükkel és elméjükkel, egész lényükkel kell tanítaniuk, mivel ezáltal az elhivatottság által válnak lehetségessé a dolgok.

KÉRDEZŐ: Mi értelme van az oktatásnak, ha közben tönkretesz bennünket a modern világ fényűzése?

KRISHNAMURTI: Attól tartok, rossz kifejezéseket használsz. Az embernek szüksége van bizonyos fokú kényelemre, nem? Ha csendesen üldögéltek egy szobában, jó, ha az a szoba tiszta, még ha pusztán csak egy matrac van is benne, és az is fontos, hogy megfelelőek legyenek az arányai, és elég nagy ablakok legyenek rajta. Ha van valamilyen kép a szobátokban, annak szépnek kell lennie. Ha van egy váza az asztalotokon, benne néhány szál virággal, azoknak a virágoknak az őket oda helyező ember szellemét kell tükrözniük. Az embernek szüksége van jó ételekre is, és egy csendes, nyugodt helyre is, ahol álomra hajthatja a fejét. Mindezen dolgok részei a modern világ által kínált kényelemnek. És ez a kényelem vajon tönkretenné az úgynevezett tanult embereket? Vagy épp a tanult, ámde becsvágyó és kapzsi emberek fosztják meg az emberi lényeket ettől a kényelemtől? A gazdag országokban a modern oktatás egyre anyagiasabbá teszi az embereket, következképpen a fényűzés minden formája megrontja és tönkreteszi az elmét, az Indiához hasonló, szegény országokban pedig nem bátorít benneteket arra, hogy egy alapvetően új kultúrát teremtsétek meg, és nem segít abban, hogy forradalmárokká váljatok – én forradalmárokon nem a bombákat hajigáló, vérengző embereket értem, mert ők egyáltalán nem forradalmárok. A valódi forradalmárok mentesek az efféle indítóoktól, mentesek mindenféle ideológiától és a társadalom összes, a többség kollektív akaratának kifejezképpen megnyilvánuló akadályoktól. Az oktatásokat azonban nem segít nektek abban, hogy efféle forradalmárokká váljatok. Épp ellenkezőleg, arra tanít benneteket, hogy alkalmazkodjatok, vagy pusztán reformáljátok meg a már meglévő dolgokat.

Tehát nem a modern világ fényűzése tesz tönkre benneteket, hanem az úgynevezett oktatás. Miért is ne legyenek autótok és jó útjaitok? De látjátok, az emberek a modern technikát és az újításokat vagy háborús, vagy szórakoztatási célokra használják, arra, hogy a segítségükkel elmeneküljenek önmaguk elől, és így az elme elvesz a különféle ügyes készülékek csapdájában. A modern oktatás a különféle szerkezetekről, a főzést, a takarítást, a vasalást, a számolást és az egyéb alapvető dolgokat megkönnyítő gépekről szól, és így már egyáltalán nem is kell gondolkodnotok. Pedig ezekre az eszközökre nem azért van szükségetek, hogy a csapdájukba essetek, hanem hogy felszabadítsátok az elméteket, és egészen más dolgokkal foglalkozhassatok.

KÉRDEZŐ: Az én bőröm nagyon sötét, és a legtöbb embernek inkább a világosabb arcbőrű emberek tetszenek. Hogyan nyerhetném el mégis a társaim tetszését?

KRISHNAMURTI: Gondolom, léteznek bizonyos kozmetikumok, melyeket arra találtak ki, hogy világosabbá tegyék az ember bőrét; de vajon megoldaná-e ez a problémádat? Továbbra is azt szeretnéd, ha csodálnának, ha jelentős társadalmi személyiséggé válnál, továbbra is vágynál a rangra és a presztízszre; és ebben a csodálat iránti igényben, ebben a kiemelkedésért folytatott küzdelemben mindig ott rejlik a szomorúság fullánkja.

Ha arra vágytok, hogy az emberek csodáljanak titeket, az oktatás tönkre fog tenni benneteket, mert segíteni fog nektek, hogy „valakivé” váljatok ebben a társadalomban, holott ez a társadalom alapvetően romlott. Ezt a destruktív társadalmat az ember a kapzsisága, az irigysége és a félelmei által hozta létre, és ez nem fog átalakulni attól, hogy nem vesztek róla tudomást, vagy egyszerűen illúzióknak nevezitek. Csakis a megfelelő oktatás tüntetheti el a kapzsiságot, a félelmet és a nyereségvágyat, hogy egy alapvetően új kultúrát, egy teljesen másfajta világot építhessetek fel. És ez az oktatás csak akkor születhet meg, ha az elme valóban meg akarja érteni önmagát, és meg akar szabadulni a szomorúságtól.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET Az ÉLET ENERGIÁJA

Az egyik legnagyobb problémátokat az okozza, amit fegyelemnek nevezünk. Tudjátok, ez valóban összetett probléma; a társadalom úgy érzi, hogy kontrollálnia és fegyelmeznie kell a polgárait, és bizonyos vallási, társadalmi, erkölcsi, illetve gazdasági mintáknak megfelelően kell alakítania az elméjüket.

De vajon van-e bármilyen szükség erre a fegyelemre? Kérlek, jól figyeljétek, és ne feleljetek azonnal igennel vagy nemmel erre a kérdésre. A legtöbben – különösen fiatalokban – úgy érzitek, semmi szükség a fegyelemre, hogy az igazi az lenne, ha bármit megtehetnétek, amit csak akartok, és azt hiszitek, ez a szabadság. De ha egyszerűen csak kijelentitek, hogy a fegyelem szükséges vagy éppen szükségtelen dolog, vagy hogy szabadoknak kell lennetek, annak vajmi kevés értelme van, ha nem értitek meg teljes mértékben a fegyelem kérdését.

A szenvedélyes, lelkes sportolók folyton fegyelmezik magukat, igaz? Élvezik a játékot, és tudják, hogy meg kell őrizniük az egészségüket és a kondíciójukat, ezért korán kelnek, tartózkodnak a dohányzástól, megfelelő módon étkeznek, és általában szem előtt tartják a különböző egészségügyi szabályokat. Az ő fegyelmük nem valamiféle kényszerből vagy konfliktusból fakad, ez a fegyelem a sportolás okozta öröm természetes eredménye.

Na mármint, vajon a fegyelem növeli vagy csökkenti-e az ember energiáit? Az emberi lények – tartozzanak bármelyik valláshoz, bármelyik filozófiai iskolához – a világ minden táján fegyelmet erőltetnek az elméjükre, azaz irányítják és különféle normákhoz igazítják azt, és ez ellenállást és elfojtást eredményez. De vajon tényleg szükséges-e ez? Ha a fegyelem megnöveli az ember energiáit, akkor megéri a fáradságot, akkor van értelme; ellenben ha csupán elfojtja az emberi energiákat, akkor roppant káros és destruktív. Mindannyian rendelkeztek bizonyos energiával, és véleményem szerint a legfontosabb kérdés az, vajon a fegyelem élettellivé, gazdaggá és túlradóvá teszi-e ezt az energiát, vagy épp ellenkezőleg, elpusztítja.

Számos emberi lény csak kevés energiával rendelkezik, és még ezt a kevés energiát is hamar elfojtja és elpusztítja a társadalom és az úgynevezett oktatás kényszerei, fenyegetései és tabui; így ezek a lények az adott társadalom élettelen, pusztán mások utánzására képes polgáraivá válnak. És vajon a fegyelem nagyobb energiával ruházza-e fel a kevés energiával rendelkező embereket? Gazdaggá és élettellivé teszi-e az életüket?

Fiatalkorotokban tele vagytok energiával, igaz? Játsszani, szaladgálni, beszélgetni akartok, képtelenek vagytok egy helyben ülni, és tele vagytok étellel. De mi történik később? Miközben felnőttek, a tanáraitok elkezdik megkurtítani ezt az energiát, elkezdik formálni és alakítani, és amikor végre felnőtt férfiakká és nőkké váltok, azt a megmaradt kevés energiátokat is hamarosan elfojtja a

társadalom, mely azt állítja, hogy tisztességtudó polgárokká kell lennetek, és meghatározott módon kell viselkednetek. A társadalom az úgynevezett oktatás és a társadalmi kényszer által fokozatosan elpusztítja azt a túláradó energiát, mellyel fiatalokkorokban rendelkeztek.

Nos, vajon lehetséges-e az, hogy a fegyelem által még elevenebbé, még élettelebbé váljon jelenlegi energiátok? Ha csak kevés energiátok van, vajon képes-e megnövelni azt a fegyelem? Ha igen, akkor van értelme; ám ha a fegyelem csak elpusztítja az ember energiáját, akkor nyilvánvalóan el kell vetni.

Mi is valójában ez az energia, amellyel mindannyian rendelkeztek? Ez az energia a gondolkodásból, az érzésekből áll; az érdeklődésből, a kapzsiságból, a szenvedélyből, a bujaságból, a becsvágyból, a gyűlöletből. Ha képeket festetek, ha új gépeket találtok fel, hidakat és utakat építetek, ha művelitek a földeket, játszottok, verseket írtok, énekeltek, táncoltok, eljártok a templomba, és imádjátok Istent, e tevékenységekben mind ez az energia nyilvánul meg, és ez az energia képes illúziókat, rosszindulatot és szenvedést is teremteni. A legjobb és a legpusztítóbb emberi tulajdonságok egyaránt az emberi energia különböző megnyilvánulásai. De tudjátok, ha irányítjátok és fegyelmeztitek ezt az energiát, ha hagyjátok egy adott irányba áramolni, ám egy másikba nem, az pusztán egyfajta társadalmi konvenció; az ember elméjét az adott kultúra mintái formálják, és így fokozatosan eltékozzátok ezt az energiát.

Tehát a kérdés az, vajon megnövelhető és elevenebbé tehető-e ez az energia, mellyel eltérő mértékben mindannyian rendelkeztek, és ha igen, mi módon lehetséges ez? Mire való ez az energia? Vajon arra, hogy háborúkat robbantsatok ki általa? Vagy arra, hogy repülőgépeket és más gépeket találjatok fel, hogy valamilyen gurut kövessetek, letegyétek a vizsgáitokat, gyermekeket neveljete, és szüntelenül aggódjatok a problémáitok miatt? Vagy felhasználhatjátok másképp is ezt az energiát, úgy, hogy minden cselekedetetek jelentőséget nyerjen azáltal, hogy egy minden tetteteket meghaladó dologgal áll kapcsolatban? Kétségtelen, hogy ha az ilyen bámulatos energiára képes emberi elme nem törekszik a valóság vagy Isten megismerésére, akkor ezen energia minden megnyilvánulása csupán pusztulást és szenvedést okoz. A valóság megismeréséhez rengeteg energiára van szükség, és ha az ember nem törekszik erre, szétforgácsolja energiáit, és csak nyomorúságot teremt, azaz a társadalomnak kontrollálnia kell őt. Nos, vajon lehetséges-e, hogy ezt az energiát Isten vagy az igazság keresésének érdekében szabadítsátok fel, és e folyamat során olyan polgárokká váljatok, akik megértik az élet alapvető kérdéseit, és akiket nem képes tönkretenni a társadalom? Értitek, amit mondok, vagy túlzottan összetett számotokra ez a dolog?

Tudjátok, az ember nem más, mint energia, és ha nem törekszik az igazság megismerésére, ez az energia destruktívvá válik, következképpen a társadalom kontrollálja és formálja az egyént, és így elfojtja ezt az energiát. Szerke a világon ez történik a felnőtt emberrel. És talán már egy másik érdekes és roppant egyszerű tényre is felfigyeltetek: arra, hogy ha valóban el akartok végezni valamit, mindig jut rá elég energiátok. Mert mi is történik, ha mondjuk nagy kedvet éreztok egy bizonyos játékhoz? Azonnal lesz elég energiátok a dologhoz, igaz? És pontosan ez az energia fogja kontrollálni önmagát, azaz semmiféle külső fegyelemre nem lesz szükségetek. Ha a valóság megismerésére törekedtek, ez az energia megteremti a saját fegyelmét. Ha az ember erre törekszik, spontán módon tisztességtudó polgárrá válik; ám ez nem azt jelenti, hogy az adott társadalom vagy kormányzat mintáihoz igazodna.

Tehát a diákoknak és a tanároknak együtt kell munkálkodniuk azon, hogy felszabadítsák ezt a hatalmas energiát, és ezáltal ráleljenek a valóságra, Istenre, az igazságra. Ebben a keresésben fegyelem rejlik, valódi emberi lényekké, teljes egyéniségekké váltok általa, és nem csupán az adott társadalom korlátai közé szorított hinduk vagy párszik lesztok. Ha az iskola nem megkurtítaná ezt az energiát, hanem segítene a diákoknak, hogy az igazság keresése során felébresszék azt, teljesen más értelmet nyerne számotokra a fegyelem.

Miért van az, hogy az otthonotokban, az iskolában és a diákszallón folyton megmondják nektek, mit kell tennetek, és mit nem szabad? Nyilván azért, mert a szüleitek és a tanáraitok, akárcsak a társadalom többi tagja, nem ismeri fel, hogy az ember létezésének egyetlen célja az, hogy megismerje a valóságot, hogy rátaláljon Istenre. Ha csak néhány nevelő megértené ezt, és minden figyelmét ennek a keresésnek szentelné, megteremthetnék az oktatás egy új formáját és egy alapvetően másfajta társadalmat.

Észrevettétek már, milyen kevés energiával rendelkeznek a környezetetekben lévő emberek, a szüleiteket és a tanáraitokat is beleértve? Lassan haldokolnak, még ha a testük nem is öregedett még meg. Hogy miért? Mert alávetették magukat a társadalom normáinak. Tudjátok, ha az ember nem érti meg azt az alapvető célt, hogy felszabadítsa az elmének nevezett, különleges valamit, mely képes atommeghajtású tengeralattjárókat és sugárhajtású repülőgépeket létrehozni, képes lenyűgöző verseket és regényeket írni, mely egyaránt képes széppé varázsolni és elpusztítani a világot; ha nem érti meg az alapvető célt, mely nem más, mint hogy megismerje az igazságot, és rátaláljon Istenre, akkor ez az energia destruktívvá válik, és ekkor a társadalom kijelenti, hogy „alakítanunk és kontrollálnunk kell az egyének energiáit”.

Tehát számomra úgy tűnik, az oktatás feladata az, hogy a jóság, az igazság, Isten keresése során felszabadítsa ezt az energiát, mivel ezáltal az ember valódi emberi lényé és tisztességtudó polgárrá válik. Ám ha nem értitek meg teljes mértékben ezeket a kérdéseket, a pusztá fegyelem értelmetlen és különösen destruktív. Ha nem úgy nevelnek benneteket, hogy tele legyetek életerővel, intelligenciával és túlaradó energiával, hogy kiderítsétek az igazságot, akkor mihelyt elhagyjátok az iskolát, és kiléptek a világba, egyszerűen elnyel, elnyom és tönkretesz benneteket a társadalom, és száználmas, boldogtalan életben lesz részetek. Ahogy a folyó is megteremti a maga medrét, úgy hozza létre minden kényszer nélkül az igazság keresésére irányuló energia a saját fegyelmét; és ahogy végül a folyó ráel a tengerre, úgy lel rá ez az energia is a saját szabadságára.

KÉRDEZŐ: Miért igázták le Indiát a britek?

KRISHNAMURTI: Tudjátok, a több energiával, több életerővel, több képességgel és szellemmel rendelkező emberek vagy szenvedést, vagy jólétet hoznak kevésbé energikus társaik számára. Volt idő, amikor India egész Ázsiát felforgatta; az indiai emberek telve voltak kreatív lelkesedéssel, és forradalmakat robbantottak ki Kínában, Japánban, Indonéziában és Burmában is. Más nemzetek inkább a kereskedelemmel foglalkoztak, ami szintén szükséges dolog, és ez bizonyos szenvedést is szült – ám ez az élet rendje. Az egészben az a különös, hogy azok az emberek, akik az igazságot, Istent keresik, sokkal kirobbanóbb személyiségek, és különleges energiákat szabadítanak fel nem pusztán önmagukban, de másokban is; és pontosan ezek az emberek a valódi forradalmárok, nem pedig a kommunisták, a szocialisták vagy az egyszerű reformerek. A hódítók és az uralkodók jönnek és mennek, ám az emberi problémák soha nem változnak. Mindenki uralkodni, meghódolni vagy ellenállni akar; ám ha az ember az igazságot keresi, megszabadul minden társadalomtól és minden kultúrától.

KÉRDEZŐ: Az ember még meditáció közben sem képes érzékelni az igazságot, ezért kérlek, mondd el nekünk, mi az igazság.

KRISHNAMURTI: Tegyük félre egy percre azt a kérdést, hogy mi az igazság, és vizsgáljuk meg először magát a meditációt. Számomra a meditáció valami egészen mást jelent, mint amit a könyveitek és a gurujaitok tanítanak nektek. A meditáció nem más, mint saját elmétek megértésének folyamata. Ha nem értitek a saját elméteket, azaz nem ismeritek önmagátokat, egyetlen gondolatotoknak sem lesz túl sok értelme. Az önismeret alapjai nélkül a gondolkodás csak károkat okoz. Minden gondolatnak van valamiféle jelentése; és ha az elme nemcsak néhány, hanem minden egyes, bennetek felmerülő gondolat valódi jelentését képes felismerni, akkor ha csupán egy adott eszmére, képzetre vagy szóra összpontosítotok – és általában ezt hívják meditációnak –, az nem más, mint pusztán az önhipnózis egy formája.

Szóval tudatában vagytok-e vajon minden egyes gondolatotok és reakciótok jelentésének, miközben csendben üldögéltek, beszélgettek vagy játszotok? Csak próbáljátok ki a dolgot, és látni fogjátok, milyen nehéz tudatában lennetek elmétek minden egyes mozdulatának, mivel a gondolatok roppant gyorsan követik egymást. Ha azonban minden gondolatot meg akartok vizsgálni, ha valóban meg akarjátok érteni a tartalmukat, azt fogjátok tapasztalni, hogy a gondolataitok lelassulnak, és képesek lesztek megfigyelni őket. A meditáció valójában nem más, mint a gondolkodás lelassulása és a gondolatok megfigyelése; és ha elmélyedtek ebben a folyamatban, látni fogjátok, hogy elmétek – mely jelenleg pusztán az egymással harcban álló, nyughatatlan gondolatok óriási tárháza – elcsitul, mivel

tudatában leszte minden gondolatotoknak. Ekkor nem lesz bennetek semmiféle ösztönzés, semmiféle kényszer és semmiféle félelem; és ebben a nyugalomban megszületik az igazság. Nem létezik az igazságot megtapasztaló „én”, ám ha elmétek csendes és nyugodt, életre kel benne az igazság. Ha jelen van az „én”, akkor jelen van a tapasztaló személy, márpedig a tapasztaló személy pusztán a gondolkodás szüleménye; gondolkodás nélkül nincs alapja létezésének.

KÉRDEZŐ: Ha hibát követünk el, és ezt valaki a tudomásunkra hozza, akkor később miért követjük el mégis újra ugyanazt a hibát?

KRISHNAMURTI: Nektek mi a véleményetek erről a kérdésről? Ti miért szakítjátok le a virágokat, miért tépitek ki a földből a növényeket, miért teszitek tönkre a bútorokat, és miért szemeteltek? Hiszen biztos vagyok abban, hogy legalább egy tucatszor mondták már nektek, hogy ne tegyetek ilyesmiket, ugye? Jól figyeljetek arra, amit mondok, és megtudhatjátok a választ a kérdésre. Amikor ilyen dolgokat tesztek, a meggondolatlan állapotban vagytok, igaz? Nem vagytok éberek, nem gondolkoztok, álomba merült az elmétek, és ezért megteszitek ezeket a nyilvánvaló ostobaságokat. Ha nem vagytok teljesen tudatosak, ha nem vagytok teljesen jelen, semmi haszna annak, ha valaki azt mondja nektek, hogy ne tegyetek ilyesmit. Ha viszont a nevelőitek segítenek nektek abban, hogy figyelmesek legyetek, hogy valóban éberek legyetek, hogy örömmel szemléljétek a fákat, a madarakat, a folyót, a Föld kivételes gazdagságát, akkor egyetlen utalásból is érteni fogtok, mivel érzékenyek leszte, és tudatában leszte mindennek, ami bennetek és körülöttetek történik.

Sajnos azonban tönkreteszik az érzékenységeteket, mivel születésetek pillanatától egészen a halálotok percéig mindig megmondják nektek, mit tegyetek, és mit ne tegyetek. A szülők, a tanárok, a társadalom, a vallás, a papok, sőt a saját becsvágyatok, kapzsiságotok és irigységetek határozza meg számotokra mindazt, ami „kötelező” és ami „tilos”. Hogy megszabaduljatok a kell-től és a tilostól, mégis érzékenyek maradjatok, hogy spontán módon kedvesek lehessetek, és ne bántsátok az embereket, ne szemeteljete, és ne lépjete át az ösvényen heverő köveken anélkül, hogy el ne távolítanátok őket az útból – ehhez rengeteg figyelmességre van szükség. Az oktatás célja pedig nyilvánvalóan nemcsak az, hogy a nevetek elé biggyeszthessétek az ábécé néhány betűjét, hanem az is, hogy felébressze bennetek a figyelmességnek ezt a szellemét, hogy így érzékennyé, éberré és kedvessé válhassatok.

KÉRDEZŐ: Mi az élet, és hogyan lehetünk boldogok?

KRISHNAMURTI: EZ a kisfiú nagyon jó kérdést tett fel. Mi az élet? Ha egy üzletembert kérdeztek, ő azt fogja mondani, az élet abból áll, hogy eladjatok különböző dolgokat, és pénzt keressetek, mivel az ő élete valóban csakis ebből áll. A becsvágyó emberek azt fogják felelni erre a kérdésre, hogy az élet a sikerek, a beteljesedés érdekében folytatott küzdelem. Ha valaki magas pozícióra és hatalomra tett szert, ha egy szervezet vagy mondjuk egy ország vezetője lett, az ő életét a saját személyével kapcsolatos tevékenységek töltik ki. A munkások számára pedig – különösen ebben az országban – az élet nem más, mint soha véget nem érő munka, egyetlen nap pihenés nélkül; számukra az élet azt jelenti, hogy az ember mocsokban él, szenved, és nem jut elég élelemhez.

Na mármost, vajon lehet-e boldog az ember e rengeteg küzdelem, harc, éhezés és nyomorúság közepette? Nyilvánvalóan nem. Ezért hát mit tesz? Nem tesz fel kérdéseket, nem kérdi, mi az élet, hanem a boldogságról filozofálgat. Kitalálja a magasabb rendű én, a felsőbbrendű lélek fogalmát, kiagyalja, hogy létezik valami, ami végül majd örökké boldoggá fogja tenni őt. Ám a boldogság nem akkor érkezik el, ha törekedtek rá; a boldogság egyfajta melléktermék, mely akkor születik meg, ha jóság és szeretet él bennetek, ha nem vagytok becsvágyók, és elmétek csendesen kutat az igazság után.

KÉRDEZŐ: Miért harcolunk egymással?

KRISHNAMURTI: Szerintem ez a kérdés a felnőttekre is vonatkozik, igaz? Hogy miért harcoltok? Amerika szemben áll Oroszországgal, Kína pedig a Nyugattal. Miért? A békéről beszélnek, mégis háborúra készülnek. Miért? Véleményem szerint azon egyszerű okból kifolyólag, hogy az emberi lények többsége szeret versengeni, szeret harcolni – ha nem így lenne, felhagynának vele. Ha harcoltok, fokozottan érzitek, hogy éltek – ez szintén tény. Azt hiszitek, hogy a küzdelem különféle

formái szükségesek ahhoz, hogy életben maradjatok, de tudjátok, az ilyen élet roppant destruktív. Küzdelem és harc nélkül is lehet élni. Ez a fajta élet olyan, akár a liliomok, a növekvő virágok élete; ezek a lények nem harcolnak, egyszerűen csak léteznek. Minden lény jósága a létében rejlik. Erre azonban egyáltalán nem tanítanak meg benneteket. Versengésre és harcra nevelnek, arra, hogy katonák, ügyvédek, rendőrök, professzorok, igazgatók, üzletemberek legyetek, és folyton a csúcsra törjétek. Mindannyian sikereket akartok elérni. Számos olyan ember van, aki külsőleg esetleg alázatosnak tűnik, ám csakis azok lehetnek boldogok, akik valóban alázatosak a szívükben, és az ilyen emberek soha nem harcolnak.

KÉRDEZŐ: Miért bánik rosszul az elme a többi emberrel és önmagával is?

KRISHNAMURTI: Mit értesz azon, hogy az elme rosszul bánik önmagával és a többi emberrel? Ha az elme becsvágyó, kapzsi, irigy, ha óriási súllyal nehezedik rá a hiedelmek és a hagyományok terhe, ha kegyetlen, és kihasználja az embereket, akkor az elme a cselekedetei által nyilvánvalóan rosszindulatot teremt, és egy konfliktusokkal teli társadalmat hív életre. Amíg az elme nem érti meg önmagát, cselekedetei szükségszerűen destruktívak lesznek; amíg nem ismeri meg önmagát, mindig gyűlölséget szül a világban. Ezért olyan fontos, hogy ne csak különféle könyvekből tanuljatok, de megismerjétek önmagátokat. Egyetlen könyv sem taníthat meg benneteket az önismeretre; a könyvek nyújthatnak ugyan információkat nektek az önismeretről, ám ez nem azonos azzal, mint amikor a cselekedeteitek által ismeritek meg önmagátokat. Ha az elme megpillantja magát kapcsolatai tükrében, ebből a felismerésből önismeret fakad; és csakis akkor lesztek képesek eloszlatni azt a zűrzavart, és megszüntetni azt a rettenetes szenvedést, amely a világban született, ha megismeritek önmagátokat.

KÉRDEZŐ: Vajon különbözik-e egymástól a sikerekre és az igazságra törekvő elme?

KRISHNAMURTI: AZ elme mindig ugyanaz, akár a sikerre, akár az igazságra törekszik; ám amíg a sikerekre törekszik, nem képes rálelni az igazságra. Az igazság megértése azt jelenti, hogy meglátjátok az igazságot a hamis dolgokban, és hogy igaznak fogadjátok el azt, ami igaz.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET AZ ERŐFESZÍTÉSEK NÉLKÜLI ÉLET

Eltűnődtek már valaha azon, miért van az, hogy amint az ember egyre idősebbé válik, látszólag már semmi örömet nem lel az életben? Ti, fiatalok javarészt boldogok vagytok; megvannak a magatok kis problémái, aggódtok a vizsgáitok miatt, de mindezen nehézségek ellenére is lelték bizonyos örömet az életben, igaz? Spontán és könnyed módon fogadjátok el az életet, és könnyedén, boldogan szemlélitek a dolgokat. És vajon miért van, hogy amint egyre idősebbek lesztek, szemlátomást elveszítitek ezt az élet dolgai mögött fel-sejlő, örömteli, nagyobb jelentőséggel bíró valamit? Miért van, hogy ahogy eléritek az úgynevezett érettséget, oly sokan eltompultok, és érzéketlenek lesztek az öröme, a szépségre, a nyílt, kék égre és a csodálatos Földre?

Tudjátok, ha az ember felteszi magának ezt a kérdést, rengeteg válasz ötlük az elméjébe. Túlzottan sokat foglalkoztok önmagatokkal – ez is egy magyarázat. Azért küzdötök, hogy „valakikké” legyetek, hogy elérjétek egy bizonyos pozíciót, és meg is tartjátok azt; gyermekeitek és egyéb kötelezettségeitek vannak, és pénzt kell keresnetek. Mindezek nyomasztóan hatnak rátok, és így elveszítitek az élet örömét. Nézzétek csak meg a benneteket körülvevő idősebb embereket; nézzétek meg, milyen szomorú a legtöbbször arcuk, milyen gondterheltek, szinte betegesek, milyen visszahúzódók, zárkózottak és ingerlékenyek, és soha nem mosolyognak. Vajon még soha nem kérdeztétek meg magatoktól, miért ilyenek a felnőttek? Ám még ha felteszitek is ezt a kérdést, a legtöbben pusztán a különféle magyarázatokkal is megelégedtek.

Tegnap este megpillantottam egy hajót, amint felvont vitorlákkal haladt felfelé a folyón. Bámulatos látvány volt, ahogy a nagy, tűzifával súlyosan megrakott hajó a lemenő nap fényében úszott a város felé. A kormányos minden erőfeszítés nélkül irányította, mivel a munka nagy részét elvégezte helyette a szél. Ha mindannyian megérténétek a küzdelem és a konfliktusok jelentette problémákat,

akkor azt hiszem, képesek lennétek hasonlóképpen, erőfeszítések nélkül, boldogan és mosolyogva élni.

Úgy vélem, az erőfeszítések tesznek tönkre benneteket, ez a küzdelem, melyben szinte életek valamennyi pillanatát töltitek. Ha megfigyelitek a környezetetekben lévő idősebb embereket, látni fogjátok, hogy a legtöbbjük élete az önmagukkal, a házastársukkal, a szomszédaikkal és a társadalommal folytatott harcok sorozatából áll, és ez a szüntelen küzdelem felemésztja az energiáikat. Az örömteli, valóban boldog emberek nem esnek az erőfeszítések csapdájába. Az erőfeszítések nélküli élet nem azt jelenti, hogy az ember stagnálni kezd, hogy elbutul és eltompul; épp ellenkezőleg, csakis a valóban bölcs, kivételesen intelligens emberek képesek tényleg erőfeszítés és küzdelem nélkül élni.

De látjátok, ha a könnyed, erőfeszítésektől mentes életről hallotok, azonnal el akarjátok érni ezt az állapotot, melyben nincsenek konfliktusok, és nincsen küzdelem, azaz ezen állapot elérését tűzitek ki célul magatok elé, és igyekeztek elérni azt; csak hogy ebben a pillanatban meg is fosztjátok magatokat az élet élvezetétől, és újra az erőfeszítések és a küzdelmek csapdájába estek. Eltérő dolgokért küzdőtök, de maga a küzdelem alapvetően mindig ugyanaz. Az ember küzdhet bizonyos társadalmi reformokért, azért, hogy megelje Istent, hogy jobb kapcsolatot alakítson ki önmagával, a házastársával vagy a szüleivel; ücsöröghet a Gangesz partján, leborulhat egy guru előtt és így tovább. Ez mind csak erőfeszítés és küzdelem. Tehát nem az a fontos, hogy miért küzdőtök, hanem az, hogy megértsétek magát a küzdelmet.

Am vajon lehetséges-e, hogy az elme ne pusztán alkalomszerűen éljen meg olyan pillanatokot, melyekben semmiért sem küzd, hanem örökre megszabaduljon a küzdelemtől, és felfedezhesse az öröm azon állapotát, melyben nem létezik sem felsőbb-, sem alsóbbrendűségi érzés?

A probléma abban rejlik, hogy az elme alsóbbrendűnek érzi magát, így azért küzd, hogy valamilyené váljon, és áthidalja a különböző, egymásnak ellentmondó vágyai közti szakadékot. De ne hagyjátok, hogy mindenféle magyarázatokkal lássanak el benneteket arra nézvést, miért küzd folyton az elme. Minden gondolkodó ember tudja, mi okozza a külvilágban és a bensőtökben zajló küzdelmeket. Az irigységetek, a kapzsiságotok, a becsvágyatok és a könyörtelen hatékonyságra vezető versengésetek – e tényezők nyilvánvalóan mind hozzájárulnak ahhoz, hogy folyamatos küzdelemben álljatok mind ebben, mind egy eljövendő világban. Azaz nem kell különféle pszichológiai könyveket tanulmányoznotok, hogy tudjátok, miért küzdőtök. És a fontos kétségtelenül az, hogy kiderítsétek, vajon képes-e az elme teljes mértékben megszabadulni e küzdelemtől.

Amikor küzdőtök, a konfliktus tulajdonképpen a valós énetek és aközött merül fel, amilyené szerintetek válnotok kellene, vagy amilyenekké válni szeretnétek. Vajon képesek vagytok-e mindenféle magyarázat nélkül, teljes mértékben megérteni ezt a küzdelmet, és véget vetni neki? Képes-e az elme megszabadulni a küzdelmektől, és olyanná válni, akár egy erőfeszítés nélkül, a széllal együtt haladó hajó? Kétségkívül ez a kérdés, nem pedig az, hogy hogyan ériétek el a küzdelemnélküliség állapotát. Az ezen állapot elérésére tett erőfeszítésetek maga is küzdelem, következésképpen ily módon soha nem érhetitek el ezt az állapotot. Ha azonban minden pillanatban megfigyelitek, hogyan esik az elme a soha véget nem érő küzdelmek csapdájába – ha csak megfigyelitek ezt a folyamatot, mégpedig anélkül, hogy megpróbálnátok megváltoztatni, anélkül hogy az úgynevezett béke állapotába akarnátok kényszeríteni az elméteket azt fogjátok tapasztalni, hogy az elme spontán módon felhagy a küzdelemmel, és ebben az állapotban rengeteg mindent képes megtanulni. A tanulás ekkor nem pusztán az információgyűjtésre korlátozódik majd; ekkor fel fogjátok fedezni az elme hatókörén kívül eső, különleges gazdagságot, és ha az elmétek felfedezi ezt a gazdagságot, hatalmas örömben lesz része.

Figyeljétek meg önmagátokat, és látni fogjátok, hogyan küzdőtök egész álló nap, és hogyan vész el energiátok ebben a küzdelemben. Ha egyszerűen csak magyarázatokat adtok arra, hogy miért küzdőtök, elvesztek e magyarázatokban, és tovább folytatódik a küzdelem; ellenben ha magyarázatok nélkül, csendben megfigyelitek az elméteket, ha egyszerűen hagyjátok, hogy elmétek tudatában legyen saját küzdelmeinek, akkor hamarosan megtapasztaljátok majd azt az állapotot, amelyben nem létezik küzdelem, csak bámulatos éberség. Az éberség állapotában nem létezik alsóbbrendűségi és felsóbbrendűségi érzés, nincsenek nagy és kisemberek, nincsenek guruk. Ezek a képtelenségek mind

eltűnnek, mivel az elme tökéletesen éberré válik; a tökéletesen éber elmét pedig az öröm érzete tölti be.

KÉRDEZŐ: Szeretnék megtenni valamit, de – bár már sokszor próbálkoztam – még soha nem jártam sikerrel. Vajon feladjam-e a küzdelmet, vagy folytassam tovább az erőfeszítéseimet?

KRISHNAMURTI: Sikeresnek lenni annyi, mint elérni valamit, elérkezni valahová; ti pedig istenítitek a sikert, igaz? Ha egy szegény fiú felnőttkorában multimilliomossá válik, vagy ha egy hétköznapi diákból miniszterelnök lesz, azt nagyra tartják az emberek, ezért hát minden gyermek arra vágyik, hogy valamilyen módon sikereket érjen el.

De vajon létezik-e egyáltalán olyasmi, hogy siker, vagy a siker pusztán egy idea, amelyet hajszolnak az emberek? Hiszen bárhová érkeztek is, mindig van egy még távolabbi pont, ahová továbbra sem jutottatok még el. Ameddig a siker valamely formájára törekedtek, mindig is küzdelemben és konfliktusokban lesz részetek, nem igaz? Még ha el is érkeztek valahová, akkor sem pihenhettek meg, mivel mindig egyre feljebb akartok jutni, és mindig még többre vágytok majd. Értitek, amit mondok? A sikerekre való törekvés azt jelenti, hogy az ember mindig többre és többre vágyik, és az elme, mely mindig még többre vágyik, egyáltalán nem intelligens; épp ellenkezőleg, az efféle elme közepszerű és ostoba, mivel ez a vágya a társadalom által felállított mintákon belüli újabb és újabb küzdelmeket von maga után.

Tulajdonképpen mi is az elégedettség és az elégedetlenség? Az elégedetlenség azt jelenti, hogy az ember folyton azért küzd, hogy mind több dologra tegyen szert, az elégedettség pedig nem más, mint e küzdelem megszűnése. Ám az elégedettség állapotát csakis akkor érhetitek el, ha teljes mértékben megértitek, hogyan és miért vágyik mindig egyre többre az elmétek.

Ha például megbuktok egy vizsgán, újra megpróbáljátok letenni azt, igaz? A vizsgák roppant szerencsétlen dolgok, mivel semmiféle jelentős képességet vagy tulajdonságot sem jeleznek, és nem árulják el, valójában mennyire vagytok intelligensek. Hogy átmentek-e egy vizsgán, az javarészt csak a memóriától függ, vagy csakis a véletlenül múlik, mégis küzdőtök azért, hogy sikerüljenek a vizsgáitok, és ha megbuktok, újra és újra próbálkoztok. A legtöbbetekre ugyanez jellemző a mindennapi élet során is. Küzdőtök azért, hogy elérjetek valamit, és soha egy percre sem álltok meg, hogy megvizsgáljátok, vajon érdemes-e egyáltalán küzdenetek érte. Soha nem teszitek fel magatoknak ezt a kérdést, így soha nem fedezitek fel, hogy a küzdelmek tárgya valójában nem éri meg az erőfeszítést, és nem szegültök szembe a szüléitek, a társadalom, a mindenféle mesterek és guruk véleményével. Ám csakis akkor hagyhattok fel azzal, hogy a siker és a kudarc fogalmaiban gondolkoztatok, ha tökéletesen megértitek azon vágyatok jelentőségét, hogy folyton valami „többet” akartok elérni.

Tudjátok, nemcsak a vizsgák során félték attól, hogy kudarcot vallotok, hogy hibáztok, hanem a mindennapi életetekben is. Rettenetesnek tartjátok, ha hibáztok, mivel ilyenkor kritikával illetnek és megszidnak benneteket. De tulajdonképpen miért is ne hibázhatnátok? Vajon nem követ-e el minden ember hibákat? És vajon nem lenne-e ugyanilyen szörnyű zűrzavar a világban, ha többé soha nem követnétek el hibákat? Ha félték hibázni, soha nem fogtok tanulni. Az idősebb emberek folyton hibáznak, de azt akarják, hogy ti ne kövessetek el hibákat, és ezzel elfojtják a kezdeményezőkézségeket. Hogy miért? Mert félnek attól, hogy ha kérdéseket tesztek fel, ha mindent megfigyeltek és megvizsgáltok, esetleg rájöttök valamire, és többé nem fogjátok tisztelni a szüléitek, a társadalom és a hagyományok tekintélyét. Ezért teszük számotokra követendő példává a siker eszméjét, és mint azt észre fogjátok venni – a sikeren mindig a tiszteletreméltóságot, a társadalmi formákhoz való ragaszkodást értik. Még az úgynevezett spirituális sikereket elérő szenteknek is tiszteletre méltóknak kell lenniük, különben nem ismerik el őket az emberek, és nem lesznek követőik.

Azaz mindig a siker fogalmai szerint gondolkodtok, mindig azon igyekeztek, hogy még több dolgot érjete el, és azt, hogy mi számít sikernek, a tiszteletre méltó társadalom határozza meg. Másként fogalmazva, a társadalom roppant gondosan létrehozott egyfajta mintát, melynek alapján megállapítja, mi számít sikernek, és mi számít kudarcnak. Ám ha egész lényetekkel szeretnétek megtenni valamit, nem törődtek ezzel a mintával, mint ahogy egyetlen intelligens ember sem törődik vele. Sajnos azonban csak nagyon kevés intelligens ember létezik, és senki sem beszél nektek ezekről a dolgokról. Az intelligens ember kizárólag azzal törődik, hogy felismerje a tényeket, és megértse a

problémákat – azaz nem a siker és a kudarc fogalmai szerint gondolkodik. Ezek a fogalmak csak akkor számítanak, ha valójában nem szeretjük azt, amivel foglalkozunk.

KÉRDEZŐ: Miért vagyunk alapvetően önzők? Hiába teszünk meg minden tőlünk telhetőt azért, hogy önzetlenül viselkedjünk, ha a saját érdekeinkről van szó, csakis önmagunkkal foglalkozunk, és nem vagyunk tekintettel másokra.

KRISHNAMURTI: Úgy vélem, nagyon fontos, hogy az ember se önzőnek, se önzetlennek ne nevezze magát, mivel a szavak különleges hatást gyakorolnak az elmére. Neveztetek önzőnek valakit, és máris megpecsételődött a sorsa; neveztetek őt professzornak, és máris másképp álltok majd hozzá; neveztetek egy új mahátmának, és máris valamiféle dicsfény ragyog fel körülötte. Ha megfigyelitek a saját reakcióitokat, látni fogjátok, hogy az olyan szavak, mint az „ügyvéd”, „üzletember”, „kormányzó”, „szolgáló”, „szeretet” vagy „Isten” egyaránt különös hatást gyakorolnak az idegrendszeretekre és az elmétekre is. Az adott feladatkörökre utaló szavak a különféle társadalmi helyzetek érzetét idézik fel bennetek; tehát először is meg kell szabadulnotok attól az öntudatlan szokásotoktól, hogy bizonyos szavakhoz bizonyos érzéseket társítatok, igaz? Az elméteket arra kondicionálták, hogy az „önző” kifejezést valami nagyon rossz, egyáltalán nem spirituális dologgal társítsa, ezért ha ezt a kifejezést alkalmazzátok valamire vagy valakire, elmétek abban a pillanatban elítéli az adott dolgot. Tehát ha azt a kérdést tesztitek fel: „Miért vagyunk alapvetően önzők?”, az máris egyfajta elítélő jelentéssel bír.

Roppant fontos tudatában lennetek, hogy bizonyos szavak az elfogadás vagy az elítélés idegrendszeri, érzelmi és intellektuális reakcióját váltják ki belőletek. Ha például féltékenynek nevezitek magatokat, ezzel azonnal véget vettek a további vizsgálódásnak, és nem hatoltok a féltékenység kérdésének mélyére. Hasonlóképpen, számos olyan személy létezik, aki állítása szerint az emberek testvériségéért munkálkodik, miközben minden egyes cselekedete ez ellen hat. Csakhogy nem ismeri fel ezt a tényt, mivel a „testvériség” kifejezés egy bizonyos jelentéstartalommal bír számára, és meg van győződve arról, hogy helyesen értelmezi, ezért nem vizsgálja meg alaposabban a kérdést, és így soha nem derítheti ki, vajon a valós tények függetlenek-e azoktól az idegrendszeri és érzelmi reakcióktól, melyeket ez a szó vált ki belőle.

Ezért hát először is kísérleteznetek kell, és ki kell derítenetek, vajon, képesek vagytok-e az egyes szavakhoz társuló elítélő vagy dicsőítő érzések nélkül szemlélni a tényeket. Ha képesek vagytok a tényeket az elítélés és az elfogadás érzései nélkül szemlélni, azt fogjátok tapasztalni, hogy ez által a folyamat által megszűnnek azok a korlátok, melyeket az elme emelt önmaga és a tények közé.

Figyeljétek csak meg, hogyan viszonyultok valakihez, akit „nagy embernek” tartanak. Ez a kifejezés hatást gyakorol rátok; az újságok, a könyvek, az illető követői mind azt állítják, hogy ez a személy nagyszerű ember, és az elmétek elfogadja ezt, vagy épp ellentétes álláspontra helyezkedtek, és így szóltok: „Micsoda ostobaság, ez egyáltalán nem nagy ember.” Ellenben ha képesek vagytok elkülöníteni az elméteket minden efféle hatástól, és egyszerűen csak a tényekre figyelni, észreveszitek, hogy egészen másképp viszonyultok majd ehhez a személyhez. Hasonlóképpen befolyásolja a gondolkodásotokat a „falusi” szó, és a szóhoz társított szegénység, piszok és szenny képzete is. Ám ha az elme megszabadul ezektől a befolyásoktól, ha csak megfigyel, ahelyett hogy elítélne vagy jóváhagyna, akkor nem csupán önmagával fog foglalkozni, és megszűnik az önzetlenné válni igyekvő önzés problémája.

KÉRDEZŐ: Miért van az, hogy az ember a születésétől egészen a haláláig mindig arra vágyik, hogy szeressék, és ha nem kapja meg ezt a szeretetet, nem lesz olyan nyugodt és magabiztos, mint a többiek?

KRISHNAMURTI Gondolod, hogy a többi ember olyan nagyon magabiztos lenne? Lehet, hogy hencegnek, lehet, hogy megjártsszák magukat, de észre fogod venni, hogy a magabiztosság felszíne alatt a legtöbben üresek, nehézkesek és középszerűek, és egyáltalán nincs önbizalmuk. És hogy miért vágyunk szeretetre? Te vajon nem azt akarod, hogy a szüleid, a tanáraid és a barátaid szeressenek téged? Ha pedig felnősz, a házastársad, a gyermekeid vagy a gurud szeretetére vágysz majd.

Hogy mi az oka ennek az örökös szeretetváagnak? Jól figyeljétek. Azért vágytok szeretetre, mert nincs bennetek szeretet; ám amint elkezdtek szeretni, megszűnik ez a vágy, és többé nem kérdeztétek, vajon szeretnek-e benneteket az emberek. Ha szeretetre vágytok, nincs bennetek szeretet; és ha nincs bennetek szeretet, csúnyák vagytok és kegyetlenek, akkor hát miért szeretne benneteket bárki is? Szeretet nélkül halott dolgok vagytok csupán, és egy halott dolog hiába kér szeretetet, attól még halott marad. Ellenben ha a szívetek megtelik szeretettel, soha nem kéritek, hogy töltsék meg szeretettel a kolduscészéteket. Csak azt kell megtölteni, ami üres, ám az üres szívet soha nem töltheti be az, ha a gurukat követi, vagy más módon törekszik a szeretetre.

KÉRDEZŐ: Miért lopnak a felnőttek?

KRISHNAMURTI: Te is szoktál lopni néha? Vagy ismersz olyan kisfiút, aki néha ellop a társaitól valamit, amit megkíván?

Ez soha nem változik, legyetek akár fiatalok, akár öregek, a különbség csak az, hogy az idősebb emberek ravaszabban, számos szépen hangzó szó kíséretében teszik ugyanezt. A felnőttek gazdagságra, hatalomra és pozíciókra vágnak, és összejátszanak egymással, különféle terveket szőnek, és filozofálgatnak, hogy megszerezzék. És hogy miért lop valaki? Először is azért, mert a jelenlegi társadalom rengeteg embert megfoszt még a legszükségesebb dolgoktól is; a népesség bizonyos részeinek nincs elegendő enivalója, nincsenek ruhái, nincs hol álomra hajtania a fejét, ezért igyekeznek tenni ez ellen. Aztán vannak olyan emberek is, akik nem azért lopnak, mert nincs mit enniük, hanem mert úgymond antiszociálisak. Számukra a lopás egyfajta izgató játék – és ez azt jelenti, hogy nem részesültek megfelelő oktatásban. A valódi oktatás nem csupán abból áll, hogy felkészültök a vizsgáitokra, hanem abból is, hogy megértitek az élet értelmét. Létezik aztán magasabb szintje is a lopásnak: az, amikor valaki mások eszméit, mások tudását lopja el. Ha arra törekedtek, hogy valamilyen formában egyre több és több mindenre tegyetek szert, nyilvánvalóan tolvajlást követtek el.

Vajon miért van, hogy folyton kéregettek, koldultok, loptok, hogy mindig vágytok valamire? Azért, mert önmagatokban lelkileg üresek vagytok, és igyekeztek megtölteni magatokat; nemcsak azáltal, hogy loptok, de azáltal is, hogy másokat utánóztok. Az utánzás is a lopás egy fajtája: ha az ember egy senki, elkezd utánózni egy „valakit”, hogy neki is jusson valami a másik ember dicsőségéből. Ez a romlottság végigkíséri az emberek egész életét, és csak nagyon kevesen mentesek tőle. Tehát a fontos az, hogy kiderítsétek, vajon betölthetitek-e valaha a bennetek tátongó ürességet. Ha az elme arra törekszik, hogy megtöltsen önmagát, mindig is üres marad; és ez az üresség csakis akkor szűnik meg, ha elmétek többé már nem foglalkozik ezzel a kérdéssel.

HUSZONHATODIK FEJEZET AZ ELME NEM MINDEN

Tudjátok, nagyon jó dolog egyszerűen csak csöndben lenni, egyenes háttal, méltóságteljesen és kiegyensúlyozottan üldögélni – ez épp olyan fontos, mint az, hogy alaposan megnézzétek magatoknak a leveleiket elhullatott fákat. Észrevettétek már, milyen szépek ezek a fák, a háttérben a reggeli ég sápadt kékségével? A csupasz ágak feltárják a fák szépségét. A fákban tavasszal, nyáron és ősszel is valamiféle különleges szépség rejlik. Szépségük évszakraól évszakra változik, és ezt legalább olyan fontos észrevennetek, mint az, hogy elgondolkodjatok a saját életetekről.

Éljetek akár Oroszországban, akár Amerikában, akár Indiában, mindannyian emberi lények vagytok; emberi lényekként közösek a problémáitok is, ezért esztelenség, ha csupán hinduként, amerikaiaként, oroszaként vagy mondjuk kínaiaként gondoltok magatokra. Léteznek ugyan bizonyos politikai, földrajzi, faji és gazdasági elkülönülések, ám ha nagyon hangsúlyozzátok ezeket, az csak ellentétet és gyűlölséget szül. Lehet ugyan, hogy az amerikai emberek jelen pillanatban sokkal gazdagabbak, azaz több szerkentyűjük, több rádiójuk és tévéjük van, lehet, hogy mindenből több jut nekik, és rengeteg felesleges élelmiszerral rendelkeznek, miközben Indiában éhínség, mocsok és túlnépesedés uralkodik; de bárhol éljete is, mindannyian emberi lények vagytok, és emberi lényekként megteremtitek a magatok emberi problémáit. Ezért nagyon fontos megértenetek, hogy ha kizárólag hinduként, amerikaiként, angolként, fehér, barna, fekete vagy sárga emberként gondolkodtok, szükségtelen korlátokat emelnetek magatok közé.

Az az egyik legnagyobb problémátok, hogy a modern oktatás a világ minden táján főként csak azzal foglalkozik, hogy egyszerű szakemberekké tegyen benneteket. Megtanuljátok, hogyan tervezetek repülőgépeket, hogyan építsetek kikövezett utakat, hogyan gyártatok autókat, vagy hogyan működtessétek a legújabb atommeghajtású tengeralattjárót, és mindeme technológiai tevékenység közepette megfeledeztek arról, hogy emberi lények vagytok – másként szólva, az elme dolgaival töltitek meg a szíveteket. Amerikában az automatizálás egyre több embert kímél meg attól, hogy fáradságos munkával kelljen töltenie az életét, és ez nemsokára itt, Indiában is így lesz. És ha ez bekövetkezik, szembe kell majd néznetek azzal az óriási problémával, hogy mire használjátok az így felszabadult időtöket. Ha a hatalmas, jelenleg sok ezer embert foglalkoztató gyáratok csupán néhány szakember, néhány technikus fogja működtetni, akkor vajon mi lesz a többi emberi lényel, azokkal, akik korábban ott dolgoztak, és akik egyszerűen rengeteg szabadidővel rendelkeznek majd? Ha az oktatás nem kezdi el számításba venni ezt és a többi emberi problémát, roppant üressé válik majd az életetek.

Az életetek már most is nagyon üres, nem igaz? Lehet, hogy diplomát szereztek, megházasodtok, és jól megy majd a sorotok, lehet, hogy nagyon okosak lesztek, számos információ lesz a birtokotokban, és ismeritek majd a legújabb könyveket, de ha az elme dolgaival töltitek meg a szíveteket, életetek mindig is üres és csúnya lesz, és nem lesz túl sok értelme a létezéseteknek. Az életetek csak akkor lesz szép és jelentőségelteljes, ha megtisztítjátok a szíveteket az elme dolgaitól.

Tudjátok, ezek mindannyiunkat érintő, valós problémák, nem pedig valamiféle elméleti kérdések. Ha emberi lényekként nem tudjátok, hogyan viseljétek gondját a Földnek, és mindennek, ami létezik, ha nem tudjátok, hogyan szeressétek a gyermekeiteket, és csakis önmagatokkal, a saját és a nemzetetek előmenetelével és sikereivel törődtek, visszataszító helyre fogjátok változtatni a világot – márpedig jelenleg pontosan ezt teszitek. Lehet, hogy az országotok nagyon gazdag lesz, de ez a gazdagság mindaddig méreg marad számára, míg más országokban továbbra is éhínség uralkodik. Az emberiség egységes egész, mindenkinek ugyanazon a Földön kell élnie, és ha szerető gondoskodással vigyáztok rá, ez a Föld mindenki számára képes élelmet, ruhát és menedéket nyújtani.

Tehát az oktatás feladata nem csupán az, hogy felkészítsen benneteket arra, hogy letegyetek néhány vizsgát, de az is, hogy segítsen nektek teljes egészében megérteni a szeretet kérdését. És ehhez a kérdéshez tartozik többek közt a szex, a kenyérkereset, a nevetés, a kezdeményezőkézség, a lelkiismeretesség és az elmélyült gondolkodás is. Az is roppant fontos feladatokat, hogy megismerjétek

Istent, mivel ez adja az élet alapját. Megfelelő alapok nélkül egyetlen ház sem maradhat fent sokáig, és az emberiség összes fortélyos találmánya értelmetlen, ha nem találtok rá Istenre és az igazságra.

Az oktatóitoknak képesnek kell lenniük arra, hogy segítsenek nektek megérteni ezt, mivel ezt a keresést nem hatvanéves korotokban, hanem gyermekként kell megkezdenetek. Az ember nem lelheti fel Istent hatvanéves korában, hiszen addigra a legtöbben már belefáradtok az életbe. Ezt a keresést egészen fiatalon kell megkezdenetek, mivel ekkor fektethetitek le a megfelelő alapokat, hogy a házatok aztán szilárdan álljon majd az emberi lények által keltett viharok közepette. Ha így tesztek, boldog életben lesz részetek, mert a boldogságotok mindentől független lesz, és nem azon múlik majd, hogy vannak-e szép szárijaitok és ékszereitek, autótok és rádiótok, és nem is azon, hogy egy adott személy szeret vagy kikoszaraz-e benneteket. Nem azért lesztek boldogok, mert birtokoltok valamit, hanem azért, mert értelmet nyer az életetek. Ám erre az értelemre csakis akkor lelhetek rá, ha minden pillanatban a valóság megismerésére törekedtek – a valóság pedig ott rejlik mindenben, és nem csupán a székesegyházakban, a templomokban, a mecsetekben vagy a szertartásokban találhattok rá.

Hogy rálelhessetek a valóságra, tudnotok kell, hogyan távolítsátok el róla az évszázadok rárakódott porát. És kérlek, higgyetek nekem, amikor azt mondom, hogy a valódi oktatás nem más, mint az igazság meglegelésére irányuló keresés. Minden okos ember képes arra, hogy elolvasson bizonyos könyveket, hogy információt halmozzon fel, szert tegyen bizonyos pozíciókra és kihasználjon másokat, ám ez még nem oktatás. Az, hogy különféle tantárgyakat tanulmányoztok, csak elenyészően kis részét képezi a valódi oktatásnak; van azonban az életeteknek egy olyan hatalmas része is, mellyel kapcsolatban egyáltalán semmiféle oktatásban nem részesültök, és nem tudjátok, hogyan is álljatok hozzá.

Az oktatás lényege az, hogy kiderítsétek, hogyan álljatok hozzá az élethez úgy, hogy a mindennapi életetek, a rádióitok, az autóitok és a repülőgépeitek mind értelmet nyerjenek egy mindezeket magában foglaló, ugyanakkor jóval meghaladó dologgal való kapcsolat által. Másként fogalmazva, az oktatásnak a vallással kell kezdődnie. A vallásnak azonban semmi köze sincs a papokhoz, az egyházhoz, a különféle dogmákhoz és hiedelmekhez. A vallás azt jelenti, hogy minden ok nélkül szerettek, hogy pusztán azért vagytok nagylelkűek és jók, mert mindannyian emberi lények vagytok. Ám a jóság, a nagylelkűség és a szeretet csakis akkor születhet meg bennetek, ha a valóság megismerésére törekedtek.

Sajnos a mai – úgynevezett – oktatás egyáltalán nem vesz tudomást az élet e hatalmas területéről. Folyamatosan lekötnek benneteket a vajmi kevés értelemmel bíró könyvek, és az, hogy letegyetek bizonyos, még értelmetlenebb vizsgákat. Lehet ugyan, hogy így szert tehettek majd valamilyen állásra, és ennek esetleg van is némi értelme, ám mivel már ma is sok gyárat szinte teljes egészében gépek működtetnek, először azt kellene megtanulnotok, mihez kezdjétek a szabadidőtökkel – hogy ne csak mindenféle eszményképeket kergessetek, hanem felfedezzétek és megértsétek létezésetek azon hatalmas területét, melynek jelenleg nem vagytok tudatában, és amelyről semmit sem tudtok. Minden fortélyos érve ellenére sem minden az elme. Az elmén túl létezik valamiféle mérhetetlenül hatalmas dolog, egyfajta kedvesség és szépség, melyet az elme képtelen megérteni. Ebben a végtelenségben rengeteg elragadtatás és üdvösség rejlik, és az a valódi oktatás, ha ebben a végtelenségben éltek, és megtapasztaljátok azt. Ha nem részesültök ebben az oktatásban, akkor ha kiléptek a világba, csak állandósítani fogjátok az előző nemzedékek által teremtett, rettenetes és visszataszító zűrzavart.

Tehát legyetek akár tanárok, akár diákok, gondolkodjatok el mindezekben. Ne panaszkodjatok, hanem gyürkőzzetek neki a feladatnak, és segítsetek abban, hogy létrejöhessen egy olyan intézmény, melyben tanulmányozhatjátok, megszerethetitek, kidolgozhatjátok és megélhetitek a jó értelemben vett vallást. Ha így tesztek, azt fogjátok tapasztalni, hogy bámulatosan gazdaggá válik az életetek – sokkal gazdagabbá, mint amilyenné a világ összes pénze tehetné.

KÉRDEZŐ: Hogyan tett szert az emberiség ilyen sok tudásra? Hogyan fejlődött ilyen jelentős mértékben az anyagi dolgok terén? Miből merítik az emberek ezt a rengeteg energiát?

KRISHNAMURTI: Hogy miként tett szert az emberiség ilyen sok tudásra? Roppant egyszerű. Az ember tud valamit, és átadja ezt a tudást a gyermekeinek, akik hozzátesznek egy keveset, és szintén továbbadják az ő gyermekeiknek, és ez így megy évszázadokon át. A tudást mindig apránként gyűjtjük össze. Nagypapáink még semmit sem tudtak a sugárhajtású repülőgépekről, és napjaink elektronikai csodáiról; ám a kíváncsiság, a szükség, a háborúk, a félelem és a kapzsiság fokról fokra életre hívta ezt a tudást.

Van valami sajátos a tudásban. Lehet ugyan, hogy az ember rengeteg mindent tud, és hatalmas mennyiségű információt halmoz fel, ám ha az elméjét elhomályosítja ez a tudás, és leterhelik az információk, semmit sem lesz képes felfedezni. A tudása és a technikája által hasznát veheti ugyan a felfedezéseknek, ám maga a felfedezés valami eredeti dolog, mely a tudástól függetlenül, váratlanul bukkan fel az elmében; és pontosan a felfedezés ezen kirobbanó mivolta a lényeg. A legtöbb emberre, különösen ebben az országban, akkora súllyal nehezedik a tudás, a hagyományok, a különféle nézetek, a szülők vagy a szomszédok véleményétől való félelem terhe, hogy egyáltalán nincs bennük magabiztosság. Ezek az emberek olyanok, akár a halottak – és erről a tudásnak az elmére nehezedő súlya tehet. A tudás hasznos ugyan, de ha nem társul hozzá valami más is, akkor egyben a legpusztítóbb dolog is, ahogyan azt a világban jelenleg lezajló események is mutatják.

Vegyétek csak szemügyre, mi történik a világban. Itt vannak ezek a csodálatos találmányok: a radar, amely már óriási távolságokból is képes érzékelni a közeledő repülőgépeket; a tengeralattjárók, melyek képesek anélkül körbejárni a világot az óceánok mélyén, hogy akár csak egyszer is fel kellene bukkanniuk a felszínre; az a csoda, hogy Bombayből bármikor beszélhetünk Benáresszel, Delhivel vagy akár New Yorkkal is és így tovább. Ezek itt mind a tudás eredményei. Valami azonban hiányzik a világból, és ezért az emberek rossz célokra használják a tudást, és visszaélnek vele, hiszen a világ tele van háborúkkal, pusztítással és szenvedéssel, és emberek milliói éheznek. Ezek az emberek naponta csak egyszer étkeznek, vagy még egyszer sem – és ti mit sem tudtok ezekről a dolgokról. Ti csak a könyveiteket és a saját, Benáresz, Delhi vagy Bombay egy adott szegletében jelentkező, kisszerű problémáitokat és örömeiteket ismeritek. Látjátok, rendelkezhetek ugyan hatalmas mennyiségű tudással, ám a nélkül a valami nélkül, ami élteni az embert, amiben az öröm, az üdvösség és az elragadtatás rejlik, el fogjátok pusztítani önmagátokat.

Ami az anyagi dolgokat illeti, azokkal ugyanez a helyzet; ezek szintén egy lassú és fokozatos folyamat eredményeképpen jöttek létre. És hogy miből merítik az emberek ezt a rengeteg energiát? A nagy feltalálók, a felfedezők és a kutatók nyilván rengeteg energiával rendelkeztek, de a legtöbb embernek csak roppant kevés energiája van. Fiatalkorotokban még játszottok, élvezitek az életet, énekeltek és táncoltok, de amikor felnőttek, ez az energia hamar semmivé foszlik. Észrevettétek már ezt? Az emberek felnőttkorukban fáradt háziasszonyokká válnak, vagy nap nap után, hónapról hónapra végtelen órákat töltenek el az irodájukban, pusztán azért, hogy megkeressék a kenyerüket; természetes hát, hogy alig van némi energiátok. Ha lenne elég energiátok, talán lerombolnátok ezt a romlott, rothadt társadalmat, és nagyon nyugtalanító dolgokat művelnétek, ezért a társadalom gondoskodik arról, hogy ne legyen elég energiátok, és fokozatosan elfojt benneteket az „oktatás”, a hagyományok, az úgynevezett vallás és a kultúra által. Tudjátok, a valódi oktatás feladata az lenne, hogy felélessze és kirobbanóvá, állandóvá, erőssé és szenvedélyessé tegye az energiátokat, miközben arra nevel benneteket, hogy egyfajta spontán önuralommal a valóság felfedezésének szolgálatába állítsátok azt. Ha ez megtörténik, ez az energia korlátlanul és végtelenné lesz, és ahelyett hogy további szenvedéseket okozna, egy újfajta társadalmat teremt meg.

Jól figyeljétek arra, amit mondok, és ne söpörjétek félre a szavaimat, mert nagyon fontos dolgokról beszélek. Ne csak egyszerűen egyetértsetek az általam mondottakkal, és ne is vessétek el rögtön, amit mondtam, hanem derítsétek ki ti magatok, vajon van-e igazság a szavaimban. Ne legyetek közönyösök; foglaljatok határozottan állást a kérdésben. Ha felismeritek e dolgok igazságát, és szenvedélyesek vagytok vele kapcsolatban, akkor ez a felindulások, ez az energia egy újfajta társadalmat fog

életre hívni, és nem forgácsolódik szét azáltal, hogy pusztán a jelenlegi társadalom korlátai között lázadtok, amivel valójában pusztán csak a börtönötök falait díszítgetitek.

Azaz a problémát, különösen az oktatás terén, az jelenti, hogy miként őriztétek meg az energiátokat, és hogyan ruházzátok fel eleven, kirobbanó erővel. Ehhez rengeteg megértésre lesz szükség, mivel a tanároknak általában csak nagyon kevés energiájuk van – fuldokolnak a rengeteg információ és a saját problémáik súlya alatt következőképpen nem képesek segíteni a diákoknak abban, hogy felébresszék önmagukban ezt a kreatív energiát. Ezért fontos, hogy ők legalább annyira igyekezzenek megérteni mindezeket, mint a tanulók.

KÉRDEZŐ: Miért lesznek dühösesek a szüleim, ha azt mondom nekik, hogy én nem az ő vallásukat szeretném követni?

KRISHNAMURTI: Először is azért, mert erősen kötődnek a saját vallásukhoz, és azt gondolják, hogy az a legjobb – ha nem mindjárt az egyetlen – vallás a világon, így természetesen azt szeretnék, hogy ti is ezt a vallást kövessétek. Ezenkívül azt akarják, hogy ti is kitartsatok az ő gondolkodásmódjuk, a csoportjuk, a nemzetségük, a társadalmi osztályuk mellett. Többek közt ez az oka a dolognak; és tudjátok, ha más vallást követnétek, kellemetlenségeket és problémákat okoznátok a családotok számára.

Ám vajon mi történne, ha mégis elhagynátok az egyik szervezett vallást egy másik kedvéért? Vajon nem csak egy másik börtöncellába költöznének-e át? Tudjátok, ha az elme ragaszkodik egy hiedelemhez, bebörtönzi önmagát. Ha hindunak születtetek, és áttértetek a keresztény vallásra, lehet, hogy felbosszantjátok a szüleiteket, de nem ez a lényeg. A fontos az, hogy felismerjétek, ha egy másik valláshoz csatlakoztok, azáltal pusztán csak új dogmákat vesztek magatokra a régié helyett. Lehet, hogy némileg aktívabbak lesztek, lehet, hogy valamelyest megváltoztok, de továbbra is a dogmák és a hiedelmek börtönében fogtok élni.

Tehát ne térjete át egyik vallásról a másikra, mivel ez nem más, mint pusztán a börtön falain belül történő lázadás, hanem törjétek át ezeket a falakat, és leljétek rá ti magatok Istenre és az igazságra. Ennek a cselekedetnek van értelme, és ezáltal rengeteg életerőre és energiára tehettek szert. Ám ha csupán egyik börtönből a másikba költöztök, és azon vitatkoztok, melyik börtön a jobb, az gyerekes dolog.

Hogy kitörjete börtönötök falai közül, érett, figyelmes elmére van szükségetek, olyan elmére, mely megérti magát a börtönök természetét, és nem hasonlítgatja össze őket egymással. Ahhoz, hogy megértsetek valamit, nem szabad azt más dolgokkal összehasonlítanotok. A megértésre nem az öszszemérés által tehettek szert, hanem csakis azáltal, ha magát a dolgot vizsgáljátok. Ha megvizsgáljátok a szervezett vallások természetét, észre fogjátok venni, hogy alapvetően minden vallás ugyanolyan, legyen szó akár a hinduizmusról, akár a buddhizmusról, a mohamedán vagy a keresztény vallásról – vagy a kommunizmusról, mely tulajdonképpen nem más, mint a vallás legújabb formája. Ha megértitek a börtönök természetét, azaz felfogjátok, mivel járnak a hiedelmek, a szertartások és a papság, soha többé nem lesztek egyik vallás hívei sem, mert csakis akkor fedezhetitek fel a hiedelmek mögött rejlő végtelenséget, ha minden hiedelemtől megszabadultok.

KÉRDEZŐ: Hogyan erősítheti meg az ember a jellemét?

KRISHNAMURTI: Ha az ember jellemes, az nyilvánvalóan azt jelenti, hogy képes ellenállni a hamis dolgoknak és kitartani az igazság mellett; ám jellemetek megerősítése nem egyszerű feladat, mivel a legtöbbötök számára fontosabb mindaz, amit a könyveitekben olvastok, a tanáraitoktól, a szüleitektől vagy a kormányzattól hallottatok, mint az, hogy kiderítsétek, mit gondoltok ti magatok egy bizonyos kérdéstről. Ha önállóan gondolkoztok, ha kiderítitek, mi az igazság, és kiálltok mellette, ha nem hagyjátok magatokat befolyásolni, hozzon ez akár szenvedést, akár boldogságot az életetekbe – nos, ezek erősítik meg a jellemeteket.

Mondjuk például, hogy nem hisztek a háborúban, nem azért, mert valamilyen reformer vagy vallási tanító ezt tanította, hanem azért, mert ti magatok jutottatok el erre az álláspontra. Megvizsgáltátok a kérdést, elmélyedtetek benne, meditáltatok rajta, és a gyilkolás minden formáját rossznak találtátok, legyen szó akár az élelemszerzés céljából, akár a gyűlöletből, akár az úgynevezett hazaszeretetből

történi gyilkolásról. Nos, ha erősen él bennetek ez az érzés, és minden körülmények között kitartotok mellette, még akkor is, ha börtönbe vetnek vagy kivégeznek miatta, ahogy azt némely országokban teszik, akkor jellemes emberek lesztek. Ekkor a jellem kifejezés teljesen más értelmet nyer, és többé már nem a társadalom által kiművelt jellemről beszélünk.

De tudjátok, erre senki sem ösztönöz benneteket; és sem a nevelők, sem a diákok nem rendelkeznek elegendő életerővel és energiával ahhoz, hogy végiggondolják ezeket a kérdéseket, és kiderítsék az igazságot, hogy kitartsanak mellette, és elengedjék a hamis dolgokat. Ám ha képesek vagytok erre, akkor többé egyetlen politikai vagy vallási vezetőt sem fogtok követni, mivel ti magatok váltok önmagatok vezérlő fényévé. Az oktatás pedig nem más, mint az, ha felfedezitek magatokban ezt a fényt, és nem pusztán fiatalokotokban, de egész életetek során ápoljátok.

KÉRDEZŐ: Miért nehezíti meg az öregség azt, hogy felismerjük Istent?

KRISHNAMURTI: Mi is az az öregség? Vajon azon múlik, hogy öreg-e az ember, hogy hány évet élt meg ezen a világon?

Éveitek száma hozzájárul ahhoz, hogy milyen öregek vagytok; az ember ekkor és ekkor született, és most tizenöt, negyven- vagy éppen hatvanéves. A testetek megöregszik; és megöregszik az elmétek is, ha ránehezedik a tapasztalások, a szenvedések és az életuntság terhe. Kizárólag a fiatal, friss és ártatlan elme képes a felfedezésekre; ám ez az ártatlanság nem attól függ, hogy hány évesek vagytok. Nemcsak a gyermekek ártatlanok – sőt a gyermekek néha egyáltalán nem ártatlanok –, hanem az az elme is, amelyik képes anélkül megtapasztalni a dolgokat, hogy felgyülemelne benne a tapasztalások hordaléka. Az elmének szükségszerűen meg kell tapasztalnia bizonyos dolgokat. Reagálnia kell mindenre – a folyóra, a beteg állatokra, a máglya felé vitt holttestekre, az úton elhaladó, nehéz terhüket cipelő szegény parasztokra, az élet gyötrelmeire és szenvedéseire –, mert ha nem reagál, már nem is él; ám úgy kell reagálnia mindezekre, hogy közben ne verjék béklyóba a tapasztalatok. Az elmét a hagyományok, a tapasztalatok felhalmozódása, az emlékezet haszontalan dolgai öregítik meg. Ha az elme minden egyes nap meghal a tegnapi emlékei, a múlt minden öröme és bánata számára, akkor friss, ártatlan és kortalan marad; és ezen ártatlanság segítségével mindig rá fogtok lelteni Istenre, legyenek akár tíz-, akár hatvanévesek.

HUSZONHETEDIK FEJEZET ISTEN KERESÉSE

Világunk jelenlegi problémáinak egyike a reformok kérdése, és ez a kérdés mindenkit érint, különösen a jelenlegi diákokat, akik nemsokára kilépnek a világba, és szembe kell nézniük az élettel. Számos csoport – például a szocialisták, a kommunisták és a különféle reformerek – foglalkoznak azzal, hogyan idézhetnék elő a világban bizonyos, nyilvánvalóan szükséges változásokat. Bár néhány országban meglehetősen jómód uralkodik, szerte a világban továbbra is jelen van az éhezés, és emberi lények millióinak nincs megfelelő ruhája, és nem tudják hol álomra hajtani a fejüket. És vajon hogyan mehetnének végbe ezek az alapvető változások anélkül, hogy még nagyobb káoszt, még több nyomorúságot és viszályt idéznének elő? Ez itt a valódi kérdés, igaz? Ha az ember egy kicsit elmélyed a történelemben, és megvizsgálja a jelenlegi politikai irányvonalakat, nyilvánvalóvá válik számára, hogy a reformoknak nevezett dolgok, bármilyen kívánatosak és szükségszerűek legyenek is, megvalósulásuk közben mindig a felfordulás és a konfliktusok új formáit idézik elő. És ahhoz, hogy semlegesíthessétek e további bajokat, még több szabályra és még nagyobb mértékű ellenőrzésre van szükség. A reformok újabb zűrzavart szülnek; ha rendbe teszitek az egyik dolgot, egy másik romlik el, és így folytatódik ez az ördögi kör. Ezzel a problémával kell hát szembenéznetek, és úgy tűnik, ez a folyamat soha nem ér véget.

Hogyan is törhetnétek hát meg ezt az ördögi kört? Nem mondom, a reformok valóban szükségesek, ám vajon lehetséges-e úgy megvalósítani őket, hogy közben ne teremtsetek újabb zűrzavart? Számomra úgy tűnik, ez az egyik legfontosabb kérdés, mellyel minden körültekintő embernek szembe kell néznie. A kérdés nem az, miféle reformokra van szükség, vagy milyen szinteken kell

megvalósítani őket, hanem az, vajon lehetséges-e úgy életbe léptetni azokat, hogy közben ne teremtsék új problémákat, melyek aztán újabb reformok iránti vágyat hívnak életre. És vajon mit tehet az ember, hogy megtörje ezt a vég nélküli folyamatot? Nyilván az is az oktatás feladatai közé tartozik – legyen szó akár a kis iskolákról, akár a nagy egyetemekről –, hogy ne csak elvont elméleti síkon kezelje ezt a problémát, ne csak filozofáljon vagy könyveket írjon róla, hanem valóban nézzon is szembe vele, hogy megoldhassa. Az emberek a reformok ezen ördögi körének fogságában vergődnek, és ha nem töríték meg ezt a kört, nem lelhetek megoldást a problémáikra.

Tehát miféle oktatási rendszerre, milyen gondolkodásmódra van szükség ahhoz, hogy kikerüljetez ebből az ördögi körből? Milyen cselekedetekkel vethetnétek véget annak, hogy minden tevékenységi területeteken egyre csak növelitek a problémáikok számát? Létezik-e olyan gondolati irányvonal, mely képes megszabadítani az embert ettől az életmódtól, a folyton további reformokat igénylő reformoktól? Másként fogalmazva, vajon létezik-e olyan tett, mely nem valamilyen reakcióból fakad?

Úgy gondolom, létezik olyan életmód, melyben nem kap szerepet a reformálásnak ez a folyton további szenvedést szülő folyamata, és ezt az életmódot akár vallásosnak is nevezhetjük. A valóban vallásos embert nem a reformok érdeklik, nem csupán azzal foglalkozik, hogy megváltoztassa a társadalmi rendet, épp ellenkezőleg, az ilyen ember az igazságot keresi, és pontosan ez a keresés alakítja át a társadalmat. Ezért van az, hogy az oktatásnak elsősorban azzal kellene foglalkoznia, hogy segítse a diákokat abban, hogy rátaláljanak az igazságra, Istenre, és ne csupán arra készítse fel őket, hogy beilleszkedjenek az adott társadalom mintáiba.

Úgy gondolom, nagyon fontos, hogy még egészen fiatal korokban megértsétek ezt, mivel ahogy öregedtek és elkezdtek felhagyni kis szórakozásaitokkal és szórakozottságaitokkal, ahogy csökken a szexuális étvágyatok és kicsinyes becsvágyatok, úgy ébredtek egyre erősebben a tudatára világotok számtalan problémájának, és úgy szeretnétek egyre inkább kezdeni velük valamit, úgy szeretnétek egyre inkább valamiképpen jobba tenni a világot. Ha azonban nem vagytok mélyen vallásosak, csak még több zűrzavart és szenvedést teremtetek – ennek a vallásosságnak pedig semmi köze sincsen a papokhoz, az egyházakhoz, a dogmákhoz és a szervezett hiedelemrendszerekhez. Ezek ugyanis egyáltalán nem tartoznak a valláshoz, ezek pusztán bizonyos társadalmi konvenciók, melyek azt a célt szolgálják, hogy bizonyos gondolati és cselekvési minták keretein belül tartsanak benneteket; ezekkel az eszközökkel használják ki a hiszékenységeteket, a reményeiteket és a félelmeiteket. A vallás valójában az igazság, Isten keresése, és ehhez a kereséshez óriási energiára, átfogó intelligenciára és kifinomult gondolkodásra van szükség. Ebben a mérhetetlenre irányuló keresésben rejlenek a helyes társadalmi tettek, nem pedig a társadalom úgynevezett megreformálásában.

Hogy kideríthessétek az igazságot, óriási szeretetre van szükségetek, és arra, hogy mélyen tudatában legyetek az embernek az összes létező dologgal fennálló kapcsolatának – azaz arra, hogy ne saját előrehaladásotokkal és céljaitokkal foglalkozzatok. A valódi vallás az igazság keresése, és csak azok az emberek vallásosak, akik az igazságot keresik. Szeretetüknek köszönhetően az ilyen emberek kívül állnak a társadalmon, ennél fogva a tetteik egészen más hatást gyakorolnak arra, mint a társadalmon belül létező, annak megreformálásával foglalkozó emberek cselekedetei. A reformerek soha nem képesek újfajta kultúrát teremteni. Csakis a valóban vallásos emberek keresése szükségszerű, mivel ez a keresés létrehozza a saját kultúráját, és ebben rejlik az egyetlen reményetek. Tudjátok, az igazság keresése kirobbanó kreativitással ruházza fel az elmét, és ez a valódi forradalom, mivel e keresés során az elmét nem fertőzik meg a társadalom rendeletei és szankciói. A mindezekről mentes, vallásos ember képes kideríteni az igazságot; és pontosan az igazságnak ez a percről percre zajló felfedezése képes megteremteni egy újfajta kultúrát.

Ezért olyan fontos, hogy megfelelő oktatásban részesüljetez, ehhez pedig arra van szükség, hogy maguk az oktatók is megfelelő oktatásban részesüljenek, hogy a tanítást ne pusztán a megélhetésük eszközének tekintsék, de képesek legyenek segíteni a diákoknak abban, hogy azok megszabadulhassanak minden dogmától, és semmiféle vallás vagy hiedelem ne verje bilincsbe őket. Azokat az embereket, akik a vallási autoritás alapján vagy bizonyos eszményképek miatt egyesülnek, mind a társadalmi reformok foglalkoztatják, holott a társadalom megreformálása valójában nem más, mint börtönük falainak feldíszítése. Csakis a valóban vallásos emberek igazi forradalmárok; az oktatás

feladata pedig az, hogy mindenkinek segítsen a szó valódi értelmében vett vallásos emberekké válni, mivel csakis így juthattok el a megváltáshoz.

KÉRDEZŐ: Szeretnék valamiféle szociális munkát végezni, de nem tudom, hogyan kezdjek hozzá.

KRISHNAMURTI: Úgy gondolom, nem az a legfontosabb, hogy hogyan kezdj hozzá, hanem hogy kiderítsd, egyáltalán miért akarsz szociális munkát végezni.

Tehát miért akartok szociális munkát végezni? Azért, mert látjátok a világ szenvedéseit: az éhínséget, a betegségeket, a kizsákmányolást, az egymás mellett létező gazdagság és az ijesztő szegénység közti embertelen különbséget, az emberek közti gyűlölséget? Ez lenne az oka? Azért akartok szociális munkát végezni, mert szeretet él a szívetekben, és így nem foglalkoztok a saját beteljesülésetekkel? Vagy a szociális munka talán csak az önmagatok elől való menekülés eszközt jelent számotokra? Értitek, amit mondok? Lehet, hogy például felismeritek az ortodox házasság összes visszataszító tulajdonságát, ezért így szóltok: „Én soha nem fogok megházasodni”, és inkább a szociális munkába menekültök; vagy esetleg a szüléitek ösztönöznek erre, vagy valamiféle eszményképet próbáltok meg követni. Ha ez a munka számotokra csak a menekülés eszközt jelent, vagy ha csupán egy, a társadalom, valamilyen vezető, a papok vagy önmagatok által megalkotott eszménykép megvalósítására törekedtek, az általatok végzett minden szociális munka csak további szenvedést fog okozni. Ha azonban szeretet él a szívetekben, ha az igazságot kutatjátok, következőképp valóban vallásos emberek vagytok, ha már nincs bennetek becsvágy, nem törekedtek a sikerre, és az erényességetek nem ragaszkodik a társadalmi normákhoz – akkor maga az életetek is hozzá fog járulni a társadalom teljes átalakulásához.

Úgy gondolom, roppant fontos, hogy megértsetek ezt. Fiatalkorában minden ember szeretne tenni valamit, és a szociális munka úgymond benne van a levegőben; könyveket írnak róla, újságok népszerűsítik, vannak bizonyos iskolák, ahol szociális munkásokat képeznek és így tovább. De tudjátok, ha nem rendelkeztek önismerettel, ha nem ismeritek önmagátokat és a kapcsolataitokat, minden szociális munka megkeseredik majd a szátokban.

Csakis a boldog emberek forradalmárok, nem pedig az idealisták vagy azok a szerencsétlenek, akik megpróbálnak elmenekülni önmaguk elől. És azok sem boldog emberek, akik számtalan vagyontárggyal bírnak. A boldog emberek a valóban vallásos emberek, az ő életük maga a szociális munka. Ám ha egyszerűen csak egy lesztek a számtalan szociális munkás közül, üres lesz a szívetek. Lehet, hogy lemondotok a hatalomról, és másokat is rábeszéltek erre, és lehet, hogy csodálatos reformokat léptettek életbe, ám ha a szívetek üres, az elmétek pedig tele van mindenféle elméletekkel, szürke, fárasztó és örömtelen életben lesz részetek. Ezért hát először értsétek meg önmagátokat, mivel ebből az önismeretből fognak megszületni a megfelelő cselekedetek.

KÉRDEZŐ: Miért olyan érzéketlenek az emberek?

KRISHNAMURTI: EZ elég egyszerű, nem? Ha az oktatás pusztán arra szorítkozik, hogy átadja a tudást, és felkészítse a diákokat valamilyen állásra, ha csupán bizonyos eszményképeket tart fenn, és arra tanítja a tanulókat, hogy csak a saját boldogulásukkal törődjenek, akkor az emberek nyilvánvalóan érzéketlenné válnak. Tudjátok, a legtöbb ember szívében nincsen szeretet. Soha nem néztek fel a csillagokra, nem gyönyörködtek el a suttogó vízben, soha nem figyelitek meg a táncoló holdfényt, a rohanó patakokat és a madarak röptét. Nem élnek dalok a szívetekben; mindig leköt benneteket valami, az elmétek tele van mindenféle, az emberiség megmentésének érdekében megalkotott tervekkel és ideákkal, hangoztatjátok a testvériséget, ám a tekintetekkel megtagadjátok a szavaitokat. Ezért olyan fontos, hogy fiatalokotokban megfelelő oktatásban legyen részetek, hogy az elmétek és a szívetek nyílttá, érzékennyé és lelkesé váljon. Ám ez a lelkesedés, ez az energia, ez a kirobbanó megértés elpusztul, ha félelem van bennetek; és a legtöbben bizony féltek. Féltek a szüléitektől, a tanáraitoktól, a papoktól, a kormányzattól, a főnököktől; és féltek önmagatóktól is. Így az élet félelmetes, sötét dologgá válik számotokra, és ezért válnak érzéketlenné az emberek.

KÉRDEZŐ: Rálelhetünk-e a szabadsághoz vezető útra, ha elfojtjuk magunkban a vágyat, hogy azt tegyük, amit valóban szeretünk?

KRISHNAMURTI; Tudjátok, az az egyik legnehezebb dolog, hogy felismerjétek, mit szeretnétek tenni, és ez nemcsak fiatalokban igaz, de egész életetek során is. És ha nem derítitek ki, valójában mit is szeretnétek tenni, mi az, amire egész lényetekkel vágytok, végül valami olyasmit fogtok csinálni, amihez nem fűz eleven érdeklődés, és így nyomorúságos életet fogtok élni. És ha nyomorúságos lesz az életetek, a filmekben, az alkoholban, az olvasásban, valamiféle társadalmi reformban vagy más, ehhez hasonló dologban kerestek majd szórakozást.

Tehát vajon segíthetnek-e nektek a nevelőitek abban, hogy kiderítsék, mi az, amit egész életetek során szívesen csináltok majd, függetlenül attól, hogy mit várnak el tőletek a szüléitektől vagy a társadalomtól? Ez itt a valódi kérdés, nem? Mivel ha felismeritek, mi az, amit egész lényetekkel tenni akartok, szabad, tehetséges, magabiztos és kezdeményező emberré váltok. Am ha nem tudjátok, mit is akartok csinálni, és mondjuk ügyvéd vagy politikus lesz belőletek, nem létezik majd boldogság a számotokra, mivel pontosan a munkátok által fogjátok tönkretenni önmagátokat és embertársaitokat.

Ki kell derítenetek, mi az, amit tenni szeretnétek. Ne az vezérelje a gondolkodásotokat, hogy mely pályán vagytok képesek a legjobban beilleszkedni a társadalomba, mivel így soha nem fogjátok felfedezni, mit szeretnétek csinálni. Ha szerettek valamit, nem okoz problémát számotokra a választás. Ha él bennetek a szeretet, és hagyjátok, hogy elvégezze a maga munkáját, helyesen fogtok cselekedni, mivel a szeretet soha nem a sikerre törekszik, és soha nem esik az utánczás csapdájába, ha azonban valami olyasminak szentelitek az életeteket, amit nem szerettek, soha nem lesztek szabadok.

Am ha pusztán azt tesztitek, amihez kedvetek van, az egyenlő azzal, mint amikor azt tesztitek, amit szerettek csinálni. Ahhoz, hogy kiderítsétek, valójában mit szeretnétek csinálni, nagyfokú éleslátásra van szükségetek, hogy a kérdés mélyére hatolhassatok. Ne azon kezdjétek gondolkodni, miből fogtok majd megélni. Ha felfedezitek, mit szeretnétek tenni, annak is megtaláljátok majd a módját.

KÉRDEZŐ: Igaz-e az, hogy csakis a tiszta emberek élnek valóban félelem nélkül?

KRISHNAMURTI: Ne tápláljátok magatokban a tisztaság, az ártatlanság, a testvériség és a többi, ehhez hasonló dolog eszményképét, mert ez értelmetlen. Ne próbáljátok bátrak lenni, mivel az pusztán egy félelemből fakadó reakció. A bátorsághoz végtelen éleslátásra van szükség, arra, hogy teljes egészében megértsétek a félelmet és annak minden okát.

Tudjátok, csak addig él bennetek a félelem, amíg biztonságban szeretnétek élni – amíg biztonságban akarjátok érezni magatokat a házasságotokban, az állásotokban, a pozíciótokban, amíg biztonságra vágytok a tekintélyetek, az eszményképetek, a világgal és Istennel való kapcsolatotok által. Ha az elme bármilyen szinten a biztonság vagy az elégtétel bármilyen formájára törekszik, bilincsbe veri a félelem; a fontos pedig az, hogy tudatában legyetek ennek a folyamatnak, és megértsétek azt. És ez nem az úgynevezett tisztaságon múlik. Ha az elmétek éber és figyelmes, ha mentes a félelemtől, akkor ártatlan is; és csakis az ártatlan elme képes megérteni a valóságot, az igazságot, Istent.

Sajnos az emberek – ebben az országban éppúgy, mint a világ többi táján – különlegesen nagy fontosságot tulajdonítanak az eszményképeknek, azaz annak, hogy milyeneknek kellene lenniük: erőszakmentesnek, jónak és így tovább. Az eszménykép, a „kellene” pedig mindig valahol a messzeségben van, következésképpen a jelenben valójában nem is létezik. Az eszményképek átkot jelentenek számotokra, mivel meggátolnak benneteket abban, hogy közvetlen, egyszerű és igaz módon gondolkozzatok, ha szembe kell néznetek bizonyos tényekkel. Az eszményképek egyfajta menekülést jelentenek a valóságtól. A valóság az a tény, amelytől féltek – féltek a szüléitektől véleményétől, féltek attól, hogy mit gondol rólatok a többi ember, féltek a társadalomtól, a betegségektől és a haláltól. Am ha szembenéztek a valósággal, ha elmerültök benne, még ha ez esetleg szenvedéssel jár is, és megértitek azt, akkor kivételesen egyszerűvé és tisztává válik az elmétek, és pontosan ez által a tisztaság által szabadulhattok meg a félelemtől. Sajnos azonban az eszményképek filozófiai zagyvaságainak szellemében nevelnek benneteket, pedig ez valójában pusztán halogatás – ezek az eszményképek egyáltalán nem hitelesek.

Tegyük fel például, hogy rendelkeztek az erőszakmentesség eszményképével; vajon erőszakmentesek vagytok-e? Akkor miért nem néztek szembe az erőszakosságotokkal, miért nem ismeritek fel, milyenek vagytok? Ha megvizsgáljátok a kapzsiságotokat, a becsvágyatokat, az örömeiteket és a szórakozásaitokat, és elkezditek megérteni őket, észre fogjátok venni, hogy a haladás, az eszményképek

elérésének érdekében használt idő a végére ért. Tudjátok, az időt az elme találja ki, hogy általa érje el a céljait, így soha nem csendesedhet el, soha nem nyugodhat meg. A nyugodt elme ártatlan és friss, még ha ezer-esztendőnyi tapasztalat áll is mögötte, és ezért képes arra, hogy megoldja a saját létezésével kapcsolatos problémákat.

KÉRDEZŐ: Az emberek a saját vágyaik áldozatai, mivel e vágyak számtalan problémát okoznak. Hogyan teremthetjük meg a vágnélküliség állapotát?

KRISHNAMURTI: Ha meg akarjátok teremteni a vágnélküliség állapotát, az pusztán az elmétek ravasz trükkje. Mivel felismeri, hogy a vágyak szenvedést okoznak, és el akar menekülni előlük, az elme kivetíti a vágnélküliség eszményképét, majd megkérdi: „Hogyan érhetném el ezt az eszményképét?” És vajon mi történik ekkor? Hogy elérjétek ezt az állapotot, elfojtjátok a vágyaitokat, igaz? Korlátozzátok, megpróbáljátok elpusztítani őket, és aztán azt hiszitek, elértétek a vágnélküliség állapotát – ez azonban tévedés.

Vajon mi a vágy? Egyfajta energia, nem? És abban a pillanatban, ahogy elfojtjátok az energiáitokat, tompává és élettelenné változtatjátok magatokat. Pontosan ez történt Indiában. Az összes úgynevezett vallásos ember elfojtotta a vágyait; csak nagyon kevesen vannak, akik gondolkodnak, és így szabadok. Tehát nem az a fontos, hogy elfojtsátok a vágyaitokat, hanem hogy megértsétek ezt az energiát, és a megfelelő irányban hasznosítsátok.

Tudjátok, fiatalokotokban bővében vagytok az energiának – ez által az energia által átszökellhettek a hegyek felett, és akár a csillagokat is elérhettek. Aztán közbelép a társadalom, és azt mondja nektek, tartsátok ezt az energiát a tiszteletreméltóságnak nevezett börtön falai közt, és az oktatás, a megtorlás, valamint az irányítás különböző formái által fokozatosan kisajtolják belőletek az energiáitokat. Valójában azonban nemhogy nem kevesebb, de még több energiára van szükségetek, mivel ha nem rendelkeztek rengeteg energiával, soha nem fogtok rálelni az igazságra. Azaz a kérdés nem az, hogyan kurtítsátok meg az energiátokat, hanem hogy miként őrizzétek meg, és hogyan növeljétek, hogyan tegyétek függetlenné és folyamatossá – ám nem valamiféle hiedelem vagy a társadalom parancsára –, hogy az igazság és Isten felé vezessen benneteket, mivel így az energia egészen más jelentőséget nyer. Ahogy a tó csendes vizébe hajított kavics létrehozza a maga folyton táguló hullámköreit, úgy teremti meg az igazság irányába terelt energia egy újfajta kultúra hullámait. Ekkor ez az energia korlátlanul és felmérhetetlenné válik; és ez az energia maga Isten.

A KÉRDÉSEK LISTÁJA

1. fejezet

Nem gondolod, hogy ha minden egyén a lázadás állapotában élne, káosz lenne a világban?

Lázadni, tanulni és szeretni – vajon ez három különböző folyamat-e, vagy ezek a dolgok egyidejűleg zajlanak le?

Igaz ugyan, hogy a jelenlegi társadalom a nyereségelhajlásra és a becsvágyra épül, ám nem indulunk-e hanyatlásnak, ha nincsenek ambícióink?

Indiában és a világ legtöbb országában a kormány irányítja az oktatást. Vajon kivitelezhető-e ilyen körülmények között az a kísérlet, amelyről beszélsz?

2. fejezet

Mi az intelligencia?

Képes-e érzékennyé válni a faragatlan elme?

Hogyan deríthetik ki a gyermekek szülei és tanárai segítség nélkül, hogy kik ők?

A gyerekek azt mondják, hogy a falvakban különféle háttorzongató jelenségekkel találkoztak, például láttak megszállt embereket, és félnek a kísértetektől, a szellemektől és a többi efféle lénytől. Gyakran tesznek fel kérdéseket a halállal kapcsolatban is. Mit feleljünk ilyenkor?

3. fejezet

Honnan erednek a vágyak, és hogyan szabadulhatnánk meg tőlük?

Hogyan szabadulhatunk meg a függéstől, ha továbbra is a jelen társadalom keretein belül élünk? Miért harcolnak egymással az emberek? Mi a féltékenység?

Miért van az, hogy soha semmivel nem vagyok elégedett? Miért kell olvasnunk? Mi a féltékenység?

4. fejezet

Vajon nem Isten imádata-e az igazi vallás?

5. fejezet

Az elégedetlenség megakadályoz bennünket abban, hogy tisztán gondolkodjunk. Hogyan legyünk úrrá ezen a nehézségen?

Mi az önismeret, és hogyan tehetünk rá szert?

Mi a lélek?

6. fejezet

Miért akarunk híresek lenni?

Fiatalkorodban írtál egy könyvet, amelyben azt mondd: „Ezek nem az én szavaim, ezek a mesterem szavai.” Akkor hogy van az, hogy most ragaszkodsz ahhoz, hogy mi magunk gondoljuk végig a dolgokat? És ki volt a mestered?

Miért büszkék az emberek?

Gyermekkorunkban a felnőttek megmondják nekünk, mi a szép és mi a csúnya, ezért aztán egész életünkben ezeket a dolgokat ismételtetjük. Hogyan ismerheti fel az ember, hogy valójában mi a szép és mi a csúnya?

Bocsáss meg, de nem árultad el, ki volt a mestered.

7. fejezet

Miért vagy olyan tartózkodó?

Hogyan ismerhetjük fel az igazságot a mindennapi élet során? Vajon a különböző képek, mesterek és szentek segítenek-e abban, hogy helyesen meditáljunk? Mik a tanulók kötelességei?

Mi a különbség a tisztelet és a szeretet között?

8. fejezet

Mi a düh, és miért lesz mérges az ember? Miért szeretjük annyira az édesanyánkat?

Én tele vagyok gyűlölettel. Kérlek, taníts meg arra, hogyan kell szeretni.

Mitől válik boldoggá az élet? Mi a valódi élet?

9. fejezet

Miért akarunk luxusban élni?

Lehet-e béke az életünkben, ha küzdünk a környezetünkkel? Te boldog vagy?

Miért szoktunk sírni, és mi a szomorúság?

Hogyan válhatunk teljes emberré konfliktusok nélkül?

10. fejezet

Túléli-e a lélek a halált?

Amikor megbetegszünk, miért aggódnak a szüleink? Vajon a templomoknak nyitottnak kell-e lenniük az istenimádat minden formája számára?

Milyen szerepet játszik a fegyelem az életünkben?

Az imént, amikor a templomokról beszéltél, árnyékként hivatkoztál Isten jelképeire, ám csakis a valóságos dolgok vethetnek árnyékot.

Lehetséges, hogy a gazdag gyerekek számára nem elengedhetetlen az, hogy letegyék a vizsgáikat, mert az ő jövőjük amúgy is biztosítva van, de vajon nem szükségesek-e ezek a vizsgák a szegény diákok számára, akiknek fel kell készülniük arra, hogy saját maguk keressék meg a kenyerüket? És vajon az ő igényeik kevésbé fontosak-e, különösen a jelenlegi társadalomban?

Vajon készek lesznek-e a gazdagok valaha is feladni a szegények kedvéért azt, amijük van?

11. fejezet

Te hogyan tanultad meg mindazt, amiről beszélsz, és mi hogyan ismerhetjük meg ugyanezt?

Kell-e véleményt formálnunk másokról?

Mik az érzések, és tulajdonképpen hogyan érzünk?

Mi a különbség az indiai és az amerikai kultúra között?

Mit gondolsz az indiai emberekről?

12. fejezet

Miért vágyunk mindig valamilyen társra?

Az a hobbid, hogy előadásokat tartasz? Nem fáradsz el a sok beszédben? Miért csinálod ezt?

Ha szeretek valakit, és az a személy méregbe gurul, miért olyan intenzív a dühe?

Hogyan haladhatja meg az elme a saját korlátait?

Miért teremtett Isten ilyen sok férfit és nőt a világra?

13. fejezet

Miért van az, hogy a játékban örömmel leljük, a tanulásban pedig nem?

Azt mondtad, ha az ember felismeri, hogy egy bizonyos dolog hamis, akkor az a dolog magától eltűnik az életéből.

Én azonban naponta látom, hogy a dohányzás rossz dolog, mégsem tűnik el.

Miért félünk, ha az idősebb emberek komolyan viselkednek? És miért olyan komolyak mindig?

Mi a végzet?

14. fejezet

Miért gyűlöljük a szegényeket?

Igazságról, jóságról és teljességről beszélsz nekünk, és ez arra utal, hogy létezik igazságtalanság, gonoszság és megosztottság is. Akkor hát hogyan válhatunk igaz, jó és teljes emberekké önfegyelem nélkül?

Mi az erő és a hatalom?

Miért vágyunk a hírnévre?

15. fejezet

Hogyan szabadulhatunk meg aggodalmainktól, ha nem vagyunk képesek elkerülni azokat a helyzeteket, amelyek kiváltják őket?

Hogyan ismerhetjük meg önmagunkat?

Megismerhetjük-e önmagunkat, ha senki sem ösztönöz minket erre?

Hogyan valósíthatjuk meg cselekedeteink és létünk egységét, amikor oly sok ellentmondás van bennünk?

Vajon az általunk kedvelt dolgok miatt meg kell-e feledkeznünk a szüleink iránti kötelességünkről?

Bármennyire szeretnék is mondjuk mérnök lenni, hogyan tanulhatnék tovább, ha az édesapám ellenzi, és nem támogat engem?

16. fejezet

Hogyan ültethetjük át a gyakorlatba az itt elhangzottakat?

Miért van az, hogy soha nem teljesülnek be egészen a vágyaink? Miért van, hogy valami mindig megakadályoz minket abban, hogy teljes mértékben azt tegyük, amit szeretnénk?

Én tudom, hogy buta vagyok, de a többiek intelligensnek kiáltanak ki. Most arra kellene hallgatnom, amit ők mondanak, vagy arra, amit én érzek?

Miért vagyunk szófogadatlanok?

Én gyakran iszom teát, és az egyik tanárunk azt mondta, ez rossz szokás, egy másik viszont azt, hogy nincs semmi baj a teázással.

17. fejezet

Miért félünk a haláltól?

Azt mondják, mindannyiunkban ott él az állandó és időtlen igazság. Hogyan lehetséges ez, ha az életünk mulandó?

Vajon képes vagyok-e fogalmat alkotni a tökéletességről?

Miért akarunk bosszút állni azon, aki bántott minket, miért akarjuk mi is bántani őt?

Én élvezem, ha bosszanthatok másokat, az viszont idegesít, ha velem kötekedik valaki.

Mi az ember feladata?

Miért imádjuk Istent?

18. fejezet

A tegnapi beszélgetésünk után láttuk, amint figyeltél két út mentén játszó szegény gyereket, és szeretnénk tudni, milyen érzések merültek fel az elmédben, miközben nézted őket.

Hogyan képes az elme egyszerre több dologra is figyelni? Miért szeretünk lustálkodni?

Korábban azt mondtad, fel kell lázadnunk a társadalom ellen, és ugyanakkor azt is mondtad, hogy ne legyen bennünk becsvágy, de vajon a társadalom jobbra tételére irányuló vágy nem becsvágy-e?

Miért gyűlölöm magam, ha nem tanulok?

Még ha fellázadunk is a jelenlegi társadalom ellen, és megteremtünk helyette egy újat, vajon ebben a tettünkben nem csupán a becsvágy egy újabb formája nyilvánul-e meg?

19. fejezet

A büntetés vagy a szeretet változtatja-e meg a szófogadatlan gyerekeket?

Hogyan válhat intelligenssé az ember?

Én muzulmán vagyok, és a szüleim azzal fenyegetnek, hogy kihajítanak otthonról, ha nem követem nap mint nap vallásom előírásait. Most mit tegyek?

Korábban azt mondtad, a figyelemben nem lehet semmiféle ellenállás. Hogyan lehetséges ez?

Miért szeretünk kérdéseket feltenni?

20. fejezet

Vajon képes leszek-e felnőttkoromban beteljesíteni gyermekkori ambícióimat?

A jelenlegi társadalmi rendszerben nem nagyon nehéz-e megvalósítani az itt hallottakat?

Mit értesz totális változáson, és hogyan valósíthatjuk meg ezt az életünkben?

Mi az az önmegvalósítás?

Miért olyan büszkék a gazdag emberek?

Miért esünk bele folyton az „én” és az „enyém” fogalmának csapdájába, és miért van az, hogy amikor itt találkozunk, mindig felvetjük azokat a problémákat, melyeket ez az állapot előidéz?

Miért cicomázzák magukat a nők?

21. fejezet

Miért felejtjük el olyan könnyen azt, amit pedig olyan nehezen tanultunk meg?

Mit jelent a „haladás” szó?

Miért repülnek el a madarak, ha a közelükbe megyek? Mi a különbség kettőnk között?

Miért veszekszik velem a tanárom, ha dohányzom? Miért vadásznak az emberek a tigrisekre?

Miért nehezedik ránk olyan nagy súllyal a szomorúság?

22. fejezet

Miért van az, hogy olyan sok fontos és gazdag embert kérnek fel bizonyos iskolai pozíciók betöltésére?

Azt mondtad, Isten nem a faragott képmásokban lakozik, mások viszont azt mondják, igenis azokban rejlik, és azt, hogy ha van elég hitünk, megnyilvánulhat Isten ereje. Most akkor mi az igazság az istenimádattal kapcsolatban?

A minap azt mondtad, hogy csak ülünk csendben, és figyeljük meg saját elménk tevékenységeit. A gondolataink azonban abban a pillanatban szétfoszlanak, amint elkezdjük tudatosan megfigyelni őket. Hogyan figyelhetnénk meg az elménket, ha az maga a megfigyelő és a megfigyelt egyszerre?

Vajon az ember csak elméből és agyból áll-e, vagy több ezeknél?

Mi a különbség a szükség és a mohóság között?

Ha az elme és az agy ugyanaz a dolog, akkor miért van az, hogy ha feltámad bennünk egy gondolat vagy készlet, amelyet az agyunk visszataszítónak ítélt, az elme gyakran kiegyezik vele?

23. fejezet

Mi a különbség a tudatosság és az érzékenység között?

Miért nevetünk azon, ha valaki megbotlik és elesik?

Az egyik professzorunk azt mondta, hogy mindaz, amiről beszélsz, egyáltalán nem gyakorlatias, és azt a kihívást intézi hozzád, hogy próbáld meg felnevelni hat fiút és hat lányt mindössze havi százhusz rúpiás bevételből. Mit felelsz erre a kritikára?

Mi értelme van az oktatásnak, ha közben tönkretesz bennünket a modern világ fényűzése?

Az én bőröm nagyon sötét, és a legtöbb embernek inkább a világosabb arcbőrű emberek tetszenek. Hogyan nyerhetném el mégis a társaim tetszését?

24. fejezet

Miért igázták le Indiát a britek?

Az ember még meditáció közben sem képes érzékelni az igazságot, ezért kérlek, mondd el nekünk, mi az igazság.

Ha hibát követünk el, és ezt valaki a tudomásunkra hozza, akkor később miért követjük el mégis újra ugyanazt a hibát?

Mi az élet, és hogyan lehetünk boldogok?

Miért harcolunk egymással?

Miért bánik rosszul az elme a többi emberrel és önmagával is?

Vajon különbözik-e egymástól a sikerekre és az igazságra törekvő elme?

25. fejezet

Szeretnék megtenni valamit, de – bár már sokszor próbálkoztam – még soha nem jártam sikerrel. Vajon feladjam-e a küzdelmet, vagy folytassam tovább az erőfeszítéseimet?

Miért vagyunk alapvetően önzők? Hiába teszünk meg minden tőlünk telhetőt azért, hogy önzetlenül viselkedjünk, ha a saját érdekeinkről van szó, csakis önmagunkkal foglalkozunk, és nem vagyunk tekintettel másokra.

Miért van az, hogy az ember a születésétől egészen a haláláig mindig arra vágyik, hogy szeressék, és ha nem kapja meg ezt a szeretetet, nem lesz olyan nyugodt és magabiztos, mint a többiek?

Miért lopnak a felnőttek?

26. fejezet

Hogyan tett szert az emberiség ilyen sok tudásra? Hogyan fejlődött ilyen jelentős mértékben az anyagi dolgok terén? Miből merítik az emberek ezt a rengeteg energiát?

Miért lesznek dühösek a szüleim, ha azt mondom nekik, hogy én nem az ő vallásukat szeretném követni?

Hogyan erősítheti meg az ember a jellemét?

Miért nehezíti meg az öregség azt, hogy felismerjük Istent?

27. fejezet

Szeretnék valamiféle szociális munkát végezni, de nem tudom, hogyan kezdjek hozzá.

Miért olyan érzéketlenek az emberek?

Ráelhetünk-e a szabadsághoz vezető útra, ha elfojtjuk magunkban a vágyat, hogy azt tegyük, amit valóban szeretünk?

Igaz az, hogy csakis a tiszta emberek élnek valóban félelem nélkül?

* * *

Jiddu KRISHNAMURTI (1895-1986) korunk egyik legelismertebb nagy tanítója és filozófusa. Több évtizeden át tartott előadásokat világszerte, amelyek gyöngyszemeit számos nyelven őrzik könyv alakban. Emberek milliói olvassák munkáit, követik gondolkodásmódját és tanításait. Akár egy régi beszélgetésről ír, akár a naplementét festi le találó szavaival, akár nyilvános előadást tart, szavai mindig részrehajlás és elfogultság nélkül valók, egyetemes érvényűek, és különös, megindító módon tárják fel emberi problémáink gyökereit.

„Élni annyit tesz, mint kideríteni, mi az igazság, és erre csakis a szabadságban lesztek képesek, csakis akkor, ha a folyamatos lázadás állapotában élitek az életeteket. Ahhoz, hogy valóban éljete, rengeteg szeretetre és őszinte egyszerűsége van szükségetek, meg kell tanulnotok csöndben maradni, s számos tapasztaláson kell átesnetek. Olyan elmével kell rendelkeznetek, mely képes roppant tisztán gondolkodni, melyet nem vernek béklyóba az előítéletek, a babonák, a remények és a félelmek. Lehet, hogy megtanítanak titeket arra, hogyan legyetek rendesek, megtanítanak benneteket a jó modorra, és lehet, hogy sikerrel leteszitek minden vizsgátokat, ám ha ezeknek a felületes dolgoknak tulajdonítjátok a legnagyobb jelentőséget, miközben szétmállik körülöttetek a társadalom szerkezete, az olyan, mintha egy égő házban a körmötöket lakkoznátok.”

Jelen kötet e nem mindennapi spirituális mester tündöklő és éleslátó megfigyeléseit adja közre a bennünket körülvevő világról, és az abban elfoglalt helyünkről, segítségével képesek leszünk szembenézni önmagunkkal, s megtanulhatjuk felfedezni és megismerni az életet:

- olyan hivatást választani, amit igazán szeretünk,
- megismerni az elme működését,
- eleven, érzékeny és fogékony emberi lényekké válni,
- megismerni a belső szépséget,
- felszabadítani az életenergiát.